
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
48 H
9

HIERONYMI MERCVRIALIS

Variarum Lectionum,

IN MEDICINÆ SCRIPTORIBVS
& alijs,

LIBRI SEX.

Ab auctore aucti & recogniti.

QVIBVS ADIECTA SVNT CAPITA SEX
antea nunquam edita.

CVM INDICIBVS COPIOSISSIMIS.

VENETIIS,
Apud Iuntas.
M D LXXXVIII.

BALTHASARI GRANGERIO D. BARTHOLOMEI APVD

Nouiodunenses Coenobiarchae, cognato suo,

BONAVENTVRA GRANGERIVS. SALVTEM P. D.

Voties animo meo illud occurrit (cognate clarissime) quod Pythagoram dicere solitum legimus, duo esse hominum generi Deorum munere tributa longè pulcherrima, nimirum veritatem amplecti, & beneficium se in omnes gerere, atque horum vtrumque cum Deorum immortalium operibus comparari posse, eorum studium vehementer laudare soleo, qui cogitationes suas omnes eò referunt, vt publicam vtilitatem quantum possunt augeāt. Ex quorum numero cùm illos omnibus anteponam, qui rebus illis quas ingenio persequimur, ocium suum transmittentes, in disciplinis tractandis, quas veteres excellentiore quadam conditione à natura subornati scriptis suis posteritati reliquerunt, assiduè versantur, obscura illustrando, implicata explicando, corrupta restituendo, cantionem illam in plerisq; desidero, quam priusquàm aliquid suscipiatur memoria teneri necesse est, vt benè de omnibus merendi voluntati prudentia coniuncta sit. Sic enim illorum permultos, qui hoc tempore cogitationes suas in luce atque oculis omnium versari volunt, Musis & Apolline nullo (vt ait ille) literis man-

dare animaduertimus, dum nominis & famae deside-
rio indulgent, vt irritus omnino sit illorum labor, in quo
neque meritum eius qui beneficium conferre se putat, vl-
lum agnoscitur, neque gratia vlla ab eo in quem benefi-
cium conferri putatur, rependitur. Tanta est scilicet
quorundam φιλαυτία, vt stolidi amatoris more quem puti-
dus amasiae polypus etiam delectat, quicquid apud se
commentati fuerint, quamuis nullum solertis ingenij aut
accuratae industriae specimen in eo appareat, idipsum
aliorũ exquisitißimis eruditißimisq́; scriptis anteponant,
nec si quid ab alijs rectè dictum aut factum fuerit, id vt
probent adduci poßint. Cuius mali vehementia eò dete-
rior est, & ab optima salutis spe remotior, quòd illi ferè
qui eo iactantur (vt inquit Plato) nunquam de remedio
comparãdo cogitant: etsi tantò magis in eius curam in-
cumbendum sit, quantò maiores animis calamitates in-
fert perniciemq́; ingenijs præsentiorem. Quæ non modò
illos attingit, qui eo correpti sunt, verùm etiam cæteros
omnes, qui vel discendi cupiditate allecti ad illorum con
suetudinem sese applicant, vel ex illorum scriptis ea ex
quibus doctiores fieri se putant, imprudenter hauriunt.
Quemadmodum verò huic hominum generi honestæ
mercedis loco sempiternæ infamiæ pœna subeunda est,
ita dici vix potest quàm magno doctorum omnium con
sensu dulcißimam nominis sui cõmendationem audiant,
qui omnibus rebus instructi, quæ ad præclare eruditionis
cumulũ cõsequendũ expeti possunt, ad maiores artes tra-
ctandas, easdemq́; alijs impartiendas accedunt. In qui-
bus ex permultis quibus hæc abundant tempora, Hiero-

nymum

nymum Mercurialem collocare potissimùm soleo, quē ad fastigium veræ & solidæ eruditionis, summa cum sui nominis gloria, & totius Italiæ singulari ornamento, peruenisse cùm multa confirment, quæ ex illius ore quotidie excipi audimus,

Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ ὐ πολύμυθος.

Ουτ' ἀφαμαρτοεπὴς, *vt de Menelao scripsit Homerus, tum verò multæ & variæ de Medicina commentationes quas è manibus dimisit. Ex omnibus autem illis cum primas tenere doctorum hominum consensum conspirare antea animaduerteret, quos variarum lectionum libros inscripsit, in quibus ex immensa ingenij sui supellectile quasi literarum delicias quasdam nobis spectandas proponere voluit, collatis in vnum maximis grauissimisque ex omni artium genere quæstionibus, ad priores quatuor libros quos ante duodecim annos in hominum luce versari passus est, quintum librum aliquot post annis adiecit. Cùmque in eo scribendi genere doctorum omnium approbatione stimulos admouente sibi magnopere placeret, superiore anno sextum librum ad reliquorum numerum accrescere, eosque in tuo nomine apparere voluit, quasi amoris mutui inter vos olim suscepti sempiternos testes. Fecit verò patris tui de me honesta apud illum commemoratio cum Patauium venisset, quo illius consilio frueretur, vt quæ editioni huic adiecerat in fide mea deponeret, meque eorum quæ in hac postrema editione facienda essent procuratorem sibi optaret. Quod onus eò libentiùs suscepi, quòd & summam hominis, cui numquam cognitus fuissem erga me beneuolentiam lite-*

ris ad me sæpe scriptis expressam vidi, et ad laudem inter meos inueniendam profuturum existimaui, si ab eo quem eruditionis numeros omnes expleuisse consentiunt omnes, subsidia industriæ meæ, si qua est, expeterentur. Hos igitur libros authoris voluntati obsequutus, nomini tuo inscriptos atque dicatos tibi offero, in his commendandis nihil operæ insumens, quòd tibi summo iudicio, & in varijs variorum authorum lectionibus exercitatissimo, horum lectionem omnis commẽdationis vice facturam satis polliceor: extrema hac epistola id vnum à te petens, vt illius erga te studium atque voluntatem tantò magis grata memoria prosequaris, quantò nominis tui gloriam cum illius perpetua commendatione duraturam tibi polliceri debes. Bene vale.

Lutetiæ Paris. Calend. Martijs. 1585.

AD HIERONYMVM MERCVRIALEM DE SVIS VARIIS LECTIONIBVS.

Phœbææ subiēs laqueata palatia Circes
Fugit Dulychius mixta venena sibi,
Tutus Atlantiadis sacro medicamine, nigra
Cui radix, floris lactea forma fuit.
At tu præsidijs doctrinæ arcana recludens,
Hic varia in varijs quæ latuere libris,
Sancta aperis Sophiæ longis erroribus actis
Ausoniæ & Graiæ limina clausa priùs.
Sic tu Mercurij deductum à nomine, fati
Imperio impostum nomen & omen habes.

Bon. Grangerius Parif. Medicus.

CATALOGVS AVCTORVM,

Quorum loca vel explicantur vel emendantur.

AEtius.
Æſchylus.
Ælianus.
Ælius Promotus.
Æmilius Probus.
Æſchines.
Agatarchides.
Albertus Magnus.
Alexander Trallianus.
Amos.
Antigonus.
Apicius.
Apollonius.
Apſyrtus.
Apuleius.
Ariſtoteles.
Arrianus.
Ariſtophanes.
Ariſtophanis interpres.
Archigenes.
Archeſtratus.
Arceſilaus.
Arnobius.
Aſclepiades.
Athenodorus.
Athenæus.
Aurelius Prudentius.
Auerroes.
Auſonius.
Auicenna.
Auenzoar.
Baſilius.
Cato.
C.Cæſar.
Caelius Aurelianus.
Callimachus.
Caſſius Medicus.
Catullus.
Caſſiodorus.
Chalcidius.
Cicero.
Clemens Alexandrinus.
Cornelius Celſus.
Cornelius Tacitus.
Columella.
Cratinus.
Cyprianus.
Democritus.
Demoſthenes.
Dion Caſſius.
Dion Nicæus.
Dionyſius Afer.
Dioſcorides.
Diphilus.
Diodes.
Diogenes Laertius.
Didymus.
Diodorus Siculus.
Empedocles.
Ennius.
Eraſiſtratus.
Erotianus.
Eradius.
Fauorinus.
Galenus.
Gellius.
Gregorius. (Nazanz.
Halyabbas. (Nyſſen.
Heraclitus.
Herodotus.
Heraclides Tarentinus.
Heſiodus.
Herophilus.
Heſychius.
Hieronymus.
Hipparchus.

Hippo-

FINIS.

INDEX CAPITVM
LIBRI PRIMI.

De

LIBRI SECVNDI.

LIBRI TERTII.

LIBRI QVARTI.

LIBRI QVINTI.

Sol-

LIBRI SEXTI

FINIS.

HIER. MERCVRIALIS
VARIARVM IN MEDICINÆ Auctoribus, & alijs Lectionum.

Liber Primus.

De Oesophago, & Stomacho locus Galeni emendatus, & Aristotelis conciliatus: Lucretius defensus: Pollucis locus correctus, & alter Hippocratis indicatus de Concoctione. CAP. I.

ALENVS quinto de Locis affectis cap. 5. scriptum reliquit, veteres interstitium illud, quod inter fauces, & ventriculum collocatur, οἰσοφάγον nominasse: posteriores verò Aristotele idem στόμαχον dixisse: quamquam & Homerū in 18. Iliados sic locutum inuenio, vbi scribit:
Ἂψ δ' ἀναχαζόμενος κατὰ στομάχοιο θέμεθλα
Νύξ', ἐπὶ δ' αὐτὸς ἔρεισε βαρείῃ χειρὶ πιθήσας
Ἀντικρὺ δ' ἀπαλοῖο δι' αὐχένος ἤλυθ' ἀκωκή.
Subiungit Galenus, Aristotelem ipsum eam partem semper antiquo nomine vocasse. Quae verba occasionem multis dederunt, vt Galenum calumniarentur: siquidem Arist. infrequentiùs in ea parte nominanda οἰσοφάγου voce vsus reperitur, quàm στομάχου Is enim primo de Histor. animal. cap. 12 15. 16 & vltimo: 2. de Histor. cap. 17. item 4. de Hist. cap. 13. & sępiùs, totum illud spacium faucium & oris ventriculi, quod nos Gulam diximus, στόμαχον appellauit. At 1. de Hist. animal. cap 6. tertio de Partibus animalium, cap. 11 in eadem parte nominanda, οἰσοφάγου nomen interseruit: quod etiam ἀπὸ τοῦ μήκους, καὶ τῆς στενότητος, nescio qua ratione, ita vocatum dixit. Vnde cuique perspectum esse potest, aut Galenum errasse, aut illius philosophi scripta oscitanter admodum perlegisse. Quorum vtrunque cùm ego à medicorum Principe, & in peripatetica doctrina maxi-

me verſato, longè alienum putem: ad credendum potiùs inducor, textus omnes vulgatos vnius voculę οὐκ defectu fuiſſe deprauatos: & propterea ita legendos, αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους οὐκ ἀεὶ τῷ παλαιῷ καλοῦντος ὀνόματι τὸ μόριον τοῦτο τοῦ ζώου, hoc eſt, Ariſtotele ipſo non ſemper antiquo vocabulo hanc animalis partem nominante. Ad hoc autem iudicandum primò ea ratione moueor, quòd veriſimile non videtur, Galenum, ſcriptorem omnium fere poſt homines natos diligentiſſimum, in re adeò clara ita dormitaſſe. Deinde quòd ſi eius mentem attentiùs contemplari velimus, id innuere voluiſſe videtur, quòd veteres eam partem οἰσοφάγον, poſteriores Ariſtotele στόμαχον nominarint. Ariſtoteles verò tanquam inter hos tempore medius, vtroque nomine vſus ſit, niſi magis placeat totam Galeni ſententiam inuertere, vt dixerit, veteres eam partem vocaſſe στόμαχον. poſteriores verò Ariſtotele οἰσοφάγον, Nam, vt Homerum prętercam, in Hippocratis commentariis ſemel tantùm vocem οἰσοφάγος vſurpatam inuenio: in libro περὶ ἀνατομῆς. Semel in libro de locis in homine. στόμαχος verò vocata inuenitur in libro de Alim. de carnibus, de glandulis. 4. de morbis. Vnde neque ſatis intelligere poſſum, quomodo Galenus in linguis dicat, Oeſophagum Hippocrati ſignificare os ventriculi. Illud interim non tacebo, Latinos ferè omnes, qui ornatè & purè dicendi ſtudium amplexi ſunt, ſtomachi vocabulum pro ventriculo, quem Seneca epiſt. 91. & Vegetius lib. 1. Veter. cap. 40. Aqualiculum appellarunt, vt plurimum accepiſſe. Lucretius in 6.

Flagrabat ſtomacho flamma vt fornacibus intus.

Hor. *Ieiunus ſtomachus rarò vulgaria temnit.*

&— *ſtomachoq́; tumultum*

Lenta feret pituita.

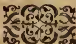
Idem Columella. Clarus eſt Celſus lib. 1 cap. 2. & 8. & lib. 4. cap. 5. qui tamen lib. 4. cap. 1. gulam, ſtomachum, ſed quaſi populus ita loqueretur, nominauit: qui etiam aliquando, pro ore ventriculi, ea voce vſus videtur. Quod ipſum etiam alios feciſſe, ſed καταχρηστικῶς, ſcribit Galenus 7. Aphoriſ 56. Plinius quoque in ſexcentis locis, vbi varia pro ſtomacho remedia proponit, ferè ſemper ventriculum intelligit: etſi aliter ſenſiſſe ab aliquibus malè credatur lib. 11. cap 37. quando dixit, Summum gulae, fauces, extremum Stomachus: Caelius Aurelianus frequentiſſimè pro ventriculo, & praeſertim vbi de ſtomachicis tract. in 3 Chronicarum paſſionum, pro gula interdum ſtomachum accepit. Serenus pro ventriculo toto.

Qui ſtomachum regem totius corporis eſſe
Contendunt, vera niti ratione videntur:
Huius enim validus firmat tenor omnia membra,

Et

Et contrà eiusdem firmantur cuncta vigore.

Cum igitur Lucretius in transferendis Thucydidis verbis, ἀντὶ καρδίας, quae os ventriculi ipsi significabat, cor & non stomachum, dicere maluerit, haec ratio sufficere docto cuidam viro ipsum crimi nanti debebat, quòd stomachus rarò os ventriculi, plerunq; vel totum ventriculum, vel gulā ipsam propriè significaret Latinis. Quo modo etiam Nicander in Alexipharmacis, στομάχοιο δοχαίην vocari id à nonnullis dixit: quasi sit per quod stomachus recipit. Sic etiam post nos Lambinus scripsit, Lucretium pro corde intellexise stomachū, ad Graecorum imitationem: quemadmodum & Horatium lib. 2 Sat 3. Ac ne quis Pollucem in 2. lib. mihi adducat, vbi stomachum asperam arteriam quoq; vocatam dicere videtur: sciri velim, apud ip sum stomachum eo in loco pro gulae principio, quod ductibus ambo bus quasi commune est, capi. Vbi etiam litteram Pollucis mendosam esse reor, quando scribit, ὁ δὲ στόμαχος ἔγκειται μὲν ἔσωθεν τῇ ῥάχει, κατατείνει δὲ εἰς πνεύμονα, hoc est, stomachus intus quidem incumbit spi nae pertinet autem in pulmonem. Quo in loco legendum credo, εἰς κοιλίαν; Nam ex his subsequentibus verbis, sic esse legendum appa ret: τοῦ δὲ στομάχου καταλήγοντος εἰς κοιλίαν, id est, Stomachus vero cùm in ventrem desinat. Similia his sunt, quae apud Hippocratem in libello de Anatome scripta habentur, hoc modo, οἰσοφάγος δὲ ἀπὸ γλώσσης τὴν ἀρχὴν ποιούμενος, ἐς κοιλίην τελευτᾷ, ἣν δὴ ἐπὶ σηπτικῆς κοιλίης στόμαχον καλέουσιν. id est, Oesophagus autē sumpto à lingua initio in ventrem definit, quē in vētre putrefactorio stomachum nominant. Nam σῆψιν more antiquo ab Hipp. concoctionem vocari, in nostris Hippocratis adnotationibus monstramus: vt nemo mirari debeat, quòd ventriculum, vbi concoctio perficitur, σηπτικὸν vetu stissimus auctor dixerit: qui etiam ἀκροσαπὲς pro leuiter concocto in lib. περὶ τροφῆς dixit, sicut Empedocles vocauit vinum ὕδωρ ἐν ξύλῳ σαπέν, id est, concoctum, vt refert Aristoteles 4. Topic. cap. 5. & Plutarchus cap. 2. lib. de Causis Nat. vbi scribit, coctionem esse putrefactionem. Ceterum Marcellus Empiricus cùm à Stomacho Aqualiculum diuersum faciat, pro stomacho fortè os ventriculi, pro aqualiculo eiusdem fundum intellexit. Nam & alijs aqualiculum idē fuisse, non est rationi, neque sententiae nostrae dissentaneum. Sed de hoc alibi etiam in hisce libris tractabitur.

De rabiae, siue Hydrophobia, et Elephantiasi, loci Aristotelis, & Medicorum explicati. CAP. II.

Pud Aristotelem 8. Hist. anim. cap. 22. ſcriptum inuenitur, hominem inter cetera animalia à rabido cane commorſum, neque rabie corripi, neque interire. Eius verba ſunt: οἱ δὲ κύνες κάμνουσι νοσήμασι τρισίν· ὀνομάζεται δὲ ταῦτα, λύττα, κυνάγχη, ποδάγρα. τούτων ἡ λύττα ἐμποιεῖ μανίαν, καὶ ὅταν δάκῃ, λυττῶσιν ἅπαντα τὰ δηχθέντα, πλὴν ἀνθρώπου. ἀναιρεῖ δὲ νόσημα τοῦτο τάς τε κύνας, καὶ ὅ, τι ἂν δηχθῇ ὑπὸ λυττώσης, πλὴν ἀνθρώπου. Quum autem euentus quotidiani hominem non ſolùm à cane, verùm etiam ab alijs rabidis animalibus commorſum, male affici, atque iugulari (vt Caelius Aurelianus 3. Acutorum ſcripſit) manifeſto declarent, multi, vt Ariſtotelem ab erroris ſuſpicione vindicarent, in eo interpretando laborarunt. Iulius Pollux in 5. ſententiam philoſophi ita accipiendam voluit, ὅτι πᾶν τὸ ὑπὸ λύττῃ κυνὸς ἐχομένης δηχθὲν ἀναιρεῖται, ἄνθρωπος δὲ μόνος οὐκ ἄνευ κινδύνων περιγίνεται. Nicolaus Leonicenus vir doctiſſimus contextum potiùs deprauatum eſſe voluit, & loco πλὴν, eſſe legendum πρὶν, quaſi homo commorſus in rabiem & mortem deueniret vtique, ſed poſteriùs ceteris animalibus: quando Galenus aliquos poſt ſextum, & octauum à morſu accepto menſem, vel etiam poſt annum, Auicena poſt ſeptimum, Albertus poſt duodecimum eo morbo laboraſſe, & necatos fuiſſe tradunt. Non defuerũt, qui πλὴν χηνὸς legendum maluerint, rudi quadam experientia ducti, quòd anſeres ſaepenumero mordeantur, & nullum ex iis interire conſpiciatur. Auguſtinus Sueſſanus in commentariis ſuper libros de Animalibus ſententiam Ariſtotelis iccirco veram putauit, quia vnus homo ratione prӕditus medicamentorum ope ſeruatur, quo minùs vel non rabie capiatur, vel captus euadat: quamuis non omnes illud obtineant. Hieronymus Fracaſtorius diuerſa à cunctis via incedens, cetera animalia rabire ob feritatis conſortium, quod illis cum cane eſt, hominem verò ob temperaturae ab illis multùm diſcrepantis excellentiam minimè ei aegritudini ſubiici, ex Ariſtotelis mente credidit. Sed ego, cùm in vetuſtiſſimum codicem manuſcriptum inciderim, cui haec verba deſunt, καὶ ὅτι ἂν δηχθῇ ὑπὸ λυττώσης, πλὴν ἀνθρώπου, & hanc lectionem vetus quoque Latinus interpres, quem manuſcriptum vidi in Bibliotheca, quam Io. Vincentius Pinellus, vir doctiſſimus, & omnium bonorum patronus, in vſum eruditorum magnis ſumptibus inſtruit, ſecutus ſit, putaui

facilè contingere potuisse, vt etiam antiquis temporibus ea verba quae litigandi occasionem dedere, ab aliquibus librariis ex marginibus interserta sint: eò praesertim, quòd antiquus auctor Antigonus in synagoge Paradoxarum historiarum, vbi multa ex Arist. fidelissimè recitat, id solum inquit voluisse Aristotelem ὑπὸ κυνὸς λυττώσης λυττᾶν πάντα τὰ δηχθέντα, πλὴν ἀνθρώπου. Veruntamen vt concedam Aristotelicum contextum nihil omnino immutandum, neminem adhuc eorum veritatem vsquam assecutum existimo: propterea quòd tempestate Aristotelis morbum hunc in homine nondum cuiquam innotuisse inuenio: vnde iure ipse scriptis mandauit, solum hominem commorsum à rabido cane illaesum permanere. Vtrũ verò eo tempore morbus ille nunquam fuerit, sed pòst ortum habuerit: an fuerit quidem, sed cognitus non sit, forsan dubitari possit. Attamen vtrunque fieri potuisse existimo. Plutarchus enim 8. Symposiacorum Problem. 9. hydrophobiam, & elephantiasim morbos fuisse nouos Asclepiadis tempore, qui sub Pompeio Magno Romae in arte medica claruit, ex sententia Athenodori medici testatum fecit, vbi similes morbos, atque etiam alios causis diuersis posse nouiter oriri disputat: quemadmodum rigorem sine febre nouum & peregrinum Symptoma, ob victus nouitatis rationem suo tempore fuisse perhibet Galenus cap. 7. lib. de Rigore trem. Nihilominùs haud rationi quoque dissonum mihi videtur, morbum antiquitus etiam extitisse, neque tunc innotuisse: propterea quòd homines eo morbo multis post acceptum morsum diebus occuparentur; & iccirco à medicis eius causa non aduerteretur. Vtcumque sit, Aristotelis certè tempore minimè cognitum fuit, hominem cõmorsum à rabido cane, vllo morbi aut symptomatum prauorum genere, & praesertim aquae timore capi. Quod & aliae, praeter Plutarchi modò citatum testimonium, rationes mihi persuadent. Nam ex vetustioribus Asclepiade scriptoribus neminem adhuc inueni, qui huiusce mali mentionem vllam expressam fecerit. Quod si manifestum fuisset, aequum erat ab aliquibus, & saltem ab vno Hippocrate nominari, nempe qui in commentaris Epidemicis, & alibi, varia ac prope incredibilia morborum genera recensuit. Nicander item Colophonius, qui ante Pompeij tempora, sub Attalo eius generis postremo Pergami rege floruit, cùm omnia venena ac lethalia homini, siue ex potu ac cibo, siue ex morsu, atque impressione, carminibus persecutus hydrophobiam tacuerit, par est arbitrari, non aliunde eam silentio praeteriisse, nisi quia aetate ipsius nondum apparuerat. Neque Caelii Aureliani auctoritas (siue ipse sit, siue Soranus ab eo Latinus redditus, qui in 3. Acut. de hac passione latissimè disserit) me quicquam mouet. quandoquidem ineptè satis ac indo-

&c è ex vno vel altero Homeri, Menandri, Democriti item & Hippocratis loco falsò, & extra rem inducto, Hydrophobiam veteres auctores nouisse, sese probare credit. Accedit quòd Ouidius, qui paulò post Asclepiadem vixit, Hydrophobiae nullum esse remedium scribens hoc versu,

Soluere nodosam nescit medicina podagram,
Nec formidatis vlla medetur aquis.

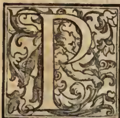
indicare videtur, eum morbum nuperrime apparuisse, quippe cuius medicina nondum inuenta esset. Quin & hac in re Plinij, alioquin auctoris grauissimi sententiam probare nequeo, qui vsque ad tempora sua, aquae & aliarum rerum formidinem ex morsu canis ortã incurabilem extitisse, & casu quodam à milite Cynorhodi potionem à matre sibi per literas ex insomnio indicatam huic malo inuentam esse medicinam scribit, quum constet, Cornelium Celsum, & Scribonium Largum, Plinio antiquiores, eius remedia plurima scriptis mandasse; vt silentio praeteream Dioscoridem, atq; Caelium Aurelianum, siue Arrianum, qui Themisonem medicum Asclepiadis sectatorem à cane morsum huiuscemodi timorem incurrisse, & medicamentorum ope incolumem euasisse scribunt. Nisi, Plinij auctoritatem tuentes, dicamus vulneratos à canis dente ante ipsius tempora curatos esse, si in principio medicus accersebatur; at si neglectus longiùs processerat morbus, & timorem aquae pepererat, minimè curari potuisse. Cui sententiae non parum Celsus fauet, inquiens, Aquae timore oppressis in angusto spem esse. Simili pacto Galenum à calumnia vindicare soleo, qui in 6. de Loc. affectis, solos canes rabie tentari scripsit: cui etiam Alexander ille Probl. auctor assensus est. Nam Aristoteles, Caelius Aurelianus, Theodorus Priscianus, Vegetius, Porphyrius, Apsyrtus, Hierocles, Palladius, Auicenna, qui huiusmodi morbum in equis & alijs animalib. obseruarunt, Galeno posteriores extiterunt: inde facilè contigit, vt illius tempestate nõdum in quopiam alio, quàm in cane innotuerit, vel saltem id nomen tunc non obtinuerit, quod posteriores in alijs animalibus vsurpauerunt. Nisi dicamus, Galenum haudquaquam Hippiatricem exercuisse, & propterea, si quicquam in ipsa errauit, excusationem mereri, vel potiùs locutum esse de vera rabie, quae à cane immediatè aut mediatè proficiscitur. Etenim cetera animalia, nisi sint à solo cane rabido commorsa, haudquaquam verè rabiunt: quamquam simili quopiam morbo affici possunt qui per similitudinem à scriptoribus sit rabies vocatus. Sed de tota huius morbi natura copiosè egimus, dum publicè morbos capitis explicuimus. Quod verò Plutarchus scribit, Elephan-

tiasim ab Arabum medicis Lepram vocatam, ac morbum vni homini proprium, Asclepiadis solùm aetate sese manifestasse; id ita accipiendum puto, vt, quemadmodum scribit Plinius 26. lib. in Italia tunc apparere coeperit, quoniam eum morbum sub nomine Satyriasis Aristoteles in 4. de Gen. anim. cap. 3. intellexit, vt Michael Ephesius in commentario prudenter notauit. Adhuc in Ægypto anteà vulgatum extitisse declarat etiam Lucretius in 6.

Est elephas morbus, qui Nili flumina propter
Gignitur Ægypto in media, neque praeterea vsquam
Atthide tentantur gressus, oculique in Achaeis
— Finibus.

Elephantiasin autem licet in Italia statim restinctam narret Plinius; in Ægypto tamen frequens durauit vsque ad Galeni tempora, qui eum morbum Alexandriae familiarem in Germania, Scythia, Mysia frigidis regionibus non grassatum, 2. libro ad Glauconem tradidit. Quod porrò scriptum est, Ægyptiorum reges ea lue captos sanguine humano in balinearum solijs fuso magna populi caede curari solitos, vt non multùm vero simile, sic ferini remedij habuisse speciem opinor.

Restitutus Galeni & Plutarchi locus de Palmulis, et alter declaratus. Nonnulla de oliuis. Papauer fici apud Tertullianum. CAP. III.

Almulas & vi quadam peculiari, & quòd magno labore coquantur, ac vaporibus superiora tentent, capitis dolorem generare, scriptū est à Galeno 2. de Comp medic. s. l vbi Apollonij ad dolores ex ebrietate scripta recitat; nec non 2. de Alim fac. & in lib. de Facilè parabilibus ad Solonem: quod anteà Xenophō apud Athenaeum in 14. Dipnos. & Dioscorides affirmant, necnon Plutarchus in Praeceptis connubialibus, vbi cerebrum palmae (Xylander malè Phoenicis transtulit, sed puto haec ignorasse) dulce quidem esse, sed capiti dolorem inducere scribit. Quamquam cerebrum palmae vocatum, & fructum differre nemo ignorat, vt praeter ceteros ex Xenophonte 2: de Cyri expedit. intelligere licet. Ceterùm in 2. de Comp. med. s. l. recensens medicamenta pro curandis capitis doloribus ex stomacho ortis, haec ait: ὅσοι δὲ οὐ δύνανται τὸν ἄρτον ἐσθίειν χωρὶς ὄψου, τούτοις ἢ ἐλαίων, ἢ φοινίκων, ἢ τινὸς τοιούτου διδόναι. Ex quibus perspicuum fit, Galenum contra

ria sibi sentire: nisi dicamus, hunc ipsum contextum deprauatum esse, & loco φοινίκων legendum λευκῶν, vt iuncta dictioni ἐλαιῶν habeatur oratio in hunc modum, τῦτοις ἢ ἐλαιῶν λευκῶν, ἢ. Quem locum ita restituendum ideo existimo, quoniam Aetius, qui vt infinita propè alia, ita eum contextum ad verbum in 6. lib. cap. 45. induxit. sic & ipse habet. ἄρτυ προσφέρεσθαι βραχὺ, ἢ ἐλαιῶν λευκῶν, ἢ στεμφυλῆς, ἢ τινός τοιούτου διδόναι. Nam de oliuis albis mentionem inuenio apud Celsum lib. 4. cap. 20. apud eundem Galenum 5. de Comp. med. s. l necnon apud Oribasium lib. 7. qui omnes ijs in stomacho, atque in alijs partibus adstringendis vtuntur. ne quis miretur, cur potiùs oliuas albas quàm alias, ibi legendum voluerim: porrò. Oliuae albae illae dicuntur, quae mediae sunt inter virides & maturas. virides enim, acerbae nimis sunt, & cruditate sua minimè conueniunt; maturae, quae & nigrae sunt, sua pinguitudine stomachum relaxant. Albae autem vtroque excessu carent, cùm neque incoctae prorsus sint, & adstrictoria facultate non priuentur. Quò etiam Plinij accedit auctoritas, qui libri. 23. cap. 3. oliuas albas stomacho vtiliores, ventri minùs, scriptum reliquit. Quomodo albae oliuae condirentur, non est mihi admodum compertum: inuenio tamen apud veteres, plures eas condiendi modos extitisse. Nam muria primò condiebantur, ipsisq; foeniculum admiscebatur, κολυμβάδες à Graecis vocatae, à Romanis Drupae. Caelius Aurelianus 4. Chron. pass. cap. 3. natantes vocauit. Has aliquando albas vocatas putaui, quòd Diphilus apud Athenaeum 2. Dipnos. eas à nigris, quas στεμφυλίδας vocabant, distinguat, & ad firmandum ventriculum commendet his verbis: Τὰς δὲ μελαίνας, καὶ κακοστόμαχωτέρας, καὶ βαρυούσας τὴν κεφαλήν. τὰς δὲ κολυμβάδας καλουμένας « εὐστομαχωτέρας εἶναι, καὶ κοιλίας σταλτικά; id est, *nigras quidem & sto-* « *macho minus aptas, & caput grauare: Colymbadas vero & gratiores* « *stomacho, & ventrem retinere.* Condiri etiam oleo consuedisse inquit Aristoteles 2. Rhetor. vbi στέμφυλα ἐλαίῳ δεῖσθαι refert. Erãt verò στέμφυλα apud Athenienses oliuae illae, quas aliter τετριμμένας nominabant, Aristophanes θλαστὰς vocauit, Caelius Aurelianus ibidem fractas nuncupauit. Quae verò sint oliuae Premadiae apud Nicandrum in Alexipharmacis aduersus Cerussae venenum commendatae, nondum mihi quicquam certi compertum est, nisi sit oliua Pausia, quam vt Virgilius simul cum Orchade iungit hoc carmine:

Orchades, & radij, & amara Pausia bacca:

sic & Nicander:

Τῶ καὶ πρημαδίης, ἢ ὀρχάδος εἶαρ ἐλαίης.

Est enim Pausiae apud Columellam bacca iucundissima, ex qua oleum fit saporis egregij dum viride est: vetustum autem corrumpitur.

tur. vnde Seruium laudare non possum, qui apud Virgilium pro amara bacca viridem exponit: cùm amaror Pausiae sit iucunditati cuidam iunctus, vt Plinius ait, cerasa laurea non ingratae amaritudinis esse. Cogitent quaeso eruditi, num aliquid lucis ei loco afferre valeant. Auctor est Celsus lib. 2. cap. 19. oliuas etiam ex defruto & passo condiri solitas. Quoniam autem de palmulis sermonem habui, locum alium Galeni in medium proferre placet; in quo interpretando omnes penè interpretes vel hallucinatos, vel obscuriores quàm par erat extitisse video. Is est libro de Locis affectis 6. vbi disputans, num vterus animal sit (quemadmodum Plato scripsit) ait, quòd si esset, quando rebus desideratis frustratur, vtique tristitia afficeretur, & forsan emaciaretur. Exemplum deinde proponens, subiungit: καθάπερ ἔνιοι φασὶν τοὺς ἐρῶντας φοίνικας πάσχειν. quae verba ad Phoenices populos referre omnes videntur interpretes; cùm minùs distet caelum à terra, quàm vt id Galenus doctissimus significare voluerit. Nam de vtero secundum ipsum sensibus orbato loquens, ineptus planè fuisset, si animali & non plantae eum aequiparasset. Ad haec palmae plantae historia adeò quadrat Galeni menti & instituto, vt nemo vel mediocri iudicio pręditus de alia re locutum Galenum credere possit. Auctor enim est Philostratus in Iconibus, palmam marem atq; foeminam ita se amare, vt nisi propè serantur, ac se contingant, emacientur, exsiccenturque. Quod Plinius quoque lib. 13. cap. 4 non solùm affirmauit, sed etiam addidit, ipsas sterilescere. Cui sententiae non parum conueniunt, quae ante hos à Theophrasto scriptis mandata sunt 3. de Causis plantarum cap. 20. palmam foemellam fructus non retinere, nisi supra eam flores maris palmae cum puluere iaciantur: quod nonnulli voluere idem operari, ac semen masculorum piscium ouis foemellarum inspersum. Id vt faciat, luculentissimè à D. Basilio in Hexameri Homilia V. expositum est his verbis: *Frugiferarum verò stirpium tanta est in edendis fructibus differentia, vt eam oratione posset consequi nemo. Non solùm enim differentia fructuum in diuersis generis stirpibus, sed in eadem etiam arboris specie non mediocre discrimen esse videtur: vbi forma fructus à peritis in stirpium cultu distincta est etiam sexu, vt alia marium sit, alia foeminarum, qui palmas & in marem foeminamque diffindunt: & viderint etiam interdum quae ab ipsis foemina dicitur in marem pronam blandioribus ramis nutare, quasi gestientem, atque amplexum maris percupientem: stirpium verò cultores inter ramos tunc, quasi semina quaedam, maris florem seu fructum immittere, atque ita illam quasi voluptatem inde percipere, seseq; demum rursus erigere, ad formamq; propriam suas restituere comas. Haec eadem de ficis esse asserunt. Quamobrem alij iuxta ficeta caprificos serunt: alij caprifici grossos*

inter

» *inter se colligatos iniiciunt ficis, atq; hoc pacto ficorum imbecillitati meden*
» *tur, defluentem delabentemq; fructum ipsarum grossis istis fulcientes.* Hactenus Basilius, qui cùm in suo illo Hèxamero multa ex Plutarcho posuerit, fit vt existimem, posse hinc lucem afferri eiusdem Plutarchi obscuro & corrupto loco. Nam in lib. qui ἐρωτικὸς est inscriptus, eos damnans, qui iuniores viros foeminis senioribus connubio iungunt, quasi contra Hesiodi praecepta agant, haec subnectit Protogenes, apud Plutarchum quidem corrupta, sed nostra sententia sic restituenda: *χεδ᾽ ὂν ἡμεῖς ἤτοι τοσούτοις γυναιξὶ πρεσβυτέραι, καθάπερ οἱ φοίνικας ἢ σῦκα θεραπεύοντες, νέον & ἄωρον προσάψωμεν.* i. nos ipsi totidem maiori natu mulieri, instar eorum, qui palmarum vel ficuum culturae operam nauant, iuuenem & immaturum virum copulabimus? Etenim qui palmas & ficus vt fructificent curant, id student, vt semper foemellae palmae vetustiori adiungatur mas iunior, atque ficui vrbanae caprifici grossus, vt idem scribit Plutarchus vij. Symp. ij. appendatur, nempe quia iunior seniori iunctus minimè fructus illius defluere patiatur, sed cohibeat, & perficiat. quanquam Herodotus libro primo scribit iccirco masculae palmae fructus alligari foemellae, quia ex illis, vt ex caprifici grossis, oriantur culices, qui palmulas foemellae penetrantes maturescere cogant, alioquin occasuras, & quia caprifici mentio suborta est, addam & illud Tertullianum in lib. aduersus haereticos. granum fici, ex quo fit caprificus, sicut ex oleae nucleo oleaster, quemadmodum testatur Theophrastus 2. hist Plant. cap. 3 & 4. de causis cap. decimo papauer ob similitudinem formae appellasse. Sed de hoc alibi fusius dicemus.

Galeni locus emendatus in 12. Meth. & alter in 13. melius quàm à Linacro interpretatus. CAP. IIII.

Galenus in medicos nonnullos inuectus, qui generosa remedia importunè adhibentes aegrotos iugulabant, quendam narrat dysentericos valido quodam praèsidio interdum curasse, interdum necasse: modum verò illius curationis ita fuisse tradit. *κρόμμυα τὰ καρτὰ καλούμενα μετὰ ἄρτου ἐδίδου ἐσθίειν, καὶ πίνειν ὀλίγον ἡμέρα μία.* Quo in loco interpretes, Graecos codices vulgatos sequuti, Cepas cartas vocatas transferunt. Harum cùm apud nullos auctores genus vllum ita vocatum inuenerim, textum deprauatum esse, & pro *καρτὰ* vel *κρίδια*, vel *κρητικὰ* legi debere putaui. Quòd cepas huiuscemodi vocatas veteres habuerint, testatus est abundè Theophrastus, & post ipsum Plinius, qui etiam ce

pas

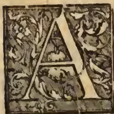
pas coctas dysentericis vescendas dare medicos consueuisse, cap. 5. 20. libri tradit. Creticas in honore habitas dulciusculas fuisse, ex Theophrasti & Plinij verbis coniicitur; vt ea ratione fieri potuerit, quòd medici illas tanquam palato gratiores elegerint. Vel certè κρόμμυα τα κοκτὰ καλούμενα legendum omnino reor, vt Galenus vulgatum Romae nomen literis exarare voluerit, quod alibi identidem fecisse nemini ignotum arbitror. Quae loci huius facilè emendandi coniectura in memoriam mihi adducta est à iuuene cum primis & erudito & docto, Samuele Darderio Byzantio, philosophiae ac medicinae doctore, & nostri studiosissimo auditore. Sed quoniam Methodi locum explicui, alterum lubet subnectere in fine decimi tertij libri, quem interpretes forsan ob Romanae vrbis ignorantiam malè transtulerunt. Vbi enim Gal. arteriarum incisionem instituit, quae vincula in id opus eligenda sint, edocens, Gaitana ex Gallia Romam aduecta ceteris praefert: ac diligentia sibi solita vsus, vbi quoq; in vrbe illa venderentur indicans, ait: πιπρασκομένων δὲ μάλιστα κατὰ τὴν ἱερὰν ὁδὸν, ἥτις ἐκ τοῦ τῆς Ῥώμης ἱεροῦ κατάγει πρὸς τὰς ἀγοράς. quem locum transferens Linacer, dixit, *Vendita verò maximè in Sacra via, quae à templo descendit ad fora. cum transferre debuerit: Quae à templo Romae ad fora descendit: ita enim mira Galeni diligentia in describendo appositissimè loco non occultatur.* Erat enim via Sacra non longè à templo Pacis, necnon à foro templum Romae, & Augusto (vt in quibusdam antiquis numismatibus conspicitur) dicatum, quod & pulchritudine, & sacrificiorum magnificentia Veneris templo inferius nequaquam fuisse his versibus monstrat Aurelius Prudentius.

Iamq; domo egrediens, vt publica festa, diesque
Et ludos stupuit, celsa & Capitolia vidit,
Ac Sacram resonare viam mugitibus, ante
Delubrum Romae (colitur nam sanguine & ipsa
More Deae, nomenq; loci ceu numen habetur.
Atq; vrbis, Venerisq; pari se culmine tollunt
Templa, simul geminis adolentur thura Deabus.)

Eius Templi facies ferè tota seruatur adhuc, Cosmaeque ac Damiano hodie dicatum est; ibi erant variae officinae, inter quas erant, qui vincula huiuscemodi venderent. Illud quoque ex eodem loco colligendum est, Galeni tempore sericum rarissimum fuisse, quando id ipse refert, sub ditione Romana, & in magnis ciuitatibus penes solas mulieres opulentas inueniri potuisse.

Archigenis

Archigenis locus emendatus apud Galenum: ac de Bulbis nonnulla non respuenda contexuntur. CAP. V.

Rchigenes medicus clarissimus, q Hadriano imperatori inseruiuit; & eius morti loco sub mãma lethali demonstrato occasionem dedit, (vt Dion Cassius scribit: apud quem pro Hermogene Archigenem legendum esse reor, etsi etiã Hermogenis cuiusdam medici apud Galenum mentio habeatur 1. de Simpl. med. cap. 27.) multa in re medica praeclarissima commentaria edidit, quae à Galeno passim ceteris aliorum sui temporis medicorum scriptis non sine honore praeferuntur. Is cùm illorum curationem institueret, qui prae fame in animi deliquia incidunt (vt scribit Galenus) praecepit, quàm primùm viribus reficiendis incumbendum esse, & ideo iam soluto deliquio ea illicò exhibenda, quae bellè nutrirent, & statim ac confertim corroborarent: qualia sunt oua sorbilia, panis cum vino, cochleae, & bulbi. Quo in loco vehementer suspicor mendum aliquod latere: quoniam illa, quae ἀθρόως siue aceruatim nutrire possunt, omnia multùm & citò in parua mole nutriunt. Cochleae verò, & bulbi tametsi nutrimenti multum corporibus praestare valeant, nihilominùs tardissimè & sensim alimentum suum membris impertiunt: vt hac ratione Galenus 2. Aphor. 18. apertissimè neget ea aceruatim nutrire. Accedit his, quòd Aetius haec omnia ad verbum transferens, cochleas & bulbos non habet: sed loco eorum halicam cum vino posuit. quemadmodum etiam apud Galenum ipse legendum puto. Nec obstat, quòd paullò suprà Archigenes pro stomachicis cochleas & bulbos (sicut & Diphilus apud Athenaeum) probarit: quoniam, vt illi ad corroborandum ventriculum, pro quo ibi laudantur, valent: sic ad reparandas statim vires minimè congruunt. Neque dicat quis, Galenum in loco suprà citato halicam inter tardè nutrientia recensere: propterea quòd ibi de halica sola ab ipso sermo habetur: cui si vinũ misceatur, aufertur sanè ipsi viscіditas, atque c assities, & ideò efficitur, vt multum nutrimentum, quod secum habet, paruo tempore distribuatur. Qua ratione Galenus in primo ad Glauconem huiuscemodi mixtionem probauit in illis, in quibus syncope timetur in accessionibus: quemadmodum & Aetius in cardiacis, alijsque plurimis. Quòd porrò de bulbis scripsit Arist 2.. Probl. eos repositos germinare, quoniam interna ac nutritia humiditate abundant: id ita accipiendum est, quemadmodum 5. de Causis plantarum Theo-

Theophrastus prodidit: videlicet omnia bulbacea lento quodam humore praedita esse, cuius ope tam diu natiuus calor conseruatur, quousque is ab externo adiutus humiditatem illam explicat, praeparat, & noua forma induit. Eos venerem excitare ostendit versiculus apud Athenaeum citatus.

Οὐδὲν σ' ὀνήσει βολβὸς, ἂν μὴ νεῦρ' ἔχης.

Quòd etiam Martialis venustissimè sic expressit:

Cùm sit anus coniux, cùm sint tibi mortua membra,
Quid bulis, aliud quàm satur esse potes?

Locus Galeni de Foecundis correctus, & nonnulla ad id ex Lucretio & Paullo. CAP. VI.

Anc iuxta omnes impressos codices sententiā habet Galenus 5. Apho.63. quòd tam mulieres, quàm viri, si temperie quattuor qualitatum potiantur, generant, quamuis temperie illa priuatis commisceantur; intemperati verò nunquam generant, nisi contraria intemperie praeditis iungantur, vt pote calidi frigidis, humidi siccis, & ita de singulis Sic enim sua lingua scribit: περὶ μὲν τῶν εὐκράτως ἐχόντων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὡς ἀεὶ γεννῶσι, κἂν δυσκράτοις μίγνυνται: περὶ δὲ τῶν δυσκράτων, ὡς μετὰ τῶν ἐναντίων μόνον. Sed haec minimè cohaerere posse rem intimiùs considerantibus videbuntur. Quoniam si intemperati solis intemperiei eorum contrarijs naturis copulati gignunt, qui poterunt temperatis iuncti generare? Neque dicendum est temperatas naturas intemperatis quibusuis contrarias existere, aut eas vt non planè contrarias posse generationi sufficere: quoniam Galenus infrà satis manifestum facit, se de ea loqui contrarietate, quae inter vtraque extrema, non inter alterum extremorum & medium posita est. Ad haec, si intemperies solùm gignendo aptae sunt, quando contrarijs copulantur: igitur temperatis quomodocumque iunctae, erunt infoecundae. Itaque textum corruptum esse potiùs, atque hoc pacto legi debere puto: ὡς ἀεὶ γεννῶσι, ἢν εὐκράτοις μίγνυνται. namque sententia vt vera sibi constabit, quòd temperatis si temperati misceantur semper gignunt: intemperati verò tunc solùm, quando contrarijs suae intemperiei copulantur. Haec omnia videtur Lucretius in 4. de Natura libro quasi somniasse, vbi foecunditatis varias causas exponens, inter alias vnam sic ponit:

Vsque adeò id magni refert, vt semina possint

Seminibus

Seminibus commisceri genitaliter apta,
Crassaq. conueniant liquidis, & liquida crassis.

Quod verò paulò pòst scribit, ad concipiendum quoque magnopere conferre, si à tergo, beluarum more, vir cum muliere vtatur venere.

Et quibus ipsa modis tractetur blanda voluptas,
Id quoq. permagni refert. Nam more ferarum
Quadrupedumq. magis ritupleruma. putantur
Concipere vxores, quoniam loca sumere possunt
Pectoribus positis, sublatis semina lumbis.

non est ita explodendum, vt rationem magnam secum non habeat, potiusque dictu turpe, quàm factu videatur. Nam & Paullus Ægineta non contemnendus auctor, quicquid Lucretius ad hanc rem pluribus carminibus scriptum reliquit, hisce verbis lib. 3. cap. 74. complexus est. μίξις δὲ ἡ ἐξόπισθεν δοκεῖ πρὸς κύησιν συμφέρειν, id est, A tergo coitus iuuare conceptum videtur. Loca verò Lucretij citata Q. Serenus Gordiani Imperatoris praeceptor indicare voluit, quando scripsit:

Irrita coniugij sterilis si munera languent,
Nec sobolis spes est, multos iam vana per annos
Fœmineo fiat vitiores, necne, silebo.
Hoc poterit magni quartus monstrare Lucreti.

Quid sit Recentatum apud Alexandrum Trallianum, & quae antiquorum Propomata. CAP. VII.

Legitur apud Trallianum 11. lib. fuisse penes Romanos propomatis genus, quod Romani Recentatum nuncupabant, quòdque, vt in eo bibendo magis delectarentur, peculiari quadam arte refrigerabant. Id nomen quid significaret, quòd ve potionis genus esset, multos diu ambiguos tenuit: nec defuerunt, qui Alexandri codicem corruptum esse crediderint. Ego verò, si coniectari mihi liceat, textum nullo errore ibi esse infectum, Recentatumque Romanos vocasse puto vinum antiquum, musto, vel lixiuio, vel tortiuo commixtum, quasique renouatum, quomodo plerosque hodie factitare conspicimus. Recentare enim apud veteres in vsu fuisse pro renouare, auctor est Nonius. Quod etiam ex Gn. Matio testatus est Gellius lib. 15. cap. 25. Vnde etiam quod à Varrone in libris de lingua Latina vinū Vetusnouum nuncupatum inuenitur, hoc ipsum Recentatum fuisse arbitror,

bitror, quod caupones pro vetere interdum vendere solitos memorat Galenus lib. de Cibis boni & mali succi. Quo pacto hoc Romani refrigerarent, cùm nihil compertum habeam, id tamen diuinare audebo, eos hanc potionem, vt pote valetudinarijs optatam, aliquo diuerso modo, ita vt egelida potiùs, aut saltem modicè frigida, quàm verè gelida, fieret, non autem vel lamina, vel glarea, vel glacie, vel niue, vel alio ex iis, quos alibi exponam, modis refrigerare consueuisse: tot namque modos vina, & aquam insigniter refrigerandi veteres habuisse comperio. Nisi potiùs velimus, Recentatum fuisse, quod Graeci ἀεργλεῦκος, Latini semper mustum & semper dulce vocarunt, ac refrigerandi consuetudinem non ad bibendi tempus, sed ad recentati conficiendi modum esse referendam. Sic enim de hoc loquitur Columellla lib. 12. cap. 29. Mustum vt semper dulce tamquam recens permaneat, sic facito. *Antequàm praelo vinacea subiiciantur, de lacu quàm recentissimum addito mustum in amphoram nouam, eamq; oblinito, & impicato diligenter, ne quicquam aquae introire possit. Tunc in piscinam frigidae & dulcis aquae totam amphoram mergito, ita ne qua pars extet. Deinde post dies xl. eximito. Sic vsq; in annum dulce permanebit.* Columellae adstipulatur Plinius lib. 14 cap. 9 necnon Florentinus inter Geoponicos lib. 6. ca. 16. Sed omniũ maxime hanc de ἀεγλεύκους faciendi rationem exposuit Plutarchus 27. quaest. nat. Et quoniam Propomatum mentio incidit, quaenam illa forent non erit absurdum significare. Scribit Paullus Aegineta cap. 15. lib. 7. Propomata mixtiones quasdam extitisse, factas ex mellis despumati sextario, vno & vini quaternis; vt verò Alexander Trallianus lib. 1. cap. 10 & 11. & alibi saepe meminit, propomata nulla alia erant, quàm vina factitia diuersorum generum: de quibus plura leges apud Columellam & Plinium magnos Latinae linguae auctores, & quae Aetius interdum προποτισμοὺς vocauit. Haec autem sic appellata ea ratione credendum est, quòd ante reliquos potus, atq; cibos sumerentur. Quam huiuscemodi vina bibendi consuetudinem sub Tiberio Claudio principe inuectam, medicorum placitis nouitate aliqua sese commendantium, scribit Plinius 14. libro cap. 20. Post quem Plutarchus 8. Symposiacorum, problemate 9. dum queritur, tempore suo propomatum vsum, qui nouis morbis occasionem praestaret, inductum, nil aliud intellexit quàm quòd Plinius antea detestatus erat, haec scilicet factitia vina bibendi morem. Quamuis πρόπομα τος, vti antiquae consuetudinis, apud Athenaeum est mentio. Cur verò ita à medicis commendatum sit, opinor, quòd vt principibus ac nobilibus viris largiorem bibendi copiam facerent, ea vina excogitarint, quae variè affectos stomachos curarent, confirmarent, & ad bibendum impunè

nè magis excitarent: quando etiam non deerant, qui vt copiosiùs potare atque edere possent, vina praua, quae ipsis incitarent vomitum, praepotabant. De qua re sic Iuuenalis Satyra 7.

—Tandem illa venit rubicundula totum
Oenophorum sitiens, plena quod tenditur vrna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum rabidam facturus orexin,
Dum redit, & terram luteo ferit intestino.

De varijs antiquorum refrigerandi vina, & aquam modis. De Decocta, & quae fuerit Calda. quid apud Plautum thermopolium, & thermopotatio. CAP. VIII.

Arijs modis aquam refrigeratã veteres potare consueuisse inuenio. Eos enim niuibus antiquissimis vsque temporibus illud egisse, quã Niuatam vocat Theodorus Priscianus lib. 2. cap. 13. satis Athenaeus ex Alexi, Dexicrate, Eutycle, & Xenophonte in 3. Dipnos. probauit: vbi etiam niues potasse, eàsque in fossis magnis, quibus quernos ramos superinijciebant, conseruare consueuisse, memoriae mandauit. Etsi Martialis dixerit:

Non potare niuem, sed aquam potare rigentem
De niue commenta est ingeniosa sitis.

Quod Plutarchus in 6. Sympos. fieri quoque solitum scribit cum paleis & rudibus pannis, niuibus circunductis, easque ab aere tuentibus, & frigiditate acquisita conseruãtibus. Protagorides libro Comicarum historiarum secundo, quoddam militum Antiochi regis refrigerandae aquae artificium memorat, quòd scilicet aquam die in aprico loco ponebant, & quod crassum erat, nocte incipiente excolantes, reliquam noctis partem in hydrijs fictilibus sub dio in editioribus domus partibus exponebant: per totam deinde noctem duo pueri ipsa vasa exteriùs irritabant, & diluculo incipiente purgantes rursus, faecemque subtrahentes, & tenuem ipsam aquam, maximeque sanitati idoneam facientes, inter paleas hydrias ipsas collocabant: sicque demum illa vtebantur, nullam niuis inopiam cognoscentes. Non admodum ab hoc diuersus erat ille refrigerandi aquam modus, quem Galenus in Alexandria, atque vniuersa Aegypto seruatum se vidisse testatur 4. commen. 6. Epid. vbi

occidente

occidente ſole prius calefactam aquam teſtaceis vaſis iniiciebant, eaque vaſa feneſtris ad ventos expoſitis, vt tota nocte refrigerarentur, ſuſpenſa, deinde ante ſolis exortum humi depoſita, frigida aqua conſpergebant, ac interdum ipſis folia frigida vitium, lactucae, & ſimilium circumponebant, vt frigus aquae noctu acquiſitum interdiu conſeruaretur. Semus Delius libro Neſiadis ſecundo, in inſula Cimolia loca refrigeratoria excauata ſcribit, in quibus aeſtatis tempore vaſa fictilia tepida aqua plena deponebant; poſteà aquam nulla re niuibus differentem exportabant. Alium refrigerandi aquam modum fuiſſe diſputat Plutarchus ex Ariſtot. 6. Sym. vbi cotibus & ſilicibus, necnon plumbeis laminis aquae iniectis, eã refrigerari demonſtrat. In puteis quoque vinum refrigerandi morem habuiſſe veteres, teſtantur Strattis in Refrigeratorijs, & Lyſippus in Bacchis. Ceterùm Neronis poſtremum aquae refrigerandae inuentum nullo praedictorum ignobilius extitit, qui vt frigoris voluptate abſque niuis vitiis frueretur, aquam decoqui ſibi, vitroque demiſſam in niues refrigerari curabat. Quem morem ita inſecuta aetas Romae obſeruauit, ut Neronis decocta ferè in omnium ore verſaretur. De qua ſermonem habens Iuuenalis Satyra 5 ſic ait:

Cùm ſtomachus domini feruet potuq́, ciboq́,
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.

& Martialis.

Spoletina bibis, vel Marſis condita cellis,
Quo tibi decoctae nobile frigus aquae?

De hac Galenus intellexit, quando 7. Methodi memorat, ſe interdum ſtomachi ac membrorum intemperiẽ aqua niuibus refrigerata curaſſe: ὡς ἐν Ῥώμῃ (ait ille) σχεδιάζειν ἔθος ἔχουσι προθερμαίνοντες τὴν κατασκευήν, ἣν αὐτοὶ προσαγορεύουσι δηκόκταν. Ne in medium adducam Athenaeum, qui libro Dipnoſ. 3. clariſſimè demonſtrat, quàm frequens apud Romanos eſſet decoctae vſus. Vbi notare licet, eos conuiuas erraſſe, qui penes eum auctorem probare nitebantur, antiquiores Nerone decocta fuiſſe vſos. An verò calda vnquam in conuiuiis ſanorum vterentur antiqui in potu, dubitatum fuit à multis. Certè ex Philemone, & ex Polluce lib 9. cap. vj conſtare poteſt, aliquando eiuſmodi potum uſurpatum eſſe: quando ſcribit caldam chalco, quae ferè eſt quadrantis noſtri, vel paulo plus menſura, uendi ſolitam: quae puſillitas non lotioni, ſed potui inſeruire poterat, & quando ſcribit apud Homerum non facilè inueniri aquae calidae potum, ſed apud ueteres medicos, cùm Hippocrates damnans frigidã in neruis, oſſibus, dentibus, cerebro, calidam utilem eſſe innuere uideatur. Poſterioribus ſaeculis frequentior, calidae potus fuiſſe inuenitur, ita ut in conuiuiis aequè caldae atque

frigidae minister haberetur: quemadmodū scribit Iuuénalis Saty. 7.

Quando vocatus adest caldae gelidaeq; minister.

Num autem calda, quam medici frequenter sub vocabulo θερμὸν nominant, quamque antiqui potabant, aqua esset igne solève calefacta, an aliter, disputata quaestio est. Ego sanè ita semper existimaui, nunquam inter conuiuia veteres aquam calefactam bibisse, quòd ea potius concitet vomitum, quàm aut voluptatem, aut commodum afferat. cùm item Plinius potum calidum esse contra naturam probet, argumento brutorum, quae frigidum prosequuntur, & neque ipse, neque Galenus vllam huiusce potionis, nisi in aegrotis, mentionem fecerint. Caldam autem fuisse aquam illam, quam nulla arte refrigerabant, sed quae, qualis suapte natura erat, potaturis porrigebatur, ideò opinor, quoniam Martialis, vbi dicit,

Iam defecissit portantes calda ministros,
Si non potares Caeciliane merum.
Frigida non desit, non deerit calda petenti.
Sed tu morosa ludere parce siti.

manifestè indicat, se de ea aqua sermonem facere, quae passim in conuiuiis admiscebatur vino, & eius magna copia habebatur: cuiusmodi profectò extitit aqua nulla arte calefacta, aut refrigerata. Nec aliter sensit Philemon, qui vtilitatem & copiam caldae demonstrauit, scribens eam quadrante vendi: cùm verisimile sit, aquam frigefactam, aut calefactam non ita vili precio venditam fuisse. Nec obstat Platonis sententia nimirum, qui eo loco sitim in exemplum adducat cupiditatis, & non de ea seriò agat, quae frigidi atque humidi appetitus ab omnibus definitur. Cur posteà sic appellarint communem potando aquam, eam causam fuisse puto, vt eam à frigefacta niuibus, vel alio ingenio, conuiuis inter petendum, & ministris inter seruiendum distinguere liceret. Quòd si haec opinio aliquibus minùs placeat, cùm Martialis contrarium manifestè videatur indicare hisce versibus:

Caldam poscis aquam, sed nondum frigida venit,
Alget adhuc nudo clausa culina foco,

id saltem necessariò obtinebo, vel tantùm aliqua valetudine affectos toto conuiuio, vel illos, qui vomere cupiebant, vt copiosius & maiori fame ingurgitarent, ante coenā calefactae aquae potu vsos esse. Quod & Antiphanes in Omphale indicauit his versibus:

ἐν χύτρᾳ δέ μοι
Ὅπως ὕδωρ ἕψοντα μηδὲν ὄψομαι;
Οὐ γὰρ κακὸν ἔχω, μηδ᾽ ἔχοιμ᾽. ἐὰν δ᾽ ἄρα
Στρέφει με περὶ τὴν γαστέρ᾽, ἢ τὸν ὀμφαλόν.
Παρὰ φέρτατος δακτύλιος ἐστί μοι δραχμῆς.

&

& Strabonicus apud Athenaeum viij. Dipnos. is enim Rhodios appellauit albos Cyrenaeos, quòd vt his colore dissimiles, sic lasciuia similimi forent: colligens autem illud, ex consueto ipsis calidae potu perspicuum fecit, Rhodios non ob aliud calidam potasse, quã vt eius ope acceptos cibos remouerent, sicque iterum impleri possent. Nisi pro sanis, ad remittendam cùm vinorum, tum aquarum vehementiorem frigiditatem, vsurpatam calidam quoque fateamur: quando rationi consentanum est, inter multos conuiuas fuisse, qui frigidissimo potu, alios qui subfrigido, egelidove delectarentur, rursum aliquos, qui ab omnibus frigidis laesi calidum amarent: & iccirco adhiberi in conuiuiis solitum fuisse calefactam atque refrigeratam aquam: vt cuicumque, quam magis optasset potus temperaturam, efficere liceret. Quid verò apud Plautum Thermopolij, & thermopotationis nomine intelligendum sit, ita statuo, thermopolium fuisse locum, vbi dulces venderentur potiones, quas calidas sumebant, ita vt interdum gutture incenderentur, non quòd vinum aut aquam calidam quis sanus in quotidianum vsum adhiberet. Erant autem dulces potiones quae in thermopolio veniebant, vt in Plauti Pseudolo habetur, murrhina, passum defrutum, melina, mel. Ad hoc pertinere quoque videtur ea disputatio alibi discutienda, quae in eodem Athenaei libro tractatur, An post ficus calida, an frigida bibenda sit: & medicorum Graecorum praeceptum, qui ad reprimendum renum feruorem caldae potum ante alios cibos summopere commendant.

Loci Aristotelis emendati ex Theophrasto, & locus Platonis examinatus. CAP. IX.

Ristoteles in 5. Probl. primo caussam inquirẽs, qua ambulationes lõgae per inaequales vias factae maiorem lassitudinem, quàm per aequales, inducant, id cõtingere scribit, quia multus ac vehemens motus lassitudinem parit. Subiungit deinde, τοι αὐτη ἡ σπιρματώδης: que vox antiquo interpreti, atque etiam Gazae occasio fuit, vt non modò ipsi errarent, sed & illi, qui in Lexico componendo eos secuti, scripserunt, σπιρματώδης vocem, motum per viam inaequalẽ significare: cùm nec huiuscemodi significatio Aristotelis loco quadret, nec vox alibi vsurpata reperiatur. Itaque restituendũ locum esse puto, quemadmodum penes Theophrastum in libro περὶ κόπων inuenitur, quem librum ferè totum ex Ari-

ſtotelis Problematibus conflatum eſſe quiuis iudicare poteſt. ibi enim ſic legitur: ἢ ὅτι ἥ τε πολλὴ κίνησις ποιεῖ ἰχὸ πον, καὶ ἰσχυρά, τοιαύτη δὲ ἡ σπασματώδης. Quam uocem perbellè intentioni auctoris, & aliis uerbis conuenire, unicuique perſpectum eſſe poteſt: eò magis, quòd ſimili uoce uſus eſt Ariſt. in eadem Probl. particula. Probl. 8. ſicuti quoque Hippocrates in 2. de Diaeta, ubi concuſſionum, quae inter magnos motus collocantur, mentionem fecit, non diſſimiliter locutus reperitur, ubi dixit: τὰ παρασείσματα ἐμποιέει σπάσματα. Quod porrò partic. 4. Probl. 22. habetur, οἷον τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σίατος, multos torſit, quidnam ſibi vellet. Siquidem Ariſtot. aequiparans ibi ſanguini id quòd paucum ex multo nutrimento efficitur, ſicuti ſemen, exemplum afferens, ea verba ſubnectit; quae certè parum conuenire nemo non uidet. Vnde opinor ego ſic reſtitui oportere, οἷον ὁ μυελὸς ἐκ τοῦ σίατος. Nam iis animalibus, quibus ſanguis fit ſeuoſus, etiam medullam στεατώδη effici, tradit Ariſtot. 2. de Partibus animalium. cap. 6. ut ſenſus eſſe poſſit, Id ualde praecipuum haberi, quod paucum ex multo fit nutrimento, ueluti medulla ex ſeuo, nempe quae ſemper exigua ex plurimo ſeuo ſuccreſcit. Quam quam etiam ſi loco σίατος legamus σαιτός, apprimè quadrabit, eò quòd ut amylum tritici ſuccus eſt ex magna mole exiguus confectus, ita ſemen hominis ex multo nutrimento exigua, ſed praeſtantiſſima pars relicta eſt. Vt non abſque ratione dixerit Auicen 3. de Natur. animal. cap. 3. ſeminis exeuntis quantitatem eſſe, ac ſi quadragies tantundem ſanguinis exiret illud obiter hoc in loco adnotare uolo, Platonem, dum in Timaeo ſcriptum reliquit, medullae morbum omnium periculoſiſſimum eſſe: ſub medullae nomine cerebrum intellexiſſe, nempe quod ex genere medullarum exiſtere ſcripſerit Galenus ſecundo de Temper. & 2. de Vſu partium. Si enim medullae nomine vel ſpinalem (ut dicunt aliqui) uel alias medullas comprehendere uoluiſſet, parum uera ſanè fuiſſet illius ſententia, quando non medullae ſpinali, aut alteri, ſed uni cerebro haec Platonis uerba adaptari poſſunt: τὸ δ' ἔσχατον πάντων, ὅταν ἡ τοῦ μυελοῦ φύσις ἀπ' ἐνδείας ἤ τινος ὑπερβολῆς νοσήσῃ, τὰ μέγιστα, καὶ κυριώτατα πρὸς θάνατον τῶν νοσημάτων ἀποτελεῖ.

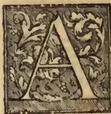
Loca Galeni, & Caelij Aureliani exposita, de Angina & Somnosorbili. CAP. X.

Alenus in 2. eius, quam ad Glauconem scripsit epistolae parte, inflammationis curandae rationem ex situs partium indicatione captam demonstrans, multorum affectuum exempla proponit; inter cetera de Angina secũdum Latinorum interpretationem scribit, tunc in ipsa venas sub lingua esse pertundendas, quando & vniuersum corpus iam exinanitum, & passio diuturna sit. Ex quibus verbis nonnulli traxerunt, anginam morbũ alioquin acutissimum à Galeno inter diuturnos aliquando reponi. Quod tamen falsum esse quisque intelligat, modò Graeca verba malè ab omnibus fere interpretata videre velit. ὥπως κατὰ τῶν συναγχικῶν τὰς ὑπὸ τὴν γλῶσσαν φλέβας τέμνομεν, ὅταν ἡμῖν τὸ μὲν ὅλον ἤδη σῶμα κενὸν ᾖ, καὶ χρονίζῃ πάθος. quae sic vertenda sunt. Ita igitur & in synanchicis venas sub lingua pertundimus, quãdo iam vniuersum corpus sit exinanitum, passioq; perseueret. Esse enim χρονίζειν hoc in loco, sicut alibi saepius, perseuerare, facile est aequo lectori concedere. Ceterum id præsidij genus ab Hippocrate primò omnium propositum Caelius Aurelianus, siue potius Soranus à Caelio Latinus redditus, in 3. Acut. quattuor rationib. improbat. Primò quòd ex incisione earum venarum materia copiosior in affectum locum tracta, grauius malum reddat. Secundò, quòd ad hoc, vt huiuscemodi administratio belle fiat, laqueũ oollo, qui venas subleuet, circundare oporteat, vnde suffocationem augeri periculum est. Tertiò quòd sanguis fluens eo in loco reprimi, diuisa colligari, sine manifesto periculo nequeant. Quartò, quòd etiam si sanguinis fluxus inhibeatur, solent tamen loca tumida semel aperta leui qualibet de caussa reserari. Sed haec argumenta parum valent, quando corpus iam sit ita inanitum, vt aliunde materia confluere nequeat, ministrosque optimos habeamus, qui incidere, colligare, & fluoris periculum omne vitare sciant. Et quoniam Caelij mẽtionem feci, locum eius alterum signare libet, qui cùm libro Acut. 2. cap. 4. altercum bibentes opprimi grauatione sorbili, sopori simili scribat: aliqui non sorbili, sed terribili legendũ, aut eam vocem abradendem voluerunt. Ego verò neque tollendam eam, neque mutandam puto: siquidem soporem eum elegantissimè sorbilem nuncupauit, in quo maximus stertor efficitur: qui quòd sorbitionis clarissimam imaginem praebeat, praeter sensus fidem, etiam Plautinus ille Lucrio in Militis fabula manifestum

fecit, qui interrogatus à Palaestrione, quid Sceledrus ageret, sic cum eo sermonem habet: *Luc.* Sorbet dormiens *Pal.* Quid sorbet. *Luc.* Illud stertit volui dicere: sed quia consimile est, quod stertas, quasi sorbeas.

De Isicijs, Itrijs, & Libis, variae obseruationes & explicationes. CAP. XI.

Vctor is, qui Problemata sub Aphrodisiensis Alexandri nomine vulgata edidit, libro eorum primo, quaerens, διὰ τί ὁ ἰσικὸς δύσπεπτος, iccirco euenire tradit, quoniam in terendis carnibus multus spiritus immiscetur, qui eum cibum ita leuem facit, vt non in ventriculi fundo subsistere valeat, sed in altum efferatur semper, sicque minùs coquatur. Hoc in loco dubitatum est, an ἰσικὸς, an ἰσίκιον legendum sit: quemadmodum penes Athenaeum in 9. Dipnos. scriptum inuenitur. Ego certè textum Alexandri mendosum, & ἰσίκιον legendum esse crederem, cùm Latini quoque nostri Isicia dixerint. Sed dum cogito, Alexandrum Trallianum lib. 7. cap. primo. & lib. vndecimo, cap. 1 pluribusq; aliis in locis eadem voce vsum, fit vt facilè putem vocem, ἰσικὸς, in Problematis mutari non debere. Quae ratio vna cum multis aliis poterit quoque persuadere, Problemata illa auctorem habuisse Alexandrũ Trallianũ, & nõ Aphrodisiensem, à quo omnia ea mutuauit Macrobius, quae 7. Satur. c. 8. de Isicis disputauit. Insicia porro siue Isicia, de qbus copiose egit Apicius lib. 12. duplici modo fiebant: vel ex variis carnibus tritis & pipere cõmixtis, vt Athenaeus quoq; scribit: vel ex piscibus diuersis, sicuti Alexander docet. Ex illorum generibus sunt Salciciae nostrae non multùm nomine differentes. Erat quoque iis simile Tetrapharmacum, adeò imperatori Hadriano carum: quod ex fasiano sumine, perna, & crustulo compositũ fuisse narrat Spartianus. Horum verò similitudinem quandam referunt Botargae, quorum inuentorum extitisse Heliogabalum meminit Lampridius. Habuerunt quoque veteres aliud edulij genus, ἴτριον vocatum, cuius saepenumero mentionem fecit Galenus, & alij. Id quomodo fieret, docuit Athenaeus: apud quem in 14. Dipn. haec leguntur: ἴτριον πεμμάτιον λεπτὸν διὰ σησάμου καὶ μέλιτος γινόμενον. quod genus hodie etiam passim in Sicilia, & in Calabria, praesertim apud Thurios populos conficitur, vbi olim Herodotus historiam suam condidit, & vbi magna Sesami, quam incolae Giorgiolenam vocant, copia nascitur; ita vt eo multis in condimentis, amyg-dalarum,

dalarum, quibus carent, loco vtantur, quo pacto Romae loco sesami amygdalae in vsu habentur ad conficienda itria, quae & ibi, & in Calabria, Siciliaque Coppettae nuncupantur. Quae verò à Galeno Itria saepius nominantur, hoc prorsus modo facta non credo, cùm ab ipso duplex genus tradatur, vnum ῥύμμα, alterum, λάγανον vocatum: quibus iam compactis papauer inspergi solitum scribit in lib. de Simpl. med. puto tamen haud multùm dissimilia extitisse, illa praecipuè, quae ῥύμματα vocata memorat. Ex quibus & ex lacte cùm placentas alias fieri consuesse scribat, ea omnino intelligit, quae Liba à Romanis nominata tradit Athenaeus. Vnde qui in primo de Semine Galeni libro ἴτρια transtulit Liba Felicianus, hanc rem ignorauit. Quanquam & Liba diuersimodè ab antiquis composita fuisse coniicere licet ex Catonis de Re rustica lib. quorum venditores Libarios Senecam (apud quem pro Libariis perperam Librarij legebantur) vocasse cum Coelio puto.

De Pane furnaceo error in Galeni interpretatione explicatus: & alter de Myrtidano Plinij detectus. Quid sit Tracta Plinio, & Athenaeo. CAP. XII.

Vicunq; Latinis auctorum interpretationibus contenti, Graecos eorum contextus intelligere non curant, quàm grauiter saepenumero errent, ex multis cognoscere licet. Sed hoc quod nunc de Pane furnaceo propositurus sum, nequaquam minimum est, tũ quia panis, (vt Alexãder in primo Probl. ex Homeri ἄλφιτα μυελὸν ἀνδρῶν saepius vocantis, sententia scribit) inter ea, quae nos nutriunt, primum locum tenet, tum quia non parum ad valetudinis & vitae conseruationem eius coctura refert. Galenus itaq; in primo de Alimẽtis varias panis cocturas referens, haec ait, κάλλιστοι μὲν αὐτῶν εἰσὶν οἱ κλιβανῖται, καθ' ὃν εἴρηται τρόπον ἐσκευασμένοι τε, καὶ προπαρασκευασμένοι πρὸς τὴν ὄπτησιν. ἐφεξῆς δὲ αὐτῶν οἱ ἰπνῖται, τὴν αὐτὴν ἐσχηκότες δηλονότι παρασκευήν. ἐπεὶ δὲ οὐχ ὁμοίως ὀπτῶνται τὰ διὰ βάθος τοῖς κλιβανίταις, διὰ τοῦτ' αὐτῶν ἀπολείπονται. Quae verba ita omnes, quos mihi videre contigit, interpretes, conuertunt, vt censuisse videantur, panes Clibanitas Galeni esse Furnaceos nostros; ἰπνίτας verò eos, qui in paruis coquuntur furnis. Quam etiam sententiam multi deinceps, nec infimi ordinis, auctores disertè tenuerunt. Verum enim verò rem con-

trario modo ſeſe habere, videlicet ἰπνίτας in furnis magnis, κλιβανίτας ſub teſtis, aut furnis portatilibus coctos panes fuiſſe, Galeni verba demonſtrant: quando is panes ipnitas (ſic mihi liceat loqui) iccirco inferiores clibanitis iudicat, quia illi non aequè extrinſecus, atque intrinſecus coquuntur, vt pani noſtris furnis aſſato euenire ob immoderatum laterum feruorem quotidie obſeruatur: hi verò non minùs intimas quàm extimas partes aſſatas habent, cùm parui furni blandiorem quendam calorem ob eorum tenuitatem acquirant, cuius meritò exactior coctura panis perficitur. quam item ſententiam expreſſit Hippocrates, quando ſecundo de Diaeta ſcripſit, panes clibanitas ſicciſſimos eſſe, ob teſtae humiditatem vniuerſam exugentis, calorem: ipnitas autem, quos rectè furnaceos tranſtulit Cornarius, magis nutrire, quàm verubus aut craticulis coctos, quòd minùs ab igne, quàm illi, vrantur. Quòd porro κλιβανίτης ſiue κριβανίτης panis à furnaceo differens fuerit, Plinius lib. 18. & Athenaeus lib. 3. adeò clarè indicarunt, vt amplius quicquam de hoc dicere minime opus habeam. Illud addã, non eſſe medicis ignorandum, panes noſtros, quos vere ἰπνίτας Hippocratis & Galeni facimus, non eſſe prorſus innoxios: eſſe autem innocẽtiores illos, qui ſub paruis teſtis coquuntur eo pacto, quo apud nonnullos homines Biſcocti parantur: quos ſi clibanitas panes appellemus, neque à veritate, neque à veterum appellationibus fortaſſe recedemus. Inter panum genera fuerunt, qui Tractam ab Athenaeo & Plinio, voce (vt credo) Romana, appellatam, adnumerarint. Sed egò iis aſſentire nequeo: licet putem fuiſſe quandam paſtae farinaceae ſpeciem, quae pani adſimilabatur. Quod ſi etiam noſtra antiquis conferre par eſt, Tracta erat quaedam mixtura ex fermento & farina conflata, quam manibus ſaepius in formam longam, & planam trahebant, vnde nomen tractae emanauit: quod etiam hodie apud aliquos Italiae populos durat, qui huiuſcemodi placentas ex fermento & farina compactas, ac deinde furnis coctas, Tiratas à trahendo populari vocabulo nominant. Plinij verba loco ſupra citato haec ſunt: *Durat ſua Piceno in panis inuentione gratia ex alicae materia, eum nouem diebus macerant, decimo ad ſpeciem tractae ſubigunt vuae paſſae ſucco.* Athenaeus autem ſic in 3. εἰς δὲ τὰ καπύρια, (καπυρίδια) καλούμενα τράκτα μίξεις, ὥσπερ καὶ εἰς ἄρτον. Tracta in genere neutro pluralis numeri, vt Athenaeus profert, etiam apud Catonem ſaepius nominata inueniuntur, & (& vt reor) ea ſunt, quae hodie
" tortis ſubtus & ſupra coci ponunt, foliaque ſiue ſpolia vocant. Et quoniam Plinij facta eſt mentio, eius (ni fallor) errorem ſubijciam: is enim libro 15. cap. 31. ſcribit, Veteres, antequàm piperis vſum haberent, loco eius baccas myrti vſurpaſſe. Quod cùm neque apud

alios auctores hactenus mihi eam rem diligentiſſimè perſcrutanti legere contigerit, neque admodum rationi conſentaneum videatur: inde potuit faciliter Plinius errandi occaſionem cepiſſe, quòd (vt auctor eſt Galenus in Expoſ. voc.ant.) myrtidanum plurimi πιπερι nominarent: quemadmodum Hippocrates fructum myrti myrtidanum & ipſe vocauit, ſicque piper ab aliis vocatum ſcripſit.

De aquis Veſicarijs, & Caeretanis. Galeni locus de templo Pacis malè à Giraldo intellectus. CAP. XIII.

Vltas habuerunt maiores noſtri balnearum aquas mirificas pro varijs morborum generibus curandis: quarum nomina etſi hodie quoque apud auctores conſeruentur, ipſae tamen à paucis cognitae ſunt: ſicuti aquae Nepeſinae à Caelio Aureliano inter Italiae nobiliores adnumeratae, atque etiam Auguriae: & praeter has Veſicariae, ac Ferratae à Scribonio Largo & Marcello Burdegalenſi nominatae: quae poſtremae cùm vbi fuerint à nemine adhuc notatum viderim, me operae precium facturum ſpero, ſi, quid ſentiam, manifeſtum fecero. Scriptum itaque apud praedictos inuenitur auctores, in Thuſcia aquas extitiſſe Ferratas, quae mirificè veſicae vitia emendabant, vnde Veſicariae vocabantur. Locus verò Milonis Brochi, ſiue Gracchi, praetoris hominis optimi, ad quinquageſimum ab vrbe lapidem erat. Has balneas olim Viterbienſes eſſe putaui, quòd illae ſint in Thuſcia, veſicae morbis adhibeantur, & paulò minùs pluſve quinquageſimo lapide ab vrbe diſtent. Sed cùm anno ſuperiore Centumcellas, ſiue Ciuitatem veterem, Alexandrum Farneſium Cardinalem maximum ſecutus, petiiſſem, locum conſpicatus ab eo oppido duobus miliaribus diſtantem, vbi veſtigia antiquarum balnearum, & ampliſſimi aedificij apparebant, volui diligentiùs omnia intueri: tandemq; reperi, ibi egregias aliquas balneas fuiſſe extructas, ad quas ex propinquis montibus per ſubterraneos cuniculos aqua ducebatur, vnde in eam coniecturam veni poſſe fieri, vt illae eſſent aquae Ferratae à Scribonio, & Marcello nominatae. Ad quod credendum plurib. rationib inductus fui. Primò quod locus ille ſit in Thuſcia: Secundò, quòd ab vrbe quinquageſimo lapide, ſi via Caſſia eò perueniamus, diſtet. Tertiò, quòd montes illi, à quibus deriuabatur, Ferrati etiam hiſce temporibus vocentur, nempe quia ferrum ibi naſcatur, vt aquas ſimiliter vi ferrea praeditas eſſe conueniat.

ueniat. Quartò, quòd incolae morbos vesicae interdum earum aquarum beneficio curent: quamquam vsque adeò deturpatae, & imminutae sunt, vt pauci illis vti velint. Postremò quòd nullus alius locus vrbi hodie propinquus cognoscatur, cui magis balnearum illarum conditiones adaptari queant. Iam verò quales fuerint huiusmodi balineae, ex iconographia cognoscetur, quam Pyrrhus Ligorius, totius antiquitatis omnium nostri temporis hominum vir peritissimus, ex situ acceptam apud se habet. Porrò Senanae, & Pantherinae aquae apud Caelium Aurelianum, vt ego sentio, nullae sunt aliae, nisi quae in Patauino, & Senensi agris hodie celebrantur: quasi non Pantherinae, sed Patauinae legendum sit. De Caeretanis balneis, Strabonis tempestate ad curandas aegritudines varias maximè aestimatis, iam dubitaui. Nunc certior factus, Caere nobilissimam olim vrbem prope eas aquas fuisse sitam, quae Sitilianae hodie vocantur, ad credendum permotus sum, huiuscemodi aquas antiquas quidem, immò ipsa Caeretana balnea à Strabone nominata esse: & quamquam multis temporibus latuerint, ac ferè nihil de illis ab auctoribus scriptum inueniatur, hisce tamen temporibus non parum celebrantur, ob mirificam opem, quam in curandis omnigenis fere cutaneis affectibus quotidie praestant. His de templo Pacis Romae errorem Gregorij Gyraldi subnectam, qui auctoritate quadam Galeni falsò intellecta permotus, id ab aegrotis frequentari consuesse primo de Dijs gentium libro scriptum reliquit: cùm nullibi legatur in illo, aut in alio templo eos vnquam versatos, praeter quàm in insula Tyberina, vbi Aesculapij aedes sitae erant, & quodam alio loco in id exstructo, vt qui ad ludos Circenses venirent, si forte fortuna aegrotassent, haberent vbi commodè curari possent. Sed ne videar sine caussa Gyraldum improbare, Galeni sententiam in medium ponam, qui in principio libri primi de Differentijs pulsuum, medicos sui temporis coarguens, quòd de nominibus pulsuum futiliter contenderent, ait, saepenumero inter eos excitatas esse contentiones similes illis, quae inter medicos in templo Pacis, vel super aegrotos disputantes oriri solebant. Etenim in templo Pacis conuenire consueuisse omnium rationalium artium professores ad disputandum, ipsemet Galenus in sermone de Libris proprijs manifestum fecit: medicos etiam Romae non rarò super aegrotos digladiatos esse, videre est in pluribus eiusdem commentarijs. Verba Galeni citata à Gyraldo clara sunt. De medicis enim eum, quem dixi, sermonem habens, sic ait: πηλίκην οἴει μάχην ἔσεσθαι; ἢ δηλονότι τοιαύτην, οἵαν πολλάκις ὁρῶμεν ἐν τῷ τῆς εἰρήνης τεμένει, καὶ ἐπ᾽ αὐτῶν τῶν ἀρρώστων; id est, Qualem censes pugnam fore? an talem, qualem

lem saepe videmus inter ipsos ortam in templo Pacis, atque etiam coram ipsis aegrotis? Attamen id ignorari nolo, alibi, quàm Romae, languentes in templis quandoque detineri solitos fuisse, vt curarentur. quod locupletissimè testatus est Strabo in 8. Geograph. lib. vbi memorat, in Epidauro, Coa insula, & Trica, Aesculapij fuisse aedes, in quibus magna aegrotorum copia nutriebatur, tabellaeque cum curationum inscriptionibus pendebant. An verò idem, vel quid simile fuerit Valetudinarium, cuius loci habetur mentio apud Senecam lib. 1. de Ira, & apud Columellam lib. 11. cap. 1. 16. & lib. 12. cap. 3. 7. certè affirmare non audeo. Puto autem fuisse peculiarem locum in vnaquaque priuata domo, vbi serui tantùm infirmi curabantur, & detinebantur, eo pacto, quo hodie in monachorum cœnobijs simili muneri peculiaris locus dicatus cõspicitur. Hisce adijciam & illud, tempore Hippocratis consueuisse medicos in domibus proprijs languentes alere, vt maiori sedulitate eos curarent: de chirurgis loquor: quales fuisse omnes priscos medicos, satis compertum habent, qui in auctoribus antiquioribus & praesertim Hippocratis monumentis legendis sunt diligenter versati: immò vsque ad tempora Galeni etiam sibiipsis medicamenta parare solitos fuisse, multis ex eius commentarijs colligitur, praecipuè verò ex vj. de Localib. med. cap. 1.

Error in Aetio correctus de Ficubus, & alia de ipsis. Columellae de Embammate locus emendatus. CAP. XIIII.

VBi remedia exstinguendæ siti demonstrat Aetius lib. 9. inter cetera pro tollenda eorum, qui ab imbecillitate vires recuperant, siti, ficus siccas secundum Cornarij translationem in cibo acceptas commendat. Quae sententia cùm semper mihi suspecta fuisset, quòd Hipp. in 2. de Diaeta scribat, τὰ ξηρὰ σῦκα καυσώδεα: tandem antiquissimo vltra sexcentesimum annũ codice mihi Messanae, dum ibi cum Alexandro Farnesio patrono meo essem, comparato, inueni loco Siccarum, legi debere, Viridium. Sic enim cõtextus meus habet: δίψαν παύει σῦκα χλωρὰ ἐσθιόμενα. Ex quo loco, quemadmodum etiam ex multis alijs, perspectũ esse potest, Cornariũ habuisse codices valde deprauatos. id quod, si valetudo mihi cõcedet, intra paucos annos, magna eruditorũ vtilitate, in Hippocrate, & Aetio, ostensurũ me polliceor. Ficus igitur virides sitim auferre non solũ medici dixerũt, & praesertim Hipp. loco citato,

citato, vbi σῦκα χλωρὰ ὑγραίνειν tradit, necnon Plinius l. 23. c. 7. vbi siccas ficus sitim excitare, virides sedare, scribit: verùm etiam Martialis cognouit, scribens:

Chia seni similis Baccho, quam Setia misit,
Ipsa merum secum portat, & ipsa salem.

Post ficus, vt meminit Aristoteles 22. probl. 8. alij vinum, alij aquã potandam esse arbitrati sunt: & laudantium aquam, vt Heraclides Tarentinus apud Athenaeum differit, alij calidam aquam, alij frigidam esse potandam voluerunt. Qui calidam praetulerunt, his rationibus inducti sunt, quod calida manus magis abstergit, quàm frigida. Vnde rationi consantaneum est, in ventriculo statim caloris benenceficio ficus dissolui. Addebant, calidam aquam ficus extra corpus magis dissoluere, frigidam magis compingere: quasi, ficubus intrò aceptis idem eueniat. Qui verò frigidam superbibendam putabant, frigido dicebant poculo stomacho insidentes ficus grauitate deorsum ferri, & iccirco cùm illæ ob calorem stomachum malè afficiant, ac imbecillum reddãt, eiusmodi noxas vitari. Qua ratione alij superpotabant merum, persuasi nempe, quòd promptè, quæ essent iu ventre, deorsum peopelleret. Oporteee enim aiebant post ficus multo densóq; vti poculo, ne illæ in ventre commorarentur, sed in inferiores intestinorum partes celeriter deferrentur. Aristo. quoque iu Probl. ficubus superpotandum vinum credidit, quòd vt ignis par uus à magno extinguitur, sic exiguus ficuũ calor à vini maiore vincatur. Idem cõmendatum fuit ab Hipp. 3. de Diaeta lib. in ijs, quibꝰ ob frigiditatẽ infirmus est stomachus. Nou fuit absque vtilitate custi eorum institutum, quos tradit Galenus consueuisse ficus macerare aceto, quod earũ visciditatem magnopere corrigeret. Non inconuenit, vt hoc loco detegam errorem, qui hactenus in Columella à nemine, quem sciam, animaduersus & emendatus fuit, præterquàm à Latino Latinio Viterbiensi, acris iudicij, & singularis doctrinæ ac ꝓbitatis viro. In lib. enim 12. cap. 34 sic legitur, *Qui scilliticum acetum facere volunt, decem bambatæ in tres amphoras musti mitis, & caet.* Vbi quid significent eae duae dictiones, Decem bambatae, nec Apollo sanè intelligeret. Quare illa verba. Qui scilliticum acetum facere volunt, extremis antecedentis capitis iungenda sunt, deinde titulus subsequentis capitis apponendus separatim. De Embammate: postremò incipiendũ sequens caput, In tres amphoras musti. Hunc in modum clarissima erit Columellae oratio. Qui eodem libro capit. 55. Sinapim faciendi rationes plurimas docens, cuiusdam Sinapis ad Embammata idonei mentionem fecit. Quod porro scripsit Vlpianus, Embamma fuisse loco acetis, valde descriptioni Embammatis Columellae quadrat, cui magna aceti portio admiscetur

tur. Sic etiam Latino intinctus nomine usum Plinium reperio. Itaque Turnebum alioquin doctissimum probare nequeo, dum in 17. Aduers. l. c 13. Bambatae uocem non mutandam, leuibus quibusdam rationibus contendit.

Locus Plutarchi de Pithoegiis emendatus, & de Festo primae Augusti diei. CAP. XV.

ROmanos uina, quae annum saltem praeteriissent, ut plurimùm bibere consueuisse, ita clarè scriptum habetur apud Galenum, aliosque auctores, ut superuacaneum iudicem, illud amplius demonstrare. Nam Vinalia festa degustandis uinis instituta xiij. Kal. Septemb. hebant, ut Plinius scribit. Quae autem id.m ix. Kal. Maij fieri solita tradit, ab Ænea fuisse instituta, meminit Ouidius 6. Fastorum. Graeci uerò quòd eadem noua, necdum sextum mensem adepta, frequenter potarent, Galenus quoque testatus est, qui in com. supra primum de Nat. hum. rationes uarias exponens, quibus hieme pituita adeò copiosa in hominum stomachis gignitur: inter multas, quas recenset, eam ponit, quòd plurimi tunc noua uina bibant, quae aptissima sunt in pituitam conuerti. Quare Plutarchi codicem in 8 Sympos. 10. deprauatum esse puto, ubi haec in uulgatis leguntur: *καὶ μὴν ὄινόν τι τὸν νέον οἱ πρωϊαίτατα πίνοντες, αὐθεστηριῶνι πίνουσι μὴν, μετὰ χειμῶνα, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡμεῖς μὲν Ἀγαθοῦ δαίμονος, Ἀθηναῖοι δὲ Πιθοίγια προσαγορεύουσι.* Loco enim, *μετα χειμῶνα*, *πρὸ χειμῶνος*, restituendum ob id iudico, quoniam Gaza, cui in hac re fidem maximam adhibeo, contra nonnullorum opiniones *αὐθεστηριῶνα* Nouembrem mensem fuisse contendit: *πιθοίγια* uerò quòd mense Nouenbri celebrarentur, sicuti nostris temporibus in omni fere Europa undecima Nouembris, quae D. Martino dicata est, die, multi auctores testati sunt: & si Io. Grammaticus Ianuarij mense illud factitatum scribit. Quae suprà dixi Vinalia xiij. Kal. Septembris Romae fieri solita, ea puto, quae passim hodie in Italia Kal. Augusti celebrantur. Vt enim festa illa in die, qua Fidicula sidus oriri incipit, Autumnusque inchoat, ad tempestates leniendas (quemadmodum scribit Plinius libro 18. cap. 29.) instituta erant: sic nostris temporibus prima Augusti ad excantandam & auerruncandam mensis prauitatem fieri uidentur.

De Oleo, & Butyro, Aphrogala, varia Galeni et aliorum explicata. Plinij locus correctus. CAP. XVI.

Oquos, antequàm vel pisces vel carnes assarent, oleo inungere solitos, refert Galenus 2. de Simpl. medic. Quod ideo ab ipsis factitatum credidit, ne exteriores partes vi ignis exustae consumerentur, interiorumque coctionem impedirent. Ego verò potiùs ob id factum existimo, ne carnium & piscium intestinus atque proprius humor extra flueret; sed intus cohibitus & coctus, iucundiorem cibum palato redderet. Oleum enim occludere extimos corporum meatus, quo minùs quicquam effluere queat, & Galenus fassus est, & Alexander, qui in Probl. ea ratione animalia insecta ab oleo enecari disputat, prohibita ex olei obstipatione natiua eorum spiratione. Hoc autem pacto assata intellexisse Aristotelem verisimile est, quando in 4. de Mixtorum affectibus libro, ea elixatis humidiora facit. Quamquam assata etiam fiunt intus humidiora, quando multo igne statim extimis crusta quasique lorica inducitur: vt idem Aristoteles 2. Probl. corporibus humanis sub sole, & ad ignem vsu venire pluribus differit. Quòd deinceps oleo cocta non ita vrantur, vt Archidamus censebat, in hoc iure à Diocle damnatus, Auerroes Arabum omnium doctissimus in 5. Collectaneorum lib. monstrauit; vbi conterraneos suos oleo carnes omnes coquendi morem habuisse, quia sic delicatiores & meliores euaderent, pluribus docet. Olei mentionem non incongruè Butyri tractatio sequitur, mirum, quòd apud gentes, quibus oleum deerat, butyrum etiam in vngendis post balnea corporibus pro ipso suppleret, vt notauit Galenus, nosque in libris nostris Gymnasticae monstrauimus. Habuerunt quidem veteres varia butyri genera: sed pharmaci potiùs loco, praesertim apud nobiles, quàm cibi, illis in vsu erat: vt non immeritò Plinius butyrum gentium barbararum laudatissimum cibum, quique diuites à plebe discerneret, appellarit. Hac namque ratione factum puto, vt Athenaeus, qui in suo conuiuio nullum cibi genus praeteriit, butyri nunquam mentionem fecerit Non possum certè mirari satis, cur Galenus Dioscoridi vitio verterit, quòd butyrum ex ouillo tantùm & caprino lacte trahi scribat; cùm, si eius literam considerare velimus, nunquam ipsum negasse, quin & ex bubulo fieret, sed bonum ex ouium atque etiam caprarum lacte fieri censuisse reperiemus. Quae sen-

tentia

tentia vera putari debet; quemadmodum verum est, caseum ouiũ & caprarum bonum esse, Discoridis mentem de butyro fortasse explicans Plinius, dixit, Plurimùm è bubulo, & nde nomen: pinguissimum ex ouibus fit, & ex caprino. Quo in loco Plinij verba quaedam mihi suspecta redduntur, quoniam de butyri effectibus sermonem habens, hęc scribit: Natura eius astringere, mollire, replere, purgare. Nam praeterquàm quòd duo ista sibi aduersantur, mollire & astringere, à nullo quoque auctore butyro astringendi facultatẽ atributam legi: neque id rationi & eius temperaturae consonum videtur. Quo circa pro Astringere, Digerere, restituendum duco: cùm praecipua, quam butyro Galenus ascribit, facultas sit digerendi vis. Butyrum item ex equino lacte Scythas factitasse memoriae mandauit Hippocrates, siue Polybus quarto de Morbis. Quod verò scribit Plinius libro vndecimo, cap. 41. Barbaras gentes consuesse lac in iucundum acorem cõdensare, & butyrum pingue, quod spuma lactis esset: nil aliud intelligit, quàm oxygala, & aphrogala apud Romanos plurimi ęstimatum, & niue refrigerari solitum, vt Galenus septimo Methodi narrat: quorum postremum, Aphrogola scilicet, hodie apud multos inter suauissima edulia sub nomine capitis lactis reputatur.

De Vino dulci, & de Coitu, Aristotelis, Plinij, & medicorum aliquot explicati loci. CAP. XVII.

Inum dulce neque inebriare, neque à frigore dẽsari, scriptũ reliquit Arist 4. Meteoro. quod etiã confirmauit 3. Probl. sect. Haec tamen sententia ab omnibus fere improbatur, quod certa experientia constet, innumera prope vinorum dulcium genera reperiri quae insignem potoribus ebrietatem inducãt. Vnde meliùs censuisse iudicant Hippocratem haec in 2. ad Setẽtias Gnidias ibro scribentem, ὁ μὲν γλυκὺς ἧσσον ἐστὶ καὶ καρηβαρικώτερος τῶ οἰνώδεος, καὶ ἧσσον φρενῶν ἁπτόμενος. Sed neq; Aristotelẽ male dixisse intelligemus si, de quo dulci vino ab eo sermo habeatur, sciemus. Inuenio apud Plinium & Galenum, Protropũ vinũ, siue prodromum, quod ex Gnido & Lesbo Romã deuehebatur, maximo in precio habitũ esse: non modò pro varijs medicamentorũ cõpositionibus, verũ etiã pro diuitum & nobiliũ mensis. Cuius etiam meminit Vitruuius lib. 8. cap. 3. vbi loco Protyri, Protropi legendum, prudenter monstrauit Philander. Hoc autem erat mustum sponte defluens, antequàm vuae calcarentur: quod protinus diffusum lagaenis, suis deferuere passi, postea in sole quadraginta diebus torrebant

bant aestatis secutae, ipso Canis ortu. Similiter factum inuenio olei genus quoddam gleucinum, & Lixiuium à latinis uocatum. Erat id uinum maximè dulce, ut uideatur quandoque inter dulcia primum locum tenuisse; quemadmodum Athenaeus libro primo hisce testatur: Μιτυληναῖοι τὸν παρ' αὐτοῖς γλυκὺν οἶνον πρόδρομον καλοῦσι, ἄλλοι δὲ πρότροπον. An verò mustum lixiuium Columellae, siue vinum lixiuium, fuerit hoc protropum, considerent alij. Ipse enim puto vinum quod Amos propheta cap. vj. in phialis uocauit, & quod Tertullianus lib. iiij. in Marcionem liquatum dixit, hoc ipsum protropum fuisse. Itaque cùm in Graecia protropum vinum dulce nuncuparetur, ibique praestantius, quàm alibi, nasceretur, atque tale minimè inebriare perspectum sit: ad credendum adducor, Aristotelem sub nomine vini dulcis, non quodlibet vinum dulcedine praeditum, sed hoc vnum genus, Graecis quasi proprium, duntaxat comprehendissè. Quid enim ea verba sibi volunt, ἔστι δὲ ὀνόματι οἶνος, ἔργῳ δ' οὐκ ἔστι. nisi quòd vinum dulce, cuius mentionem facit ibi Arist. erat naturae cuiusdam inter vinum verum, & mustum mediae, cuiusmodi protropum fuisse innuit Plinius? vt quemadmodum mustũ haudquaquam ebrietatem parere in Probl. monstrauit Arist. & post ipsum luculenter comprobauit Plut. in Symp. quem Macrobius Sat. 7. Latinè loquentem fecit: pariter in 4. Meteorol. de vino dulci siue protropo idem enũciarit, nempe quòd vt temperatura à musto parũ recedebat, sic etiã viribus ei simile existeret. Nisi potiùs libeat, pro Dulci ab Aristotele Passum acceptũ esse, non tantùm quia Plinius illud inter dulcia collocat, sed quoniam Polybius in 6. auctor est, necnon Varro, & Gellius, Romanas mulieres uino interdictas huiuscemodi passum bibisse, quasi ab eo nullum ipsis periculum ebrietatis immineret. fiebat enim hoc genus uini passum vocatum ex vuis passis & expressis, vt docent omnes, unde etiam de hoc interpretandus est Arist. 23. Probl. 26. vbi scribit, uinum dulce non misceri aquae salsae, sed ei salsam super natare magis quàm pontico, propter sui terrestrem naturam, vt ostendunt passulae, nam quae esset ratio Arist. & loquendi modus nisi de eo uino quod fiebat ex passulis loqueretur? quanquam nec Aponensis nec Gaza hoc uideantur cognouisse. Ex Prob. Aristotelis aliud item mihi in mentem uenit adnotare, apud quem 1. & 4. sect. coitum morbos quosdam ex pituita ortos curare legitur in hunc modum: Διὰ τί ἡ λαγνεία πρὸς νοσήματα ἔνια τῶν ἀπὸ φλέγματος συμφέρει. quae uerba transferens Gaza, semper λαγνείαν. (nescio quo spiritu) immoderatum coitum est interpretatus. Etsi namque ea uox, λαγνεία, interdum Hippocrati semen significet vt Galenus in Expo uo ant. scriptum reliquit: nunquam tamen ab ea coitus immode-

moderantiam designari certum est: tantominus 6. Epid. com. 5. dum ait, λαγνεύειν τῶν ἀπὸ φλέγματος νόσων ὠφέλιμον. & 1 de Diaeta, scribens. λαγνεύειν δὲ ὑδάτων ἐφόδων γινομένων πλείονα. Vnde Aristoteles problematis sui occasionē accepisse videri potest, & vnde quoque Dioclem, ab Atheniēsibus. (vt scribit Theodorus Priscianus) Iuniorem Hippocratem vocatum, sua mutuasse puto, cùm in epist. Ad Antigonum Regem scripsit, solstitio hiemali, quando plurimùm exuberat pituita, concumbendum esse. Haec etenim sententia non solū pro vera accipitur à Galeno, & Auicēna, modò vires sint firmae: sed etiam ab eodem Hippocrate duobus exemplis valde confirmatur. Quorum alterum est Timocharis, quem in 5. Epid. refert, hieme à catarrho in nares maximè defluente solicitatum, coitu omnem humorem exicasse. Alterum est Hicippi, quem refert in 4. Epid. nocturnam pollutionem, dum febricitaret, saepenumero passum, nullū nocumentum subiisse, imò leuatum esse. Vt malè censuisse videatur Petrus Apponensis, quando problema Aristotelis exponens, coitum quemcunque in febribus semper obesse scribit. Sicuti quoque damnari meretur Clinias ille Pythagoricus, quem refert Plutarchus 3. Sympos. interrogatum, Quando mulieribus commisceri expediret? Tunc praesertim, respondisse, quando quis damnum aliquod pati velit. Quamquam idem Plutarc. lib. de Tuenda val. apud Stobaeum ser. 99. sic ait, ὅθεν ἄριστα λέγεται, τὸ τροφῆς ἀκορίαν, καὶ πόνων ἀοκνίαν, καὶ σπέρματος ἐπίσχεσιν τήρησιν, ὑγιεινότατ' εἶναι. illud autem planè absurdum videtur, quod in fine vij. Epid. scriptum est hisce verbis: ἡ πορνείη ἄχρωμος δυσεντερίης, ἄκος nisi dicamus pluribus affectionibus nomen dysenteriae esse impositum, atque inter alios sic sanguinis per aluum à iocinore prae copia expulsi fluorem vocari, in quo forsan copiosus coitus contulerit, nimirum quo sanguinis copia insigniter minuatur. Aut potiùs dicamus locum eum mendosum esse.

De varijs Vini antiquorum temperaturis pulchra quaedam. Locus Hippocratis illustratus, & alius Athenaei correctus, Hesiodiq́ sententia interpretata.

CAP. XVIII.

Inum aquae primùm miſcere coepit Staphylus Sitheni filius, vt ſcribit Plinius: vt verò Athenaeus, ex Staphylo, Melampus. Sed huiuſcemodi mixtio longis temporum interuallis non paruam varietatem accepit, tum à natura vini, tum à natura bibentium, tum etiam à tempore quo potabatur. A natura vini primùm variata eſt mixtio, quando Maroneum vicies tanto aquae addito, ob eius vim miſcendum eſſe voluit Homerus; cuius generis vini facultas vigorq́ue indomitus etiam Mutiani ter Conſulis tempore durabat, qui eius ſextarios ſingulos octonis aquae miſceri comperit. Sic enim Falernum indomitum vocauit Iuuenalis, quod vix & ipſum multa aqua domaretur; vt Galen⁹ aliud ὀλιγοφόρον, quod pauca aqua vincebatur, Atqui communes vini tēperaturas tres extitiſſe, ex prouerbio antiquo, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα, Monſtrat tertio Sympoſ. Plutarchus, vbi ait; Qui Dionyſij harmonias callebant, eos tres vini cum aqua conſonantias aſpexiſſe, ſeſquialteram, diapaſon, & diateſſaron. πέντε namque hemioliam denotaſſe, quae efficiebatur tribus aquae partibus duas vini addendo. τρία indicaſſe diapaſon, quae fiebat, vni vini parti duas aquae immiſcendo: τέτταρα diateſſeron ſignificaſſe, quae naſcebatur ex tribus aquae partibus, & vna vini ſimul temperatis. Addit idem Plutarchus, poſtremam & ſeſquitertiam portionem tanquam remiſſam & ſobriam iis in vſu fuiſſe, qui in Prytaneo dominabātur, & qui Philoſophiae aut contemplationibus incumbebant: nempe quos mente praeditos, atque ſobrios eſſe conueniebat. De qua etiā temperatura Ion poeta apud Athenaeum ſermonem faciēs, dicebat.

Εὑρὼν ὁ μάντις Παλαμήδης ἐμαντεύσατο
Πλῶν ἔσεσθαι τοῖς Ἕλλησι πίνουσι τρεῖς
Πρὸς ἕνα χυάθοις

Alios verò à praedictis eam mixtionem effugiſſe: vnde Menander apud Athenaeum,

—— οὐ γὰρ ἄν ποτε
Ἔπινον τρεῖς ὕδατος, οἴνου δ' ἓν μόνον.

Tem-

Temperaturam porrò, quae ex duabus aquae partibus & vna vini mixtis conficiebatur, mentem turbare, & leuem quandam ebrietatem inducere creditum; eam autem, quae ex duabus vini partibus, aquae tribus mixtis sub πέντε complexa contemperabatur, somnum inducere, curarum obliuionem parere, passiones sedare, dictum. Sed illud, πέντε πίνειν, secus intelligi debere, Athenaeus censuit, qui hanc mixtionem ex duabus vini partibus & quinque aquae factam fuisse scripsit, atq; id ad comprobandũ nõnullorum poetarum testimonio vsus est, sub his verbis: οἱ δ' ἐπιτεταμένως χρώμενοι τῷ, ποτῷ, δύο οἴνου ἔπινον πρὸς πέντε ὕδατος. Νικοχάρης γοῦν ἐν ἀμυμώνῃ πρὸς τοὔνομα παίζων ἔφη. Οἰνόμαος τουτο χαῖρε, πέντε καὶ δύο κἀγώ τε καὶ συμπόται γενοίμεθα. τὰ παραπλήσια εἴρηκε καὶ ἐν λημνίαις. Αμεινίας δὲ ἐν ἀποκοτταβίζουσι: ἐγὼ δὲ Διόνυσος πᾶσιν ἡμῖν, πέντε, καὶ δύο. Εὔπολις ἐν αἰξὶ. Διόνυσε χαῖρε, μή τι πέντε καὶ δύο. Ἕρμιππος θεοῖς, Ἔπειθ' ὅταν πινώμεθ' ἢ διψώμεθα, εὐχόμεθα. πρὸς τοῦθ' ὁ οἶνος ὥσπερ ἀσγένυ, Οὐκ ἄσε καὶ πολὺ γῶ φέρω παίζων, ἅμα κ' αὖθις γεγένηται τοῦτο πέντε καὶ δύο. Qui meraciùs bibere volebant, praeter dictas mixtiones, ex aduerso quinq; vini partes duabus aquae miscebant. Id quod Athenaeus idem Anacreontis auctoritate sic comprobat: παρὰ δὲ Ανακρέοντος, (ita enim scribendum, & non εἰς, vt in vulgatis legitur, neq;, vt legunt, qui Anacreontem restituere sunt professi) οἴνου πρὸς δύ' ὕδατος. ἄγε δὴ φέρ' ἡμῖν, ὦ παῖ, κελέβην, ὅκως ἄμυστιν προπίω, τὰ μὲν δύ' ἐγχέας ὕδατος, τὰ πέντε δ' οἴνου κυάθοις, ὡς ἂν ὑβριστιῶς ἀν ἀδευβασσαρήσω. Eustathius in κ. com. Odysseae paullò diuersius prouerbium illud est interpretatus, vbi ait, τρία significasse vnius vini cyathi cum duobus aquae cõfusionem; πέντε duorum vini cum tribus aquae; τέτταρα totidem vini quot aquae: quod dicitur & ab Hippocrate, & apud Athenaeũ, ἴσον ἴσῳ. Ab his verò extitisse & quartam bibendi rationẽ, vt si quis merum bibere maluisset; quam παράλυσιν afferre, sicuti superiorum trium mixtionum duas priores hominum sanorum esse, & tamen hilarorum, postremam insanorum, scripsit. Potest alia fortasse nõ inepta prouerbij, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα, explicatio afferri, quòd illo vetaretur quartum cyathum, siue vltra quintum potari, sed vel tertium duntaxat, vel vsque ad quintum. Scribit Plinius à Democrito conditum esse volumen, quare cyathi quaterni, & sextarij non essent potandi. Eubulus quoque apud Athenaeum quartum cyathum ὕβρεως, sextum κώμων, & post hunc alios aliorum vitiorum esse maiorum fecit, vt intelligere possimus, quartum cyathum nunquam laudatum. A natura bibentium quoque variata fuit vini temperatura: quoniam sani & natura calidi, ac desides maiorem aquae mensuram adhibebant: ex aduerso frigidi, debiles, & exercitati minorem. Et propterea senes (vt disputat

Plutarchus) qui magis mero gaudent, meraciorem mixtionem semper secuti inueniuntur, idque Achilles apud Homerum animaduertens, cùm Phoenicem & Vlyssem senes esse, ac in armis tota die occupatos, ob idque non aquoso, sed meraciore vino, quemadmodum ceteros senes, gaudere sciret, vino paucum aquae misceri iubet, sub hisce verbis, ζωρότερον δὲ κέραιρε. qua voce vsus est quoque Hippoc. lib. de Exectione, item de Nat. muliebri, & alibi. Etsi non defuerint, quibus apud Plutarchum hanc Homericam sententiam in diuersos trahere sensus placuerit. In anxietudine, oscitatione, & horrore, dicebat Hippocrates, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος λύει τὴν νοῦσον; videlicet vinum pari aquae portione epotum soluit morbum. quam mixtionem appellans meraciorem Galenus sub his verbis, ἕκαστον οὖν τῶν εἰρημένων οἴνου πόσις θεραπεύει ἀκρατεστέρου, demonstrat similem vini temperiem magis mero ceteris accessisse. Quòd ferè semper in ceteris mixtionibus aquae mensuram vinum superaret (ἀκρατέστερον) merum, vel mixtionem mero magis accedentem designaret, etiam ex his apud Athenaeum verbis liquet: καὶ προελθών, τὴν ἄκρατον πόσιν σκυθικὴν καλεῖ πόσιν. ἄγε δ᾽ ὅτε μηκέθ᾽ οὕτω πατάγῳ τε κἀλαλαγητῷ σκυθικὴν πόσιν. παρ᾽ οἴνῳ μελετῶμεν, ἀλλ᾽ ἀκαλοῖς ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις. καὶ Λακεδαιμόνιοι δ᾽ ὥς φησιν Ἡρόδοτος ἐν τῇ ἕκτῃ, Κλεομένη, τὸν βασιλέα Σκύθαις ὁμιλήσαντα, καὶ ἀκρατοπότην γενόμενον, ἐκ τῆς μέθης φασὶ μανῆναι. καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Λάκωνες ὅταν βούλωνται ἀκρατέστερον πίνειν, ἐπισκυθίσαι λέγουσι. Denique secundum tempus vini mixtiones diuersas fuisse constat, cùm praeter medicorum praecepta, qui dilutius aestate, meracius hieme bibendum voluerunt, etiam veterum mores attestentur. De liberis & ingenuis loquor: quoniam me non latet, Catonem praecepisse, vt mancipia, & vniuersa ruris familia hieme aquosius & parcius, vere & aestate, quando magis laborarent, largius ac meracius potarent; quo modo Hesiodi sententiam interpretandam puto, qui meracis potionibus per viginti dies ante Canis ortum, totidemque posteà vti suadet.

De Infibulatione: & quid sit apud Galenum, Dicere pedem. *CAP. XIX.*

QVòd veteres fabulas tam tragicas, quàm comicas, non ſermone, vt hodie fit, ſed altis vocibus cantibuſq; recitarent, praeter Ariſtot. in Prob. atq; aliorum auctorum teſtimonia, Galenus quoq; noſter affirmauit; vbi comoedos ac tragoedos ad conſeruandam vocem frequentibus balneis & laxantibus eduliis vſos narrat. quo in loco mirari ſoleo, cur illud artificij genus praeterierit, quod antiqui ad tuendas hiſtrionum voces in vſu habebant, infibulationemq́ue nuncupabant; quae tametſi valetudini quoque inſeruiret (vt Celſus ſcribit) virgineſq́ue apud lenones à ſeruis defenderet (quemadmodum hoc tempore eunuchorum euiratio penes aliquas nationes, & equarum infibulatio apud veterinarios) praecipuus tamen eius finis extitit, ne coitum exercere poſſent, quem in mutandis atque corrumpendis vocibus quantũ momenti habeat, nemo ignorat. Neque verò adoleſcentes tantum (vt ait Celſus) infibulatos, verum etiam adultos, & quod maiori admiratione dignum, verpos ac recutitos credo; cùm à Iuuenale ſic ſcriptum legatur Satyra ſexta:

Soluitur his magno comoedi fibula. &,
Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis Praetoribus.

Nec non à Martiale libro 7. Epigrammatum:

Menophili penem tam grandis fibula veſtit,
Vt ſit comoedis omnibus vna ſatis. & iterum,
Dum ludit media populo ſpectante palaeſtra,
Heu cecidit miſero fibula, verpus erat.

His omnibus admoneor, vt locum Galeni à paucis intellectum in medium proponam, qui in fine ſecundi libri de Motu muſculorum, de exſufflatione ſermonem habens, haec ait: δέονται δ' αὐτῆς μάλιστα μὲν αὐληταὶ, καὶ σαλπιςαὶ καὶ κήρυκες, ὅταν τὸν καλούμενον πόδα μέλλωσιν ἐρεῖν. Quod etiam confirmauit vj. Epid. com. 4. tex. 14 his verbis: ἐὰν δὲ καὶ ὁ θώραξ ὅλος ᾖ μέγας, οὐ μόνον μεγαλοφώνους ἐργάζεται τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ πλεῖστον φωνεῖν δυναμένους ὥσπερ οἱ κήρυκες, ὅταν τὸν καλούμενον πόδα λέγωσιν. Huic enim haud multum diſſimilem eſſe vocis aut ſonitus eleuationem, quem interdum iidem tibicines agunt, ex hoc Gal. viij. Anatom. admin. cap. v. apertè ſatis colligitur: ὡς οὖν οἱ κήρυκες, ὅταν μέλλωσιν αἴρειν τὸ φθέγμα

πλεῖστον εἰσπνέουσι. Vt verò οἱ καλούμενοι πόδες, instituti essent, & ad quid inseruirent, explicuit Iulius Pollux lib.4. cap.12. quamquam paullò diuersa à nobis sentire videtur: aut potius is locus ita est corruptus, vt intelligi rectè nequeat, qui sic habet: εἰς δὲ φιλοτιμίαν τῶν ἐπ' αὐτὸ προελθόντων οἱ καλούμενοι πόδες ἐνομοθέτησαν, ἔλεγχον ἔχοντες εἰς μῆκος πνεύματος, καὶ πολλῶν τῶν περὶ τοῖς νέοις οἰκοδομημένων ἔκδοσιν σαφηνείας τινὸς δεομένην. Iam verò quid esset, Vocatum pedem dicere, quem decantabant tibicines, tubicines, ac praecones nondum rectè à quoquam explicatum obseruaui. Coniicio tamen fuisse quoddam concitatissimi sonitus cantusq; genus, haud absimile illi, quo nostri ad excitandas pugnas vtuntur: perinde ac Dicere pedem, aliud nil foret, quàm sono vel cantu vehementissimo ad pedes vel in pugna, vel in cursu agendo mouendos inflammare. Qua in re non exigua exsufflatione opus esse animaduerterunt illi, qui horum bucas distentas, inflatas, ac rubentes quotidie inspiciunt hoc forsan etiam voluisse significare Hippocratem vero simile est, cum in lib. de flatibus dixit, cytharoedos, vbi vocem intendere oportet, attrahentes spiritum externum, foras eum propellere, & magnā vocem edere, prout spiritus durat.

Ramex quid sit apud Plautum. Historia Domnini. Nonnulla de Varicibus, & Hirudinibus. Locus Plinij emendatus. CAP. XX.

RAmices apud medicos propriè venas tumidiores atque crassiores, alio vocabulo Varices nuncupatas, quae vel tunicis testiculos vestientibus, vel ipsi scroto innascuntur, significare, neminem latere puto. Quid autem Ramex apud Plautum significet, paucis adhuc cognitum vidi. In Mercatore namque Acanthio seruus post cursum ab se factum, sic Charinum alloquitur, *Placidè volo acquiescere, Tua caussa rupi ramices, iā dudum sputo sanguinem.* In paenulo quoq; Agorastocli tarditatem exprobanti respondent aduocati. *Tua caussa nemo nostrū est suos rupturus ramices.* Vbi si cui placeat pro ramicibus varices genitalium intelligere, quo modo sententiam suam tueri queat, non facilè video. Quis quaeso nescit, sputum sanguinis minimè ramices scroti consequi? quis item, resinam ex melle Aegyptiam deuorare, quod Charinus ludens consuluit Acanthioni, earundem remedium esse fateatur? nempe quas sola chirurgica operatione curari magni medicinae

auctores

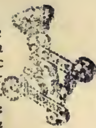
auctores docent. Nonius Marcellus credidit, ramices Plauto esse pulmonum venas. Ego verò aliter sentio: esse scilicet ramices apud Plautum venas pectoris latas: fortasse sic nominat, quòd populari ac rustico vocabulo quaeq; venae amplae, vt varices nuncupatae, etiam ramices vocarentur. Quòd verò in pectore, ac etiam in pulmone varices fiant, atque interdum magno hominum periculo rumpantur, ita clarè explicatum habetur ab Hippocrate, siue Polybo in lib. 1. de Morbis, vbi de empyemate tractatur, & lib. de Internis passionibus, vt nemini ea de re dubitare liceat. Hoc in loco Domnini philosophi Platonici Syri historiam à Suda relatam subnectere placet, cui saepe sanguinem expuenti, cùm Æsculapij Atheniense oraculum respondisset, vt ob valetudinem recuperandam carnibus suillis vesceretur frequenter: ille etsi patria lege prohiberetur, semper tamen vsus est, & nunquam ampliùs expuit, nisi quando vel vno die ab earum carnium esu abstinuit. Varices ab Hippocrate ἰξίας appellari auctor est Galenus in Antiq. voc. exp. quã vocem non semel deinceps ab Aristotele vsurpatam esse inuenitur, vt 4. par. Probl. 22. & 10. partic. Prob. 30 necnon 3. de Hist. animal. cap. 19. & 11. vbi dum à varicibus occupatos minùs caluitio tentari, caluosq; à varicibus captos interdum capillos resumere scribit, eam Hippocratis sententiam interpretari, aut potiùs moderari videtur, quam Galenus 6. Aphor. 34. vt falsam iure merito damnat. An porrò βδέλλα Hippocrati aliquando venam varicosam significarit, quemadmodum Dioscoridem censuisse Galenus affirmat, nondum animaduerti. Certè locus ille Prorrheticorum, in quo Hippocrates τὴν βδέλλαν memorat, multum abest, vt vel Dioscoridi, vel alicui alteri ipsum sequenti faueat, cùm hirundinem ibi significari nullo modo dedeceat. Herodotus, cuius dialectos Hippocraticis omnino adsimilari omnes eruditi sciunt, de Crocodilo in Euterpe sermonem habens, eiusdem vocis in simili propè casu mentionem facit his verbis: ἅτε δὴ οἷον ἐν ὕδατι δίαιταν ποιεύμενος, τὸ σόμα ἔσωθεν φορέει πᾶν μεσὸν βδελλέων. τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία φεύγει μιν, ὁ δὲ τροχίλος εἰρηναῖον οἵ ἐστι, ἅτε ὠφελεομένῳ πρὸς αὐτοῦ. ἐπεὰν γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κροκόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπίπαν ποιέειν πρὸς τὸν ζέφυρον) ἐνταῦθα ὁ τροχίλος ἐσδυνὼν ἐς τὸ σόμα αὐτοῦ, καταπίνει τὰς βδέλλας. ὁ δὲ ὠφελεόμενος ἥδεται. καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τροχίλον. Quã historiã paullò diuersius referri ab Aristotele 9. de Histor. animal. cap. 6. haudquaquam me latet. Veruntamen βδέλλαν Herodoto non venam varicosam faucibus inexistentem, sed hirudinem ipsis infixam designare, nemo non dixerit.

Locus Athenaei correctus ex Aristotele: & nonnulla de Canitie, & de capitibus AEgyptiorum, ex Herodoto. CAP. XXI.

Thenaeus lib. 15 Dipnos. vbi de vnguentis tractationem instituit, Aristotelem citat, in Quaest. nat. scribentem, persusos vnguentis citiùs canescere, quoniam aromata exsiccant, siccitate autem canities gignitur; vnde etiam efficiatur, vt polia celerem canitiem inducant. sic enim in fragmento legitur, quod à Gulielmo Cantero ex Farnesiana bibliotheca acceptum typis excusum est: διὸ καὶ τὰ πόλια θᾶττον πολιοὺς ποιεῖ. Idem etiam à Clemente Alex. lib. 2. Paedag. cap. 8. relatum inuenitur. Quo in loco duo mihi non parua animaduersione digna censentur. Vnum est, ea quae ex Quaest. natur. Aristotelis apud Athenaeum citantur, nec in probl. eiusdem, nec alibi, neque in libro Theophrasti περὶ ὀσμῶν inueniri; ex quo coniicio, perperam locum illum citari eo magis, quòd Diogenes Laertius, in catalogo operum Aristotelis, Quaestionum naturalium mentionem nullam facit; & quod ibi ex eius sententia asserit Athenaeus, canitiem à siccitate gigni, tantum abest, vt illius placitis consentiat, vt 5. de Gener. animal. cap. 5. ex professo aduersus eos disputet, qui à siccitate canitiem ortum ducere putabant, quam non ab ea, sed à putredine sola produci, pluribus argumentis monstrat; vt facilè sit iudicatu, quae in Athenaeo Aristoteli adscribuntur, minimè ipsi conuenire. Alterum, quod animaduerti volo, est, an Polia canitiem inducant. Nam aliquando credidi, posse eam sententiam defendi, tum quia polio canities, quae in summo huiuscemodi plantae cacumine pendet, nomen fecit; tum quia polium non pauca siccandi vi pollet, quam canitiei caussam existere ibi disputatur. Verum enim verò Fuluius Vrsinus, vir doctissimus, ostenso mihi antiquissimo manuscripto Athenaei codice, in quo pro τὰ πόλια, τὰ πίλια restitutum erat, persuasit vt crederem, fortè sic legendum esse: quando praesertim Aristoteles 3. de Histor. animal. cap. 11. necnon 5 de Gen. animal. cap. 5. pileos citiùs canitiem producere asseuerat, hac oratione: ὅτι δὲ γίγνεται ἡ πολιὰ σήψει τινὶ, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν, ὥσπερ οἴονταί τινες, αὔανσις, σημεῖον τὸ προτέρου ῥηθέντος, τὸ τὰς σκεπαζομένας τρίχας πίλοις ἢ καλύμμασι, πολιοῦσθαι θᾶττον. τὰ γὰρ πνεύματα κωλύει τὴν σῆψιν, ἡ δὲ σκέπη ἀπνοιαν ποιεῖ. Quanquam nec huiuscemodi correctio mihi plenè satisfacit: si quidem Athenaei mens est, monstrare, à siccitate

canitiem,

canitiem gigni: quomodo verò id argumento pileorum probare queat, non cognoſco, nimirum quos non ſiccando, ſed prohibita tranſpiratione corrumpendo canitiem facere conſtat. Niſi hac quoque in re dicamus, vt multa, ſic & ea in Athenaeo probabiliter diſputari. Pileorum effectus ad memoriam reuocant, quae ab Herodoto de AEgyptiorum capitibus in Thalia referuntur hoc modo: θῶυμα δὲ μέγα εἶδον πυθόμενος παρὰ τῶν ἐπιχωρείων. τῶν γὰρ ὀστέων περικεχυμένων χωρὶς ἑκατέρων τῶν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντων, χωρὶς μὲν γὰρ τῶν Περσέων ἔκειτο τὰ ὀστέα, ὡς ἐχωρίσθη κατ᾽ ἀρχάς, ἑτέρωθι δὲ τῶν Αἰγυπτίων: αἱ μὲν τῶν Περσέων κεφαλαὶ εἰσὶν ἀσθενέες οὕτω, ὥστε εἰ θέλεις ψήφῳ μούνῃ βαλέειν, διατετρανέεις, αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων οὕτω δή τι ἰσχυραί, ὡς μόγις ἂν λίθῳ παίσας διαῤῥήξειας. αἴτιον δὲ τούτου τόδε ἔλεγον, καὶ ἐμέ γε εὐπετέως ἔπειθον, ὅτι Αἰγύπτιοι μὲν αὐτίκα ἀπὸ παιδίων ἀρξάμενοι ξυρεῦνται τὰς κεφαλάς, καὶ πρὸς τὸν ἥλιον παχύνεται τὸ ὀστέον. τὠυτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ μὴ φαλακροῦσθαι αἴτιον ἐστί: Αἰγυπτίων γὰρ ἄν τις ἐλαχίστους ἴδοιτο φαλακροὺς πάντων ἀνθρώπων. τούτοισι μὲν δὴ τοῦτο ἐστὶ αἴτιον ἰσχυρὰς φορέειν τὰς κεφαλάς. τοῖσι δὲ Πέρσῃσι, ὅτι ἀσθενέας φορέουσι, αἴτιον τόδε σκιητροφέουσι, ἐξ ἀρχῆς πίλους τιάρας τε φορέοντες. Vt autem etiam qui literas Graecas non callent, Herodoti ſententiam de pileis caluitiem parientibus, & de AEgyptiorum capitibus cognoſcere queant, Latina verba ſubiungam. *Ibi ego rem mirandam vidi ab indigenis edoctus Oſſa eorum, qui in acie ceciderunt, quum iacerent fuſa, vt ab initio diſtincta fuerant, ſeorſum erant Perſarum, aliorſum AEgyptiorum: ſed Perſarum capita adeò fragilia ſunt, vt ſi velis ferire, vel ſolo calculo perforare poſsis: AEgyptiorum autem ita firma, vt ea vix ictu lapidis elidas. Cuius rei cauſſam hanc illi reddebant (facilè mihi perſuadentes) quòd AEgyptij ſtatim à pueris capita radere incipiunt; & os capitis ad ſolem redditur compactum: quae eadem cauſſa eſt non caleſcendi, nam ex omnibus hominibus paucißimos quis AEgyptios caluos videat. His igitur hoc cauſae eſt, cur robuſta capita geſtent. At Perſis cur fragilia ſint capita, id in cauſſa eſt, quòd à principio in vmbra nutriti aſſueſiunt operire capita, geſtantes pilea, & tiaras.*

De mensuris potus antiquorum, & ordine earundem. *C A P. XXII.*

Ariis mensuris antiquos potasse, non me latet, sed ex eis tres potissimùm obseruare soleo. Sextantem, Deuncem, & Trientem, quarum duas rariùs, tertiam frequentiùs, & à pluribus, in quotidiano victu vsurpatam puto. Sextante temperatos ac valetudinarios, Deunce intemperatos & bibaces potasse, valde vero simile est. Nam Suetonius auctor est, Augustum Caesarem sextãte bibisse, eumque sexies tantùm in conuiuijs publicis ori admouisse. Martialis item de seipso & Cinna:

Sextantem poto, tu potas Cinna deuncem,
Et quereris quòd non Cinna bibamus idem?

Item de Lusco bibone, ad Aulum:

Potor nobilis, Aule, lumine vno
Luscus Phryx erat, alteroq; lippus.
Huic dicit medicus, bibas caueto:
Vinum si biberis, nihil videbis.
Ridens Phryx, oculo, valebis, inquit.
Misceri sibi protinus deunces,
Sed crebros iubet. Exitum requiris?
Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

Ex quibus in eam facilè venire coniecturam possumus, Deuncem, siue vnciarum vndecim calicem, ebriosorum potiùs & intemperatorum hominum, Sextantem verò temperatorum mensuram extitisse. Ceterùm quòd in communi omnium ferè vsu esset crater, quinque paullò plus minusve vnciarum, appellatus Triens, ideo mihi pro comperto habendum videtur, quoniam Poetae, qui omnibus aliis auctoribus meliùs, veterum in edendo praesertim, & bibendo, mores expresserunt, cùm de huiuscemodi potus mensuris vasisq; loquuntur, ferè semper trientes nominant.

Prop. li. 3. *Cùm fuerit multis exacta trientibus hora*
Pers. sat. 2. *Sed tremor inter vina subit, calidumq; trientem.*

Martialis verò, quem ceteris copiosiùs de hisce rebus lusisse apparet, lib. 1.

Crebros ergo bibas licet trientes.

& lib. 4. *Sed nec post primum legat haec, summumve trientem.*
Sed sua cum medius praelia Bacchus amat.

&

& lib. 9. *Septem post calices Opimiani,*
Denso cùm iaceam triente blaesus.
& lib. 10. *Candida Setini rumpant crystalla trientes,*
Dormiat in pluma nec meliore Venus.
&, *Cùm potes amethystinos trientes.*
item lib. 11. *Misce dimidios puer trientes.*
&, *Et numerat nostros adstricta fronte trientes,*
Tamquam de cella sit cadus ille sua.
& lib. 14. *Setinos moneo nostra niue frange trientes,*
Pauperiore mero tingere lina potes.
&, *Setinum, dominaeq; niues, densiq; trientes,*
Quando ego vos medico non prohibente bibam.

Vnde coniicere quiuis potest, calices quotidianos, & à cunctis ferè pro potu vsitatos, trientes fuisse, quae erat quarta sextarij pars. Ex quo etiam ad credendum inducor, sextarium forsan eam fuisse potus mensuram, quam in coena quotidie sumebant, quamque in quatuor partes, siue in trientes quatuor diuidebant. Quanquam non ignoro, interdum nullam esse in bibendo seruatam mensurae rationem: quemadmodum inuitat Martialis Caium Proculum lib. 11.

Quincunces, & sex cyathos, bessemq; bibimus,
Caius vt fiat Iulius, & Proculus.

& quemadmodum in conuiuiis publicis factitatum rationi consentaneum est: in quibus refert Alexander Trallianus libro Probl. 1. institutum esse, vt contrariis poculis vterentur, in principio scilicet minutis, in fine verò amplioribus. Vt enim epularum gratia, in quibus frequentiùs bibere decebat, veteres crebriùs potarent, à paruis calicibus inchoabant, & in capaciores desinebant. quippe cùm parua implere satis, vbi potare liberalissimè liberet, nequirent. Quòd si ab amplioribus incepissent, ocyùs repleri necesse erat, & subinde minùs potare. Si quidem natura à largo protinus haustu accepto veluti expleta, copiam omnem subsequentem contemnit: ex aduerso, si parui sp oculis assueta paullatim ampliora exhibeantur, facilè copiam quamcunq; sustinet. quod tamen ab Anacharsi Scytha esse damnatum significat Laertius, qui scribit, eum mirari solitũ, cur Graeci initio conuiuij paruis poculis vterẽtur, vbi verò saturi essent, maiorib⁹. Quod porrò Nicandri scholiastes memoriae mandauit, vetustiores κέρασι, siue cornibus potare solitos (vt copiosiùs in lib. 1 Gymnasticae declarauimus) atque inde natum κεράσαι, hoc est merum temperare: verisimile quidem videtur, tum ob rudes eorum mores, tum fortasse quòd putarent inde potandi maiorẽ securitatem accedere. Sic enim

tradit

tradit Aelianus, Indorum reges asini Indici cornu bibere voluisse, sperantes à morbo epileptico,& venenis se inde tutos euasuros.

Loca Hippocratis de Aqua & Bile explicata. Alexandri locus restitutus. De Bile Anaxagorae, & Aristotelis sententia. Galeni locus explicatus. CAP. XXIII.

Iliosis natura aquam in bilem verti scriptum reliquit Hippocrates 3. de Acutis, hoc pacto: χολώδης γὰρ φύσει χολῶδες, ἢ ὑποχονδρίῳ κακόν. id quod etiã confirmauit 3. de Fracturis prope finem, quando biliosis aquam dari prohibet. Vbi cùm Galenus nil ferè dicat, quod ad sciẽdam dicti Hippocratis rationem pertineat: ego arbitror, haec omnia intelligenda de auca aquae exhibitione: nam si multa detur, potiùs extinguitur bilis. Quomodo verò pauca aqua in bilem conuertatur, cùm sit frigida & humida, bilis autem calida & sicca, inter quas nulla est conuenientia, si quaeratur: existimo ego ita fieri; quoniam pauca aqua in hypochondrijs permanens, cùm nullam habeat contra bilis feruorem reactionem, facilè ab illa superatur, vnde bilis feruorem veluti pabuli copiam adepta augetur. Quin & oleum rosaceum corpori feruenti applicatum, licet aliquantisper refrigerare videatur, tamen postmodum magis calefacit. Et hinc est quòd in erysipelatibus & inflammationibus maximis iubet Galenus, vt saepissimè refrigerantia permutentur: alioquin magis ignirentur. Cur igitur Alexander Trallianus, vbi pleuriticorum victum instituit, ridiculum esse dicat, si aqua bilem augeri credatur: quomodove ipse Hippocratis sententiam interpretandam voluerit, dum Hippocratem ab aliquibus hac in re falsò accusari scribit, ignoro sanè: illud tamen assero in ipsius Alexandri codice vulgato, post ea verba, μὴ εἰδότες πῶς εἴρηται, haec fermè restituenda: χολώδης γὰρ φύσει χολῶδες, καὶ ὑποχονδρίῳ κακόν. Quod porrò in lib. de Nat. hum. notatũ habetur, οἱ πλεῖστοι τῶν πυρετῶν γίνονται ἀπὸ τῆς χολῆς, idem esse puto, atque illud quod Anaxagorae adscripsit Aristoteles 4. de Partib. animal cap. 2. nimirũ bilem, siue bilis receptaculum, acutorũ morborum caussam existere. quã sentẽtiã etsi damnasse videatur, attamẽ si q̃s morbos acutos ab humoribus feruidissimis, subtilissimis, ac mobilibus gigni cõsideret, quales biliosi oẽs sunt, animaduertatq; hãc vel extra propriũ folliculũ ꝑ venas illabẽtẽ, vel aliquo pacto exuberantem, corpora magnopere

re vexare: inueniet profectò, rationi minimè repugnare, falsaque & simplicis ingenij argumenta esse illa, quibus Anaxagorae placitum destruere conatur. Quomodo enim id neget Aristoteles, qui eodem in loco veteres, fellis absentiae diuturnitatis vitae in animalibus caussam tribuentes, commendarit: similique ratione iecoris bonam vel malam prae bile constitutionem, longitudinis aut breuitatis vitae animalium, atque etiam hominis caussam esse, confirmarit? Ad bilis autem prouentum compescendum mirificè conferre absinthium ponticum traditur, quo quae pecora in Ponto frequenter pascuntur, ipsa carere, auctor est Theophrastus in 9. de Histor. plant. & Apollonius in Admir. hist. Fella alioquin amarissima, à Graecis γλυκέα siue dulcia contrariae interpretationis vocabulo nominata annotauit Caelius Aurelianus Diuturnorum morbor. lib. 3. cap. 1. Quod item Plinius obseruauit cap. 10. lib. 27. vbi herbam quandam duritiei penitùs expertem Holosteon à Graecis vocatam, sicut fel dulce, memorat. Huic autem dissimile non est quod Galenus scribit 3. de Fract. com. aphoris. 5. vbi εὐήθης, γλυκεῖα, & καλλεῖα voces interdum de rebus propè contrariis proferri monstrat, ea seruata figura, quàm Graeci εὐφημίαν appellant, quaque vtuntur, dum rem turpem, non proprio nomine, sed pulchro designant: id quod ignorans Latinus interpres, ea verba, εὐφημίας ἕνεκεν, secus transtulit, quàm debebat.

De aere Romano, & morbis eius. De Atheniensi, Lucretij locus. De Moris, Serico, aliqua notatu digna. CAP. XXIIII.

Romanum aerem crassum atque humidum admodum antiquitùs etiam fuisse, morbi, qui olim in ea vrbe frequenter vagabantur, satis testari possunt. Asclepiades apud Caelium Aurelianum lib 2 Acut. cap. 10. refert, febres vnà cum mentis & corporis oppressione, nec non lethargicas, Romae frequenter contingere solitas. Memorat Silimachus apud eundem lib. 1. Chron. cap. 3 Hippocratis sectator, contagione quadam plurimos ex incubone veluti lue apud vrbem Romam confectos. Auctor est Galenus 1. de Morbis vulgar. com. 2. tex. 25. & lib. de Temp. morb. cap. 8. semitertianas febres prauas Romae familiarissimas atque frequentissimas extitisse. Hemitritaeum, vt lib. 1. cap. 24. Sereni, apud Latinos non habuisse nomen videtur, cùm scribat.

Mortiferum

Mortiferum magis est quod Graecis Hemitritaeon
Vulgatur verbis: hoc nostra dicere lingua
Non potuere vlli puto, nec voluere parentes.

Medici posteriores Semitertianam vocarunt. De quo Hemitritaeo crebra fit mentio à Martiale: sicuti lib. 2.

Vti Tongillus malè dicitur Hemitritaeo. item,
Declamas aeger, declamas Hemitritaeos. Et lib. 11.
Cui grauis & feruens Hemitritaeos erat.

Idem Galen. lib. de Tem. mor. scripsit, Romae & in alijs similiter humidis locis phlegma à capite in stomachũ decumbere, παμπόλλοις δὲ κατέρχεται ἐκ τῆς κεφαλῆς φλέγμα, καὶ μάλιστα ἐν Ῥώμῃ γε, καὶ τοῖς ὑγροῖς οὕτω χωρίοις. In 5. Methodi non rarò thoracis apostemata ibidẽ gigni tradidit. Asclep. apud Caeliũ 2. Acut. cap. 22. Pleuriticos Athenis & Romae phlebotomatos peius habuisse, in Hellesponto & Pario releuatos esse scribit. Vt his omnibus iure merito scripserit Plutar. in probl. Rom. Templum Aesculapij iccirco extra vrbem aedificatum fuisse, quòd ibi maior salubritas, quàm in vrbe haberetur. Quòd verò inter cetera Romanae vrbis loca, Vaticanus situs pestilentior & insalubrior esset, Symmachus consul in epistola quadam, & ante ipsum Cor. Tacit. memoriae prodiderunt. Propterea Vaticana vina veluti omnium pessima à Martiale, & aliis infamata fuisse, nulli sit mirum. Addam huic, quae de peculiari Athenarum podagrico morbo scripsit Lucretius in 6.

Atthide tentantur gressus, oculiq; in Achaeis
Finibus. —

Vti Nicephorus Callistus lib. 15. cap. 14. vrbem Constantinopolitanam continuè incolentes saepe vexari podagra scribit. Hegesander certè ex Pythermo tradit apud Athenaeum, illius temporibus per viginti annos fructum nullum moros protulisse, atque tantam podagrae contagionem omnes inuasisse, vt non homines solum, sed pueri, puellę, eunuchique, & mulieres eo morbo tentarentur, quae item caprarum greges ita grauis solicitauit, vt vix tertia earum pars libera extaret. An verò id euenerit, quia mororum fructus podagram arcere queant, in controuersiam venire potest. Ego sanè apud Hippocratem ac Galenum legi, mora, quae satis maturuerint, ventrem subducere, stomacumque squalidum ac aestuosum consolari, praesertim, si frigida, nec cum ceteris cibis, sed paullò ante sumantur, moxque per pauimentum deambuletur. Vnde Horatius poeta non immeritò cecinit.

— *ille salubres*
Aestates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, antè grauem quae legerit arbore solem.

Ea verò priuata vlla facultate podagricis auxiliari, quo minùs infestentur illi, apud neminem adhuc obseruaui, fieri tamen potuisse crederem, vt mora frequenter Pythermi aetate ab omnibus ferè esitata, stomachis recreatis, aluisque liquaris, eorum humorum prouentum interciperent, qui in articulos decumbêtes podagram gignere consueuerunt: eo magis quòd Gal. scribit, aluos adstrictas habentes podagris esse obnoxios. Sed consideranti mihi capras, quae mororum fructus non attingunt, ab ea lue non fuisse immunes; potiùs aeris inclemeriam, quae moris inimica extitit, etiam pedum morbos produxisse existimo; quando variis aeris constitutionibus varias aegritudines peruagasse, non rarò à maioribus nostris obseruatum fuit. Cùm enim morus, vt docet Theophrastus, icc?rco sit prudentissima vocata, quòd nouissima omnium germinet, ea si quando pruina laedatur, quemadmodum laedi proditum est Psalmo lxxvij. & apud Plinium lib. 16. cap. 26. iam caeli intemperiem maximam esse constat, quam etiam ad pedes deducere defluxiones non est à ratione alienum. Dixi mora stomachos aestuantes reficere, cùm Diphilus medicus apud Athenaeum, & Galenus post ipsum, eadem stomacho conferre scripserint, quanquam Dioscorides & ipsum secutus Auicenna, mora non εὐςόμαχα (vt illi) sed κακοςόμαχα fecerint. Quare autem de moris albis à nullo ferè antiquorum mẽtio facta habeatur (excepto Ouidio in fabula Pyrami & Tisbes, vbi eorum sanguine mora alba rubrum colorem contraxisse canens, videtur potiùs vlla candida inueniri negasse) facilè est illis intelligere, qui sciunt, id arboris genus ex insitione super albam populum facta emanasse, quae cùm in Europa, ac sub Romani imperij ditione serò apparuerit, sicuti complures aliae insitiones, non est mirum, si pauca de ipsis ab auctoribus memoriae tradita leguntur. Quam etiam caussam extitisse puto, quòd sericum vsque ad Galeni tempora rarum esset, qui in 13 Methodi scribit, id in vrbibus Romanorum magnis tantùm, atque ibi penes opulentas mulieres extitisse. Ea enim animalcula, quae sericea fila nobis diuina quadam arte fabricant, quòd potissimum foliis mori nutriantur, eisque pinguefacta foecundiora euadant, omnes sciunt: vt hac vna ratione coniicere valeamus, quo tempore huiuscemodi arbores copiosae non erant, eodem nullum, aut saltem paucissimum illorum animalculorum, & proinde quoque serici fuisse prouentum. Auctor enim est in vita Iustiniani Zonaras, eius imperatoris tempestate sericam telam à Romanis texi coeptam, quae priùs à Persicis mercatoribus aduehebatur, & quomodo ex vermium filis fieret, ignorabatur. Nam duo monachi ex India Byzantiũ profecti, originẽ illius declararũt, & vt ex perexiguis ouis per totum

tum

tum vermes illi educerentur, educti folijs mori alerentur, deinde ipsis natura magistra filum reddentibus sericum texeretur, non sine multis muneribus edocuerunt. ex quo loco conijcere licet, malè Alex. Neapolit. lib. genialium 4. cap. 9. ex Procopio coniecisse Sericeas vestes apud veteres Romanos non fuisse cognitas, quod tantum habeatur, Iustiniani tempore primum in Italia sericeas telas fieri caeptas, cùm etiam ante haberentur, sed aliunde comportatae non in Italia factae.

Cur Pisces medici antiqui facilè concederent aegris. Pisces tintinnabulo vendi solitum fuisse. Quis fuerit Hoedus ex Ambracia, apud Gellium: & nonnulla alia de Hoedo.
CAP. XXV.

Vr medici antiqui adeò in aegris fere quibusuis curandis pisces concederent, minimè rationem puto, quòd ipsi suapte natura admodũ conueniant: sed quia pauci erant, qui in sanitate non potiùs piscibus, quàm carnibus vterentur: quemadmodum in Symposiacis docet Plutarchus. Vnde consuetudine, quam maximè respiciendam iubet Hippocrates, impulsi id potiùs, quàm valida aliqua ratione factitarunt. Iccirco neque hodie in aegritudinibus facilè debent pisces medici concedere, alioquin corruptioni obnoxios, nisi quis huiusmodi cibo frequẽter vesci sit solitus: quemadmodum de Venetis scripsit Martialis:

In Venetis sint lauta licet conuiuia terris,
Principium caenae gobius esse solet.

Pisces tintinnabuli sonitu vendi solitum, non tantùm apud Aristophanem & Demosthenem, sed etiam apud Plutarchum auctorem grauissimum obseruaui: qui in quarto Symposiac. problem. quarto, « hunc sermonem à nobis Latinae linguae donatum habet. *Ad haec « obsophagos, siue obsoniorum amatores minimè eos, qui bubulis carnibus « delectantur, esse dicimus, qualis fuit Hercules: neque ficuum amatorẽ, « vt Plato, quem virides ficus vnà cum carnibus edisse (sic enim restituo « Plutarchi locum) notatum est: neque vuarum cupidum, sicuti fuit Ar- « cesilaus: sed eos, qui quotidie tabernas, vbi veneunt pisces, circumam- « bulant, exquisiteue tintinnabulum audiunt.* Quo ex loco tintinnabulum à piscium venditoribus vsurpatum, vt emptores à longè inuitarentur, etiam colligo: quin & illos, qui magnis vocibus valerent

rent, ijs saepè pro tintinnabulis vsos credo. Vnde Iuuenalis 3. Satyra.

Iam princeps equitum, magna qui voce solebat
Vendere municipes fracta de merce siluros.

Apud eundem Plutarchum obseruatum est, caupones consueuisse carnes atque pisces non ab ipsis emptos, sed ab alijs sibi traditos, instar coquorum, apparare. Scribit enim, quendam, cùm pisces cauponi, vt coqueret, tradidisset, isque piper & alia quaedam pro condiendis illis poposcisset, respondisse, Si haec mihi essent, pro fectò pisces non emissem. Multa ad haec apud Clementem Alex. secundo Paedag. cap. 1. & Gelium ex Varrone, ciborum genera referuntur; quae ex longuinquis regionibus. Romam aducta, maximo in precio erant. Inter cetera Hoedus ex Ambracia nominatur, quem nonnulli doctissimi viri piscem κάπρον Athenaeo vocatum putarunt, hisce Archestrati versibus persuasi.

Αὐτὰρ ἐς Ἀμβρακίαν ἐλθὼν εὐδαίμονα χώραν:
Τὸν κάπρον γ' ἂν ἴσιδης ὤνευ, καὶ μὴ καταλείπε,
Καὶ ἰσό χρυσος ἔη, μή σοι νέμεσις καταπνεύσῃ
Δεινὴ ἀπ' ἀθανάτων: τὸ γάρ ἐστι νέκταρος ἄνθος,
Τοῦτο δὲ θέμις ἐστὶ φαγεῖν θνητοῖσιν ἅπασιν.

Ego verò non piscem, sed quadrupes animal extitisse potiùs existimo, ea persuasione potissimùm adductus, quòd si pro hoedo piscem intelligamus, sequetur, veteres nulla Romam aliunde aducta quadrupedia in pretio habuisse: quando à Gellio nullius alterius, sed auium, piscium, & pomorum tantum modò mentio fit. Quod tamen ex eo falsum probatur, quoniam Varro 2. de Re Rust. scribit, multos Romae capras ex Media insula habuisse, quòd ibi maximos ac pulcherrimos hoedos fieri existimaretur: à Clemente quoque Alexandrino 2 Paedag. cap. 1. & à Polluce hoedi melici omnibus alijs praeferuntur. Vnde & in Varrone non ex Media, sed ex Melica insula legendum censuissem: nisi Columella cap. 2. lib. 8. auctor esset, vulgares mutata littera, Medicos Melicos dixisse. Iam verò hoedi Melici, tanquam celebris, meminit & Clemens Alex. 2. Paedag. Hoedos etiam ex Tybure valde aestimatos videtur Iuuenalis monstrasse satyra 11.

De Tyburtino veniet pinguissimus agro
Hoedulus, & toto grege mollior, inscius herbae.

Sed quem gulosi omnium maximè quaerebant, erat hoedus lupi faucibus ereptus, dilaniatusq́;: de quo Horatius in Epodis, & Martialis lib. 10. vitae parsimoniam, simulq́; suauitatem significantes, ista loquuntur: ille quidem,

Vel agna festis caesa terminalibus,
Vel hoedus ereptus lupo.

hic verò,

Paruus onyx vna ponetur coenula mensa
Hoedus inhumani raptus ab ore lupi.

Cur autem huiuscemodi hoedorum caro ceteris iucunditate praecellere crederetur, assignat Plutarchus rationem 2. Symposiacorum, scribens: belluam illam nimirum suo morsu carnem teneram, & proinde delicatiorem efficere. Nam lupi spiritus vsque adeò feruidus, ac pene igneus est, vt etiam durissima ossa in eius stomacho emolliantur, atque conficiantur. Quam item ob caussam à lupis commorsa, celeriùs alijs, putredinem contrahunt. Ceterùm de lanis, pellibusq; lupinos dentes expertis, an pediculos gignant, dubitatum fuit antiquitus: an potiùs caliditatis impressae vi asperitatem quandam ac pruritum gignant. Certè lupi morsus in totum pecudis corpus, vsque ad pilos ac vngues vim quandam igneam mittere constat. Neque tantùm hoc verum est: immo quamplurimùm referre, an ea animalia, quorum pellibus vti volumus, ferro iugulata, an sponte mortua sint, Homerus quoque intellexit, dicens, *ἱμὰς βοὸς ἶφι κταμένοιο*, id est, lorum bouis vi occisi. Pellis namque eorum tenacior & fortior est animalium, quę non morbo, aut senectute, sed ferro iugulata obierint. Ex aduerso, quae animalium morsu intereunt, illis vngues nigrescunt, pili defluunt, & coria flaccida effecta corrugantur, rumpunturve. Et quoniam suprà Ambraciae meminimus: hic adnotare placet, apud Athenaeum cephalos omnium optimos ex Ambracia aduehi solitos. Apuleius in oratione pro se prima, etiam pectunculos in Ambracia optimos nasci solitos scribit, etsi mendose legatur, Vmbraciae finis, pro Ambraciae: eos namque Ennij versus (si tamen eius sunt) ex Archestrato apud Atheneum tertio Dipnos. aliquo modo acceptos, vel ab Archestrato ex Ennio mutuatos, vnicuique cognoscere licet: quos versus, quoniam Turnebus restituere conatus est, nil de iis amplius dicam. Sunt verò Archestrati carmina:

Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεια δ' Ἄβυδος,
Τὰς ἄρκτους Πάριον, τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη:
Πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει.

ed & haec vitiata sunt.

Finis libri primi.

HIER. MERCVRIALIS

VARIARVM IN MEDICINÆ

Auctoribus, & alijs Lectionum.

Liber Secundus.

Loca Galeni, & Plinij emendata. Nonnulla de Mangonibus. C A P. I.

Alenus in primo de Articulis commentario, Aphor xxx. duo extenuatorum corporum genera in medium ponit; alterum, quod seu fame, seu obsidione, seu luctu, seu moerore, seu vehementi atque continenti ira, seu aliquo alio cibi fastidio, alimenti parum sumēs, sponte consumitur; alterum quod arte tale efficitur. De secundo haec verba, vt sunt in Basiliensi codice, habet: ὕτα δὲ ἰατρὸς ἑκὼν ἰσχνότερον ἐργάζηται τὶ, σῶμα μὲν δὲρημένοις τι τοῦτο πράττῃ, καὶ μετὰ τοῦτο τρίβει ὅτι χρὴ, quae cùm asterisco, quasi deprauata, notata essent, interpreti tamen sic conuertere placuit: Sed vbi medicus de industria corpus aliquod extenuat, per ea quae excogitauit, moliri id contendit; deinceps frictione vtitur. Sed praeterquàm quòd verbis interpretatio minimè respondet, etiam opus Medici in extenuandis corporibus nequaquam appositè exprimit. Itaque locum hunc mendosum esse, sicq; restitui debere puto: ὅταν δὲ ἰατρὸς ἑκὼν ἰσχνότερον ἐργάζηταί τι σῶμα, ἀραιούμενον μετὰ τοῦτο πράττει, καὶ μετὰ τοῦτο τρίβει ὅτι χρή. id est, Quando medicus sponte aliquod corpus extenuare vult, hoc quidem dilatat, aperitve, deinceps tempore opportuno frictiones adhibet. Vocem enim, ἀραιούμενον, vsitatam esse Hippocrati, & Galeno, vbi corpora caloris opera rarefacienda ac aperienda sunt, in multis eorum commentariis, & praesertim in 2. 6. libro Epidemior.

 animad-

animaduertere licet. Mangones deinde & Gymnastes, dum corpora nimis crassa extenuare intendebant, priùs necesse habuisse densata corpora calefactionibus, vel aliis adiutorijs rarefacere, ac dilatare, vt postmodum ita praeparata, faciliùs frictionibus exiccarentur, nemini in Medicina versato obscurum est. Non omnes tamen intelligunt, qui praecipuè essent Mangones à Galeno pluribus in locis nominati. Nam vestutissimis vsque temporibus, cùm nulla religio hominis, perinde ac belluas seruitiis teneri atque permutari vetaret, inueniebantur, qui in nulla alia arte se exercebant, quàm in vendendis permutandisq; infantibus, pueris, viris, virginibus, mulieribus, eunuchis, omnisq; tandem generis hominibus. Sed inter hos aliquod discrimen obseruaui. Quoniam qui pueros, puellas, & mulieres in libidinis seruitium venditabant, antiquo Romanorum vocabulo Lenones vocabantur; qui verò infantes in canistris, seruos, eunuchos, aliosq; homines alterius operis gratia venales habebant, ἀνδραποδοκάπηλοι, & interdum ἀνδρεγκάπηλοι, à Galeno, à latinis Mangones vocati inueniuntur. Hi autem quò vendibilior merx foret, corporum pulchritudini totis viribus studebant. Vnde legitur apud Galenum, eos consueuisse facies puerorum succo ptissanae, farina fabacea, nonnunquam nitro, quae detergerent, & lucidiores redderent, abluere: nonnunquam emaciatorum nates virgis percutere, atque picare, quò habitiora, & crassiora corpora euaderent: aliquando puellarum costas arctissimis fascijs constringere, vt pectoris amplitudo, simulq; coxarum altitudo, latitudòve (qui solet esse mulierum decor) augerentur: quandoq; varijs modis pilos è genis, aliisq; partibus vellere, quò iuniores & venustiores, qui erant vendendi, apparerent. Scriptum est à Vitruuio secundo libro cap. 8. corpora muliebria, dum grauida essent, à venditoribus nũquam praestari sana in more positum fuisse; quòd à conceptu vsque ad partum integra valetudine non vterentur. Quam sententiam non modò Hippocrates vt veram saepius protulit, verùm etiam Aristoteles, qui quarto de Generatione animalium cap. sexto scribit, bruta plurimam temporis partem corpore valere, dum vterum gerunt: mulieres magna ex parte aegras degere, nempe quae vitam ociosam & sellulariam agentes, plus recrementi sibi contraherent. Inuenio quoque apud Plinium, ob alopeciae turpitudinem seruorum precia fuisse diminuta; & iccirco ad eam corrigendam innumera propè remedia excogitata asse. Et quoniam mentio eius mentiti Plinij incidit, cuius libri de re Medica circumferuntur; ex eo monstrabo, quomodo Plinij maioris, ex cuius De natura opere toti ferè minoris Plinij libri conflati sunt, locum meliorem reddere possimus. Libro tertiodecimo, capite vigesimo-

secundo

ſecundo legitur, Neronem Caeſarem dum nocturnis graſſationibus conuerberatam faciem gereret, thapſia, thure, & cera eam ſibi illiniſſe, & ſecuto die contra famam cutem ſinceram oſtentaſſe. Sed in alterius citati Plinij libro de Re Med. 3. cap. 47. loco cerae, ceruſſa habetur: eam cùm ad ſugillationes verberationesq; miram operã quotidie praeſtare, ceram verò nihil planè adiumenti afferre experiamur, fit vt à principio librarios aliquos loco ceruſſae in Pliniano codice, ceram exſcripſiſſe, ſicque errorem paullatim in ceteris ſubinde irrepſiſſe arbitremur. quanquam non negamus, poſſe quoque ceram in eiuſmodi medicamentis locum habere ad ceratum formandum, & alia duo continenda.

Morem Thuſcorum vrendi pueros, fuiſſe antiquum. Herodoti locus notatus, & quaedam de Scythis ex Hippocrate. CAP. II.

IN Thuſcia, ac nonnullis alijs Italiae regionibus, vetus conſuetudo eſt, vt pueros adhuc lactentes, vel paullo maiores, in occipite ferris ignitis vrant, ſperantes eo auxilio ipſos à pituitae malis, & praeſertim à puerili morbo, tutos futuros. Hunc morem antiquiſſimis vſque temporibus apud Libyae populos fuiſſe teſtatur Herodotus in quarto, vbi haec leguntur: τῶν παιδίων τῶν σφετέρων, ἐπὴν τετραέτεα γένηται, οἰσύπῃ προβάτων καίουσι τὰς ἐν τῇσι κορυφῇσι φλέβας, μετεξέτεροι δὲ αὐτέων τὰς ἐν τοῖσι κροτάφοισι, τοῦδε εἵνεκα ὡς μὴ σφέας ἐς τὸν πάντα χρόνον καταῤῥέον φλέγμα ἐκ τῆς κεφαλῆς δηλῆται. καὶ διὰ τοῦτο σφέας λέγουσι εἶναι ὑγιηροτάτους. εἰσὶ γὰρ ὡς ἀληθέως οἱ Λίβυες ἀνθρώπων πάντων ὑγιηρότατοι, τῶν ἡμεῖς ἴδομεν, εἰ μὲν διὰ τοῦτο, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἰπεῖν, ὑγιηρότατοι δ' ὦν εἰσίν. ἢν δὲ καίουσι τὰ παιδία σπασμὸς ἐπιγένηται, ἐξεύρηταί σφιν ἄκος· τράγου γὰρ οὖρον σπείσαντες ῥύονταί σφεας. id eſt, Puerorum ſuorum, cùm annum quartum attigerint; oeſypo ouillo venas verticis adurunt; alij verò ipſorum temporales venas. Quod ideo agunt, ne vllo tempore à capite deſcendens pituita offendat: & propter hoc ſeipſos ſaniſſimos praedicant. Et certe Libyci omnium hominum, quos viderimus, ſaniſſimi exiſtunt, an propter hanc cauſſam, affirmare non audeo, ſunt tamen ſaniſſimi. Sed ſi inter vrendum ſuperueniat conuulſio, inuentum eſt ipſis remedium: hirci nempe vrina aſpergentes eos liberant. Quo in loco (vt Erotianus auctor eſt accepiſſe Hippocratem) pro oeſypo ſtercus interpretandum puto, quod ſanè vrendi aliqua vi pollet:

Sed an ſufficere ſimili operationi illud potuerit, anceps ſum. At ſcio, Theophraſtum in libro de Igne, *οἴσον*, ſiue viticem, apud medicos in vſu fuiſſe ad vrendum, hiſce verbis, à Turnebo reſtitutis, teſtatum: *δι᾽ ἧς καὶ οἱ ἰατροὶ τοὺς ἥλους καίουσι τοῦ οἴσω*. Niſi potiùs oeſypo feruente id factitaſſe exiſtimemus: nam oleum etiam feruens vrere nemo ignorat. Hipp. quoque ſaepe lino crudo vrendum mandat: quod niſi quis interpretetur de ignito, difficile comprehenditur, vt id agere queat. Non abſimile multum illud erat, quod factitaſſe Scythas memoriae prodidit Hippocrates, in libro de Aere, aquis, & locis: qui cùm ob frequentes equitationes coxis atque cruribus valde offenderentur, inciſione venarum poſt aures ſibi ipſis auxiliabantur, tanquam eo remedio capiti adhibito, pituitae fluxum ad inferiora cohiberent; quo ſani quidem ſed infoecundi ſemper manebant. Haec omnia praeſidia interdum magnopere ex vſu eſſe, antiqui medici cognouerunt, quando & ipſi ad compeſcendos humores à capite in partes inferiores delabentes modò ſynciput, modò verticem, modò occiput, interdum omnia haec, vel cauſticis medicamentis vrenda conſuluerunt: quanquam in hoc vulgares ſaepenumero errare conſpiciuntur, qui contra Galeni praeceptum non raró ceruici & alijs partibus cucurbitulas ignitas admouent, priuſquam vniuerſum corpus exinanierint.

Sententia Galeni ex Herodoto comprobata. De Syrmea. De partitione anni, ſecundum Hippocratem. Error ſacerdotum Ammonis.

CAPVT. III.

ΤΑΣ μεταβολὰς τῶν ὡρέων μάλιςα τίκτειν νόσους. Mutationes tēporum morbos potiſſimùm parere, dum ſcripſit Hippocrates, fuerunt, qui putarent, eum ſucceſſiones temporum, nempe Autumni, Hiemis, Veris, & Aeſtatis, intellexiſſe. Quos Galenus etſi grauiſſimis rationibus refellat, deq; peculiaribus temporis conſtitutionibus ipſum locutum eſſe monſtret, placet tamen eius ſententiam Herodoti teſtimonio confirmare; qui cùm eadem aetate vixerit, ſimiliq; dialecto, qua Hippocrates vſus ſit, haud ab re fuerit illius teſtimonio, ad augendam Galeni fidem, in eadem prorſus re vti. Itaque in Euterpe de Aegyptiorum moribus ſermonem habens, haec ſcribit, *τρόπῳ δὲ ζωῆς τοιῷδε διαχρέονται. συρμαΐ-*

ζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἑκάστου, ἐμέτοισι θηρώμενοι τὴν ὑγιείην, καὶ κλύσμασι. νομίζοντες ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νόσους τοῖσι ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύπτιοι μετὰ Λίβυας ὑγιέςατοι πάντων ἀνδρῶν, τῶν ὡρέων (ἐμοὶ δοκεῖ) ἕνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσιν αἱ ὧραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσιν ἀνθρώποισιν αἱ νοῦσοι μάλιςα γίνονται τῶν τε ἄλλων εἵνεκα πάντων, καὶ δὴ καὶ τῶν ὡρέων μάλιςα. Quae verba quoniam non exactè in Latino codice vulgato exprimuntur, hìc à nobis, vt debent, conuersa subnectam. Hoc autem vitae genere vtuntur. Singulis mensibus per tres dies continuos potione corpus purgant, clysteribusq; ac vomitibus sanitatem conseruant, putantes nimirum quoscunque morbos à nutrientibus cibis hominibus euenire. Nam Aegyptij alioquin sunt omnium, post Libyas, virorum sanissimi, ob temporum (vt ego puto) cõstitutiones, quae ibi non variantur. Nam in mutationibus quarumcumque rerum, & praesertim temporis constitutionum, homines à morbis maximè tentari constat. Quid autem antiquis scriptoribus συρμαΐζειν significaret, videre est Apud Erotianum, & Galenum in Antiq.ver. exposit. quorum ille purgationem factam ex raphanide cum muria, συρμαϊσμὸν, hic verò moderatè factam ventris purgationem, συρμαίαν vocatam tradunt: praeter quos Diocles in epist. ad Antigonum regem, vomitus ieiuno stomacho factos à nonnullis, συρμαϊσμοὺς vocatos memorat. συρμαίαν tamen significare scimus quoque potum ex aqua & hordeo, necnon opsonium, vt Apud Diodorum Siculum: & apud nautas, Facere syrmaiam, est comparare opsonia. μελανοσυρμαῖοι λεὼς apud Aristophanem in Thesmoph. teste Suida, Aegyptij sunt: nam auctor est Plinius, Aegyptios hoc genere potus vsos. His adiicere placet, quae à Galeno de anni secundùm Hippocratem partitione scriptis tradita sunt in principio Epidem. commentariorum. Quod ideò lubens ago, quoniam futurum spero, vt quampluribus Hesiodi ac Homeri locis ex Galeni verbis quandoque maior lux afferatur: quos cùm Hippocratem quadringentis annis praecessisse ex Herodoto sciamus, ab illis veluti auctoribus maximis multa ipsum mutuasse, quamuis eos nunquam citet, vero simile videtur. Galeni oratio haec est, θαυμάζειν δ' οἶμαι δεῖ, καὶ ζητεῖν τὴν αἰτίαν, τοῦ παραλελεῖφθαι κατὰ τὸν λόγον ἐπιτολὴν ἀςέρος τοῦ ἐπισημοτάτου γινομένην ἐν θέρει τοῦ καλουμένου σειρίου, ὀνομάζουσι δ' αὐτὸν ἔνιοι καὶ κύνα, καταχρώμενοι τῇ τοῦ παντὸς ἄςρου προσηγορίᾳ: κύων μὲν γὰρ τὸ σύμπαν ἄςρον, ὁ δ' ἐπὶ τῆς γλώσσης αὐτοῦ σειρίας, ὃν ὀρθῶς ἄν τις ὀνομάζοι τὸν προκύνα, οὐ τὸν κύνα, καὶ ἀρχή γε τῆς καλουμένης ὀπώρας ἡ ἐπιτολὴ τούτου τοῦ ἀςέρος ἐςί, καὶ ὅσοι τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ζ. τέμνουσιν ὥρας, ἄχρι μὲν ἐπιτολῆς τοῦ

κυνὸς ἐκτείνουσι τὸ θέρος, ἐντεῦθεν δὲ μέχρις ἀρκτούρου τὴν ὀπώραν. οἱ δ᾽ αὐτοὶ καὶ τὸν χειμῶνα τριχῆ τέμνουσι, μέσον μὲν αὐτοῦ ποιοῦντες τὸν περὶ τὰς τροπὰς χρόνον, τοὺς δὲ ἑκατέρωθεν, σπορητὸν μὲν τὸν πρόσθεν, φυταλιὰν δὲ τὸν ἕτερον, αὐτοὶ γὰρ οὕτως ὀνομάζουσι. καὶ μὲν δὴ κἀν τῷ περὶ ἑβδομάδων Ἱπποκράτους ἐπιγραφομένῳ βιβλίῳ, διῃρημένον ἐστὶν εὑρεῖν τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ἑπτά: τοῦ μὲν φθινοπώρου, καὶ τοῦ ἦρος ἀτμήτων πεφυλαγμένων, τετμημένων δὲ τοῦ μὲν χειμῶνος εἰς τρία μέρη, τοῦ δὲ θέρους εἰς δύο. Ex quo colligere licet, Hippocratē, atq; alios quosdā totum annum in septē partes diuisisse, Ver, Aestatem, Oporam, Autumnum, Sementarium, Hiemem, & Plantarium. Ver inchoabat ab Aequinoctio, vsque ad Pleiadum exortum: ab hoc Aestas erat ad Canis ortum: à Cane Opora vsque ad Arcturi exortum durabat: Autumnus verò ab Arcturo vsque ad Pleiadum occasum extendebatur: reliquum temporis tractum in tres partes partiebantur, quarum primam Autumno continuam Sementarium, quasi seminibus iaciendis aptam; mediam, Hiemē, postremam & Veri adiacentem Plantarium, quasi tunc plantae colerentur, vocarunt. Oporam, de qua Plutarchus etiam meminit 8. Sympos. probl. 10. maximè omnium calidam atque siccam, & proinde hominum virium consumptricem fecerunt medici; & iccirco Galenus, qui in 4 de Acutorum victu com. scripserat hisce temporibus non esse e vena sanguinem mittendum, licet aeger in vigenti aetate & morbus magnus sit: in primo ad Glauconem libro narrauit, quotquot inter Canis ortum & Arcturum phlebotomati fuerunt, planè interiisse. Non defuerunt tamen, qui probare conati sint, hoc tempore (& inter eos fuit Theophrastus primo de Caussis plantarum) corpora plantarum & hominum humescere, adducti his rationibus, quòd fructus plantarum tunc perficiantur, & homines febribus putridis, ventrisq; solutionibus tententur. Quae certè nihilo magis id monstrant, quàm sudores, qui copiosissimi in aestate è corporibus feruntur. Sed alias refelli opportuniùs poterit tam grauis auctor; quem defendere aequiùs possumus quando Autumnum calidum & humidum fecit. Quoniam si principium Autumni aestimemus, & forsan etiam medium, argumenta maiora calidatis & humiditatis, quàm frigiditatis & siccitatis sese offerent. Quòd sacerdotes Ammonis (vt est apud Plutarchum in lib de Defectu oraculorum) annorum inaequalitatem probarent, ex eo, quòd lucerna eius templi inextinguibilis vnoquoq; anno olei minus consumeret, infirmum sanè argumentum erat: quoniam poterat multis rationibus tum ex parte olei, tum ex parte aeris id euenire: quanquam etiam erat potiùs consentaneum, ab eiusmodi euentu annorum imminutionem, & mundi corruptionem, quàm inaequalitatē colligere.

Theo-

Theophrasti loca ex Athenaeo, & Plutarcho correcta de Sida, de Leguminibus, de Pediculis. Theophrasti & Galeni contradictio de Scorpionibus. CAPUT. IIII.

QVarto lib. de Hist. plant. cap. 11. Theophrastus narrans, in Orchomenio lacu multas arbores nasci, veluti oleagnum, sidam, & similia, de sida in hunc modum loquitur: ἡ δὲ σίδη τὴν μὲν μορφὴν ἐστὶν ὁμοία τῇ μήκωνι. καὶ γὰρ τὸ ἄνω κυτινῶδες τοιοῦτον ἔχει. quae verba transferens Gaza, vt similitudinem papaueris seruaret, vocem illam κυτινῶδες omisit, sicq; errorem errori addidit. Quis autem non videat, sidam arborem cum papauere nullam similitudinem habere posse? Itaque textum Theophrasti corruptum esse faciliter quiuis intelliget: eo magis, quòd Athenaeus 14. lib. Dipnos. citans hunc Theophrasti locum, sidam ex ipsius sententia non papaueri, sed Punicae malo similem facit: vt rationi magnopere consentiat, ita fuisse appellatam ob similitudinem Punicae, quam veteres sidam nominasse, praeter Athenaeum, Plutarchus quoque 5. Sympos. probl. 8. testatus est: vbi Empedoclis versum exponens,

οὕνεκεν ὀψίγονοί τε σίδαι, καὶ ὑπέρφλοια μῆλα,

epitheton illud Punicorum iccirco à philosopho excogitatum scribit, quoniam illae, autumno deficiente, aestuq; iam extincto, fructum perficiunt; siquidem aestiuo tempore debilem ipsarum, ac minimè viscidam humiditatem haud quaquam concrescere finit, nisi aer frigidior euaserit: propter quod Theophrastus 2 lib. de Causis plant. cap. 9. scribit, hanc solam arborem in vmbra melius, atque citius fructum conquoquere. Subiũgam his, à Ruellio male Dioscoridis ea verba de arido Punico; ἄστομος, καὶ συστατική, interpretari, Ora, gingiuasq; ledunt: nempe quae à Marcello Serapionem imitante melius sic vertantur, Eademq; ori ingrata, adstringunt. Quis ignorat, quaeso, acida Punica multum abesse, vt laedant, cùm gingiuas laxas, & ora inflammata mirifice confirment, & iuuent, quae tamen ori austeritate sua & acciditate displicent? Est & alter Theophrasti locus quarto de Causis plantarum, cap. 14. qui in Graeco codice corruptus, nec à Gaza cognitus est. De fabis namque Philipporum sermonem habens ita inquit: ἐὰν δ᾽ ἐν ἀχύροις ἀποθαλομένοις ἐν τῇ ἅλῳ καὶ καθαροῖς ὦσιν, οὐ μεταβάλλουσιν. Sed Plutarchus 7. Sympo.

Sympo. problem.2. vbi multa ad verbum ex Theophrasto adducit, pro ἀπηθαλσμένοις, ἀποκειμένοις legit, quemadmodum verè legendum puto; non tantùm enim fabas in area cum paleis suis sepositas, verùm etiam triticum, omniaq; fere legumina conseruari inoffensa, in iisdem libris palam monstrauit Theophrastus. Vnde quid torrefactae paleę (vt conuertit Gaza) ibi aptè designare valeant, nō satis intelligo. Addam his, Theophrastum 2. de Caussis plantarum cap.22. voluisse ex sanguine corrupto pediculos gigni, quos ipsius praeceptor Aristoteles ex carne corrupta nasci, quinto de Histor. animal.cap.32. maluit. Sed neutrum fefellisse, omnibus illis putare licet, qui vtroque modo animalcula illa produci, & carnem ipsissimam sanguinem esse cogitarint. Illud non praetereundum, scriptum esse ab Apollonio in Histor.mirab. Aristotelem voluisse pediculos in morituris capita deserere, atque in puluinaribus inueniri. Cuius euentus eam Alexander in 2.probl lib.30. assignauit caussam, quòd pediculi nutrimento atque tepore ex sanguine opus habeant: quorum vtroque in morientibns deficiente, eos deserunt, meliorē locum sibijpsis quaerentes.

De varijs antiquorum edulijs. Aristotelis locus examinatus de Carne Camelina. De Sumine. De Turtae nomine. C A P. V.

Catulorum lactentium carnes pro cibo veteribus aliquando fuisse, praeter Plinij testimonium (haec lib.29.cap.4. scribentis, Catulos lactentes adeò puros existimabant ad cibum, vt etiam placandis numinibus hostiarum vice vterentur) Hippocrates quoque grauissimus auctor pluribus in locis monstrauit, vbi eas in varjis aegritudinibus ab ipso non parum commendari clarum est: quemadmodum etiam Oribasius in primo Collect.ex sententia Mnesithei Atheniensis laudauit. Sed & Sex.Empiricus lib.iij.hypot.Pyrrhonic.memoriae mandauit, suis in regionibus nepharium fuisse vesci carnibus caninis, at eas edere cōsueuisse Thracas, & fortasse Graecos, quando Diocles quibusdam aegrotis dari praecepit. At Camelinae quomodo vsque in vsu esse potuerint, vehementer dubito, Galeno praesertim in lib.1. de Alimentis ita dicente: ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ϗ τῶν ὄνων κρέα ἐσθίουσι, εἰσὶ δὲ οἳ ϗ τὰ τῶν καμήλων. quasi innuat, rem extra hominum mores fuisse, vt quis camelorum carnibus vesceretur, nempe quas in 3.lib. vt malas

valde

valde damnat. Vnde quae Aristoteles 6. de Hist. animalium scripta reliquit, carnes scilicet & lac camelarum, vsquequo conceperint, omnium suauissima esse, mihi semper suspecta fuerūt, credidiq; τὰ κρέα ab aliquo ex marginibus interserta: quando Plinius lib. 28. solum lac & non carnes camelarum, ab hominum lacte dulcissimum facit. Quòd si vulgatis philosophi codicibus fidem placeat adhibere, necesse est fateamur, illa ex aliorum relationibus ipsum dixisse; ex quibus maiorem librorum de Animalibus partem conflatam putant eruditi omnes. Id quoque à me saepius notatum est, Ranarum carnes in mensas recepisse maiores, à nemine fuisse proditum, eas tamen hac tempestate veluti delicatissimas degustant multae nationes, & praesertim Itali, quos hac ratione à Graecis aliquando βατραχοφάγοις vocari animaduerti. Quòd enim ranae ventrem Archestratus apud Athenaeum laudet, illud de rana pisce intelligendum est. Tempore Plutarchi Cerebra animalium manducari coeperunt, quae antiquos vti abominatos proiecisse affirmat 8. Symp. probl. 9. quo in loco Vuluas quoq;, quas Horatius, & Plinius mirum in modum praedicauerunt, pro iucundissimo edulio tunc habitas scribit: at eas qui nostra tempestate in suas mensas recipiant, nulli, aut sanè pauci inueniuntur. Sicuti nullus ferè est, cuius palato Grues hodie admodum arrideant, cùm, & Galenus fibrosam ac duram carnem habere dicat, quas tamen tanti fecerunt interdum maiores, vt ex Melo insula eas (quod refert Gellius ex Varrone) maximis impēsis Romam vehendas curarent; quin immò eis pinguibus reddendis in tenebroso loco, sicut & vitulis, magnum studium adhibuisse ostendit idem Plutarchus in Erotico, atque in 11. de Carniū esu declamatione. vbi quem describit ventrem porcae nuper foetae vnà cum mammis baculo percutiendi morem, vt sanguis, lac, & caro simul mixta iucundiora gulae euaderent, is est, quo nostra tempestate `umatas populari vocabulo appellatas faciunt, haud multum ab antiquo suminis nomine deflectentes. Quod etenim vetustiores Abdomen vocabant, vt scribit Plinius lib. xj. cap. 37. miror cur idē lib. 8. cap. 51. dixerit, Publium Mimorum poetam omnium primum appellasse Sumen, cùm saepius Suminis vox apud Plautum legatur, Plautoq; multo posterior fuerit Publius Mimographus: nisi fortè Plinium ita loquentem faciamus, quasi Publius coenam suam appellaret Sumen, ob eius frequentissimum vsum, non autem quòd ipse primus huiusce nominis inuentor fuerit. Quemadmodum vbi lib. xj. perhibet, antiquos non consueuisse scientes occidere, priusquàm abdomen calleret, id innuit, quod damnatum est à Plutarcho, videlicet suo tempore ho-

mines iam partui vicinas sues occidere solitos, atque ventres percutere, quò mortuo foetu lac simul, & sanguis in carne commixta edi possent: vt Turnebi correctionem nõ contemnendam omnino putẽ qui lib. 23. Aduer cap. 20 loco, Id scientes, Inscientes restituendum voluit: quaquam Hermolaum Barbarum & Gesnerum aliter sentire non me lateat. Iam verò Sumen inter delicatiores cibos non infimũ locum tenuisse, omnes Latini poetae attestantur: sicut etiam hodie plerisque in locis, & praesertim Romae, pauci sunt, qui magnopere huiusmodi salsamento non delectentur. Auctor est in Onomastico Erotianus, ἄρτον ἐγκρυφίαν, ab Atticis appellatum esse panem, ex pinguibus palmulis, farina, & aqua confectum, necnon in calido cinere coctum, quem etiam τύρταν vocatum dicit. Quo in loco facile assentirem doctissimo, & de medicinae studiis optimè merito Bartholomeo Eustachio, nostrum Tortae populare nomen veteres Romanos habuisse, si quemquam alium eorum temporum scriptorem monstrasset, qui id nomen vsurpasset: vt verisimile videatur, alios etiam, & praesertim Plinium, Athenaeum, Pollucem, debuisse illius mentionem facere, si nomen simile habuissent. Quocirca fortassevox ea apud Erotianum deprauata est, aut ab aliquo recentiore in margine haec clausula notata, ὃν τύρταν καλοῦσιν. deinceps à librario ignaro aliis verbis antecedentibus adnexa fuit. Neque me latet, sacrae Bibliae interpretes, ἄρτον ἐγκρυφίαν, Tortam panis transtulisse. At horum posteriorum auctoritas multum abest, vt Eustachio faueat quicquam.

Qui sint apud Platonem Ficus, & Vuae generosae, ex Galeno. De Pane fabaceo, & Faba Aegyptia. Locus Mnesithei de Ficubus. CAPVT. VI.

Lato 8. de Legib. fructuum τῆς ὀπώρας leges condens, vuarum & ficuum γενναίων mentionem facit: vbi mitiùs eos puniri iubet, qui huiusmodi fructus praedantur, quàm qui alios. Propterea quaesitũ est apud Athenaeũ in 14. Quaenã à Platone generosae vuae & ficus appellatae sint. Masurius respõdet, γενναῖα λέγει τὰ εὐγενῆ ὁ φιλόσοφος, ὡς Ἀρχίλοχος. πάριλθε, γενναῖος γὰρ εἶ. ἢ ἐπὶ γεγενημένα. id est, Generosos ficus dicit philosophus vel nobiles, quemadmodum & Archilochus, Accede,

es enim nobilis: vel post genitos. Sed q. sint nobiliores ficus, ac vuae, quas multis alijs postponere videtur Plato, nondum ex his Masurij verbis certè constat; attamen rationi consentaneum videtur, sic esse appellatos ficus, qui post primos & praecoces, siue in ijsdem, siue in diuersis arboribus nascuntur, ceterosque plerumque suauitate antecedunt. Quae verò dicerentur vuae generosae, siue nobiles, omnium clarissimè explicuit Gal. 2. de Alim. fac. vbi sic ait. *ὀνομάζουσι δὲ εὐγενεῖς τὰς τοιαύτας σταφυλὰς, ἐν αἷς αἱ ῥᾶγες ὀλίγην μὲν ἔχουσι τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, οὐκ ὀλίγην δὲ τὴν στερεωτέραν, ἣν ὥς περ σάρκα τῆς ῥαγὸς ἔφην εἶναι· καὶ χρῶνταί γε κατὰ τὸν τῆς ὀπώρας καιρὸν, ἀποτιθέμενοι πολυειδῶς*. id est, Vocant autem vuas eiusmodi generosas, in quibus acini humidam quidem substantiam habent exiguam, solidiorem autem non paucam, quàmve carnem acini esse diximus. atque ijs vtuntur, eas varijs modis in fine aestatis reponentes. Quo in loco interpres, qui pro *κατὰ τὸν τῆς ὀπώρας καιρὸν*, Autumnum vertit, ignorasse videtur, quae propriè fuerit apud veteres Opora, cuius Plato meminit, & quam nos aliàs ex Hippocrate monstrauimus esse dies illos, qui inter Canis ortum & Arcturum numerantur. Itaque ficus vocauit Plato generosos, qui nobiles, & post alios orti sunt. at vuas generosas appellauit nobiles quidem, sed quae parum humidae substantiae, durioris plusculũ habent, quaeve edendo sunt, neque vinis faciendis idoneae habentur, sed vt ceteri fructus autumnales, longo tempore conseruari possunt; vt non iniquè egerit, si mitiùs in eos animaduertendum statuerit, qui vuas, faciendis vinis minùs idoneas, licet conseruationi aptas, furarentur. De vuis generosis loquitur Ouid. 2. de Remedio amoris:

Est tibi rure bono generosae fertilis vuae
Vinea, ne nascens vua sit vsta time.

Iurassem, in Pandectis in cap. Qui fundum, vbi Paulus de ficubus & vuis, ex quibus non fit vinum, sermonem habet, loco vocis Graecae, quae desiderabatur ibi, & pro quo Politian⁹, ac Budaeus substituerunt *τρωγίμοις*, potiùs *γενναίοις* esse substituendum: quasi Paulus diceret, vuas quas non vini caussa habemus: quas Graeci *γενναίους* appellant. nisi mox antiquus Pandectarum codex excusus eã vocẽ substituendã cõprobasset: vt Cornarius in cõmẽtarijs. Medicis temerè conatus sit voces alias sibi fingere. Quod porrò de ficubus scribitur à Plutarcho, est sanè cognitu dignum, qui in Caussis naturalibus tradit Mnesitheum medicum à Galeno in prooemio lib. ad Glauconem commendatum narrasse, eos, qui in principio pulmonariae morbi cepas appetunt seruari, qui verò ficus, interire; eò quia appetitus temperaturas, temperaturae autem morbos consequuntur. Galenus inter legumina & frumenta illud discrimen ponit,

nit, quòd ex his panes conficiantur, ex illis non: Fabam deinde cùm inter legumina recenseat, manifesto videtur indicasse, antiquos eo pane fabaceo minùs victitasse, quo hodie apud varios populos magnam rusticorum partem vesci conspicimus. Sed forsan id de Graecis dumtaxat eum intelligere dixerit aliquis, quandoquidē Plinius lib. 18. cap. 12. scribit, etiam ex fabis panem esse tentatū; vbi mōstrat quoque sua tempestate plerasque gentes frumento fabam miscuisse in panis vsum, quemadmodum hodie fit. Quod porrò esset fabae Aegyptiae pondus, cuius frequentissima mentio à Galeno atq; aliis Graecorum medicis habetur, docuit Soranus Ephesius 24. cap. suae Isagoges; vbi eam continuisse scrupulos duos tradit. Quod ideò verisimile puto, quoniam ex Plinij loco nuper citato granum Aegiptiae fabae ceteris valde maius fuisse manifestò colligitur: vt his rationibus nullam fidem habeā libro de Pond. & mens. Galeno falsò adscripto, in quo legitur, fabā Aegyptiam pepēdisse obolū & semis.

De Pulmonis carne Galeni contradictio ex Aetio sublata. De carne Leporina, Caprina, & Vulpina. Item de Tenera carne locus Galeni restitutus. CAP. VII.

Pulmonem iecore faciliorem esse coctu, minùs nutrire, magisq; pituitosum succum facere, ait Galenus 3. de Alim. fac. cap. 2. At idem lib. 6. de Vsu partium cap. 10. tradit, pulmonē tenui, leui, ac vaporoso sanguine nutriri, iecur autem limoso & crasso. Vnde si tale est nutrimentum, qualis est substantia nutrientis, videtur substantia pulmonis, vt est tenuior iecore, sic succum tenuiorem, & non pituitosiorē parere. Atqui Aetius lib. 2. cap. 127. hanc dubitationem tollit, dicens, pulmonis nutrimentum esse magis pituitosum, διὰ τὸ ἐν αὐτῷ χονδρῶδες σῶμα τῆς τραχείας ἀρτηρίας, hoc est, ob chartilagineū asperae arteriae pulmoni inexistentis corpus. Quae verba fortasse codici Galeni essent addenda cùm Aetius omnia illa ad verbum ex Galeno sumat, potiusq; minuat, quàm addat. Mirantur porrò multi, cur Martialis inter quadrupedes lepori primas dederit: qui sanè mirari desinent, modò cōsiderare velint, quae à Galeno de sanguine leporino in 3. de Alim. facultatibus, scriptis tradita sunt cum nimirum tanquam omnium suauissimum in magno pretio habitum: carnem enim talem esse, qualis sanguis, ex quo tota constat, non modò omnes medicinae auctores, verùm etiam ipsa ratio declarat. vnde saguine leporis suauissimo existēte, quomodo eius caro magnam suauitatem non cōtineat,

viro

viro erudito creditu difficilè erit: ſicuti rationi minimè conſentaneũ eſt, caprarum carnem (quod Homerum dixiſſe idem Gal. meminit) eſu iucundam eſſe quando earum ſanguinem bibitum conciliare pallorem exemplo Cruſi tribuni indicat Plinius lib. 28. cap. 9. Maiori fortaſſe admiratione dignum videatur, quod Galenus in. 4. de Victu acut. commentario, & 3. de Alim fac. ſcribit, autumno carnes vulpiũ quando vuis nutriuntur, palato gratiſſimas haberi; & iccirco venatores apud Graecos tunc ipſas eſitare conſueuiſſe. Hic admoneor, vt errorem quorundam detegam, qui carnes quomodolibet teneras recentibus ſemper praeferunt: haudquaquam cogitantes, teneritudinem eam veluti putredinem quandam, aut ſaltem ad putredinem praeparationem eſſe, quae cibum dentibus quidem faciliorem & gratiorem reddat, ſed qui poſteà in venis deteriores ſuccos, & longo tẽpore prauas affectiones progignere queat. Vnde Hippocratem, aut Polybum laudare ſoleo, quòd dixerit in 2. de Diaeta. τὰ πρόσφατα πάντα ἰσχὺν πλείονα παρέχεται τῶν ἄλλων, διὰ τό δε, ὅτι ἔγγιον τοῦ ζώντος ἐστί. τὰ ἕωλα καὶ σαπρὰ διαχωρεῖ μᾶλλον τῶν προσφάτων, διότι ἔγγιον τῆς σηπεδόνος ἐστί. id eſt, *Recentia omnia plus virium alijs praebent, eò quòd viuenti ſint proximiora. vieta verò & marcida recentibus excernuntur magis, quòd ad putredinem propiùs accedant.* Nam recentes carnes plus roboris afferre corporibus, praeter Hippocratis rationẽ bruta quoq; omnia carniuora demonſtrant, quae carnes recentiſſimas, immò calentes, & quaſi viuentes comedentia, omnium aliorum robuſtiſſima ſunt. Haud inficior tamen aliquam hac in re eſſe rationem habendam tum hominum edentium, tum carnium edendarum. De hominibus dixit Hipp in lib. περὶ τροφῆς, Σιτίον νέοισιν ἀκροσαπὲς, γέρουσι δὲ ἐς τέλος μεταβεβλημένον, ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητον. quae verba cũ à Galeno diuerſo modo citẽtur in lib. de Optima ſecta ad Thraſybulum, ſic videlicet: σῖτος νέοισι μὲν ἄκρως, ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητος, γέρουσι δὲ ἐς τέλος μεταβεβλημένος: fit vt credam, in altero eorũ contextuum errorem aliquem latere: potiuſq; Hippocratis codici quã Galeni fidẽ adhibendam, immò eo modo Galeni textũ reſtituẽdũ, ſicut in Hippocrate legitur; vt haec ſit ſententia, Cibos iuuenum debere eſſe parũ mutatos. (in Expoſ. enim vocũ antiquar. lego, ἀκροσαπὲς τὸ ἐπὶ βραχὺ, & non, ἐπιπολῆς, μεταβεβλημένος) ſenum perfectè mutatos, aetate vigentium prorſus immutatos; quod idem eſt quoq; ac ſi dicamus (vt Antonius Fracãtianus praeceptor meus, & nemini ſuorũ temporũ in medicina facienda ac docenda ſecundus, luculentiſſimè explicuit) carnes quas ſenes ſunt eſitaturi, debere teneras eſſe: quas aetate vigentes, recentiſſimas: quas vero adoleſcẽtes medias quodãmodo inter has & illas. Prout nãq; calor, qui cõcoquere debet, maior vel minor eſt, ſic etiã edulia paratiora, vel minùs pa-

rata

rata concoctioni esse decet. alioquin, vt dicebat Gal. primo de Alimẽ. si facilia concoctu calidissimis ventriculis offerantur, statim corrumpuntur; quemadmodum difficilia tepidoribus oblata, debitam concoctionem nunquam assequuntur. Non est tamen ignorandum, Rabi Moysem 19. aphor. Galenum ex 4. com. in lib. de Alim. citare, vbi, cùm haec verba barbaro suo more ex Galeno describat. *Singula animalia, ex quibus cibandi sunt senes, & domini corporum defectorum, per diem & noctem ea dimitte, & post modum coquina carnes ipsorum, & fac ex eis cibaria benè cocta, & ministra eis. Et iuuenibus & dominis corporum fortium, & operantibus fortia opera, coquina carnes recentes, coquens eas benè, vel assatas, vel elixatas.* videtur Galenus Hippocratem de duabus solùm, & non de tribus aetatibus interpretatus, vt est in lib. de Opt. secta. De carnibus animalium edendis praecepit Oribasius 4. Collect. ex sententia Ruffi carnes omnium agrestium statim esse coquendas, & proinde recentes manducandas: cicurum verò ouillas & caprinas recentes bubulas autem vetustas: similiter ex auibus magnas, atque palustres, item gallinas, palumbos, perdices, pauones, atque attagenes non esse recentes coquendas: sed turtures, columbas, & turdos: pisces verò omnes quamprimùm coquendos. Ex quo Oribasij delectu potest subinde quilibet iudicare, non esse semper nec à quibusuis recentes, neque semper teneros quoslibet edendos cibos.

Locus Hippocratis emendatus, Galeni alter defensus de Opio. Plinij loci emendati: vnus Herodoti de medicis Aegyptiorum examinatus, & correctus. CAP. VIII.

IN libro Hippocratis de locis in homine, vbi de oculis sermo habetur, haec leguntur: ἢν δ' εὐθέως φλεγμήνωσιν, μὴ ἔγχριε μηδὲν, ἀλλ' ἢ καῦσαι κατωτάτω ἰσχυροτάτω, ἢ ἄλλῳ τινὶ ἀπισχνῶναι ὑποχορητικῷ φαρμάκῳ. φυλασσόμενος μὴ ἔμετον ποιήσῃς. id est. Si statim inflãmationem contrahant, nihil illinias, sed quã infimè fortissimo vras, aut alio quopiam aluũ subducente medicamẽto attenues, cauens ne vomitum facias. Quoniam verò vstio in inflammationibus, praesertim in initio, periculosa est: ea propter locum corruptum sic restituendum (vt est in manuscripto) puto: μὴ ἔγχριε μηδὲν, ἀλλ' ἢ καθαίρειν κατωτάτω ἰσχυροτάτω, ἢ ἄλλῳ. Quòd enim inflammationibus oculorum purgatio

nes

ῥητάτῳ, ἢ ἄλλῳ. Quòd enim inflammationibus oculorum purgationes per inferiora magnopere prosint, testatum fecerunt Hippocrates & Galenus eo in Aphor. τὸ ὀφθαλμιῶντα τῆς διαῤῥοίας ληφθῆναι ἀγαθόν. Galenus in lib. de Optima secta ad Thrasybulum, contra Methodicos disputans, eisq; indicationes conferentium non semper ab effectibus accipi demonstrans, hæc scripta reliquit: ὀφθαλμοῖς δὲ φλεγμαίνουσι δεῖ καταπλάσματος, στομάχῳ, δὲ ἥπατι ἄλλό τι. Quo in loco fuerunt, qui non ὄπιον, sed μαράθρου ὀπὸν legendum maluerunt, ea ratione ducti, quòd Galenus 3. Methodi aduersus Empiricos dicat, medicamenta opiata magnam oculorum perniciem existere: vt etiam ante ipsum Plinius lib. 20. cap. 18. ex Erasistrati & Diagorae sententia statuerat. Sed ipsos falli, nec mutari debere contextum, ex eo faciliter probatur, quoniam nullum ferè ex tot relatis à Galeno in 3. de Comp. med. s. l. praeclarissimorum medicorum ad oculos compositis medicamentis inuenies, in quod opium iusto modo non ingrediatur. Id tamen verissimum puto, opium vehementer obesse, nisi rectè castigetur, & debita mẽsura adhibeatur; quemadmodum quosdam ophthalmicos medicos egisse videtur, quos ibi damnat Galenus, quasi nullo adhibito delectu, in omnibus passim, opiatis quibusuis vterentur. Hanc sententiam eo libentiùs amplector, quòd Rosarius, acerrimi iudicij ac summae doctrinae vir, in sua translatione ita legendum censuerit. Legitur apud Pliniũ lib. 24. cap. 5. glandis fagineae cinerem calculis illiniri. Quod quomodo fieri queat, & vt prodesse possit, non video: quando praesertim Galenus fagum vehementius robore adstringere scribit sexto de Simplic. medicament. & fructus eiusdem semper acerbos esse dicit quarto eiusdem tractationis volumine, vt his facultatibus nullo modo calculis illitum mederi valeat. Ideo legendum puto, non Calculis, sed Oculis. Guillandino eruditissimo videtur posse legi Callis: cuius iudicium non improbo. Quod autem apud eundem Plinium libro vigesimo septimo cap. 7. scriptum est, in regio morbo crudum absinthium bibi cum opio, aut Adianto: restituendum est, cum Apio. Opium enim multum abest, vt in hoc morbo vllam opem ferat. Habebant Romani & Graeci medicos, qui nudis quibusdam experimentis peculiares corporum humanorum partes curare profitebantur, veluti aures, testes, dentes: sed maior illorum copia atque auctoritas erat, qui oculis medendis operam nauabant, quiq; coeca experientia tantùm confisi, non raro magnum detrimentum afferebant: vt de quodã medico notauit Martialis, qui oculos eruebat ita frequenter hominibus, vt eam professionem relinquere coactus, ad hoplomachiam exercendam se contulerit, in qua etiam paria damna inferebat:

Hoplomachus nunc es, fueras ophthalmicus antè,
Fecisti medicus, quod facis hoplomachus.

Quomodo verò ea à varijs medicis varias corporum partes curandi consuetudo inuecta fuerit, si quaeratur: ego sanè existimo Ægyptios, vt multa alia, sic & hos mores in Graecos inuexisse: ab his deinde emanasse ad Romanos, quos vniuersam medicinam ex Graecia recepisse Cato & Plinius testati sunt. Quòd autem Ægyptij medicos eiusmodi haberēt, affirmat Herodotus sub hisce verbis ī 2. lib. ἡ δὲ ἰητρικὴ κατὰ τάδε σφι δέδασται. μιῆς νούσου ἕκαστος ἰητρός ἐστι, καὶ οὐ πλεόνων: πάντα δὲ ἰητρῶν ἐστι πλέα: οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν ἰητροὶ κατ..-ςέασι, οἱ δὲ κεφαλῆς, οἱ δὲ ὀδόντων, οἱ δὲ τῶν κατὰ νηδυὼ, οἱ δὲ τῶν ἀφανέων νούσων. id est, *Medicina apud ipsos sic distributa est: vnius morbi, & non plurium, vnusquisque medicus est, omnia verò plena medicis sunt: alij enim medendis oculis, alij capiti, alij dentibus, alij ventri, alij occultis morbis curandis sunt destinati.* Vbi vltima illa verba mihi suspecta semper fuerunt: quandoquidem Hippocrates, qui ea voce, νηδὺς, saepius pro ventre & cauitate vtitur, (quemadmodum scribit Erotianus) & quemadmodum non rarò vsus inuenitur Herodotus, eosdē penè facit in lib. de Arte, morbos occultos, & morbos ventris aut cauitatis; cùm de occultis loquens dicat, ἔστι δὲ ταῦτα, ἃ πρός τε τὰ ὀστέα τέτραπται, καὶ τὴν νηδύν. Vnde si in Herodoto legeremus, οἱ δὲ τῶν κατὰ νηδυὼ ἢ ἀφανέων νούσων, vt particula ἢ expositiua sit, poterit is videri fortasse Hippocratem coaetaneum suum, eademq; lingua vsum imitatus, dicens nimirum alios fuisse medicos ventris morborum, qui occulti sunt: neque ampliùs dubitandi occasio dabitur, qui essent occultorum morborum medici, & quarum aegritudinum: neque item vlla apparebit in verbis Herodoti contradictio; quae aegrè profectò vitari potest, si cùm paullò suprà dixerit, vnius partis morbi & non plurium medicum vnum fuisse; statim dicat vniuersim, medicum vnum, quosque occultos morbos, & non ventris, quae occultae sunt aegritudines, curare solitum. Haec dico: etsi non me lateat, etiam ita, vt legitur, Herodoti orationem sanam esse.

De Aquarum per plumbum ductarum prauitate, & quòd Romae ex fontibus potarent. Locus Paterculi emendatus. CAP. IX.

QVantum ad salubritatem conferat, per quos ductus aqua potui esuive deseruiens feratur, Vitruuius auctor non contemnendus in octauo libro cap. 7. luculentissimè monstrauit. cuius verba tanquam medicis omnibus magno vsui futura hic subscribere placet. *Habent autem tubulorum ductiones ea commoda. Primum in opere, quòd si quod vitium factum fuerit, quilibet id potest reficere; etiamq; multò salubrior est ex tubulis aqua, quàm per fistulas: quòd per plumbum videtur esse ideò vitiosa, quòd ex eo cerussa nascitur, haec autem dicitur esse nocens corporibus humanis. Itaque si quod ex eo procreatur, id est vitiosum, non est dubium, quin ipsum quoque non sit salubre. Exemplar autem ab artificibus plumbarijs possumus accipere, quòd palloribus occupatos habent corporis colores. Namque cùm fundendo plumbum flatur, vapor ex eo insidens corporis artus, & indies exurens, eripit ex membris eorum sanguinis virtutes. Itaque minimè fistulis plumbeis aqua duci videtur, si volumus eam habere salubrem. Saporem quoque meliorem ex tubulis esse, quotidianus potest indicare victus, quòd omnes extructas cùm habeant vasorum argenteorum mensas, tamen propter saporis integritatem fictilibus vtuntur.* Columella quoque rei medicae non inexpers, dum pro gallinarum potu & cibo vasorum fabricandorum rationem tradit, lignea aut fictilia plumbeis praefert, quòd vtiliora esse compertum sit. Post hos verò Galenus in septimo de Medicam. comp. S. l. cùm in componendo ex papauerum capitibus medicamento aquam pluuiam puram, & omni mixtione carentem commendasset, haec subiunxit: ὥστε διὰ τοῦτο καὶ τὸ διὰ τῶν μολυβδίνων σωλήνων ὀχετευόμενον φευκτέον. ἰλύματα γάρ τινα τοῦ μολύβδου κατὰ τοῦτο περιέχεται. διὸ καὶ οἱ πίνοντες ὑποστάθμην τοῦ τοιούτου ὕδατος, δυσεντερικοὶ γίνονται. id est, *Propter hoc igitur aqua per plumbeos canales ducta fugienda est, quoniam recrementa quaedam plumbi huic immittuntur, vnde postmodum huiusce aquae sedimentum potantes dysenterijs tentantur.* Ex quibus omnibus perspectum fieri potest, aquas per plumbum ductas non immeritò semper tanquam perniciosas esse damnatas: & ideò medicos quoque illos perperam facere, qui aquas, succos & olea vi ignis per plumbum extracta, medicamentis per os assumendis immiscere non

 verentur.

verentur. Si enim Galenus in primo de Antidotis libro pro medicamentorum conseruatione vasa stannea faciebat, quòd sciret stannum plumbo adulterari, ab eoq; vim aliquam perniciosam immitti formidaret: cur etiam medici non valde timeant plumbum in vllum eorum vsum vocare, quae ab ipsis pro sanitatis conseruatione, aut reparatione aegrotis exhibenda sunt? Ex ijs etenim quae supersunt Romae vetustorum aquaeductuum vestigijs apparet, maiores, quantum fieri poterat, fistulas plumbeas effugisse, in illis praesertim ducendis aquis, quae non tantùm lotionibus, sed potibus, cibisq; inseruire debebant. Quamquam haud facile credo eas, quae ex Tyburtinis montibus Romam ducebantur, multùm pro cibo potuve in vsu fuisse; propterea quòd Galenus omnium Romae conditionum diligentissimus obseruator, in 4. 6. Epidem. commentario illas omnes crudas, & coquendis edulijs ineptas extitisse asseuerat: addens, eam vrbem, vt alias excellentissimas dotes, sic & plurimos & pulcherrimos habuisse fontes, ex quibus aegri, nedum sani, potarent. Vt enim alios plurimos omittam, auctor est in historia Romana Velleius Paterculus, Syllam aquas salubritate medendisq; corporibus nobiles ad agros omnes duxisse. Sed quoniam Paterculi verba in vulgatis codicibus vitiata sunt, non absurdum erit ea à Claudio Puteano Parisiensi iuuene doctissimo restituta proponere: sunt verò haec: *Grates Dianae, cuius numini regio illa sacrata est, soluit: aquas salubritate medendisq; corporibus nobiles agros omnes adduxit: deq; huius gratae religionis memoria & inscriptio templi adfixa posti, hodieq; & tabula testatur aerea intra aedem.* Verùm nec spernenda est Latini Latinij optimi & doctissimi viri ad hunc locum coniectura, qui Syllam aquas & agros circa Capuam vrbem, vbi adhuc Sinuessanae aquae supersunt, Deae addixisse, cùm legisset, sic putauit restituendum: Agrosq; omnes addixit Deae. Huius gratae &c.

De Cicuta locus Lucretij explicatus. Aristotelis & Varronis de Capris loca examinata. Nonnulla de Anatome. CAP. X.

Icuta sturnos nutriri, apud auctores, & praesertim apud Gal. saepius notatum obseruaui; cuius euentus causam illam, is 3. de Simplic. medicamen. attulit, quòd aues huiuscemodi angustos corporis meatus habentes, haud sinunt cicutae succum ad cor penetrare, sed eum in ventriculo tamdiu retinent, quoad natiuo calore superatus in nutrimentum conuertatur: cùm hominibus secus

eueniat,

eueniat, quibus nimirum ob venarum amplitudinem cicuta in cor cellerrimè perducta, natiuum calorem extinguat. Itaque illud admiror, quomodo Lucretius hunc effectum non in sturnis, sed in capris apparere attestetur in 5. libro.

Quippe videre licet pinguescere saepe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quae est acre venenum.

Quod quando verũ esse experientia constaret, caussam hanc assignarem, quòd caprae, quas mirum in modum siccas esse, & perpetuò febrire Varro atque Plinius tradiderunt, cicutis feruorem, ac squallorem temperent: quo postmodum temperato nutrimentum melius cõficitur, & in pinguedinem concrescit. Hoc enim pacto lactucã quoq; sanginem augere putant medici, quando scilicet bilioso corpori exhibita, sua frigiditate efficit, vt iecinoris calor remissus sanguinem, & non bilem faciat De capris scripsit Aristoteles primo de Hist. animalium cap. 11. Alcmaeonem falsò prodidisse eas non naribus, vt cetera animalia, sed auribus spiritum ducere. Quam sentẽtiam deinceps Varro in 2. de re Ru. & Plin. lib. 8. retulerũt: sed ambo hi Archelao, & non Alcmaeoni attribuerunt. Vnde fit, vt vel Aristotelis, vel Varronis, à quo Plinius sua accepit, mẽdosum esse cõtextũ existimẽ. Fuerũt qdẽ Alcmaeõ, & Archelaus auctores vetustissimi, alter philosophus, alter medicus & philosophus, vt eorũ vterq; sententiã huiuscemodi scripsisse potuerit, & maximè Archelaus, qui etiam homines & animalia ex limo nata prodidit. Alcmaeonem primùm anatomen monstrasse, Chalcidius in com. super Platonis Timaeum affirmat: quam deinceps eius posteri per manus accipientes, pueros non solùm qui medici, sed & qui philosophi erant futuri, edocebant, ita enim Democritum, aliosq; plurimos in anatomica disciplina eruditos fuisse legitur: quam, etsi à nullo veterum vsque ad Dioclis aetatem scriptis mãdatam referat Galen. in 2. de Anat. admin. melius tamen sic conseruatam & amplificatam inde intelligere possumus, quòd tunc homines à primis annis anatomen (vt ceteras artes) non ex scriptis, sed ex parentum sermonibus, ipsaq; exercitatione addiscebant; sicq; meliùs eam comparantes non modò tenaciùs in animis seruabant, verùm etiam assiduis studiis augebant. Herophilum certè excellentissimum fuisse existimandum est, nempe quem narrat Tertullianus in lib. de anima septingentos exsecuisse, vt naturam scrutaretur, hominemq; odisse vt eum nosset. At Aristotelem neque sic Anatomen didicisse, sed solùm quae scripsit ad eam pertinentia ex aliorum relationibus tradidisse, semper putaui: quando quidem non semel id libris de Animalibus annuat, & praesertim in primo de Hist animalium, dum sic loquitur: περὶ γὰρ λυγγίων τῶν καλουμένων ἐπὶ τὸ πλεῖον οὐθενός πω ἀξιοπίστου ἀκηκόαμεν.

Hippocratis locus emendatus. Locus Diogen. Laertij ex Galeno mutatus. Galeni, de vrinæ sedimentorum nigredine, & de Lapidæ vesicæ, error. CAP. XI.

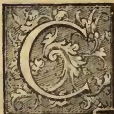

Agnus Hippocrates in lib. de Fœtatione & superfœtatione (sic enim, & non de Superfœtatione solùm, inscribendum puto, cùm ibi de vtraque copiosè tractetur) docens quid ad generandum marem obseruādum sit, hæc scribit: ὅταν βούληται φυτεύειν ἄρσεν, τῆς ἐπιμηνίων ὑπολη-γόντων ἢ ἐκλελοιπότων μίγνυσθαι, καὶ ὠθέειν ὡς μάλιστα, ἕως ἂν σκυαίνηται. Quo in loco, ἐκσιαίνηται omnino legendum arbitror, quod Galenus in Linguarum exposit. hanc vocem seminis emissionem significare scribit. (etsi Marius Nizolius eius libri interpres malè ea verba Galeni, ἀποχεῖν τὸ σπέρμα, transtulerit, Emundat semen: nisi librarius fefellerit, loco Amandat Emundat scribens. Quantum autem rationi cogruentius sit dicere, impellendum quàm maximè, Quousque semen emittatur, quàm, Quousque sæuiat, vt interpretes transferunt, cuiuis perspectum esse potest. Diogenes Laërtius in vita Xenocratis auctor est, eum philosophum ad quendam, qui neque musica, neque geometria, neque astronomia instructus, ludum suum frequentare cupiebat, respondisse, παρ' ἐμοὶ οὐ πόκος κνάπτεται quæ verba alioquin ab interprete Latino malè translata, etsi rectè accommodari possent, mihi tamen placeret magis, si non κνάπτεται, sed γναφεύεται legeretur; atque ad id opinandum ea ratio me impellit, quòd Xenocrates eo responso innuere voluisse videtur, disciplinas ordine quodam esse apprehendendas, neque adeundam philosophiam, nisi mathematicæ disciplinæ teneantur: sicut nemo lanam nondum vellicatam ac politam ad fullonis officinam, vt tingatur, ferat. Sic etenim Arcesilai dictum illud, οὐδεὶς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει, quòd forsan à Xenocrate in prouerbium emanauit, intelligendum esse, longa hac atque eleganti oratione significat Galenus in 2. de Differentijs pulsuum. τὸ γὰρ τοῦ Ἀρκεσιλάου καλὸν, ὡς οὐδεὶς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει. τάξις γὰρ δεῖ, ὥσπερ ἐν ἔργοις ἐργασίας, οὕτω, καὶ μαθημάτων διδασκαλίας, καὶ οὐδεὶς οὔτ' ἀναγινώσκειν διδάσκεται, πρὶν πάσας ἐκμαθεῖν τὰς συλλαβάς. οὔτ' αὐτὰς, πρὶν ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς φωνῆς. οὔτε τὰ συνόντα παλαίσματα πρὸ τῶν ἁπλῶν, καὶ ῥᾳδίων. οὐδὲ ταῦτα, πρὶν τρίψασθαι καλῶς. οὐδὲ τοῦτο, πρὶν ἀλείψασθαι γυμναστικῶς.

γυμναστικῶς. ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν τὸ μὲν πρῶτον, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἐστὶν ἐν ἁπάσαις ταῖς τέχναις. οὕτω δὴ κἀν τοῖς κατὰ τὴν διαλεκτικὴν οὐκ ἐνδέχεταί τινα, πρὶν ἐν τοῖς πρώτοις, καὶ οἷος στοιχείοις γυμνάσασθαι, ταῖς τῶν ἑξῆς ἀποδείξεσιν ἕπεσθαι. id est, *Etenim Arcesilai illud pulchrè dictum celebratur, quòd nemo lanam nondum carminatam ad fullonis officinam portat. Nam vt lanificij, sic & disciplinarum addiscendarum ordo habetur. Atque nullus legere discit, nisi priùs syllabas teneat, neque has, nisi priùs omnia vocis elementa. Neque validas palestrae exercitationes, ante simplices & faciles obeunt: neque haec, priusquàm rectè fricentur: neque hoc, priusquàm vngantur gymnastico modo. Sed singulorum hoc quidem primum, hoc secundum, illud tertium in cunctis artibus reperitur. Pariter quoque in dialectica minimè contingit, vt quis demonstrationes consequentes comparet, nisi in primis & veluti elementis exerceatur.* In omnibus quidem Galeni vndequaque admirabilis auctoritatem magnifacere soleo: at in ipsius quoque commentarijs interdum inuenio, quod iure reprehendi queat. Sicuti est, quando in primo περὶ κρίσεων libro, nigras vrinarum subsidentias ex mortificatione à vehementi frigore inductas proficisci scribit. Quòd enim in corpore viuo tanta possit consistere frigiditas, quanta sedimentis vrinæ nigris reddendis sufficiat, captu difficile admodum est. Siquidem habitus hydropicorum frigidissimus, multum abest vt huiuscemodi quicquam producat. Accedit, quòd quaecunque ob externum frigus nigrescunt partes extimae, licet non sint multùm calidae, nihilominùs vehementissimo solo frigore nigrorem contrahunt. Itaque si in internis partibus talis nigredo progignenda esset, cùm illae extimis suapte natura calidiores sint, valde maiori frigore opus haberent, Quòd an in corpore vllo viuo adhuc calente inueniri queat, iudicent qui rerum naturas non leuiter perscrutari delectantur. Immò verò Gal. ipse v. in vj. Epidem. exponens oraculum illud Hippocratis, ψύξις τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύνει, eosq; improbans, qui in corpore perinde atque extra corpus res à frigore durari dicebant: inter caetera eos hoc argumento conuincit, quòd res in ventre existentes nequaquam ad eum frigiditatis gradum peruenire possunt, vt congelatæ durentur, quemadmodum in hyeme externa corpora. Huic simile est, quod quidam scriptum reliquit, in senibus vesicæ calculos ob frigiditatem gigni, quodq; etiam in pueris confirmare videtur Galenus 6. Epid. com. 3. aphor. 15. Quae sententia non minus à veritate remota est, quàm lateres sub sole densatos non tepore humiditatem exsuggente, sed gelu durari. Tepore nanque à lutulentis succis, instar solis, humiditatem extrahente, tam in senibus quàm in pueris lapides vesicæ concrescere, apud me certò constat. Eò magis, quod Hippocratem in lib. de

Aere, aqua, & loc. & 2. de Nat hum. lapidem vesicae ab eius calore siue potiùs feruore gigni, asserentem inueniam: cuius sententiam Aristoteles secutus videtur Probl. sect. 10. vbi nullum animal ab ipso homine calculosum euadere, ob meatuum amplitudinem probat: & Alex. primo Probl. 108. Iã verò pueros non ita frequenter huiuscemodi malo, quemadmodum ex sententia Hippocratis scribit Galenus, tentari conspicitur; quòd fortasse vel in eorum regionibus, vel eo tempore verum fuisse probari posset, nisi voracitas, ac luxus, vnde potissimùm lapides ortum ducunt, Hippocratis aetate minime viguisse, saepius dixisset ipsemet Galenus.

Celsi locus ex Hippocrate notatus, & emendatus. Locus Galeni contrarius examinatur. Nonnulla de Pulsu: item de Herophilo, & Asclepiade. CAP. XII.

Ornelius Celsus in prooemio lib. 3. haec scribit *In nullo quidem morbo minùs fortuna sibi vendicare quàm ars potest, vtpote cùm repugnante natura nihil medicina proficiat.* Vbi in aliquibus manuscriptis non Natura, sed Fortuna legitur. Ego verò puto vtrobique, Natura, legendum esse: tum quia videtur Celsus Hippocratem in hoc, vt saepè in alijs, aemulatus, qui in Lege scribit: πρῶτον μὲν οὖν πάντων δεῖ φύσιος. φύσιος γὰρ ἀντιπραττέσης, κενεὰ πάντα. tum quia in morbis curandis verè natura nihil minùs arte potest. Fortunam verò apud vulgares tantùm valere creditur, non apud eos, qui prudentia exercent artem, qualis fuit Hippocrates, qui Naturas ipsissimos medicos vocauit, fortunae autem parum semper tribuisse visus est. Scribit Galenus primo de Differentijs pulsuum, veteres, ante Hippocratis aetatem, pulsus nomen ignorasse, ipsum autem omnium primum illud exscripsisse: quanquam non is quemlibet arteriarum motum pulsus appellatione nominauerit, sed post ipsum Praxagoras, & Herophilus sic sensibilem quamcũq; arteriarum motionem vocarint. Caeterùm in lib. quòd Ani. mot. seq corp tem. prorsus contraria his tradere videtur, vbi antiquos non omnem arteriarum motum, sed sensibilem homini duntaxat, pulsum nuncupasse: Hippocratem verò primum illud nomen in omni arteriarum, qualiscunque fuerit, motione vsurpasse affirmat. Quae dicta cùm simul minimè cohaerere queant, difficileq; sit auctorem Hippocrate antiquiorem

inuenire, apud quem σφυγμὸς in venis arteriisve legatur: fit vt soli dictioni, quae in libris de Pulsibus habetur, tanquam Galeni legitimae, fidem habendam putem. In altero namque citato libro multa inueniuntur, quae mihi illum valdè suspectum reddant, inter alia ibi plurima ex Aristotele referuntur, quae in ipsius philosophi codicibus planè diuersa leguntur. Quamquam etiam scio, Galenum impium sanè, & irreligiosum in ea haeresi fuisse, vt crederet animā nostram mortalem esse, ac temperaturam corporis sequi; quemadmodum alij vetustissimi philosophi censuerunt, ex quorum numero Parmenides, & Empedocles extiterunt, quorum alterum haec,

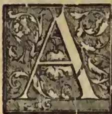
Πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἐναύξεται κ' ἀνθρώποισιν,
Ὅσον ἀλλοίης μετέφυ, τόσον ἄρ σφισιν αἰεὶ
Καὶ τὸ φρονεῖν ἀλλοῖα παρίςητο. alterum verò ista,
Ὡς γὰρ ἕκαςος ἔχει κρᾶσιν μελέων πολυκάμπτων,
Τὼς νόος ἀνθρώποισι, παρίςαται.

scripsisse narrat Aristoteles in 3. Metaphys. Quae tamen omnia grauissimis, & plurimis argumentis à Nemesio, seu Gregorio Theologo lib. de Nat. hum. refutata sunt. Ad arteriarum pulsus redeo, quos Hippocratem nouisse, nemo sanus inficiaretur, etsi neque vllam eorum curam gessisse, neque ad artem, vt alia multa, redegisse cōstet. Nam, & Aristoteles, qui annis sexaginta tantùm post ipsum floruit, quòd de pulsib. nihil pene reliquerit, indicium clarè est, eius tempore vix notum tale nomen fuisse. Neque quis libellum de Spiritu Aristoteli falsò adscriptum inducat, vbi cum pulsuum multa fiat mentio, id solùm, praeter alia Aristotelis genuinum non esse librū apud eruditos probaret. Qui primus omnium, quos viderimus, pulsuum exactam tractationem posteris reliquit, fuit Herophilus, Archigeni in hac re à Galeno praelatus. Hunc scribit Plinius lib. 10 cap. 37, medicinae artem miranda arte pulsus descripsisse, sed ob nimiam subtilitatem fuisse desertum; quòd fortasse in Galenum ardētius exclamasset, si libros ipsius ad eam tractationem spectantes nō minùs profusa oratione, quàm incomprehensibili fere arte compositos intueri potuisset. Haud tamen de Herophilo credenda esse omnia Plinio arbitror: quoniam Strabo, qui sub Augusto vixit, in fine lib. 12. scribit, aetate sua inter Laodiceam, & Caruram fuisse scholā percelebrem medicorum, qui Herophilum sectabantur, qualis erat tempore patrum suorum Smyrnae medicorum Erasistrati sectatorū Sed eius verba nec Graeco in codice rectè notata, nec ab interprete fideliter conuersa, subscribere meliùs erit: μεταξὺ δὲ τῆς Λαοδικείας καὶ τῶν Καρούρων ἱερὸν ἐστὶ μηνὸς Κάρου καλούμενον, τιμώμενον ἀξιολόγως. συνέστηκε δὲ καθ' ἡμᾶς διδασκαλεῖον Ἡροφιλείων ἰατρῶν μέγα ὑπὸ Ζεύξιδος, καὶ μετὰ ταῦτα Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλαλήθους, καθάπερ

ἐπὶ

ἐπὶ τῶν πατέρων τῶν ἡμετέρων ἐν Σμύρνῃ τὸ τῶν Ἐρασιςρατείων ὑπὸ Ἰκεσίου. id est, *Inter Laodiceam atque Caruram templum est Caro mensi magna veneratione dicatum, vbi etiam aetate nostra schola Herophiliorum medicorum magna. à Xeuxide, & pòst ab Alexandro Philalethe constructa perdurat: quemadmodum tempore patrum nostrorum Erasistratiorum medicorum schola Smyrnae ab Icesio.* Pulsuum artem, vt superuacaneam & difficilem, damnauit Asclepiades Prusiensis, aetate Pompeij, ex oratore medicus effectus, quem Plinius cùm ceteros medicos improbasse dicat, non sine ratione Galenus in tertio de Crisibus ipsum ἕξιν αἰτιολογικὴν exercuisse confirmauit. Sed in disputationibus illud forsan ipsi condonari potuisset, nisi Caelius Aurelianus, vel potiùs Soranus à Caelio Latinitate donatus in lib. de Acut. passionibus scriberet, ipsum semper in curandis aegris ambitione quadam aliorum medicorum praesidia, quaecunque fuissent, siue bona, siue mala, reijcere consueuisse. Quae deterrima consuetudo vtinam tempestate quoque nostra inter fastuosos quosdam & humano generi infensissimos medicos non vigeret.

De Condituris vinorum. De vino Picante: De vino Massiliensi. Locus Galeni emendatus. *CAP. XIII.*

Ntiquos vina varijs modis condijsse (factitia ab hoc genere separo) ita clarum est ex auctorum scriptis, vt id demonstrandi vanus sit futurus omnis labor. Caussas verò, quibus illud agerent, tres praecipuas inuenio. Vnam ad leniendam ipsorum asperitatem; alteram ad augendam paruitatem, vetustatemq; accelerandam; postremam, vt ipsa ab omni corruptionis genere conseruarent. Africam, scribit Plinius, suis vinis gypso, & in aliquibus regionibus calce, asperitatem dempsisse, Graeciam autem suis argilla, aut marmore, aut sale, aut marina aqua lenitatem excitasse: quo pacto etiam hodie à Cretensibus vinum maluaticum nuncupatum parari audio. Refert Plutarchus 5. Symposiac. problem. 3. ex Graecis Euboios, & ex Italis eos qui circa Padum incolebant, consueuisse vasa pice oblinire, resinamq; ipsam vino commiscere, quòd talia vasa non modo gratum quendam odorem impertirent, verùm etiam vinum generosum redderent, celeriterq; ab eo aquositatem nouitatemve caloris ope remouerent;

mouerent; de quibus loquebatur Plinius, cùm scripsit, in Italiae prouincijs nonnullis vulgare fuisse, musta pice rabulana atque resina condiri. Et ne quis miretur, quomodo à pice ac resina graueolentibus potuerit vinis odor gratus donari: sciri velim eas, lotionibus alijsq; modis (vt docet Columella) à graui odore spoliari consueuisse, & propterea, resinata vina ac picata apud aliquos in precio extitisse. An verò quod hodie Picans & Racens vinum populari vocabulo dicitur, veteribus notum fuerit, qui de huiusmodi sapore nihil meminisse videntur, multi dubitarunt. Ego autem puto primùm à Plauto ipsum fuisse significatum, quando in Penulo dixit, Vetustate vino edentulo aetatem irriges. quasi edentulum vocarit vinum, ad illius differentiam, quod dentatum atque mordax erat. Plinius similiter lib. 14. cap. 20. scribens, picis aspersu odorem vino contingere, & saporis quaedam acumina; duo me commonefacit: vnum, quòd vinum picans cognouerit; alterum, quòd facilè potuerit picans Italorum à picato veterum esse deductum. Quamquam scio non deesse, qui velint, picans vocem ex media Gallia fuisse productam, atque idem quod mordens significare. Auerroes quoque 7. Collect. capit. 16. eum saporem mihi videtur his verbis indicasse: *Et vinum, quod melius reperitur, est aromaticum: cuius caliditas penetrare potest per totum corpus, quod sit sine amaritudine, & stipticitate, & est illud vinum, quod est vinosum, pungitiuum in principio, & pòst delectabile, sine aliqua amaritudine, & ponticitate.* Cur autem maiores nihil de hoc sapore explicatius nobis reliquerint, puto eam fuisse caussam, qua etiam plurimas alias res tunc temporis vulgatissimas nobis relinquere destiterunt: aut potiùs quia simplicium duntaxat saporum meminerunt, mixtos autem cuiusmodi est picans, ex dulci, & acri compositus, tamquam infinitos praeterierunt. Ad inducendam vinis vetustatem erant qui vasa in locis calidis, aut fumo exponerent, vt is continuò quodam, & blando calore penetrans, aqueas partes absumeret: quod parentem suum factitasse affirmat Galenus primo de Antidot. & de quo locutus est Horatius tertio libro Carm. ode 8.

Hic dies anno redeunte festus.
Corticem astrictum pice dimonebit
Amphorae, fumum bibere institutae
Consule Tullo.

Narbonenses ac Massilienses passim vina fumo maturasse, praeter Plinij testimonium, Martialis abundè demonstrat lib. 3.

Vel cocta fumis musta Massilitanis. & lib. 10.
Improba Massiliae quicquid fumaria cogunt,

Accipit

Accipit aetatem quisquis ab igne cadus. & lib. 13.
Cùm tua centenos expugnet sportula ciues,
Fumea Massiliae ponere vina potes. & lib. 14.
Massiliae fumos miscere niualibus vndis
Parce puer, pluris ne tibi constet aqua.

Ex quibus non solùm vina Massiliensium parum aestimata, verùm etiam insaluberrima (quod Plinius libro 23. capit. 1. tribuit omnibus vinis fumo inueteratis, quae Galenus capiti dolorem inducere primo de Antidotis inquit) extitisse facilè colligi potest. Et iccirco Galeni locum in 2. ad Glauconem mendosum esse suspicor, vbi pro eliquandis ad herpetas medicamentis accommodata vina recensens, inter tenuia, alba, & sub adstringentia Massiliense adnumerat: quod tamen Athenaeus ex ipsius sententia crassum, & carnosum fuisse, quemadmodum est verisimile, asserit. Cum igitur Athenaeus atq; etiam Galenus ipse vinum μαρσον, siue μαρσικὸν, & non μασσαλιώτην, inter adstringentia collocent, loco dictionis. ὁ μασσαλιώτης, dictionem ὁ μαρσικὸς, restituere praestat. Cui sententiae eo libentiùs adhaereo, quoniam Galenus nunquam alibi, aut rarissimè saltem, vini Massiliensis mentionem facit. in 4. autem de Comp. med. per genera Marsico tanquam albo, & adstringenti, in componendis vlcera exiccantibus sine mordicatione medicamentis, vnà cum Falerno, sicut in 2. ad Glauc. vtitur. Ad tuenda verò ab omni corruptione vina in primis ea nonnullas nationes igne coxisse inuenio; quemadmodum de Spartanis Atheneus, & de alijs Plinius, atque Columella referunt. Alij defrutum immiscebant; quod hodie aliqui populi Romae vicini faciunt. Non deerant, praesertim apud Graecos (vt scribit Columella) qui salsa aqua, aut sale ipso componerent, tum gratia cuiusdam suauitatis maioris, tum quia mare, vt cetera multa, sic vinum incorruptum seruare compertum erat. Atque huiuscemodi vina ab Asclepiade Tethalassomena vocata esse prodidit Caelius Aurelianus Acut. lib. 2. Quamquam puto sic etiam nuncupata interdũ fuisse omnia ea, quae ex alijs in alias regiones per mare transferebãtur; quaeve simili transuectione non parum in bonitate ac suauitate proficere experimur omnes. Quibus vero marina aqua non miscebatur, οἴνους ἀπαραχύτους à Lesbiis vocatos, scribit Galenus 12. Meth.

De

Defenditur Plinius in tractatione Argenti viui, & Hydrargyri Locus Theophrasti restitutus. CAP. XIIII.

SI, qui Plinium auctorem inter Latinos grauissimu passim reprehendere delectantur, ij aequiori animo ipsius scripta lectitarent, forsan intelligerent ea, quae damnant, saepè laudari potiùs debere: vt euenit de Hydrargyro, quod quia ab Argento viuo separat, statim in ipsum tanquam linguae Graecae ignarum debacchantur cùm potiùs hac in re non exigua commendatione dignus sit, quoniam Graeci Dioscoride posteriores, vt vno nomine tam natiuum quàm factitium hydrargyrum appellant, sic Plinius Latinae linguae locupletandae gratia (quemadmodum non raró facit) natiuum Argentum viuum, factitium verò Hydrargyrum vocare maluit. Neque puto vllum vsque adeò coecum inueniri atque hebetem, qui non videat, Plinium hydrargyri siue factitij argenti viui naturam describētem, eadem prorsus Dioscoridis verba trāstulisse, in quibus & is de factitio sermonem habet: siue is ab hoc sua acceperit, siue (quod malunt nonnulli grauissimi viri) vterque ab vno atque eodem. Ex quo capite cùm etiam Plinius illa, quae auctor tribuit hydrargyro natiuo, desumpserit, atq; argento viuo suo clarissimè adscripserit, quis nisi Plinianae gloriae nimiùm infensus non cognoscit, eam mentem habuisse, vt genera vtraq; duobus nominibus describeret, non autem quòd linguae Graecae imperitus esset? quando sermonem Dioscoridis, vel saltē eius auctoris, à quo etiam Dioscorides desumpsit, nō minùs accuratè quàm eloquenter in Latinum conuertit. Immò rationi valde consentaneum mihi videtur, priscos Graecos, qui factitium argentum viuum non cognouerunt (nempe quod minio, ex quo fiebat, ccxlix. vrbis conditae anno reperto, posteriùs factitari coeptum sit) natiuum alio nomine vocasse, quàm ὑδράργυρον, siquidem Arist. 4. Meteorol. illud ἄργυρον χυτὸν, quemadmodum etiam Philippus comicus apud eundem lib. de Anima 1. & non ὑδράργυρον nuncupauit: neq; fortasse apud quemquam Graecum Aristotele seniorem, aut Latinum Plinio vetustiorem, ὑδράργυρον argentum viuum natiuum vocatum, obserues: sed apud Dioscoridem; quem linguae Graecae politioris rudem admodum, atque imperitum, posteriores tam Graecos quàm Latinos secutos esse, & in eundem errorem impegisse, exceptis Plinio & Galeno,

leno, forsan aliquis non absque ratione tueatur. Atque hoc tunc magis pro certo habere cogor, quando Nicandrum poetam vetustissimum in suis Alexipharmacis lithargyri, & non hydargyri (de quo potiùs, si cognouisset, aliquid edocere debebat) mentionem fecisse considero. Nam Galenus, qui tantùm modò factitium nouit in 9. de Simpl.med. non est mirum, si hydargyrum sicut Plinius, vocauit. Quinimmò cùm dixerit, hydrargyrum non esse ex sponte nascentibus, videtur Plinij studium imitatus, qui soli factitio id nomen tribuendum voluit. Nec ex eo loco cogimur putare, Galenum natiuum argentum viuum siue ἄργυρον χυτὸν ignorasse: quando illud apud Philippum comicum, & Aristotelem, in quo maximè versatus erat, legisse potuerat; sed fortasse non viderat oculis & proinde nihil de ipso scriptum reliquit. Vitruuius quoque Dioscoride & Plinio antiquior, in 7. lib. vbi argenti viui mentionem facit, hydrargyrum nunquam nominat, solius natiui tractationem habet: quasi Augusti etiam aetate argentum viuum natiuum solummodò diceretur. In qua re Gab. Fallopium virum doctissimum & alios hallucinatos esse, cuicunque Vitruuium non oscitanter legenti perspectum esse potest. Quomodo autem verba Theophrasti, ex quibus multa accepit Plinius, & ex quibus factitium etiam ἄργυρον χυτὸ ab ipso vocatum videtur, sint interpretanda, dicam, vbi priùs ipsissima verba restituta in medium adduxero, quae in lib. περὶ λίθων sic habentur: *γίνεται δὲ τὸ μὲν ὑφιστάμενον κάτω κιννάβαρι, τὸ δ' ἐπάνω καὶ πλεῖον, πλῦσμα. καταδεῖξαι δέ φασι καὶ εὑρεῖν τὴν ἐργασίαν Καλλίαν τινὰ Ἀθηναῖον ἐκ τῶν ἀργυρείων, ὃς οἰόμενος ἕξειν τὴν ἄμμον χρυσίον διὰ τὸ λαμπυρίζειν, ἐπραγματεύετο, καὶ συνέλεγεν. ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο, ὅτι οὐκ ἔχει, τὸ δὲ τῆς ἄμμου κάλλος ἐθαύμαζε διὰ τὴν χρόαν, οὕτως ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἦλθε ταύτην. οὐ παλαιὸν δὲ ἐστιν, ἀλλὰ περὶ ἔτη μάλιστ' ἐνενήκοντα εἰς ἄρχοντα Πραξίβουλον Ἀθήνησι. φανερὸν δὲ ἐκ τούτων, ὅτι τὰ μὲν μιμεῖται τὴν φύσιν ἡ τέχνη, τὰ δ' ἴδια ποιεῖ: καὶ τούτων τὰ μὲν χρήσεως χάριν, τὰ δὲ μόνον φαντασίας, ὥσπερ τὰς Ἄλπεις, ἔνια δ' ἴσως ἀμφοῖν, ὥσπερ χυτὸν ἄργυρον. ἔστι γάρ τις χρεία καὶ τούτου. ποιεῖται δ', ὅταν τὸ κιννάβαρι τριφθῇ μετ' ὄξους ἐν ἀγγείῳ χαλκῷ, καὶ δοίδυκι χαλκέῳ.* id est, *Fit verò quod infrà subsidet cinnabari, quod autem suprà natat lotura est. Huius opificium aiunt Calliam quendam Athenensem ex argenti fodinis inuenisse, atque monstrasse: qui cùm putasset arenam auream ob splendorem se tenere, multa sollicitudine collegit: sed postquàm se eam non habere intellexit, arenae q. pulchritudinem ob colorem admiratus fuit, ad huiuscemodi operam conuersus est. Neque hoc admodum antiquum est, sed circa nonaginta annos tantùm, imperante Athenis Praxibulo. Atque ex his perspicuum fit, quòd ars in aliquibus naturam imitatur, in aliquibus verò propria facit: & horum alia vsus, alia apparentiae gratia, quemadmodum Alpes; alia forsan*

ob vtraque, sicut fusile argentum, est enim & huius aliquis vsus. Efficitur autem, quando cinnabari in aeneo vase, aeneo pistillo cum aceto tritum sit. Itaque ex his facilè constare arbitror, à Theophrasto ἀργύρου χυτοῦ nomen vsurpatum planè inueniri etiam in factitio. Quod ita euenisse conijcio, quoniam nonagesimo anno ante ipsum minio demonstrato, factitium argentum viuum aetate ipsius componi coeperat, & propterea nondum aliud nomen illi indiderant, sed eodemmet, quo natiuum, tunc appellabant. Posterius verò, dum factitium magis innotesceret, hydrargyrum nominarunt: vsquequo Dioscorides, parum sermonis puri obseruator, vocem eam ἄργυρον χυτὸν, dimittês, ὑδραργύρῳ vocabulo in ambobus generibus vsus est. Hoc loco admoneor, vt quod apud medicos hactenus nõ obseruaui, apud Ausonium poetam (sed Ausonij filium medici) obseruatum, in medium proponam: nimirum argentum viuum toxici venenum debellare, si post ipsum bibatur: quam rem exemplo vxoris, maritum veneno tollere cupientis, hoc epigrammate monstrat poeta ille:

Toxica Zelotypo dedit vxor moecha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum,
Miscuit argenti lethalia pondera viui,
Cogeret vt celerem vis geminata necem.
Diuidat haec si quis, faciunt discreta venenum,
Antidotum sumet qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit lethalis noxa salutiferae:
Protinus & vacuos alui petiere recessus,
Lubrica deiectis qua via nota cibis.
Quàm pia cura Deûm? prodest crudelior vxor,
Et cùm fata volunt, bina venena iuuant.

De tempore coitus. Plutarchi locus restitutus. Hippocrates & Aristoteles collatus. Error Gazae detectus. De situ corporis in somno. Error Alexandri contra Hippocr. CAP. XV.

Coitum exerceri debere post somnum, secundum Galeni interpretationem mandauit Hippoc. 6. Epid. sub hisce verbis: Labor, cibus, somnus, venus, omnia moderata. Quam tamen sententiam apud omnes posteriores medici prorsus secuti sunt. Aetius quidẽ lib. 1. serm. 3. cap. 8. voluit à prandio coeundum esse, vbi cibus descenderit: à coena autem, vbi paululùm dormieris. At Paulus lib. 1. c. 35.

maluit concumbendum esse secundum cibum, antequam somnus irrepat. Qua in re conceptioni potiùs, quàm valetudini studuisse videtur; & si neq; hoc à veteribus admodum probatum inuenitur, cùm in lib. de Foetatione & superfoetatione (sic enim inscribi debet) Hippocrati adscripto, legatur, mulierem concepturam, coitu ieiunam, & virum sobrium modicè pastum vti debere. Ex quo loco sententiam illam in Probl. mutuasse Aristoteles videtur, quando scripsit, antiquorum nonnullos praecepisse, vt concubituri parcè coenarent: quòd sic, meatibus magis patentibus, faciliùs & longiùs semen propelleretur. Haec quaestio apud Plutarchum in 3. Sympos. 6. problem. latissimè disputata est, vbi post multas rationes hinc inde deductas, tandem decernitur, venere in nocte post coenam modicè acceptam vtendum esse, quòd somnus deinde succedens, lassitudines omnes tollat, ac purgatiora corpora efficiat. Vbi etiam duo hac in re veluti praecepta traduntur: vnum, post coitum balneum calidum ne quis ingrediatur; (ita namque corruptum Graecum codicem restituendum censeo: *ἡμῖν δὲ τῷ νόμῳ πολιτικῶς εἰ ἑπομένοις ἐξὸν λαβητίον ἐστὶν εἰς θέρμην ἐμβαλεῖν, καὶ κατάρχεσθαι θυσιῶν, ὀλίγον ἔμπροσθεν διαπεπραγμένοις τι τοιοῦτον.*) alterum, ne sacrificium hostiave offeratur: quod etiam Tibullus hoc carmine docuit in 2.

Vos quoque abesse procul iubeo: discedat ab aris,
Cui tulit hesterna gaudia nocte Venus.

Hippoc. 2. de Acut. tex. 16. 6. Epidem. commen. 5. aphor. 15. scribit coitum in ijs morbis prodesse, qui à pituita oriuntur. & 5. Epid. Timocharem à destillatione per coitum esse liberatum narrat. Quam Hippoc. sententiam Aristoteles eius aemulator 1. sect. prob. 51. & 4. sect. prob. 17. explicans, docuit id fieri, quia pituitae multum vnà cum semine eijcitur. Sed cauendum est à Gaza, qui *λαγνείαν* Hippoc. vocem pro immodica libidine non absque summo periculo interpretatus fuit: cùm ea ipsi vel coitum, vel semen significet, vt in Linguis monstrat Galenus. Hanc eandem sententiam habuit Hippocr. in 1. de Diaeta, sed aenigmatico hoc modo: *λαγνεύειν δὲ ὕδατος ἐφόδων γιγνομένων πλείονα, ἐν δὲ τοῖσι τοῦ πυρὸς ἐπιφορήσεσι μείονα.* id est, Vtendũ esse pluri coitu in aquae accessibus, pauciore in ignis impressionibus. Iam verò somnus admonet, vt cõmunem omnium ferè errorem detegam, qui si altiore capite dormiant, à destillationibus minùs tentatum iri sperant; cùm contrarium potiùs euenire, praeter rusticorum omnium experientiam (qui vt plurimùm capite toti corpori aequo situ posito dormientes, vrbanis minùs catarrhis vexari clarè conspiciuntur) ratio etiam atque auctoritas Arist. in 10. probl. euidentissimè demonstrant. Ibi enim quaerens Philosophus, cur vnus homo ceterorum animalium maximè & sternuat, & con-

sequenter

ſequenter deſtillationibus laboret: inde euenire determinat, quoniam in alijs brutis neque calor, neque ipſum conſequentes humores rectà (vt eſt eius naturalis promptitudo) ferri ad caput queunt, ſed in armos, ceruicem, atque alia membra per refractionem diſiecti diſſipantur, quo minùs caput pertentent. Sed in homine, erectae figurae ratione, calor & ſubinde humores faciliter in caput efferuntur, vbi is rarefaciens meatus, calefaciensq; hi verò ſubeuntes, & poſtmodum craſſefacti, varias deſtillationes gignunt. Quod item contingere ijs, qui altiore capite dormiunt, nemo ſanus non videt. quemadmodum perſpicuum eſt, ſi humiliori & toti corpori aequali capitis ſitu dormiatur, idem euenire, quod in brutis, calorem. ſcilicet & humores non poſſe rectà ſecundùm naturalem inclinationem in caput attolli, ſed in caetera membra pa titos neceſſariò difflari, interrumpiq;. Atq; hanc dormiendi conſuetudinem fortaſſe approbari ab Aetio quis putet, quando ſublimiorem capitis ſitum in ijs ſolùm commendauit, qui ventriculi imbecillitate laborant: ꝙ ijs opus ſit huiuſcemodi erectiore figura cibum in ventriculi fundo continere. Addam his magnum medicinae auctorem Hippocr. non abſque ſumma ratione 1. Aphor. 15. ſcripſiſſe, Somnos fieri longiſſimos hieme, tum ob noctium longitudinem, tum ob pituitae copiam: & iccirco Alexandrum Aphrodiſienſem erraſſe. qui 2. Quaeſt. nat. c. 20. nos aeſtate quàm hyeme fieri ſomnolentiores, tribus de cauſſis putauit. vna, ꝙ à deſtillationibus hyeme natiuus calor minùs vincatur, citiusq; ob magnitudinem ſuam vapores diſſoluat: altera, ꝙ aeſtate plus dormire videamur ob noctium breuitatem, nempe cùm aliquā diei partem ſomno tranſigamus: poſtrema, ꝙ tunc ob calorem extrinſecum ſenſoria ſint debiliora, & iccirco operari nequeuntia; ſomnum faciliorem & maiorem efficiant.

De vua Taminia, & Labruſca. Plinij & Scribonij locus examinatus & emendatus. CAP. XVI.

Vam Taminiam apud Cornelium Celſum Staphiſagriam vocatam eſſe, puto dubitare neminem: ſicuti apud Apuleium Vua Taminia Italiae, eſt Bryonia Graecorum. Quae verò illa ſit penes Plinium, nonnulli in controuerſiam vertunt. Nam qui ſub nomine Taminiae vuae Plinium lib. 23. vitem ſilueſtrem, & non labruſcam, explicaſſe exiſtimant, id neceſſariò ſentire videntur, quòd Plinius duplicis agreſtis vitis ſermonem habeat, eo ferme pacto, quo à Dioſcoride duobus diuerſis capitibus περὶ ἀμ-

πέλου ἀγρίας mentio facta fuit, ita vt vbi dicit, Labrusca quoque oenanthen fert satis dictam. de vite lib. 5. cap. 2. à Dioscor. explicata loquatur. vbi verò subiungit, Quae à Graecis ampelos agria, &c. eam vitem planè ad verbum explanet, quam in 4. lib. fusiùs Diosc. declarauit. Hanc sententiam tribus potissimis rationibus confirmare nituntur, quarum prima est, quòd quando Plinius inquit, Labrusca quoque oenanthen fert satis dictam, de oenanthe fructu siue flore labruscae nil se ampliùs dicturũ insinuat, nempè cùm in prooemio eiusdem libri, & in 16. capit. lib. 15. ac vltimo 12. de illa abundè tractauerit, & ob id sequentia verba, in quibus Taminiam memorat, de labrusca nullo modo esse intelligenda. Secũda ratio est, oenanthen florem esse, & non vuam: quemadmodum testatur ipsemet Plinius cap. vltim. 12. libri: vnde verba haec post labruscam prodita, Fert vuas rubentes cocci modo, ei conuenire minimè posse. Tertia ratio est, quòd ea verba, Quae à Graecis ampelos, vsque ad eum locum, Est huius similis, omnia ex Dioscoridis capite, vel saltem ab auctore eodem, vnde sua illa sumpsit, deprompta sunt; in quo is auctor de vite siluestri, & non de labrusca Latinorum, sermonem fecit. Ego verò, qui Plinium sub Taminia vua labruscam edocuisse potiùs credo, primae illi rationi respondere soleo, verba illa, Satis dictam, alio fine ab ipso prolata fuisse: nimirum qui aliorum auctorum sermones in suum volumen transferre assuetus, in hac quoque re Dioscoridis, seu alterius scriptoris verba aucta, diminuta, & transformata pro more suo transtulerit. Dioscorides etenim de labrusca Latinorum loquens, ait: ἄμπελος ἀγρία διττή. ἡ μὲν γὰρ αὐτῆς οὐ περκάζει τὴν σταφυλὴν, ἄχρι δὲ ἀνθήσεως ἄγει τὴν λεγομένην οἰνάνθην: quem locum Plinius cùm absque dubio aemulatus sit, facilè eruditus lector cognoscere potest, Plinianum nostri temporis codicem mendosum, & particulam illam, Satis, vel abundare, vel eius vice particulam, Sic, legi debere: vt haec sit genuina lectio, Oenanthen sic dictam, uuae Graecas voces, τὴν λεγομένην οἰνάνθην, feliciùs sine dubio exprimere videatur. quando & Scribonius Largus cap. 249. ita loquitur: *Ad impetigines vua Aminea, quae sic dicitur, bene facit.* Quo in loco & cap. 64. nemo est qui non videat legendum esse non Amineae, sed Taminiae: siquidem vua Aminea faciendo vino praestantissima, alias vires habebat, quàm vt posset in ijs medicamentis vsuuenire. Secundum rationem propterea nihil valere assero, quoniam nisi Plinij verba extorqueamus, tantùm abest ipsum oenanthen vuam esse negare, vt potiùs ore pleno affirmet hisce verbis, Eodem & oenãthe pertinet. *Est autem vitis labruscae vua, colligitur cum flore, cùm optime olet.* Idem asseuerat Columella, qui lib. 8. cap. 5. labruscam ipsam vuam nuncupauit. Quod porrò tertio loco subiungitur, vltima illa verba,

Qua à Graecis ampelos, vsque ad illud, Est huius similis, labruscae non esse attribuenda; propterea quòd tota illa series ex Dioscoridis cap. de Siluestri vite translata fuerit (sicut & ego fateor) opinioni eorum nequequam fauere opinor. Quandoquidem si Plinius & illis & antecedentibus verbis non de labrusca sola, sed primò de labrusca, deinceps de siluestre vite sermonem faceret, dum ait, Quae à Graecis ampelos agria: demonstraret vtiq; labruscam etiam à Graecis ampelon agriam non fuisse vocitatam. quod tamen falsissimum est, cùm labrusca non minùs, quàm vitis siluestris, illud nomen obtinuerit. Relinquitur ergo, Plinium loco citato de labrusca, quam vulgo Taminiam dictam arbitratur, mentionem facere, atque penes ipsum, quando nullo alio loco (quod recorder) de siluestri alia vite locutus est, vtramque Dioscoridis ἄμπελον ἀγρίαν labruscae nomine appellatam esse: immò fortasse pro vna atque eadem habitam, quẽadmodum censuisse quoque ab aliquibus creditur Galennm, Paullum, & Auicennam, diligentissimos Dioscoridis obseruatores, & interpretes, qui vnum dumtaxat de Siluestri vite caput condiderunt; sicut pariter euenisse potest, vt ex vno Dioscoridis capite vel ineruditi librarij, vel scioli aliqui, duo fecerint; eo magis, quòd in labruscae cap. paucissima habentur, quae ferè viti siluestri non conueniãt. Taminiam hanc vuam Verrio appellatam esse tradit Festus, quae tam mira sit, quàm minium.

De Vua Theriacae: de Mulso quaedam. Plutarchi error de Vino Maßico, et cur Vinum percolaretur. Plinij locus restitutus. Theodori error. CAP. XVII.

Lib. 23. cap. 1. nominatur à Plinio Vua Theriacae: qua & vino eius contra serpentium ictus 7 hasios pro remedio vsos memoriae mandauit in 18. cap. lib. 14. Vini huius potionem Theriacam appellatam non insulsè aliquis existimarit; atque eam fortasse M. Varronẽ intellexisse apud Nonium, quando ait, Vel maximè illic didici, & sitienti Theriacam mulsum, esurienti panem cibarium siligineum, & exercitato suaue somnum. Quòd autem vinum vitis Theriacae biberetur, atque in varios hominum vsus veniret, locupletissima testimonia habentur apud Plinium medicum libro primo capit. vigesimosecundo, & apud Palladium in Februario cap. 28. & apud Geoponicos scriptores lib. secundo cap. 46. & lib. 4.

cap. 8. vbi, & quomodo fieret, & in quem vſum, tam ipſum vinum, quàm acetum, vua, cinisq; adhiberentur, ſatis vnicuique clarum efficitur. Caeterùm quòd Petrus Victorius, doctiſſimus in primo Variarum, arrepta inde occaſione dubitat, an Theriaca olim biberetur, nempe quae tempeſtate noſtra craſſior ac durior, quàm vt potui idonea ſit, temperetur: haudquaquam ſanè quaeſtione dignum mihi videtur. quoniam nullus eſt in antiquorum medicorum, & praeſertim Galeni lectione verſatus, qui neſciat, Theriacam, quamuis craſſam, modò vino modò alijs liquoribus diſſolutam propinari ſolitam; quam ſiue mulſo hac ratione Varro compararit, ſiue theriacae vuae (vt dixi) vinum, non multùm laboro. Quod magis mirum eſt, M. Antonium Muretum, multae lectionis atque egregij iudicij virum, aduerſus Victorium ita egiſſe, quaſi theriacam potari inauditum fuerit: quando apud medicos antiquos, quorum doctrinam ſcio ipſi non eſſe ignotam, id intelligere poterat. At nec illud facilè Mureto concedo, theriacam noſtram eandem eſſe, quã tempore Varronis & anteà habuerunt veteres. Vt enim non inficior, ea tẽpeſtate fuiſſe in vſu medicamenta, θηριακὰ, quòd aduerſus ferarum venena valerent, appellata; de quibus copioſè ſcripſit Nicander: certè Theriaca noſtra minimè excogitata fuerat, ſed Andromachus primus Neronis principatu eam compoſuit, vt monet Galen. in principio libri de Antidotis. Quas verò antiquiores habuerunt theriacas, etiam ipſos potaſſe docet Plinius, qui libro vigeſimo capitulo vltimo ſcribit, theriacam illam inciſam lapide verſibus in limine aedis Aeſculapij, qua magnus Antiochus rex vtebatur, vino mixto diſſolutam bibi ſolitam: ne quamplures alias à Galeno nominatas adducam. M. Varro apud Nonium ſic ait: *Quid medico mihi eſt opus? nempe tuo, abſinthium vti bibam, graue & caſtoreum, leuemq́; robur.* Iam verò Caſtoreum quale ſit, ſolidiuſculum quàm vt ſit potando, omnes norunt: & tamen Varro bibi ſolitum monſtrat. Quod idem de theriaca cogitandum. Id praeterire nolo, Mulſum hodie ab omnibus fere neglectum, antiquitùs maximo in honore fuiſſe, quod Varro praeter citatum locum etiam in ſecundo de Re ruſtica, Virgilius in Georgicis, Celſus, qui quendam toto anno à vino, mulſo, venere, ſibi temperantem, à podagra tota vita incolumem vixiſſe ſcribit, & alij multi ſcriptum reliquerunt. Vnde mirari ſoleo, cur Plutarchus auctor grauiſſimus, octauo Sympoſ. problem. in 9. ſcripſerit: πολλὰ γὰρ τῶν ἀγεύστων, καὶ ἀβρώτων πρότερον, ἥδιστα νῦν γέγονεν, ὥσπερ οἰνόμελι, καὶ μήτρα. niſi fortè ipſum tempora ante Varronem intellexiſſe credamus. Sed Plautus, qui ſaepius mulſi mentionem facit, nos hac in re facilè conuincet; ne Hippocratẽ vetuſtiſſimum ſcriptorem in medium proferam: quem ſi quis in libris

ad Gnidias sententias, & alibi lectitare voluerit, certus fiet, Plutarchum vel errasse, vel eius codicem deprauatum haberi, vbi legitur, veteres mulsum non gustasse: ne praetereà Plinium, qui Aristaeum Thracium huiusmodi potionem primùm inuenisse tradit. Idem quoque de Vulua suspicandum est in Plutarcho: quam veteres in delicijs habuisse, hoc versu,

Quid melius turdo, quid vulua pulchrius ampla.

constare potest, & Plinius fusè monstrat lib. 11. cap. 37. Sed Plutarchi mètio admonet me, vt nonnulla de mulso ex ipsomet proferam, quae in 4. Prob. Sympos. prob. 5. sic Latinè sonant; *Praetereà in sacrificijs Iudaei mel non adhibent, eò quòd vino contemperatum illud corrumpere videatur: quamuis antequàm vites essent inuectae, melle libarent, ac inebriarentur: sicuti etiam hac tempestate Barbarorum quàm plures, qui vino carent, mulsum bibunt, dulcedinem mellis vinosis quibusdam & austeris radicibus temperantes. Ex aduerso Graeci abstemij ob haec mulsum in libationibus sacrificiorum offerunt, quasi mel natura vino opposita donatum sit. Quòd autem vinum Hebraei magna in existimatione teneant, illud non paruum argumentum est apud ipsos cùm multae poenae sint, vnam omnium maxime ignominiosam haberi, quando illi, qui puniuntur, tanto tempore, quantum ille, cui est puniendi potestas, statuerit à vini potu inhibentur.* Fiebat optimum mulsum, vt docet Dioscorides, ex vino austero, & melle; proptereaq; ex Massico vino & melle Attico factum commendabatur. sicuti Martialis attestatur hisce versibus:

Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo,
Massica Thesaeis tam bene vina fauis.

Ob quod iure damnatur ab Horatio Aufidius, qui mulsum ex Falerno & melle factitabat:

Aufidius forti miscebat vina Falerno,
Mendosè: quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet: leni praecordia mulso
Prolueris meliùs, si dura morabitur aluus.

Massicum autem vinum, siue Marsicum (vt Galenus & Athenaeus dicunt) nascebatur in monte Gaurano, in Puteolorum Baiarumq; prospectu. Quod licet apud ferè omnes Latinos poetas maximè celebratum extet, crassum tamen ac turbidum aliquanto fuisse, ex his Horatij verbis colligitur:

Massica si coelo supponas vina sereno,
Nocturna si quid crassi est tenuabitur aura,
Et decedet odor neruis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.

Nam vina crassiuscula sacco lineo percolare consueuisse maiores,

praeter Lucretij, Horatij, Martialis, & aliorum testimonia, Plutarchus problemate in id instituto abundè mõstrauit. Cur verò id agerent, explanasse videtur Plinius cap. vltimo, libri 14. vbi dixit, vinorum vires sacco frangi solitas, vt potores plus bibere possent. Vina etenim diffusa, perfrigerata, & excolata, tenuiora fieri, atque debiliora, etiam in libello περὶ παθῶν, sub Hippocratis nomine vulgato, notatum inuenitur: vt iure Plinius, vina inueterari, saccisq; castrari dixerit lib. 19. capit. 4. Apud quem etiam saccis anisum & amaras nuces ad commendanda vina addi solitum, legitur. Sic enim lib. 20. cap. 17. vulgatos contextus restituendos puto: *Saccis quoque additum cum amaris nucibus vina commendat*. Cùm autem Scribonius cap. 122. Falerni non saccati mentionem faciat: id intelligendum est valentius extitisse, & cuius vires saccis non erant castigatae. Huius vini percolati mentio quoq; est apud Theophrastum 6. de Caussis plant. cap. 24. vbi Theodorus mirè hallucinatus est; τὸν ἠθικὸν τῷ οἴνων, non Percolatum, vt debebat, sed Morale vinum, ineptè transferens.

Medicinam eiusq; regulas ab Aegypto manasse: & locus Hippocratis, Herodoti, Aristotelis, Plutarchi, et Celsi in id de purgatione. Aeliani improbatio de lingua Hippocratis. De Acrone medico.

CAP. XVIII.

Edicinã, sicut & omnes ferè artes, apud Aegyptios ortũ habuisse, probatissimi auctores scribunt propterea regulas medendi praecipuas ab ijs quoque manasse, rationi consentit. qualis est illa à maximo Hippocrate omnium primò monstrata: Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ. Et: Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι, τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν. Etenim Aegyptiorum medicos purgantia medicamenta in principijs morborum vitasse, abundè testatur Aristoteles: qui, vbi haec in 3. Polit. c. 11. scribit, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ τὴν τετρήμερον κινεῖν ἔξεστι τοῖς ἰατροῖς, ἐὰν δὲ πρότερον, ἐπὶ τῷ αὐτῶν κινδύνῳ, de tribus nos commonefacit. Vnum est, quòd apud Aegyptios vetabantur in principio purgatio-

nes: alterum, vocem illam κινεῖν, antiquitùs pro purgare (vt Hippocrates) vſurpari conſueuiſſe: poſtremùm, quòd in morbis quarta dies tanquam iudicialis ferè ſemper & vbique obſeruata inuenitur. Hoc idem elegantiſſimum Celſum intellexiſſe puto, quando lib. 3. cap. 4. ait, antiquos medicamentis quibuſdam datis concoctionem moliri ſolitos, eò quòd cruditatem maximè horrerent; deinde eam materiam, quae laedere videbatur, ducendo, ſaepius aluum ſubtrahere; Aſclepiadem verò medicamenta ſuſtuliſſe, aluum non toties, ſed ferè tamen in omni morbo ſubducendo. Aduerſari tamen hiſce videntur, quae de Aegyptijs ab Herodoto in ſecundo libro memoriae mandata ſunt, eos ſanitati tuendae ſtuduiſſe, tum quibuſdam purgationibus, quas ſingulo menſe per triduum faciebant, tum vomitibus atque clyſterijs; quaſi nullam quatridui antè dicti rationem habendam vellent. ſed illud in morbis curandis, hoc verò in valetudine conſeruanda lenioribus medicinis ab ipſis commendatum, non inconuenit. Vt pariter non abſurdè factum appareat, dum Aegyptios omnes medicos eſſe prouerbio dicebatur; nam ciborum abſtinentiam, ſuccorum herbarumq; non incurioſam cognitionem, clyſterij frequentem vſum ab Ibide aue commonſtratum, cùm paſſim omnes in Aegypto affectarent, quid aliud niſi medicinam profitebantur? Veluti ſignificatum ab Iſocrate puto in Buſiride, dum hunc in modum ſcripſit: μεθ' ὧν ἐκεῖνοι διατελοῦντες, τοῖς μὲν σώμασιν ἰατρικὴν ἐξεῦρον ἐπικουρίαν, οὐ διακεκινδυνευμένοις φαρμάκοις χρωμένην, ἀλλὰ τοιούτοις, ἃ τὴν μὲν ἀσφάλειαν ἔχει ὁμοίαν τῇ τροφῇ τῇ καθ' ἡμέραν, τὰς δὲ ὠφελείας τηλικαύτας, ὥστε ἐκείνους ὁμολογουμένως ὑγιεινοτάτους, καὶ μακροβιωτάτους εἶναι. Ne ſileam, quae ad hanc rem pertinentia ſic à Plutarcho de Aegyptijs in libro περὶ Ἴσιδος, καὶ Ὀσίδιος referuntur, noſtra lingua: *Hoc primum conſideres, quòd maxima cura proſequantur iſti homines ea inſtituta, quae ad ſanitatem pertinent. Et eſt ſanè in ſacrificijs, luſtrationibus, & victu non inferior ſanctitate ſanitas. Neque enim rectum putabant, vt corporibus ſubputidis, & morboſis colerent id, quod purum, ſincerum, & immaculatum eſt. Quoniam itaque aer, quo plurimùm vtimur, & in quo maximè verſamur, non eandem ſemper temperiem habet, ſed noctu condenſatur, & offendit caput, & animum contrahit in anxietates, & curas, dum quaſi nubiloſus redditur, ac grauis: ſurgunt ſtatim, & reſina ſuffitum faciunt, & ſanant, purgantq; diſſipationibus aerem; & innatum corpori ſpiritum iam marcidum refocillant, cùm hic odor vehemens quiddam, & incitatiuum habeat. Iterum cùm circa meridiem ſentiunt à ſole copioſas, ac graues exhalationes vi ex terra ſubtrahi, myrrham incendunt, quam aeri immiſcent: reſoluit enim calor, & diſſipat id, quod concretum in aere, & turbulentum, & limoſum eſt. Siquidem*

 & medici

& medici aduersus pestilentes morbos ita succurrere videntur, & flammam ingentem accendunt, quae aerem attenuet: attenuant autem rectius, si odorata ligna vrant, qualia sunt cyparissi, iuniperi, & piceae. Acronem itaque medicum Athenis ex eo fuisse celebrem memorant, quòd magnae pestis tempore ignem accendere iuxta aegrotos iusserit; vnde non paucos iuuit. An Hippocrates, qui discendae medicinae gratia Delum, Libyam atque Scythiam (vt in Prognosticis, & in lib. de Aere aqua & in locis innuit) peragrauit, Aegyptum quoque inuiserit, non liquido mihi constat. Attamen ab Aegyptijs eum multa mutuasse facilè credo. Quemadmodum ex altera parte nullam Aeliano fidem habeo dicenti 4. De varia hist. Hippocratem Dorica lingua natum Democriti persuasionibus inductum Ionicè scripsisse. Neque verò inficias eo, Doricam linguam Hippocrati (quod Paetus etiam in epist. ad Artaxerxem fatetur) natiuam extitisse, quam Sicuios, Calabros, Anconitanos, aliosq; innumeros populos ob lasciuam quãdam eius dulcedinem amplexos fuisse scimus; at Ionica potiùs monumenta sua posteris relinquere voluit, quòd ipsa post Atticam alias elegantia & facilitate superaret, ipsaq; Attica hoc maius commodum haberet, vt cum facilitate iunctam quandam gratiam in explicandis rebus maiorem seruare posset. At quoniam in citatis Plutarchi verbis Acronis medici fit mentio, sciri volo eum Acronem fuisse Agrigentinum, Empiricae sectae, vt ait Plinius, auctorem, ab Empedocle commendatum, atque Hippocrate antiquiorem: cuius facti Aetius quoque Tetrabl. 2. lib. 1. cap. 94. & Paulus lib. 2. cap. 35. meminerunt. Quod igitur fecisse Hippocratem constat, cùm Graeciam propè vniuersam peste vexatam crebris ignibus accensis liberauit, ab Acrone didicisse facilè credi potest.

De vnguentis: & quid Hippocrati significet Vnguentum Aegyptium. De Metopio locus Hippocratis emendatus. Quadam ex Plutarcho de Vnguentis, & Myrrha.

CAP. XIX.

Veteres tam potibus quàm cibis vnguenta admiscuisse, Plinius, Plutarchus, & Athenaeus memoriae mandarunt. Ratio autem erat, quòd vt musicis sonis cantibusq; aures, spectaculis visum, edulijs palatum, sic & varijs vnguentorum atque florum odoribus nares in conuiuijs delectare studebant. Quem tamen vsum non primis illis

illis saeculis, quando nondum increuerat luxus, inuectum credimus, sed multò post Hippocratis tempora; apud quem de vnguentis varijs saepius quidem facta mentio inuenitur, at medicinae potius, quàm vllius libidinis loco. Aegyptij quippe omnium primi ob myrrhae copiam inter alia medicamentorum genera vnguētorum mixtiones excogitarunt, & tamdiu caeterae nationes ab illis per vniuersum orbem transportare durarunt, quamdiu in diuersis regionibus illa parare viri & mulieres edocti sunt. Quocirca mirari debet nemo, si penes celebriores veterum auctores maior vnguentorum atque oleorum pars Aegyptiorum cognomina sibi vendicauit. Hippocrates enim, vt Galenus in eius Vocum expos. scribit, quatuor eorum genera memorat: vnum oleum Aegyptium, alterum oleum Aegyptium album, tertium vnguentum Aegyptium album, quartum vnguentum Aegyptium. hoc postremum quod esset, explicans Galenus, ait: Αἰγύπτιον μῦρον. τὸ διὰ τῆς Αἰγυπτίας μύρον ἀκάνθης τοῦ ἄνθους, ὅπερ καὶ μετώπιον ὠνόμασαι. Veruntamen fuerunt, qui Hermolaum & Ruellium secuti, hac in re Galenum damnare ausi sint, propterea quòd Didymus apud Athenaeum vnguentum Aegyptium stactē faciat, metopiumq́; & à Dioscoride & à Paulo valde ab Aegyptio diuersum ponatur. Caeterùm facilè ij redarguentur, si quae à Theophrasto ac Athenaeo memoriae prodita leguntur, in medium afferamus. Ille enim in libello, περὶ ὀσμῶν hunc in modum ait: τὸ δὲ Αἰγύπτιον μῦρον ἐκ πλειόνων, ἔκ τε τοῦ κινναμώμου, καὶ ἐκ τῆς σμύρνης, καὶ ἐξ ἄλλων: ἔτι δὲ ἐκ πλειόνων τούτων τὸ μεγαλεῖον. id est, Aegyptium autem vnguentum ex pluribus, ex cinnamomo scilicet, myrrha, atque alijs. Adhuc ex pluribus quàm istud componitur Megaleum. Et paulò pòst: στακτὴ δὲ καλεῖται, διὰ τὸ κατὰ μικρὸν στάζειν, ὃ δὴ μόνον τινὲς φασὶν ἁπλοῦν εἶναι καὶ ἀσύνθετον τῶν μύρων. Iterum πολυχρονιώτατον δὲ ἐστὶ τό τ' Αἰγύπτιον, καὶ τὸ ἴρινον, καὶ τὸ ἀμαράκινον, καὶ τὸ νάρδινον, πάντων δὲ μάλιστα ἡ στακτή. Adhuc, ταῖς δὲ γυναιξὶν ἡ στακτή, καὶ τὸ μεγαλεῖον, καὶ τὸ Αἰγύπτιον. Ampliùs: τῶν δὲ μύρων, τὸ Αἰγύπτιον, καὶ ἡ στακτή. id est, *Gutta vocatur à guttatim decidendo, quod vnguentum solum simplex esse, & alicui minimè commixtum quidam aiunt. Diutius autem manet Aegyptium, & irinum, & amaracinum, & nardinum; omnium autem maximè gutta. Mulieribus gutta, Megaleum, & Aegyptium. Vnguentorum verò Aegyptium & gutta.* Ex quibus omnibus luce clarius apparet, aliud Aegyptium vnguentum ex pluribus pharmacis commixtum, aliud Stacten extitisse: nempe quam vnguenti genus simplicissimum fuisse omnium, Theophrastus; ex sola myrrha constitisse, Athenaeus cap. 15. lib. 15. ipsius myrrhae pinguitudinem fuisse, Dioscorides scribit. Sed huic obijciant fortasse, vnguentum Aegyptium Theophrasti id esse, quod ab Hippocrate Aegyptium album

bum nuncupatur, & propterea ex verbis à nobis propositis nil aliud colligi, quàm Aegyptium vnguentum album, & Stacten, non autem Aegyptium simpliciter differre. Quam obiectionem minimè arduum est refellere. Siquidem Galenus id σούσινον ἢ κρινόμυρον vocatum scribit; Theophrastus verò manifestè Susinum vnguentum ab Aegyptio separauit, vbi ait, Vnguentorum alia à floribus nomen mutuasse, vt rosaceum, liliacenum, & susinum (ἔστι γὰρ τοῦτο, ait, ἐκ τῶν κρίνων) alia à folijs, vt myrrhinum. & œnanthinum: alia à radicibus, vt nardinum: alia à ligno, vt phoenex: alia à fructu, vt melinum, myrteum & laurinum: Aegyptium verò ex pluribus, ex cinnamomo, ex myrrha, atque alijs. Neque illud verùm puto, quod Theophrasto adscribunt, nimirum in Aegyptio vnguento albedinem commendatam: quoniam is, dum myroplastas alia vnguenta vtpote viliora certis coloribus inficere, alia vt preciosiora nullis, refert, propterea Aegyptium tanquam preciosum album, hoc est, nullo colore extraneo saturatum, sed ἀχρωμάτιστον eos voluisse innuit. quamquam scio Pollucem nigri quoque Aegyptij, & alterius quod Sagdas ab ipso; & ab Hesychio etiam σάγδας, vel, vt in Galeno & Athenaeo, psagdas vocatur, mentionem fecisse, forsan quòd alterum colore nigro infectum componeretur, cuius an alio nullam mentionem factam adhuc obseruarim. His omnibus addo, quòd si Theophrastus diuersum agnoscit Megaleum ab Aegyptio; Galenus verò ambo haec, & Mendesium, vnum atque idem facit: quomodo Aegyptium album Hippocratis sub nomine Mendesij & Megalei significatum pro Aegyptio Theophrasti, quod à Megaleo distinguitur, accipi queat, intelligere non possum; nisi forsan contendant, Megaleum Theophrasti aliud fuisse à Megaleo Galeni. Quam rem si ipsis concessero, illud tantùm consequentur, verum Megaleum Galeni aetate fuisse desideratum, nomenq; in aliud transijsse. Dioscorides enim scribens, tempore suo Megalei mixturam fieri desijsse, id ait, quòd Galeni tempestate extitisse verisimile est: quando Megaleum quidem illud vetustum non ampliùs conficiebatur, sed eius nomen duntaxat in Aegyptio albo conseruabatur. Vt non sine ratione is dixerit, Aegyptium album ab aliquibus Megaleum & Mendesium esse vocatum. Atque in hac sententia ideò magis confirmor, quoniam Plinius Mendesio colorem nigrum tribuere videtur. Vnde patere potest, Aegyptium album non fuisse verum Mendesium, aut Megaleum, sed ipso deficiente solùm nomen obtinuisse; & iccirco ex Theophrasto Stacten ac vnguentum Aegyptium simpliciter ita dictum, non parum inter se distare. Nunc Athenaeum videamus, cuius verba in xv. Dipnos. haec sunt, ex vetustissimo codice Alexandri Farnesij Cardinalis maximi excepta: τοῦ

δὲ

δὲ Αἰγυπτίου μύρου μνημονεύει Ἀχαιός. ἐν ἄθλοις φησὶν, εἰς ἀργυροῦν τὶς χειρὶ κυπρίου λίθου δώσει κόσμον χειμάτων τ' Αἰγυπτίων; μήποτ' οὖν (φησὶν ὁ Δίδυμος) καλουμένην στακτὴν λέγει, διὰ τὴν σμύρναν; ἣν εἰς Αἴγυπτον καταγομένην κομίζεσθαι πρὸς τοὺς ἕλληνας. id est, Aegyptij vnguenti mentionem facit Achaeus. *Inquit enim in certaminibus, in argenteum quis manu Cypry lapidis vnguentorum Aegyptiorum dabit ornamentum? Nunquid (ait Didymus) Guttam vocatam dicit ob myrrham, quam scimus in Aegyptum latam ad Graecos portari?* Ex quibus nemini obscurum est, Didymum asserere de Aegyptio vnguento simpliciter sic appellato, quòd ab Achaeo pro Stacte comprehensum sit. At potiùs interrogantis instar de illo ambigere videtur. Quam dubitationem omnino leuem putare debemus, quoniam Achaeus, cuius verba is interpretari studet, de Aegyptijs vnguentis, non autem de vno solo mentionem facit. Metopij verò nomen cùm oleo amygdalino & alijs multis tributum reperiatur, nihil inconuenit, quinetiam vnguento Aegyptio, vt scribit Galenus, fuerit traditum. Propterea locum illum Hippocratis in libro de Locis in homine, διέντα μετώπῳ, tam in Graecis omnibus codicibus, quàm in Latinis, corruptum, & μετωπίῳ restituendum arbitror: vel enim pro oleo amygdalino, vel pro vnguento Aegyptio capiamus, meliùs sanè ad explicandam Hippocratis mentem consultum erit: nisi quoque placeat neutro in loco μετώπων legere, sed potius νιτοποτη, quòd huius vocis apud alios atque etiam alibi apud Hippocratem habeatur mentio alterius autem nullus alius meminerit. His addam Plutarchum in libro de Iside & Osiride, ex Aristotelis sententia dicere, vnguentorum, florum, pratorum odoriferas respirationes non minùs ad sanitatem, quàm ad voluptatem conferre, cùm cerebrum natura frigidum & concretum sensim calore & leuitate resoluant: Myrrham insuper apud Aegyptios Bal vocari, quod translatum Delirij purgationem maximè significat.

Morborum rara quaedam genera ex Hippocrate. Agatharchide, Plutarcho, & Galeno. Locus Hippocratis restitutus, & aliter Platonis indicatus. CAP. XX.

Vod Galenus in 1. & 6. de Locis affectis negauit se vidisse, vt etiam in intestinis hominum perinde ac in vesicis lapides gignantur, id minimè mirandum putari debet: quando & nos & alij tophaceas materias ex intestinis atque alijs corporis partibus non sine stupore extractas inspeximus: immò vetutistissimus auctor Hippocr. in 5. Epidemiorum famulae Dyseridis in matrice lapidem enatum refert. Quod neque admiratione vlla dignum videbitur, si quibus causis renes & vesica humores in lapideam cōpagem vertunt, alunt, & augent, iisdem alias quoque partes illud efficere posse consideremus. Negauit quoque ibidem Galenus se animalia in cruribus humanis apud Arabas genita, Dracunculos appellata, conspexisse: quae tamen Auicenna 3. 4. t. 2. cap. 21. à se visa innuit: etsi, quòd essent animalia, palam affirmare minùs videatur. Haec eadem fuisse semper existimaui, quae Plutarchus aetate Galeno non multùm superior in 8. Sympos. 9. hunc in modum descripsit: οἱ δὲ περὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν νοσήσαντες, ὡς Ἀγαθαρχίδας ἱστόρηκεν, ἄλλοις τε συμπτώμασιν ἐχρήσαντο καινοῖς, καὶ ἀνιστορήτοις, καὶ δρακόντια μικρὰ τὰς κνήμας διεσθίοντα, καὶ τοὺς βραχίονας ἐξέκοπτεν, ἀψαμένων δὲ αὖθις ἀνεδύτο, καὶ φλεγμονὰς ἀκαρτερήτους ἐνειλούμενα τοῖς μυώδεσι παρεῖχεν. καὶ τοῦτο τὸ πάθος οὔτε πρότερον οἶδεν οὐδεὶς οὔτε ὕστερον ἄλλοις, ἀλλὰ ἐκείνοις μόνον γενόμενον, ὡς ἕτερα πολλά. id est: *Maris rubri incolae, vt retulit Agatharchides, affectionibus nouis & nunquam auditis tentati sunt. Nam dracunculi quidam parui, crura & brachia edentes, eruperunt: qui si tangebantur, statim emergebant, atque musculis infixi, minimè tolerabiles inflammationes pariebant. Hoc morbi genus prius nemo vidit vnquam, neque posteriùs alijs, nisi his solis, contigisse, vt alia multa.* An is morbus ab aere, an à regione, an à victu nasceretur, fortasse dubitandum esset. Sed me certum faciunt, victum potiùs simili morbo occasionē dedisse, quae in 5. περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης idem Agatharchides & Diodorus Siculus lib. 3. cap. 3. scripta reliquit; nimirùm quosdam populos, vt aliàs quoque retuli, ob frequentem locustarum esum non modò breuiori caeteris vita esse, verùm etiam saeuissimo quodam pediculorum alatorum genere, nec admodum

dum

dum dracunculis praedictis dissimili morbo consumptos interire. Vnde vehementer mirari soleo, quomodo Parthi ac Iudaei potuerint (vt Leuitici 2. narratur) locustis victitare: nisi Dei immortalis beneficio id perinde factum est in ipsis, ac in Ioanne Baptista obseruatum legitur apud Matthaeum: alioquin, vt Galenus 5. de Loc. affect. necnon Suidas tradunt, Seleucidas aues in Asia locustis vescentes, statim ipsas excernere, & proinde nil ferè nutriri, sic par erat homines eo vnico cibo haud quaquam diu superesse posse. Historiam ab Agatharchide relatam, quoniam medicos adiuturam ac delectaturam spero, eam Latino sermone expositam heic subiungam.

A praedictis non multùm differunt locustarum esores, gens quidem staturae alijs breuioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. Sub aequinoctium vernum, quando apud ipsos Aphrici & Zephyri spirant, ex loco quodam incognito ineffabilis magnarum locustarum multitudo vnà cum illis ventis ad ipsos peruehitur, quae ab auibus volandi facultate parum, at corpore longè differunt. Ab hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, ijs salitis atque alio modo paratis vescentes; venantur autem ipsas fumo ex aere in terram deijcientes. Atque hi agilitate quidem & pedum velocitate pollere dicuntur; sed cum valde siccum nutrimentum capiant, vltra quadragesimum annum minimè vitam producunt; immò vita miseriorem sanè mortem obeunt. Si quidem appropinquante senectute eorum corporibus alata quaedam pediculorum genera innascuntur, figura quidem caninis muscis similium, sed alioquin minorum. Incipiunt à pectore, ac ventre, breuiq; vniuersam faciei cutem depascuntur. Atque horum alij primùm scabiosorum instar afficiuntur, deinde seipsos grauiter dilacerant, tandemq; morbo consistente, necnon bestiolarum exortu tenuibus effusis humoribus, intolerabiles cruciatus subire miseri coguntur; sicq; vel ob alimentum, vel ob aeris prauitatem intereunt. In lib. de Medico, Hippocrati adscripto, haec leguntur, ἔπειτα περὶ αὐτῶν καθαίρειν ὡς ἔχειν. Quae cùm obscura sint, neque cohaereant, sic restituenda puto: ἔπειτα τὰ περὶ αὐτὸν καθαρῶς ἔχειν ἐσθῆτι χρηστῇ. Qui enim dixerat antea de corpore medici, vt esse debeat, mox iure de ijs, quae sunt circa corpus, loqui potest. Quod autem dixit ibi Hippocr. medicum carnosum & optimi coloris esse debere, quoniam malè dispositi alijs minùs auxiliari posse putãtur, diuersum est ab eo, quod in 3. de Rep. scriptum est apud Platonem, scilicet medicos fieri excellentissimos, si à pueritia artem discere auspicati, cum plurimis aegris versati sint, ipsiq; omnes morbos experti, natura quoque valetudinarij sint.

De ijs qui semel in die cibos capiunt. CAP. XXI.

Aiorem antiquorum partem semel tãtùm in die cibis saturari solitam, multi varijs rationibus atque auctoritatibus comprobarunt. Non defuisse tamen, & praesertim seniores, qui valetudinis gratia bis terve manducarent, & Aristoteles & Galenus memoriae prodiderunt. Vti meliùs sibi ipsis consulerent, huic loco non conuenit, vt disputetur. Id solùm dicam, ab auctoribus varia in ijs, qui semel manducarent, vitia fuisse notata Aristoteles in Physicis quaest. quemadmodum refert Apollonius in Mirab. historijs, scribit, τοὺς μονοσιτοῦντας πικροτέρα τὰ ἤθη ἴσχειν μᾶλλον, ἢ τοὺς δὶς τροφαῖς χρωμένους: *Eos qui in die semel tantùm cibis vescuntur, amarulentioribus esse moribus, quàm eos, qui bis*. quoniam aucta in ipsis vtraque bilis, animum magnopere perturbat, eosq; iracundos & melancholicos facit. Vnde auctor ille in fine primi libri de Diaeta, ijs qui calido temperamento sunt, mandat, vt post sumptos cibos actiones obeant, quoniam sic calor cibi temperatus eos stabiliores, ac agendis rebus aptiores facit. Plinius quoque lib. 28. cap. 5. ex sententia Hippocratis tradit, non prandentium exta celeriùs senescere. Ante hunc dixerat Celsus, assuetis bis in die comedere, si semel solùm cibis impleantur, aluum adstringi. Ambos vero ex secundo de Diaeta Hippocratis libro accepisse arbitror, vbi haec leguntur: μονοσιτίη ἰσχναίνει, καὶ ξηραίνει, καὶ τὴν κοιλίην ἵστησι, διότι τῷ τῆς ψυχῆς θερμῷ τὸ ὑγρὸν ἐκ τῆς σαρκὸς καταναλίσκεται. ἄριστον δὲ τἀναντία διαπρήσσεται τῇ μονοσιτίῃ. Quo fit, vt non omnibus tutò à medicis τὸ μονοσιτεῖν praecipi credam: quemadmodum inutile omnibus puto, si cibis quotidie repleri (quod Plato in Syracusanis notauit) bis velint. Certè alimentum in plures vices dispertitum, faciliùs concoqui nemo negat. At si modus qualitatis ac mensurae non habeatur, quanto copiosiùs quis alitur, tanto deteriora pericula eum subire constat. Atque de his locutum puto Hippocratem, quando in libro de Aere aquis & locis, ἀριστῆτας edaces appellauit, quasi illi ab ipso vt intemperati damnentur, qui tam in prandio quàm in cena escis impleri volunt Neque enim Cornelij Celsi sententiam probare queo, vbi, modò concoquas, nullum in cibis discrimen haberi necessarium ducit: quod antè Lucretius dixerat, hisce carminibus:

Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur,
Dum modò quod capias concoctum didere possis
Artubus, & stomachi humectum seruare tenorem.

Si quidem athletae pessimis cibis & ἀναγκοφαγία illa, ab Aristotele

in

in Politicis & Clemente Alexandrino decantata, vtentes fortasse ob exercitationes & coctiones minùs offendebantur: sed Galenus, qui illud probè nouit, in 2. de Aliment. facult. haec scripsit: διὸ τοῦτο ἀπέχεσθαι συμβουλεύω τῶν πάντων κακοχύμων ἐδεσμάτων, κἂν εὔπεπτα τισὶν ᾖ: λανθάνει γὰρ ἐν ταῖς φλεψὶ χυμὸς ἐξ αὐτῶν ἀθροιζόμενος, ὃς ἐπειδὰν ὀλίγης εἰς τὴν σῆψιν ἀφορμῆς ἐπιλάβηται, πυρετοὺς κακοήθεις ἐργάζεται. id est, *Quapropter, vt ab omnibus praui succi edulijs abstineant, consulo, & si illa coctu facilia sint.* Latet enim in venis prauus humor ex ipsis coaceruatus, qui cùm vel paruam ad putredinem concipiendam sit nactus occasionem, febres mali moris inducit. Hoc tamen obseruandum, δεῖπνον, quod & Galeni & nostra tempestate coenam significat, ἄριστον siue prandium vetustissimis temporibus designasse: vt Erotianus & Galenus meminerunt. quasi id esset, μεθ' ὃ δεῖ ποιεῖν, siue post quòd laborare oportet.

De Caryce, & Carycia. De Apro, & Lumbo.
CAP. XXII.

HN καρύκην, edulium siue intritum fuisse Lydiũ ex sanguine atque aromatibus eo pacto, quo in pluribus Italiae locis conficiuntur, commixtum, & Suidas, & Philocrates Samius, Erotianus atq; Gal. memoriae mandarunt; cuius item mẽtionem fecit Plutarchus 4. Sympos. prob. 1. vbi dum haec scribit, ὡς οὐκ ἀβυρτάκαις, καὶ κανδύτοις, καὶ καρύκαις ἐστὶ, demonstrat ea omnia escarũ genera ex varijs rebus apparata fuisse. Ad Caryces verò imitationẽ, aliud non illi dissimile condimentum posterioribus saeculis componi solitum puto, quod à multis, & praesertim à Gal in 4. de San. tuen. καρυκεία vocatum est; cuius ve apparatum maximam artem requisiuisse, ex hisce ipsius Galeni verbis perspicuum fit: ἐπιτήδειον δὲ τοῖς οὕτω διακειμένοις ἐστὶ καὶ τὸ διατριῶν πιπέρεων, ὅταν μὴ φαρμακωδῶς τε καὶ ποικίλως σκευασθῇ: καθάπερ οἱ πολλοὶ, τῶν ἰατρῶν συντιθέασιν αὐτὸ, δίκην καρυκείας τινὸς, ἢ ὑπὸ ὀψοποιῶν ἐσκευασμένον. Vnde mirari subit, cur Suidas τὴν καρυκείαν significare τῶν ζωμῶν ἡδύτητα scripserit. Apri aũt, quos etiã à coquis exquisitissimè apparari consueuisse, in praecitatis, verbis meminit Gal. vt à veteribus in cõuiuijs aestimarẽtur, Iuuenalis hoc versu testatur:

--quanta est gula, quae sibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia natum.

Ne Martialem proferam, qui vix vnquam coenas aut nobiles escas memorat, quin inter ipsas apro nobiliorem propè locum tradat;

quem

quem ſicut hodie varijs iuribus ac delicatis liquoribus condiunt coqui, vt eius ſilueſtrem odorem occultent, ita quoq; maiores noſtros non minùs gulae ſtudioſos factitaſſe intelliget, quicunque Apicij illius opſodaedali varias apri condituras examinauerit. Apri lumbus omnibus alijs partibus eius praeponebatur. Hunc Plautus & Cato Aprugnum vocauere, cuius tenera durities commendata ipſi etiam Calli nomen dedit: propter quod etiam Horatius longa oua extollens calloſa nuncupauit, tanquam compacta illa teneritudo in omnibus ciborum generibus & dentibus & palato valdè grata ſit. Quin & hodie in Italiae nonnullis regionibus, ac Venetorum praeſertim, ſuum domeſticorum lumbos inter ſuauia aeſtimari ſcimus.

Quid ſit ὠμήλυσις. De Farre factitio Aetij locus emaculatus: & quod Far hordei. De Hordeo quaedam, ex Ariſtotele, & Apollonio. CAP. XXIII.

QVicunque apud Abſyrtum lectitarunt, ὠμήλυσιν Graecorum mixtionem quandã ex farinis foenugraeci, ſeminis lini, & hordei, aequali pondere confarctis extitiſſe, iure dubitant, quomodo Caelius Aurelianus Acutorum 2. ca. 24. & 37. interdum ſimplicis pollinis cataplaſma, interdum pollines aqua ſolutos à Graecis ὠμήλυσιν vocari tradat. Sed omnem dubitandi occaſionem è medio tollit Galenus, qui in Expoſ. voc. antiq. eo nomine à veteribus appellari tam tenuiores quàm craſſiores & non torrefactas hordei farinas ſcribit: addens, ὠμήλυσιν quaſi crudam farinã propriè dici, abuſiuè autem omne aliud farinarum genus ita nuncupari. Et quoniam farinarum mentionem feci, hic locus me admonet, vt errorem quorundam recentiorum detegam, qui apud antiquos Far etiam rem factitiam extitiſſe, duabus rationibus probare credunt: quarum prima eſt, quòd Archigenes apud Aetium lib. 9. cap. 45. manifeſtè monſtrat, Romanos far ex frumento madefacto, ſiccato, & in partes craſſiores diffracto, paraſſe. Altera eſt, quòd Palladius farris hordei mentionem faciens, clarè innuit, far illud factitium fuiſſe. Ego verò, qui nec Plinium Archigeni ferè coaetaneum, nec quemquam alium (quod recorder) far aliud praeter natiuum adoreum vocatum nominaſſe vidi, facilè puto eos in magno errore verſatos eſſe. Et quod primò de Archigene in medium afferunt, ſciant velim, ea omnia ex margine, ab aliquo inſcio librario contextui

contextui fuisse perperam interposita. Nam praeterquàm quod nemo mediocris iudicij inueniretur, qui verba illa in Latinis codicibus posita nec inter se, nec cum praecedentibus subsequentibusve, cohaerere non aduerteret; accedit quoque codicis vetustissimi, qui apud me reperitur, testimonium, in quo tota illa pars sine farris factitij mentione hunc in modum legitur: πολλοὶ μὲν οὖν σκευάσθωσαν διὰ χόνδρου ἢ ἀλίκης, τρόφιμοι ὄντες, καὶ πως ἐμπλαστικοί, ἡδυνέσθωσαν δὲ ἁλσὶν ἐλαχίστοις καὶ βραχεῖ ἐλαίῳ, καὶ ἀνήθῳ, ἢ μᾶλλον ἀντὶ τοῦ ἐλαίου στέατι ὄρνιθος ἢ χηνὸς προσφάτῳ, οἱ δὲ διὰ ὀρύζης ὁμοίως σκευαζόμενοι ξηραντικώτεροι εἰσίν. ἔτι δὲ μᾶλλον οἱ ἀπὸ κέγχρου. οἱ δὲ ἐκ φαρὸς σκευαζόμενοι, συπτικώτεροι σκευάζω δὲ αὐτοὺς ἐγώ, φησὶν Ἀρχιγένης, τὸν τρόπον τοῦτον μαγειρικόν. ἀποβρέχω ὕδατι ὀμβρείῳ, ὥς ἐν νυκτὶ ῥεῦσαι: εἶτα ἐπιμελῶς ἀποπλυνῶν τὸν ῥοῦν, ἐμβάλλω τῷ ὕδατι φὰρ τὸ καλούμενον κλουσινον, καὶ πάλιν ἐάσας αὐτὸν διαβραχῆναι, χερσὶν σπουδαίως διατρίβω, καὶ οὕτως διηθήσας, αὐτὸν τὸν χυλὸν ἕψω, κινῶν ἀνήθου κλαδοῖς, συνίσταται δὲ ταχέως, ὡς ἡ εἰς τὰ βιβλία κόλλα. idest, *Pultes igitur ex chondro vel halica apparentur, vt qui valdè nutriant, & aliquo pacto obducant: condiantur verò minimo salis, oleo, & anetho, vel potius olei loco recenti gallinae aut anseris pinguedine. Quae verò ex oryza eodem modo parantur, magis exsiccant: & quae ex milio adhuc magis: & quae fiunt ex farre magis adstringunt. Ipsas autem paro (ait Archigenes) hoc coquorum modo: Aqua pluuia tota nocte rohem macero: deinde diligenter exprimens, aquae inijcio far clusinum vocatum: rursusque ipsum macerari sinens, manibus diligenter tero: sicque percolatum ipsum siccum coquo, anethi ramis agitans. Consistit autem celeriter instar glutini librorum*. Quae verba vti inter se mirificè consonant, sic Latinis Germani interpretis comparata, non modò ea corrupta esse, verum etiam quicquid plus in ipsis legitur, superuacaneum fore monstrant. Cùm enim aliquis recentior in margine dictionis Far regionem adnotasset, Farris alius apparatum: forte vel interpres ipse, vel librarius alter, id totum textui interserendum existimauit; vnde postmodum alia exemplaria transcripta, simili errore innumera infecerunt. Multos etenim errores in antiquos libros simili ratione irrepsisse, apud omnes eruditos constat. De Palladio autem quòd dicunt, ita sentio: far hordei apud ipsum idem esse, quod apud Columellam, à quo omnia illa accepit. Columellam porrò farris nomine saepissimè pro crassiore farina vti, scire possunt, qui octaui eius libri cap. 4. 5. & 1 r. attentè legerunt: quo pacto Varro etiam vsus saepius inuenitur, & praesertim quando pro turdorum cibis offas modò ex crassiore, modo ex subtiliore farre componi mandat. nam & farinam à farre, quo tercentum annis veteres Romani victitarunt, dictam fuisse, testatus est ex Verrio Plinius lib. 18. post quem & Iuuenalis simili vocabulo, pro pane ex farina vsus inuenitur Satyra 5.

– cùm possis honestiùs illic
Et tremere & sordes farris mordere canini.

Addam his, in Historijs mirabilibus Apollonij notatum inueniri, Aristotelem in Physicis quaestionibus docuisse, eos qui hordeo serendo incumbunt, pallidioribus corporibus esse, quàm qui tritico; cùm tamen in 21. Prob. sect. probl. 24. id paullò diuersius legatur: eos scilicet, qui cibos ex hordeo factitant, decoloratiores, & destillationibus magis obnoxios esse. eos verò, qui ex tritico, meliorem habitum referre. quòd sicut triticum hordeo faciliùs coquitur, pariter eam effluxus ab illo in corpus illabentes meliùs conficiantur, & propterea nec in crudos humores conuertantur, nec sanguinem corrumpant, quemadmodum vapores ab hordeo effluentes efficere verisimile est.

Locus Aristotelis de Melle correctus & expositus. Quòd mel conseruet mortua: & alia quaedam. CAP. XXIIII.

Vlgarium quorundam iam diu fuit opinio, mellis prouentum maximè praemonstrari, quando frequentiores arcus caelestes apparent. quod probant nonnulli hisce verbis Aristotelis in lib. 5. de Hist. anim. cap. 22. *μέλι δὲ τὸ πίπτον ἐκ τοῦ ἀέρος, καὶ μάλιστα τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ἡ Ἶρις.* Sed ego hãc sententiam semper suspectam habui: propterea quòd Aristoteles eodem in loco ita scribens, *ἀλλ᾽ αὐχμῶν ὄντος μέλι ἐργάζονται μᾶλλον, ἐν τ᾽ ἐμβρείας δὲ γόνον*, id clarè, affirmat, quod etiam communi ferè omnium experimento constat, nimirũ in summis siccitatibus maiorem mellis super herbas, quas depascuntur apes, copiam abundare. Iccirco, quin in Aristotelis codicibus impressis error aliquis lateat, nemini dubitandum puto: eo magis, quòd in vetustissimo Scipionis Garteromachi codice, quem mihi opera eruditissimi Fuluij Vrsini videre contigit, in hunc modum scriptum inueni: *καὶ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ὁ Σείριος.* Quam lectionem vt vehementer probem, in primis publica ferè experientia admonet: deinde Plinij scriptoris inter Latinos grauissimi auctoritas, qui cùm omnia ab Aristotele acceperit, sensisse videtur lib. 11. c. 14. optimum mel Sirio exoriente produci, apparente verò arcu caelesti, si imber non sequatur, medicamenta oculis & nonnulla fieri. Quid porrò Astrorum exortus Aristoteli significarent, scio alios diuersa

sentire:

ſentire: mihi verò probatur magis, vt Canem & Procyonem interpretemur: quandoquidem Theophraſtus 1. de Cauſſis plantarum cap 6. & alibi Canem τὸ ἄστρον per excellentiam vt plerique alij vocaſſe inuenitur. Cùm enim (vt Hipparchus ac Hyginus declarant) ſidus Canis plures ſtellas contineat, quarum vna Sirius vel Canicula nuncupatur: Ariſtotelem id ſignificaſſe arbitror, quòd mel tunc maximè ab aere cadit, quandò aſtra, videlicet Procyon, Canis, & praeſertim Sirius, qui Canis ſtella eſt, exoriuntur: eo namque tempore ardere terram, & ſiccitates maiores inſtare, vnde roris mellei vbertas naſcatur, nemo neſcit. Illud verò admiratione dignum eſt, quod Eudoxus Cnidius apud Apollonium refert, in Aphrica quandam gentem eſſe, quae ſupra Sirtes & Carthaginem incolat, Gyzanteres vocata, hancq; exerceat artem, vt flores iſtis in locis colligat, melq; ea copia & qualitate ex ijs conficiat, vt apum aequet mellificium. Multas autem atque omni ex parte homini vtiliſſimas vires à natura obtinuit mel: ſed illa reliquarum praeſtantiſſima putanda, quòd vitia coerceat, nec ſerpere ea patiatur. Qua ex cauſſa etiam exanimum (ſicut Columella lib. 12. tradit) corpus hominis per annos plurimos innoxium conſeruat. Nam Plinius refert, principatu Claudij ſe vidiſſe Hippocentaurum in Theſſalia natum, ex Aegypto ad Imperatorem in melle allatum. Ante Plinium verò Xenophon in 5. Graecarum rerum, morem quandoque ſepeliendi mortuos in melle, vt conſeruarentur, extitiſſe tradit: quod in 3. Lucretium intellexiſſe puto, cùm ſcripſit:

Aut in melle ſitum ſuffocari, atque rigere
Frigore, cùm in ſummo gel dicubat aequore ſaxi.

Varro in Sciomachia. *Quare Heraclides Ponticus plus ſapit qui praecepit vt comburerent, quàm Democritus, qui vt in melle ſeruarent, quem ſi vulgus ſecutus eſſet, peream ſi centum denarijs calicem mulſi emere poſſimus.* Aemilius etiam Probus, ſiue Cornelius Nepos, in Ageſilai vita refert, ipſum inter Cyrenas & Aegyptũ ex morbo deceſſiſſe, ibiq; amicos, quo Spartam faciliùs perferre poſſent, inopia mellis cera circumfudiſſe, atque domum ita incorruptum retuliſſe. Vt hac ratione valeant medici in vſu mellis eſſe audaciores, vbi praeſertim corruptionibus occurrere, atque putredinem compeſcere neceſſarium eſt. Alioqui ſi cum ſiccitate contendatur, detrimentum potiùs quàm cōmodum mellis vſui ſuccedere, meritò innuit Galenus, dum biliosis, vtpote ſiccis, magno ſtudio eum cauendum praecepit.

Locus Theophrasti & Apollonio collatus. De Helleboro quaedam. Alter Theophrasti locus non integrè à Plinio expressus. CAP. XXV.

THeophrastus 18 cap. lib. 9. de Hist. plant. quantum assuetudo etiam in medicamentis valeat, declarans, aliquot hominum exempla proponit, qui magna hellebori copia assumpta, ob cõsuetudinem neque superiùs neq; inferiùs purgabantur: inter alia Eunomum Chium refert viginti duas hellebori potiones in foro vna die hausisse, nec quicquam purgatum esse: quamquam hoc ab ipso factum subiungit, cum post septimam potionẽ pumicis puluerem aceto subactum ad cõprimendum hellebori vim bibisset. Haec historia ex ipsomet Theophr. Non parum diuersa Apollonius in lib. de Mirab. hist. refert, hoc pacto: Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ φυτῶν ἐν τῇ ἐσχάτῃ τῆς πραγματείας, Εὔνομος (φησὶν) ὁ χῖος ὁ φαρμακοπώλης ἐλλεβόρου πίνων πλείονας πόσεις οὐκ ἐκαθαίρετο, καὶ ποτὲ, ἔφη, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ συντιθέμενος τοῖς ὁμοτέχνοις περὶ τούτου, δύο καὶ εἴκοσι πόσεις ἔλαβεν ἐν τῇ ἀγορᾷ καθήμενος, καὶ οὐκ ἐξανέστη ἀπὸ τῶν σκευῶν, τότε δ' ἀπελθὼν λούσασθαι, καὶ δειπνῆσαι, ὥσπερ εἰώθει, καὶ οὐκ ἐξήμεσεν. τοῦτο δὲ ἔπραξεν ἐν πολυχρονίῳ συνηθείᾳ γεγονὼς, ἀρξάμενος ἀπὸ ὀλίγων ἕως τοσούτων. πάντων δὲ τῶν φαρμάκων αἱ δυνάμεις ἀσθενέστεραι τοῖς συνειθισμένοις, ἐνίοις δὲ, καὶ ἄπρακτοι εἰσίν. id est, *Theophrastus in lib. de Plantis, in postrema tractatione, Eunomus (ait) Chius pharmacopola multas hellebori potiones hauriens, non purgabatur: & nonnunquam vna die cum eiusdem professoribus re composita, in foro sedens, vigintiduas potiones accepit, neque tamen à suis vasis surrexit: tum verò abijt lotum atque coenatum, vti consueuerat, neque euomuit. Hoc autem fecit longa consuetudine ita paratus, à paucis scilicet principio accepto, sicq́ ad tot potiones prógrediens. Sunt enim omnium medicamentorum vires in consuetis infirmiores, in aliquibus etiam prorsus inficaces.* Quae verba libenter proposui, vt queant eruditi iudicare, Theophrasti ne vulgaris codicibus, an Apollonij scriptis potior fides haberi debeat. Cùm enim Theophrasti mens in eo capite existat, consuetudinis potentiam demonstrare: videtur potiùs, si suam sententiã tali exemplo cõfirmare quaerit, voluisse, Eunomũ Chium tot hellebori potiones impune accepisse ob consuetudinem (vt legitur apud Apollonium) quàm ꝙ pumicem aceto subactum potasset. Cur veteres helleboro, elaterio, similibusq; vehementissimis medicamentis adeò frequenter atq; audacter vterentur, inopiam leuiorũ

pharma-

pharmacorum, qua laborabant, in caussa extitisse, putarunt multi. Ego verò non tam eorum consilium huic adscribo, quàm quòd (vt Galenus in libris de Artic. memorat) huiuscemodi pharmacorum praeparationes varias ac tutas habebant, quas posteros edocere neglexerunt: nisi potiùs eorum commentarijs careamus: vt contingit de lib. Hellebori Hippocr. cuius principium dumtaxat habetur. Praetereà linimentis, balneis, alijsq; extrinsecis (vt notat Oribasius) remedijs admiscebant, quae vt sine noxa hominum corpora purgabant, sic quoque iucunditatem maiorem vel saltem molestiam minorem afferebant. His autem temporibus nihil penè huiusce generis notum est: & iccirco non est mirum, si dum medicamenta leuiora sectari studemus, valentiora dimittentes, in curandis aegris ab antiquioribus tum in celeritate, tum etiam in securitate non rarò superamur. Ita sanè interpretor Plinij sententiam, qui helleborum scribit quondam terribile, posteà tam promiscuum effectum, vt plerique studiorum gratia ad peruidenda acriùs, quae commentabantur, sumptitarent. An venenis edendis ita quoque possint homines assuefieri, vt ab illis non laedantur, dubium est. Multi grauissimi auctores id fieri posse existimarunt: sed Auerroes, auctor in perscrutandis rerum caussis acutissimus, in libro suo de Theriaca, talem sententiam acriter confutauit. Heic subiungendus alter Theophrasti locus à Plinio non integrè expressus. Is enim libro de Lapid. in hunc modum scribit: ἀνακεῖσθαι καὶ ἐν τῷ Διὸς ὀβελίσκῳ σμαράγδους, τέτταρας, μῆκος μὲν τετταράκοντα πηχῶν, εὖρος δὲ τῇ μὲν τέτταρας, τῇ δὲ δύο. id est: *In Iouis obelisco quatuor smaragdos fuisse positos, longitudinis quadraginta cubitorum, latitudinis verò in vna parte quatuor, in altera duorum.* haec Theophrastus. At Plinius ipsum citans, sic ait 37. lib. cap. 5. *Et fuisse apud eos in Iouis delubro obeliscum è quatuor smaragdis, quadraginta cubitorum longitudine, latitudine verò in vna parte quatuor, in altera duorum.* Mihi sanè rationabilius videtur, in obelisco fuisse smaragdos arte infixos, quàm totum obeliscum ex smaragdis constructum esse.

Locus Hippocratis de Hippace Herodoto collatus. De Lactis coagulatione. Ctesiae locus de Radice vinum coagulante. Muria dura, & Marinae vsus. CAP. XXVI.

Vetustissimus auctor Hippocrates in lib. de Aere aqua & locis, Scytharum mores varios enarrans, inter caetera eos equino lacte Hippace vocato victitasse refert. Quomodo autem Hippacem eae gentes conficerent, in 4. de Morbis hac oratione edocet: ἔοικε δὲ τοῦτο, ὥσπερ οἱ Σκύθαι ποιοῦσιν ἐκ τοῦ ἱππείου γάλακτος. ἐγχέοντες γὰρ τὸ γάλα ἐς ξύλα κοῖλα, σείουσι. τὸ δὲ ταρασσόμενον ἀφρέει, καὶ διακρίνεται, καὶ τὸ μὲν πῖον, ὃ βούτυρον καλέουσιν, ἐπιπολῆς διΐσταται, ἐλαφρὸν ἐόν. τὸ δὲ βαρὺ καὶ παχὺ κάτω ἵσταται, ὃ καὶ ἀποκρίναντες ξηραίνουσι: ἐπὴν δὲ παγῇ καὶ ξηρανθῇ, ἱππάκην καλέουσιν. id est: *Assimilatur verò hoc illi, quod Scythae ex equino lacte parant. Nam lac vasis ligneis inijcientes conquassant: quassatum spumescit atque dissepáratur: & id quod superficiei supernatat, Butyrum appellant, veluti leue quoddam: quod autem infrà subsidet graue, segregantes exiccant, & postquam concreuerit, Hippacem vocant.* Hanc eandem rem quoniam Herodotus Hippocratis coaetaneus in 4. diuerso quodam & latiori modo exponit, eius quoque verba subnectam: αἱ γὰρ τῶν Σκυθέων γυναῖκες, ὥς σφι ἄνδρες ἀπῆσαν χρόνον πολλόν, ἐφοίτεον παρὰ τοὺς δούλους. τοὺς δὲ δούλους οἱ Σκύθαι πάντας τυφλοῦσι, τοῦ γάλακτος εἵνεκεν, τοῦ πίνουσι, ποιεῦντες ὧδε. ἐπὰν φυσητῆρας λάβωσι ὀστεΐνους, αὐλοῖσι προσεμφερεστάτους, τούτους ἐσθέντες ἐς τῶν θηλέων ἵππων τὰ ἄρθρα, φυσῶσι τοῖσι στόμασι, ἄλλοι δὲ ἄλλων φυσεόντων ἀμέλγουσι. φασὶ δὲ τοῦδε εἵνεκα τοῦτο ποιέειν, τὰς φλέβας τε πίμπλασθαι φυσωμένας τῆς ἵππου, καὶ τὸ οὖθαρ κατίεσθαι. ἐπὰν δὲ ἀμέλξωσι, τὸ γάλα ἐγχέαντες ἐς ξύλινα ἀγγήϊα κοῖλα, καὶ περιστήσαντες περὶ τὰ ἀγγήϊα τοὺς τυφλοὺς, δονέουσι τὸ γάλα. καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ ἐπιστάμενον ἀπαρύσαντες, ἡγέονται εἶναι τιμιώτερον, τὸ δὲ ὑπιστάμενον ἧσσον τοῦ ἑτέρου. id est. *Vxores namque eorum in diurna virorum absentia ad seruos accesserant visu orbatos. Orbant autem Scythae seruos omnes lactis gratia, quod potant, ita id facientes. Sufflatoria ossea fistulis simillima sumuntur, eaque genitalibus equarum imposita ore inflantur: hoc alijs facientibus, alij equas emulgent. Hoc ideò se facere aiunt, quòd venae equarum sufflatae implentur, & mammae descendunt. Posteaquàm emulxere lac, in concaua vasa linea diffundunt. His circumpositi caeci lac agitant, cuius, quod summum est, delibatur, preciosiusque habetur: vilius autem, quod subsidit.* Ratio au-

tem, qua seruos occaecarent Scythae, nulla alia fuit, nisi ne fugam capere possent. Siquidem cùm in hunc vnum faciendi lactis vsum eos adhiberent, oculi ipsorum non erant necessarij, vt ideò possent sine detrimento, ne fugitarent, seipsos exoculatione securos reddere. Itaque ex praedictis perspectum habetur, praeter coagulum, & succos diuersos, nobis experientia notos, quendam alium condensandi casei modum antiquos cognouisse; medicos autem solos fuisse, vt 4. Meteorolog. capit. 3. scribit Aristot. qui coaguli opera lac in caseum condensarent, forsan quòd sic purior & valetudini accommodatior euadat: cùm qui alijs rebus commixtis efficitur, earum qualitates imbibere necesse habeat. Nam & Hippocrates loco citato Aristotelis sententiam ratam facere videtur, cùm ipse medicus coaguli sic mentionem faciat: ἔοικε δὲ τοῦτο τὸ πάθος γάλακτι, ἐπὴν τὶς ὀπὸν ἐμβάλλῃ ἐς τὸ γάλα, ψύξις γινομένη ἐπ' αὐτῷ γάλακτι συνεπάχυνε τὸ γάλα, καὶ ὁμοῦ ἐποίησεν. id est: *Similis est haec affectio lacti: quando quis succum lacti iniecerit, frigiditas ipsi lacti inducta id condensat, atque vnit.* Quamquam posset aliquis suspicari, nomine ὀποῦ, intellexisse Hippocratem succum ficulnum, vt saepè notatum est apud auctores, & praesertim poetas Graecos. Hippicem quoque herbam describit Plinius lib. 25. cap. 8. quam in ore habentes, famem sitimq; non sentire, & ob id Scythas illa etiam in duodenos dies durare in fame sitiq;. An verò sit herba Hippice Plinij, cuius meminit Theophrastus 9. de Hist. plant. 13. his verbis, διὸ ταύτῃ τε, καὶ ἱππάκῃ διάγειν φασὶ τοὺς Σκύθας ἡμέρας, καὶ ἕνδεκα, καὶ δώδεκα, vt credidisse videntur Hermolaus & Gaza, qui ἱππάκη vocem transtulit Equestri: an verò caseus equinus, sicut Turnebus in annotationibus in lib. Theoph. de Odoribus in hoc Plinium reprehendens, existimauit: non ita facilè ausim affirmare. Certè Theophrastus aliquid miri de Scythis dicere voluisse videtur. Atqui eos duodecim dies ea radice & caseo equino viuere consueuisse, nullam admirationem habet: quando ferunt, Zoroastrem interdum solo lacte sex menses transegisse, quod de quodam alio narrat Athenaeus: immò ipsemet Hippocrates, atque Herodotus videntur innuisse, plurimam temporis partem solo caseo equino Scythas victitasse. Igitur quin Turnebo discors sim, hactenus facere nequeo. An verò ope caloris an frigoris semper lacti coagulatio accedat, dubitari meritò posset: sed cùm à rebus diuersis facultatibus praeditis hanc operationem nasci constet, ab vtraque caussa proficisci autumo, calore serosum humorem exsuggente, frigore terrenum condensante, atque ab aqueis partibus segregante. Sic namq; cynara, gallinae ingluuies, πρόλοβος ab Arist. vocata, Cnicus (quod tradit Alexander Probl. auctor) coagulare conspiciuntur. Auenzoar quoque lib. 1. tract. 15. cap. 5.

myrobalanos ad lac coagulandum experientia inuentos esse optimos, etsi Galenus id ignorauerit, testatur. Illud mirum, quod à Ctesia scriptis mandatum est, radicem quandam apud Indos haberi, quae aquae aut vino parua mensura immissa, ita condensat, vt manu veluti cera teneri ac tractari queant: quemadmodum item de aquifoliae arboris flore aquam glaciante, & coriacesia calliciaq; idem operantibus, ex Pythagorae auctoritate tradit Plinius lib. 24. cap. 13. & 17. Id autem efficere vim radicis mirificè exsiccatoriam ac frigidam, propterea existimo quoniam Aristoteles scriptor grauissimus, in 4. Meteorol. lib. aquam, serum, & vrinam solo frigido sicco concrescere prodit: vbi etiam scribit, Arcadici quoddam vini genus esse, quod à fumo in vtribus siccatum adeò conspissatur, vt gladijs abrasum bibatur. Cur itaque apud Scribonium Largum aliosq; scriptores pro Muria dura non eam intelligamus, quae vi solis vsque adeò crassefacta sit, vt alterius liquidioris respectu dura quodammodo appareat? Certè Turnebus, alioquin oculatissimus, si Columellam in lib. 12. vbi muriae durae conficiendae rationem edocet, attentè lectitasset, non ipsi necesse fuisset eius etymologiam nimis subtiliter inuestigare: sed statim intellexisset, maiores nostros plures murias habuisse, & inter alias vnam, quam & copia salis & calore solis conspissatam, vt à reliquis separarent, duram nuncupare voluerunt, quaue etiam oliuas albas condiri cõsueuisse innuit Celsus in 2. lib. Nam Columella idem lib. 7. cap. 4. caelestis aquae sub dio solibus duratae ad pecoris scabritiem curandam meminit. Mentionem quoque facit Celsus lib. 2. ca. 30. aquae durae quam difficulter putrescentem exponit. Ad haec marinam aquam ad profligãdos varios morbos tam intus quàm extra in vsum receptam ab antiquis inuenio; qua sacerdotes Aegyptios Euripidem, illuc cum Platone appulsum, & morbo correptum, curasse memorat Laertius: vnde is quasi remedio gratiam redditurus, versiculum decantatum omnibus fecit:

Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Sententia Plinij defenditur de Lino viuo, & ex alijs comprobatur. Quid sit Scribonio Foenicium.
CAP. XXVII.

EX Cyprio lapide, quem Amiantum alij nominant, telas & vela spectaculi gratia maiores texisse, quae ignibus iniecta arderent quidem, sed flammis inuicta & splendidiora exirẽt, Dioscorides scripsit. Hunc quòd Plinius crediderit ac appellarit Linum viuum & inextinguibile, non erat à quibusdam recentioribus damnandus, quan-

doquidem Pausanias ante ipsum Carpasium linum, Strabo Caryſtium vocarant quem Solinus Carbaſum, Zoroaſter Boſtrychitem, quidam Corſoydem, alij Poliam, alij Spartopoliam, vulgares Pulueres ſalamandrae aut Alumen ſciſſile falsò dixere. Ex huiuſce generis lino mappas etiam factitatas, quae igni immiſſae, vt aliae aqua lotae, à ſordibus mundabantur, praeter Plinium Apollonius quoque auctoritate Taci. in lib. Mirab. hiſt hunc in modum teſtatur. Τάκος ἐν τῷ περὶ λίθων, ὁ καρύστιος (φησὶν) λεγόμενος λίθος ἐπιφύσεις ἔχει ἐριώδεις, καὶ χνοώδεις, ἐξ οὗ νήθεται καὶ ὑφαίνεται χειρεκμαγεῖα: στρέφεται δὲ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐλλύχνια, καὶ ἐπὶ καιόμενα λαμπρὰ, καὶ ἀκατάκαυστα. τῶν δὲ ἐκμαγείων τῶν ῥυπαινομένων ἡ πλύσις γίγνεται οὐ δι' ὕδατος ἀλλὰ κληματὶς καίεται, καὶ τότε τὸ ἐκμαγεῖον ἐπιτίθεται, καὶ ὁ μὲν ῥύπος ἀπορρεῖ, αὐτὸ δὲ λευκὸν καὶ καθαρὸν γίνεται ὑπὸ τοῦ πυρὸς, καὶ πάλιν εἰς τὰς ἐγχρήζει χρείας. τὰ δὲ ἐλλύχνια μένει τὸν ἅπαντα χρόνον ἀκατάκαυστα καιόμενα μετ' ἐλαίου. δοκιμάζει δὲ, καὶ τοὺς πτωματιζομένους ἡ ὀσμὴ τοῦ ἐλλυχνίου καιομένου. γίγνεται δὲ ὁ λίθος οὗτος καὶ ἐν Καρύστῳ μὲν, ἀφ' οὗ καὶ τοὔνομα ἔλαβεν, πολὺς δὲ ἐν Κύπρῳ, καταβαινόντων ἀπὸ τοῦ Περάνδρου ὡς ἐπὶ Σόλους πορευομένοις ἐν ἀριστερᾷ τοῦ Ελμαίου, ὑποκάτω πετρῶν, καὶ κατὰ πανσέληνον αὔξεται, καὶ πάλιν φθίνοντος τοῦ σελήνης μειοῦται καὶ ὁ λίθος. id eſt: *Tacus in libro de Lapidibus; Lapis (ait) Caryſtius dictus habet adnata quaedam lanuginoſa & colorata, ex qua materia nentur ac texuntur mantilia; ex eadem & fila pro lucernis torquentur, ſuntq́ dum vruntur ſplendida atque incremabilia. Porrò ſordes mantilium non aqua eluuntur, ſed clematis vritur, atque ei mappa imponitur, vnde ſordes omnis effluit, ipſaq́ mappa igne alba atque pura redditur, rurſumq́ in vſum adhibetur. Funiculi autem lucernarum ex ipſo facti, vſti cum oleo, nullo vnquam tempore conſumuntur. Atque harum lucernarum odore deprehenduntur, qui morbo caduco vexantur. Gignitur verò huiuſcemodi lapis tum in Caryſto, à quo nomen ſumpſit; tum copioſius in Cypro, quà à Perandro Sobolos verſus iter deorſum ducit, ad laeuam Elmaei, infra rupes; augeſcit circa plenilunium, rurſumq́ luna decreſcente minuitur.* Ex quibus manifeſtè colligitur, lapidem ſiue linum Cyprium, non tantùm ſpectaculi gratia, verumetiam ad mappas ac mantilia conficienda, vt quoque Plinius meminit, vſurpatum eſſe; quem vſum Dioſcoridem ſanè latuiſſe, nemo dubitet; fortaſſe quòd illius tempeſtate, vel potiùs in regionibus ſuis minimè amiantum in id adhiberetur. Ad hunc locum faciunt & illa, quae Plutarchus ſcripſit in libro de Defectu oraculorum: vbi flumina, fontes, metalla, aliasq; plurimas terrae vires, aliquando deficere oſtendens, idem eueniſſe ſcribit, lapidi Caryſtio, ſub hiſce verbis: καὶ μετάλλων τὰς μὲν ἐξαμαυρώσεις γεγονέναι κενὰς, ὡς τῶν περὶ Ἀττικὴν ἀργυρείων, καὶ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ χαλκίτιδος, ἐξ ἧς ἐδημιουργεῖτο τὰ ψυχήματα τῶν ξιφῶν, ὡς Αἰσχύλος εἴρηκε, λαβὼν γὰρ αὐτόθηκτον Εὐβοϊκὸν ξίφος: τῆς δὲ ἐν Καρύστῳ

πέτρας

πέτρας χρόνος οὐ πολὺς ἀφ' οὗ πέπαυται μηρύματα λίθων μαλακὰ νηματώδη συνεκφέρουσα. καὶ γὰρ ὑμῶν ἑωρακέναι τινὰς οἴομαι χειρόμακτρα, καὶ δίκτυα, καὶ κεκρυφάλους ἐκεῖθεν ὄντα περικαομένους, ἀλλ' ὡς ἂν ῥυπανθῇ χρωμένων ἐμβάλλοντες εἰς φλόγα, λαμπρὰ καὶ διαφανῆ κομίζονται, νῦν δὲ ἠφάνισται, καὶ μόλις οἷος ἶνες ἢ τρίχες ἀραιαὶ διατρέχουσιν ἐν τοῖς μετάλλοις. id est: *Metallorum quoque nonas haud mirum extinctiones factas, quemadmodum argenti apud Atticam regionem, atque chalcitidis, in Euboea, ex qua aquae frigore tinctos enses fieri solitum testatur Aeschylus his verbis: Capiens enim Euboicum ensem acie rigentem. Petrae autem in Carysto iam diu est quòd vena desijt glomos lapideos molles ferre, ex quibus fila nebantur. Nonnullos enim vestrûm mantilia, plagulas, retia ex illa materia contexta aspexisse puto, quae non comburuntur, sed vsu sordida effecta in flammam conijciunt, atque inde lucida & splendida efferunt: nunc autem euanuit, vixq; in metallis rarae veluti fibrae ac pili intercurrunt.* Laborauit Turnebus, vt quid Scribonio Foenicium significaret, apertum faceret. Sed quis non videt, ea verba in 267. sic legi debere: Secundum quae adijcitur crocum tritum ex aceto, deinde myrrha trita per se aspergitur, vltimum nitrum, & Asius lapis, phoenicio inducitur. Marcellus enim, qui Scribonium transcripsit, c 35. idem malagma describens, sic ea verba refert: Secundum quae adijcitur crocum tritum ex aceto, deinde myrrha trita aspergitur, vltimum nitrum, & Asius lapis additur. Ea verò vltima duo verba, Phoenicio inducitur, arbitror sic intelligendum, quòd malagma super pannum vel corium purpureum, dum postulat vsus, duci debeat, atque ita loco patienti apponi: corij phoenicij mentio est apud Plautum in Pseudolo. Nam & Marcellus & Scribonius alia huiuscemodi emplasmata memorant quae pannis superinducta aegrotantibus membris applicabantur, In 37. capite Marcelli: De lapide Sarcophago, Vnciam vnam tundes, & cribrabis, & ex aqua tepida permiscebis, atque in pannum inductum impones pedibus, & alligabis.

Finis libri Secundi.

HIER. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINÆ Auctoribus, & alijs Lectionum.

Liber Tertius.

Loca Oribasij ex Stobaeo restituta. *CAP. I.*

ORIBASIVS, qui multa veterum medicorũ scripta collegit, cuiq; ob hanc caussam medici omnes plurimum debent, in 9. Collect. suorum libro, nonnulla ex Antyllo de aere profert: quae quoniam apud Stobaeum diuerso satis modo leguntur, hic lectoribus proponere volui. Ea igitur quae in cap. 4. Oribasij scripta habentur; sic apud Stobaeum serm. 99. leguntur: ἡμέραν λαμβάνομεν σὺν τῇ νυκτί. ἀναλογίαν δὲ αὐτὴν ἔφαμεν ἔχειν τινὰ πρὸς τὸν ἐνιαυτόν, καθάπερ Ἱπποκράτης ἐν τῇ δευτέρῃ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπεσημειώσατο. ἔστι δὲ ὁ μὲν ὄρθρος ὑγρὸς καὶ θερμός, ἔαρι ἐοικώς. διὰ τοῦτο οἵ τε ὕπνοι εὐκρινεῖς, καὶ τὰ σώματα ἀνεῖται καὶ τὰ τῶν ὑγιαινόντων, καὶ τὰ τῶν νοσούντων, ὥστε καὶ τοῖς πυρέσσουσιν εὐφορώτατον εἶναι τὸν δὲ τὸν καιρόν. ἀναθυμιάσεις δὲ ἄνεισι περὶ τὸν ὄρθρον, καὶ αὖραι ποταμῶν ἀποπνέουσιν ὑγραὶ, καὶ δρόσος ἐπιπίπτει, ἄνθη ἀναβαίνει, καὶ πάντα τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα ἀνίησιν, ἔαρι τῆς καταστάσεως τῆς ὀρθρινῆς ἐοικυίας. τὰ δὲ μέσα τῆς ἡμέρας θέρει παρείκασαι. τὰ δὲ κατὰ τὴν δείλην φθινοπώρῳ: διὰ τοῦτο βαρῶν, καὶ δυσαρεστημάτων οἰστικά, νοσερῆς οὔσης τῆς δείλης, ἀνάλογον φθινοπώρῳ. τῆς δὲ νυκτὸς τὰ μὲν πρῶτα, καὶ τὰ περὶ τὴν ἑσπέραν, ὅμοια τῇ δείλῃ. ἐντεῦθεν οὔτε ὕπνου ἐπιτρέπομεν τοῖς κάμνουσι περὶ τὴν δὲ τὴν ὥραν, οὔτε ποτὸν προσφέρομεν, οὔτε ἄλλο προσάγομεν βοήθημα, εἰ μή τι ἕτερον προκαλοῖτο, ὑποψόμενοι τὸν καιρὸν τοῦτον, ὥσπερ καὶ τὸν δειλινόν. τὰ δὲ μέσα τῆς νυκτὸς χειμῶνι ἐξείκασαι· πλεῖστον γὰρ τότε ὁ ἥλιος, καθάπερ καὶ ἐν χειμῶνι, ἀφέστηκεν ἡμῶν. αἵ τε οὖν ὀδύναι τοῖς νοσοῦσιν ἰσχυρότεραι τῆς νυκτὸς εἰκότως, διὰ

τὸ

τὸ ψῦχος πυκνομένης τῆς ἐπιφανείας, καὶ ἀπολαμβανομένης τῆς κατὰ τὸ ἄδηλον διαπνοῆς. καὶ τὰ ῥεύματα δὲ, καὶ τὰ τῶν ὀφθαλμιώντων, καὶ τὰ τῶν δυσεντερικῶν, καὶ κοιλιακῶν, καὶ τὰ αἱματικὰ, ἀπὸ τῆς αὐτῆς προφάσεως ἐπιγίνεται, παντὸς τοῦ εἰωθότος ἀπεῖναι κατὰ τὸ ἀφανὲς εἰς ἕνα τόπον συνωθουμένου τὸν ῥευματιζόμενον. τὰ δὲ τελευταῖα τῆς νυκτὸς διὰ τὴν πρὸς τὸν ὄρθρον γειτνίασιν τῆς αὐτῆς ἐκείνῳ κράσεως μεταλαμβάνει. *Ea verò in Latinis codicibus hunc in modum restituenda erunt; Diem vnà cum nocte modo intelligimus, eumq́ anno similem esse pronunciamus, quemadmodum Hippocrates in secundo Epidem. significauit. Matutinum enim tempus humidum calidumq́ est veri simile; quamobrem somni puri, & corpora tam sanorum quàm aegrotantium recreantur. Ex quo fit, vt febricitantes hac hora placidissimè degant: nam exhalationes mane dissoluuntur, & humidae fluminum aurae respirant, & ros cadit, flores exurgunt, omniaq́ è terra orientia attolluntur: nimirùm matutina constitutione veri simili existente. Meridies autem aestati comparatur. Pars verò quae ad occasum pertinet, autumno: propter hoc grauitates ac fastidia infert, quippe cùm occasus morbosus sit. Noctis verò pars prima, & quae circa vesperam est, occasui similis est, eo tempore neque somnum aegroto suademus, neque potum damus, neque vllum aliud auxilium adhibemus, nisi quid aliud admoneat: quod facimus, veluti illud tempus aequè ac tempus occasus vereamur. Mediae noctis tempus hiemi comparatum est, siquidem tum sol primùm à nobis, vt hibernis diebus, distat. Ergo dolores nocturno tempore vehementiores sunt, idq́ meritò, cùm nox suo frigore extremam cutim denset, & perspirationem, quae clàm in corporibus fit, intercipiat: & defluxiones, tum eorum qui lippitudine laborant, tum eorum, quos tormina intestinorum exercent, tum eorum qui Coeliaci nominantur, tum eorum quibus sanguis fluit, ab hac eadem caussa promouentur, cùm ij, qui defluxionibus correpti sunt, id totum, quod clàm ferri consueuit, vnum in locum amandent. Vltima noctis pars, propterea quòd matutino tempori propinqua est, eiusdem cum eo temperamenti est particeps.* In eodem similiter lib. 11. quae scribuntur, ita Stobaeus refert: οἱ ὑψηλοὶ τῶν τόπων ὑγιεινότεροι, τοῦ ἀέρος ἐν αὐτοῖς μὴ μένοντος, ἀλλὰ περιχεομένου, καὶ ὑπὸ τῶν ἀνέμων συνεχὲς ἀπωθαυμένου. εὐπνοοῦντες δὴ, καὶ διατεθεῖσι πάσαις ἐπιτήδειοι, τοῖς περὶ θώρακα καὶ κεφαλὴν πεπονθόσι, καὶ τοῖς αἰσθητηρίοις πᾶσιν. οἱ δὲ ταπεινοὶ τοῖς μὲν προειρημένοις ἀνάρμοσοι, διαφορουμένοις δὲ, ἢ καὶ συγκοπτομένοις ἐπιτήδειοι, καὶ γέρουσι δὲ ἁρμόζουσι μᾶλλον τῶν ὑψηλῶν. οἱ δὲ παραθαλάττιοι τόποι τοῖς τε ὑδρωπικοῖς, καὶ τοῖς ὑπὸ ῥεύματος ἔτι σινομένοις ἐνοχλουμένοις ἁρμόδιοι, καὶ ὅπου διαμύξαι, ἢ θάλψαι, ἢ ἀνασεμῶσαι: ἀγαθοὶ δὲ καὶ νεφριτικοῖς ἢ ἀρθριτικοῖς πᾶσιν, ἐπιτήδειοι δὲ, καὶ εἰς ὄρεξιν κεκακωμένοις. οἱ δὲ μεσόγειοι ψυχρότεροι τῶν παραθαλαττίων, καὶ πρὸς μὲν τὰ ὀξέα νοσήματα, ἐάν γε μὴ ἑλώδεις ὦσι, μηδὲ κοῖλοι, κρείττους τῶν παραθαλαττίων, πρὸς δὲ τὰ χρόνια χείρους. οἱ δὲ ἑλώδεις κακοὶ μὲν ἀεὶ, θέρους δὲ, καὶ λοιμώδεις.

δεις. πετρώδεις θέρους μὲν πνιγώδεις, χειμῶνος δὲ χαλεπῶς ψυχροί, οὐ φαῦλοι δὲ πρὸς ὑγείαν. οἱ δὲ παραποτάμιοι, ψυχροὶ καὶ ἀνώμαλοι, ἀτροφίαις μόναις ἐπιτήδειοι ταῖς δι' ὑγρότητα συνισταμέναις. χείρους δὲ τούτων οἱ τελματώδεις. οὐ γὰρ μόνον φαῦλον τὸν ἀέρα κατασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς καρποὺς χείρους, στόμαχόν τε λυμαίνονται, καὶ τὰ σπλάγχνα σκληρύνουσι, καὶ καχεξίας καὶ κακοχυμίας καὶ ὑδέρους ἀποτελοῦσι, κακοὶ δὲ καὶ οἱ πρὸς μετάλλοις τισὶν ὑφεστῶτες: ξηροὶ γὰρ, καὶ πνιγώδεις, οἱ δὲ βαθύγειοι εὐχυμότεροι ὄντες, ταῖς ξηροτέραις ἁρμόζουσι διαθέσεσιν. οἱ δὲ ἀργιλλώδεις διαλυτικοὶ τοῦ στομάχου, ἔκλυτον ἔχοντες τὴν ἀναθυμίασιν. οἱ δὲ πυρόγειοι ξηραντικώτεροι τούτων· οἱ δὲ μελάγγειοι πάντες ἄριστοι. *Sic vero Latinè interpretanda sunt: Loca sublimia saluberrima sunt, cùm aer in eis non sit permanens, sed perfundatur, & à ventis continenter exagitetur; cumq; rectè perspirentur, omnibus thoracis affectionibus erunt accommodata, & capiti laboranti, & omnibus sensuum instrumentis conuenient. At loca humilia antè dictis non sunt idonea: ijs verò qui per halitum digeruntur, qui in syncopas cadunt, & senibus, magis quàm sublimia apta sunt. Loca verò maritima hydropicis, & quibus quaeuis defluxio molesta est, accommodata sunt, itemq; vbi detergendum, aut calefaciendum, aut aperiendum est, conueniunt; sed prosunt etiam omnibus ijs, qui neruorum & articulorum doloribus torquentur. Iam deprauatis quoque appetitibus prosunt. Mediterranea verò sunt maritimis frigidiora: caeterùm ad morbos acutos, si neque palustria, neque caua fuerint, sunt maritimis accommodatiora; sed ad morbos diuturnos ineptiora. Stagnantia cùm semper sunt in vitio, tum verò etiam aestate sunt pestilentia Petraea aestate quidem suffocant, hieme verò molesta frigora faciunt, neque tamen sanitati incommodant. Quae verò sunt prope flumina frigida ac inaequalia existunt, solis atrophia ob humiditatem laborantibus accommodata. Hisce peiora habentur lutulenta: quoniam non solùm aerem prauum, sed & fructus deteriores reddunt, stomachum corrumpunt, viscera indurant, malos habitus, cacochymias, & hydropas pariunt. Praetereà quae metallis propinqua sunt, mala itidem existimantur, siquidem sicca sunt, & suffocantia. Quae verò sub terra sunt, si boni succi fuerint, siccioribus affectionibus apta censentur. Argillosa verò robur dissoluunt, cùm exhalationem habeant, in qua exsoluendi vis inest. Russa maiore exsiccandi vi, quàm quae nunc diximus, sunt praedita: nigra verò omnibus bonitate longè praestant.*

De Cyphoide, & Cyphi, Galeni, Plutarchi, & Herodoti loca collocata, emendata, et explicata, De verbo ταριχεύειν, in condiendis corporibus mortuis vsurpato. CAP. II.

EX praeclarissimis, quas ad varia morborum genera reliquit Andromachus, compositionibus, vna fuit pro hepaticis curandis, Cyphoides appellata, cuius Gal. 8. de Comp. med. secundùm loca, mentionem faciens, sic ab ipso vocatã scribit ob similitudinẽ illius Cypheos, quod Aegyptij omniũ primi inuenere, ac in honorẽ Deorum quotidie accendere, eiusq; vapore templa suffumigare consueuerunt. Cypheos verò compositionem, etsi Damocrates ex Ruffo, in 2. Antidotorum Gal. lib. clarissimè explicasse videatur: nihilominùs & à Plutarcho traditam descriptionem proponere gratum futurum putaui, vt vtrisque simul conlatis, Galeni historiae splendor & gratia maior addatur. Plutarchus itaq; in libello de Iside & Osiride, prope finem, sic lingua nostra loquitur: *Cyphi autem temperamentum est ex decem & sex rebus compositum, cypero, melle, vino, & vua passa, & resina, & myrrha, & aspalatho, & seseli, & iunco odorato, & bitumine, & musco, & lacaphtho (nam vbi Graecè τρύων legendum βρύον, & λαπάθου) praeter haec vtraque iunipero, quarum alteram maiorem, alteram minorem vocant & cardamomo, & arundine. Componunt autem non temerè, sed recitatis interim, dum seplasiarij temperant, scripturis sacris. Numerus verò tametsi maximè videtur quadratus ex quadrato, & solus habere aequalem aequaliter numerum eò, quòd loco aequalem ambitum decenter inducat, minimè est nominandus. In hoc autem cooperari oportet inter se simul plurima, quae coniuncta sunt, cùm odoriferas habeant facultates. Dulcem enim spiritum & vtilem emittunt exhalationem, per quam & mutatur aer, & corpus etiam spiritu commotum constringit, vt & erga nos accommodetur, & temperamentum blandum habeat, & continuas grauesq; curas diuturnas sine ebrietate relaxat, ac soluit, & vim imaginatiuam & insomniorum capacem veluti speculum leuigat, ac puriorem reddit, nihilo deteriùs quàm lyrae pulsus, quibus ante somnum vtebantur Pythagorici. Odorata enim sensum deficientem reuocant saepe, rursus obtundunt & auferunt diffusis prae tenuitate per corpus humoribus; sicut & medici nonnulli somnum fieri dicunt, cùm cibi exhalatio leniter circa viscera serpens, & blandè attrectans, pruritum quendam facit. Cyphi autem tum potione tum massa vtuntur. Potum enim interiora purgare videtur:*

tur: missa verò emollit. Et praeter haec resina Solis opus est, & myrrha, earum plantarum, quae ad Lunam lacrymas emittunt. At inter ea, quae Cyphi constituunt, sunt quae nocte gaudent magis, vt sunt quaecunq. ventis frigidis, & vmbris, & rore, & humoribus nutriri solent: quando solis quidem lumen vnum est, ac simplex, & solem Pindarus nullo contradicente dicit per aetherem cerni: sed nocturnus aer commixtio est ac temperamentum multorum luminum, multarumq. virtutum veluti seminum ex omnibus in vnum sidus confluentium. Meritò itaque illa, cùm simplicia sint, & ex sole originem trahant, interdiu, haec verò cùm mixta sint, & varia qualitatibus, incipiente nocte sufficiunt. Quemadmodum autem Plutarchus Cypheos potionem interiora purgare scribit, similiter quoque dixit Damocrates: τινὲς δὲ καὶ τοῖς ἧπαρ, ἢ τὸν πνεύμονα, ἢ καὶ τί γε ἕτερον σπλάγχνον ἐξηλκωμένοις, πίνειν διδόασιν ὡς δραχμὴν τοῦ φαρμάκου. id est: *Quidam autem ijs, qui iecur, vel pulmonem, vel quodpiam aliud viscus vlceratum habent, drachmam pharmaci bibendam tradunt. Vt inter ipsos conueniat, non solùm suffitu, sed etiam potu pro medicamento in vsu extitisse id mixturae genus.* Quod porrò memoriae mandauit Galenus 3. de Loc. affect. Cypheos odorem, capitis dolorem inducere: id intelligendum est de quibusdam, qui leui qualibet de caussa eius partis dolore occupantur, quando praesertim caput calidum à natura habent. Alioquin scriptum est ab eodem Plutarcho in lib. citato, Aristotelem voluisse cerebrum ab odoribus maximè recreari: quin ipsemet Gal. 2. de Comp. medic. s. l. vbi in febribus humores frigidi dolorem capitis faciunt, fronti illini Cyphi praesentaneum remedium putat. Quod cùm tradat Damocrates Aegyptios Dijs quibusdam in sacrificio succendere consueuisse, fit vt credam, de illo Herodotum sermonem facere, quando in 2. lib. eius gentis in sacrificando ritus enarrans ait. *His actis, reliquum bouis corpus stipant panibus puris, & melle, & vua passa, & ficis, & thure, & myrrha, atque alijs odoribus: vbi haec infarcerunt, adolent, multum vini oleiq. infundentes.* Et quoniam de Aegyptijs sermonem hactenus habui, non omittam notare, apud Herodotum hoc verbum ταριχεύειν iccirco vsurpari saepissimè, in corporum mortuorum conditutis, quòd cùm plures gens illa haberet modos, quibus mortuos à putredine seruarent, primus omnium atque etiam frequentiùs à populo vsurpatus fuit, qui ex solo constabat sale. vnde iure condire corpora dicebatur Salire; & condita τεταριχευμένα. Nam simpliciora & cuiuis promptiora primò cognita & in vsu posita fuisse, rationi valde consentaneum est.

De

De turdis Horatij et Martialis defenditur iudicium, & Galeni sententia improbatur. Modus coquendi phasianos. Locus Varronis emendatus. CAP. III.

Vlti mirati sunt, quòd Horatius Flaccus scripserit:

Nil melius turdo, nil vulua dulcius ampla.

idq; Martialis confirmarit, dicens:

Inter aues turdus (si quis me iudice certet)
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

in eamq; venerunt sententiam, vt veteres tanquam gulae indoctos damnarent. Sed si rem hanc exactiùs considerare velimus, profectò apparebit haud quaquam malè eos iudicasse. Nam quantam nutriendis pinguefaciendisq; turdis maiores operam impenderent, M. Varro in 3. de Re rust. lib. & Columella posteris testatum fecerunt: vbi praeter alia innumera circa turdos studia, in cibum illis quotidianum offas & ficis & farina aliàs crassiore aliàs subtiliore confarctas, nec nō milium cum aqua copiosa & clara praebitum fuisse, monstrat: vt hac ratione persuasum cuique esse possit, aues similibus cibis, alijsq; curis enutritas, iucundissimas euasisse, adeò vt singuli turdi ternis denarijs iure emptitari potuerint, quemadmodum interdum tēpore suo Varro, quotidie aetate sua factum scribit Columella. Atque temporibus nostris turdorum saginandorum cùm nullus curam gerat, sed quales capiuntur in coquinas mittantur, necesse est eam in ipsis manducandis suauitatem minùs percipi. Illud sanè de turdis non parua admiratione mē afficit, quomodo Galenus eos & passerculos duriores esse concoctu perdicibus, attagenis, columbis, gallis, phasianis, & gallinis scripserit 3. de Alim. fac. Quem locum aliquo mendo scatere, posset quis suspicari, nisi eadem verba apud Oribasium & Aetium notata haberentur. Cur autem hoc admiror, potissimum in caussa est, quòd & 7. Methodi, & alibi ex Galeno colligitur, quaecunque magis nutriunt, debere difficiliùs (datis caeteris paribus) à calore naturali cōfici. Vnde si turdis & passeribus magis perdices, gallinae, & phasiani nutriunt, suntq; (vt loquitur Celsus) materiae firmioris, par est quoque difficiliùs concoqui. Iam verò phasianos, quos, quantum ad coctionem ac nutriendi vim spectat, gallinis pares, edendi verò suauitate superiores facit Galenus, solis vaporibus à culinarum magistris ob maiorem gulae iucunditatem coqui consueuisse, apud D. Hieronymum

nymum obseruaui. Is enim in Epistola ad Oceanum 83. sacerdotis munera typicè enarrans, sic eum depingit: Debere esse domum suā bene regentem, non vt opes augeat, non vt regias paret epulas, non vt caelatas patinas struat, non vt phasidas aues lentis vaporibus coquat, qui ad ossa perueniant, & superficiem carnis non dissoluant artifici temperamento. Hoc etiam pacto solitum fructus coqui pro valetudinarijs meminit Galenus 2. de Comp. medic. vbi examinat scripta Apollonij ad capitis dolorem ex ebrietate: & Alexander Trallianus lib. 12. cap. de Tertiana. Aethiopas in arenis carnes coquere multorum testimonio comprobatum est, ob id apud Varronem περὶ αἰρέσεων, ita legendum puto, *neque in puluere libyco, non mythico, coquam carnes, quibus satullem corpora, ac famem ventris.*

De Aconiti nomine, ex Antigono, De eodem Athenaei locus emendatus: item alter Theophrasti meliùs quàm à Gaza interpretatus. De Cicuta quaedam. Error Macrobij. CAP. IIII.

Diu inter auctores disputatum fuit, à quonam aconiti nomen acceptum esset; tandemque potior pars Theophrasto adhaesit, qui in 9. de Plātarum historia sic ipsum vocatū scribit, ab Aconis Periandinorum siue Mariandinorum (vt quidam corrigendum volunt) pago ad Heracleam Ponti. Theoprasti sententiam ex Theopōpo cōprobauit primò Aelius Promotus, cuius verba haec sunt ex lib. περὶ ἰοβόλων καὶ δηλητηρίων φαρμάκων, qui in Vaticana bibliotheca seruatᷓ: Τὸ ἀκόνιτον φύεται μὲν ἐν Ἀκόναις, λέφος δὲ ἐστὶν ἐν Ἡρακλείᾳ οὕτω καλούμενος Ἀκόναι, ὡς ἱστορεῖ Θεόπομπος: Εὐφορίων δὲ ἐν τῷ ξενίῳ ἐστὶ δὲ τὸ ἀκόνιτον ῥίζιον ἀγρώστει διαμφερές, ἀπὸ τοῦ τόπου τοῦτο ὄνομα κέκληται, ὃ καὶ παρδαλιαγχές τινὲς ὀνομάζουσι, διὰ τὸ τὰς παρδάλεις ἀπογευομένας τούτου πνιγμὸν ὑπομένειν. i. *Aconitū in Aconis quidē nascitur: mōs autē est in Heraclea sic vocatus, vt narrat Theopōpus, vt verò Euphoriō scribit in Xenio, Aconitum radicula est gramini similis, à loco huiusmodi nomē sortita, quā nonnulli Pardaliāchē vocāt, proptereà quòd pardali, si eam gustauerint, suffocantur.* Deinde Antigonus in Collectaneis paradoxis, vbi haec scribit, Θεόπομπος δέ φησιν ὁ ἱστοριόγραφος· τὸ καλούμενον ἀκόνιτον γίνεσθαι μὲν περὶ Ἡράκλειαν τὴν ἐν ταῖς ὀνομαζομέναις Ἀκόναις, ὅθεν καὶ τῆς προσηγορίας τετυχηκέναι, δύναμιν δὲ ἐναργῶς ὂν, οὐκ ἐνεργεῖν οὐθὲν, ἂν παρείη τις πήγανον ταύτην ἡμε-

ραν. ὡς Ἀγαθάρχου τοῦ τυράννου πολλοὺς ἀποκτείναντος φαρμάκῳ, καὶ περιφωραθέντων λανθάνειν, ὡς ἐγένετο συμφανές, τοὺς πλείστους Ἡρακλειωτῶν οὐ πρότερον ἐξιέναι, πρὸ τοῦ φαγεῖν πήγανον. id eſt, *Theopompus verò hiſtoriarum ſcriptor aconitum vocatum circa Heracleam in Aconis vocatis naſci, atque inde nomen habuiſſe narrat: cùm autem magnas vires poſſideat, quicquam non operari, ſi quis eadem die rutam potet. Vnde de Agatharco tyranno multos eo pharmaco tollere, atque latere cupiente: vt primùm res detecta eſt, plurimi Heracleotarum non exibant domo, priuſquàm rutam comediſſent.* Quomodo verò Agatharchus Heracleotas aconito interficeret, Theopompus apud Antigonum clarè non expreſſit: conijci tamen poteſt, occultum aliquem modum habuiſſe, quando ipſe tanto tempore latuit, atque Heracleotae, vt illaeſi euaderent, antequàm è domibus proprijs exirent, rutam bibebant; quaſi nulla vi, aut arte alia ſeſe tueri valerent. Quo in caſu id venenum etiam extimarum partium contactu fortè iugulare potuiſſe crederem, poſtquàm Heracleotae ſtatim extra domos venenum formidabant: ac Teophraſtus & Plinius retulerunt, aconitum θηλυφόνον, genitalibus quadrupedum fœminarum ſolummodò inditum, eo die enecare: alijque ſcripſerunt, aconitum, tam extrinſecus, quàm intrinſecus homini nocere, niſi veriſimilius eſſet, Agatharchum eo ſecreto cōponendi aconiti modo ad interimendos Heracleotas vſum, cuius Theophraſtus 6. de Hiſt plant. cap. 16. meminit; vbi ſecundùm interpretationem noſtram ſic loquitur de aconito: *Petroſis locis maximè gaudet, eo nec oues, nec aliud animalis genus paſcitur. Ad hoc autem vt operetur, quodam modo componi dicunt: nec cuiuſuis eſſe: & propterea cùm medici eam ignorent, pro putrefactorio vti; quinimmò nec in vino, nec in mulſo ad quacunque alia propinatum vllatenus ſentiri. Ita verò componi, vt quibuſdam ſtatis temporibus veluti duorum, aut trium, ſex vel menſium, aut vnius anni vel duorum ſpatio, ſuſtollat: atque eos infeliciſſimè mori, quibus longiori tempore corpus conſumitur, feliciùs autem, quibus citiùs. Nec vllam eius antidotum ſpontè naſcentem (vt audimus) inueniri, ſed quadam auxilia illis, qui acceperunt, eſſe reperta: ſi quidem incolæ nonnullos melle, & vino, & ſimilibus, ſed rarò, & cum labore, à morte reuocant.* Hæc Theophraſtus. in quibus quot graues errores commiſerit Gaza, cognoſcet, quicunque eius verba & noſtra Graecis conferre voluerit. Id quod ex Antigono retuli, apud Athenæum quoque 3. Dipnoſ. paullò diuerſiùs legitur, hoc pacto: Εἴτις τούτους ἀπιστεῖ, μαθέτω καὶ παρὰ Θεοπόμπου τοῦ χίου, ἀνδρὸς φιλαλήθους, καὶ πολλὰ χρήματα καταναλώσαντος εἰς τὴν περὶ τῆς ἱστορίας ἐξέτασιν ἀκριβῆς. φησὶ γὰρ οὗτος ἐν τῇ ὀγδόῃ καὶ τριακοστῇ τῶν ἱστοριῶν περὶ Κλεάρχου διηγούμενος, τῶν ἡρακλειωτῶν τῶν ἐν τῷ πόντῳ τυράννου, ὡς βιαίως ἀπέκτεινε πολλούς, καὶ ὡς τοῖς πλείστοις ἐδίδου κώνειον πιεῖν. ἐπειδὴ οὖν, φασὶ

παίτες

πάντες ἔγνωσαν τὴν τοῦ φαρμάκου φιλοτησίαν, οὐ πρότερον τῶν οἰκιῶν πρὶν φαγεῖν πήγανον· τοῦτο γὰρ τοὺς προφαγόντας, μηδὲν πάσχειν πίνοντας τὸ ἀκόνιτον· ὃ κληθῆναί φησι, διὰ τὸ φύεσθαι ἐν τόπῳ, Ἀκόναις καλουμένῳ, ὄντι περὶ τὴν Ἡράκλειαν. idest, *Si quis fidem his adhibere non vult, apud Theopompum Chium discat, hominem veritatis amantissimum, quiq; in exacta historiarum cognitione comparanda multum pecuniarum consumpsit. Hic enim in 38. Historiarum libro sermonem faciens de Cleacho Heracleotarum in Ponto tyranno, vt vi multos sustulit, & vt plurimis aconitun potu dedit: Postquàm, ait, omnes pharmaci in potu faciendam à rege inuitationem cognouerunt, haud priùs domo exierunt, quàm rutam comederent: eò quòd nil ab aconito lædantur illi, qui priùs hanc potarint. Aconitum vocari scribit à loco circa Heracleam Aconis appellato.* Sed vbi apud hunc habetur, ἐδίδου κώνειον πιεῖν, corrigendum esse puto, ἀκόνιτον: quoniam cùm Antigoni, nuper citati auctoritas id expostulat, tum maximè ipsiusmet Athenaei postrema verba requirunt. Vt interim quoque non omittam, cicutam valde aconito lenius esse venenum, & iccirco eam maiori mensura propinari, atque interdum fallere: Nisi malumus, Athenæo κώνειον & ἀκόνιτον idem extitisse: quemadmodnm Stephanus in libro de Vrbibus, eum citans, in voce Ἀκόναι attestari videtur. Quo pacto Arabum errorem tegere quoque possemus, qui κώνειον & ἀκόνιτον forsan idem putantes, turdos siue sturnos aconito vesci tradiderunt: cùm non aconito, sed cicuta eos nutriri, Galenus & alij veriùs tradant. Vt enim vulgò hodie Toxici nomine genus veneni quoduis significamus, sic fortè & cicutam & aconitum veteres indifferenter vsurparunt, quando scilicet, venenum, & non plantarum genus diuersum erat significandum. Ex ijs quoque Athenaei verbis clarum esse potest, apud Antigonum non Agatharchum, sed Clearchum esse legendum, atque illum ea die, in qua olim reges pocula prægustata porrigebant populo, vt hac propinatione suam erga ipsum beneuolentiã testarentur, ipsa pocula aconito inficere, atque hoc pacto illos interficere decreuisse. Porro cicutam vino haustam irremediabile malum inducere, & si post ipsam vinum bibatur, eius prauitatem atque vim castigare, Plinius intellexit, quando lib. 16. cap. 5. scripsit, Sicut cicuta homini venenum est, sic cicutæ vinum. Cuius euentus eam rationem afferre soleo, quòd cicuta pauco vino hausta citiùs ad vitalia penetrat, nec ab illo sui vis hebetatur: at si vinum largè bibatur, postquàm ipsi per aliquod tempus cum natiuo calore pugna fuit, vim eius in pugna iam retusam ab illo vtpote calido penitus extingui necesse est: & iccirco apud Platonem in Phædone voluerunt satellites, vt Socrates hausta cicuta non moueretur, timentes ne calore motus veneficum cicutæ frigus nimiùm retusum foret,

ſicque mors, vel impedita vel ſaltem prorogata eſſet. Itaque Macrobium erraſſe facilè hinc patet, quando lib.7.cap.6. ſcripſit, Aconito poto ſuperhauſtum vinum eſſe remedio: ſicut vinum cum aconito tritum, & potu hauſtum, irremediabile malum facit. Praeterquàm enim quòd de aconito id nullus probatæ fidei auctor tradidit, niſi vt ſuprà ipſum quoque tueamur, Plutarchus etiam, à quo omnia illa accepit, 3. Sympoſ.5. monſtrat, non de aconito, ſed περὶ κωνείου, ſiue de cicuta ea vera eſſe; vt Macrobrius hallucinatus ſit, κώνειον, id eſt, cicutam, aconitum eſſe putans. Eſt apud eundem Plutarchũ in lib. περὶ ἰδολεσχίας. hiſtoria ſcitu digna de illis, qui templum depeculaturi, priùs cicutam potarant, ſecumque lagænam vino plenã attulerant, vt ſi capti fuiſſent, veneno interirent: ſin minus, vini potu ſeſe à veneno liberarent.

Macrobij error ob imperitiam medicinae. Quòd potus ad pulmonem pertingat, non vnum Platonem dixiſſe. Plutarchi locus ex Macrobio emendatus: alter Theophraſti explicatus, & ab errore Gazae vindicatus. CAP. V.

Acrobius, qui totum Saturnalium ſuorum ſeptimum librum ex Sympoſiacis Plutarchi verbotenus furatus, illius nunquam mentionem fecit, ſi à nobis interdum damnabitur, eum ingratitudinis ſuæ debitas luere pœnas æqui iudices clamabunt; quemadmodum hoc loco, vbi Plutarchi, quem Latinum eius nomine occultato faciebat, veſtigia deſerere, & medicorum arenas ingredi non veritus, calumnijs locum ſatis amplum parauit. Dum enim eius lib.cap.4. quattuor virtutes, quas medici naturae in perficiendis nutrimentis ſubminiſtrare ſciunt, exprimere conatur, quaſi in primo limine maximo errori impegit. Siquidẽ nullus eſt vel in medicinæ auctorum lectione minimùm verſatus, qui ignoret, eas facultates appellari, ἑλκτικὴν ſiue attractricem, καθεκτικὴν id eſt retentricem, ἀλλοιωτικὴν vel alteratricem, & ἀποκριτικὴν ſiue expultricem: quam verò ipſe falsò καθεκτικὴν vocat, ἑλκτικὴν eſſe: & quam καταδεκτικὴν, καθεκτικὴν, ex ipſiuſmet verbis intelligere facilè licet. Neque etiam vllus adeò rudis grammaticus inueniatur, qui κατέχειν pro trahere, & καθεκτικὴν facultatem pro attractrice vſurpare velit. Sed hoc illius fortè non proprium, at librariorũ

culpa

culpa erratum ſit. Aliud autem cum multis illi commune, & forſan cum Plutarcho & Galeno, qui Platoni adſcripſerunt, tanquam primus & ſolus potum per aſperam arteriam ad pulmones deſcendere ſenſerit: cùm ante ipſum fuerint celebres medici idem ſentientes; aduerſus quos Hippocrates ſiue Polybus in 2. de Morbis diſputauit, & quos potiùs quàm Platonem ab Ariſtotele in libris de Animalibus dãnari crediderim. Imò verò Plutarchus: in Stoicorũ repugnãtijs hanc opinionẽ etiã Hippocrati tribuit, multisq; alijs veteribus. Hippocrates verò in lib. de Corde (ſi tamen eius eſt) id planè ſenſiſſe videtur. Hiſce adijciam, aliquas quoque gratias Macrobio habendas eſſe, nempe qui plures in Plutarchi Problematibus, lacunas explendi & errores corrigendi ſcriptis ſuis poteſtatem faciat; ſicuti ex loco citato hos verſus Eupolidis apud Plutarchum corruptos reſtituere poterit quiuis:

Βοσκόμεθα ὕλης ἀπὸ παντοδαπῆς, ἐλάτης,
Πρίνυ, κομάρυ τε πτόρθους ἁπαλους ἀποτρώγουσαι,
Καὶ πρὸς τούτοισιν ἔτ' ἄλλ', οἶτον κύτισόν τε, ἠδὲ
Φάσκον εὐώδη, καὶ σμίλακα τὴν πολύφυλλον,
Κότινον σχῖνυ, μελίαν, συκῆν, δρυῦ κιττὸν, μυρίκην,
Πρόμαλον, ῥάμνον, φλώμον, ἀνθερικὸν, κισθὸν,
Φηγὸν, θῦμα, θύμβραν.

Quos ſi Adrianus Iunius legiſſet, non traduxiſſet, *φάσκον εὐώδη*, Legumina odora, ſed aut alio quodam modo legiſſet, aut, *φάσκον* intellexiſſet ſaltem apud Heſychium, ſi nõ apud alios, eſſe *τὸ ἐπὶ τῶν δρυῶν γινόμενον*: quae omnia vnà cum caeteris enumeratis ab Eupolide, capras lubentiùs quàm legumina paſci, nunquam negarent paſtores. Quamquam illius poetæ ſententiam nequaquam opinioni eorũ fauere putem, qui multiplices cibos faciliùs concoqui ſimplicibus aſſerunt; propterea quòd ex Eupolide non conuincitur capras ſimul tot eduliorum genera manducare; ſed quòd, cùm maior pars aliarũ pecudum duobus tribusve tantùm cibis vtatur, ipſae vno vel altero deficiente, adhuc multas habent, quibus veſci queant, plantas vel herbas. Quid porrò ſit *φάσκος* fuſiùs Heſychio indicarunt nobis Theophraſtus, atque Plinius. Is enim 3. de Hiſt. plant. cap. 9. ſic ait: *ἡ αἰγίλωψ μόνη φέρει πόλιον καὶ βράγχιον. καὶ γὰρ πηχυαῖον καταχρὴ μεταῖ καθά· ερ τρύγχος ὀθονίυ μακρόν. φύεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ φλοιοῦ, καὶ οὐκ ἐκ τῆς κορυφῆς, ὅθεν ἡ βάλανος, οὐδ' ἐξ ὀφθαλμοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλευγίυ τῶν ἄνωθεν ὄζων ἔχει.* Quæ verba dũ transferret Theodorus, miror cur, (quod plerunque facere ſolet) Plinij verbis hac de re vſus non ſit, quæ ſic ſe habent lib. 16. ca. 8. *E glandiferis ſola, quæ vocatur aegilops, fert panos arentes, muſcoſo villo, canos, non in cortice modo, verum & è ramis dependentes, cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus*

nter vnguenta. Hactenus Plinius. qui licet in aliquibus à Theophrasto diuersa scribere videatur, cùm (vt Dioscorides & Eupolides) odoratum faciat huiuscemodi muscum, quod non indicat Theophrastus: attamen omnia mirè ipsi plantæ accommódantur. Quemadmodum nec rei, nec Theophrasti verbis conuenit, quod Gaza, ἐκ τῆς κορύνης, transtulit, E surculo. Siquidem κορύνη apud Theophrastum modo vocatur germinatio arborum, à clauæ similitudine, sicut lib. 3. cap. 6. de Hist. modò geniculatum incrementũ, & cacuminum articulatio, quod ait Plinius lib 16. cap. 25. & quod in loco proposito significare existimo. Surculus verò id germẽ, quod ramis enascitur: à quo non est dubitandum quin muscus exeat.

Lucretij locus de Peste Hippocrati collatus, et eius defensio. CAP. VI.

Vlti fuere ex veteribus, qui pestis rationem explicare, & posteris tradere tentarunt: sed vnum Hippocratẽ in eo genere omnes alios excelluisse inter medicos constat, nõ modò in ijs, quos Epidemicos inscripsit, libris, verũ etiã alibi, & praesertim in illo volumine, vbi περὶ φυσῶν, siuè de Spiritibus disertissimè tractat: quod cùm ab Erotiano, Galeno, Gregorio Nazianzeno, Stobaeo, & ab alijs fide dignis scriptoribus, vt Hippocraticum citetur, quin magnae apud medicos existimationis tamquam Hippocratis doctrina plenum esse debeat, nemineñ negaturũ spero; quemadmodũ etiam latissimè in nostris, quas edituri aliquãdo sumus super Hippocratem, adnotationibus, probabitur. Itaq; in lib. de Spiritibus sapientissimus senex omnium morborum aliquam dari cõmunem originẽ, nempe aerem, ante cetera ostendens, ita scribit: Μετὰ τοῦτο τοίνυν ἐυθέως ῥητέον, ὅτι οὐκ ἄλλοθεν εἰκὸς ἐστὶ γίνεσθαι τὰς ἀρρωστίας μάλιστα, ἢ ἐντεῦθεν, ὅταν τοῦτο ἢ πλέον ἢ ἐλάσσον, ἢ καὶ ἀθροώτερον καὶ μεμιασμένον νοσεροῖσι μιάσμασι τὸ σῶμα ἐσέλθῃ. id est: *Post hoc igitur statim dicendum, quòd non aliunde potissimùm morbos nasci consentaneum est, quàm hinc: quando scilicet hic (de aere loquebatur siue spiritu) vel copiosior, vel potior, vel cumulatior atq; morbosis inquinamentis infectus corpus ingrediatur.* Ex quibus liquet, eum sensisse, quòd licet aliunde quoq; morbos nasci contingat, nihilominùs tunc maximè contingunt, quando aer morbosis contagijs affectus corpus intrat. Paullò pòst febres in duo genera partiens, alterum cõmune omnibus Pestem vocat; alterum ijs, qui mala viuendi consuetudine vtuntur, ob victum propriũ

facit;

facit; vtrumque tamen ab aere ortum capere ſcribit. De primo ſiue de peſte hunc in modum loquitur: *ὁ μὲν οὖν κοινὸς πυρετὸς διὰ τοῦτο τοιοῦτος ἐστὶν, ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦτο πάντες ἕλκουσιν ὁμοίως δὲ ὁμοίου τοῦ πνεύματος τῷ σώματι μιχθέντος, ὅμοιοι οἱ πυρετοὶ γίνονται. ἀλλ᾽ ἴσως φησί τις, διὰ τί οὖν οὐχ ἅπασι τοῖσι ζώοισι ἀλλ᾽ ἔθνει τινὶ αὐτέων ἐπιπίπτουσιν αἱ τοιαῦται νοῦσοι, διότι (φαίην ἂν) διαφέρει σῶμα σώματος, καὶ φύσις φύσιος, καὶ τροφὴ τροφῆς. οὐ γὰρ πᾶσι τοῖσιν ἔθνεσι τῶν ζώων ταὐτὰ οὔτ᾽ ἐνάρμοσα, οὔτ᾽ ἀνάρμοσα ἐστὶν, ἀλλ᾽ ἕτερα ἑτέροισι ξύμφορα. ὁκόταν μὲν οὖν ὁ ἀὴρ τοιουτέοισι πληθῇ μιάσμασι, ἃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πολέμια ἐστὶν, ἄνθρωποι τότε νοσέουσιν, ὅταν δὲ ἑτέρῳ τινὶ ἔθνει ζώων ὁ ἀὴρ ἀνάρμοστος ᾖ, τὸ νούσημα κεῖνοι νοσέουσιν.* id eſt: *Communis itaque febris ideo talis eſt, quòd ſpiritum huiuſcemodi omnes attrahant: ſimili verò ſpiritu ſimiliter corpori commixto, ſimiles quoque morbi efficiuntur. At fortaſſe dicet quiſpiam, Cur igitur non cunctis animalibus, ſed alicui ipſorum generi cotingunt tales morbi? Cauſſa eſt (inquam) propterea quod corpus à corpore, natura à natura, nutrimentum à nutrimento differunt. Non enim omnibus animalium generibus incongrua eadē vel congrua ſunt; ſed alia alijs cōueniunt. Quando itaq; aer huiuſcemodi cōtagijs, quae hominū aduerſantur naturae, repletus fuerit, tunc hoīes aegrotant; quando aūt alicui alteri animaliū generi aer incongruus extiterit, illa ſimiliter aegrotant.* Quam ſententiam Lucretius in 6. de Natura adeò eloquenter ac appoſitè expreſſit; vt non aliunde, quàm ex hoc Hippocratis libro ea omnia excerpſiſſe, & quae breuiter hic docentur, ibi fuſiùs & lucu'entius declaraſſe videatur. Verſus ipſius hiſce ſubijcere placuit:

Nunc ratio quae ſit morbis, aut vnde repente
Mortiferam poſſit cladem conflare coorta
Morbida vis hominum generi pecudumq; cateruis,
Expediam. Primum multarum ſemina rerum
Eſſe ſuprà docui, quae ſint vitalia nobis,
Et contra quae ſint morbo mortiq; neceſſe eſt
Multa volare. Ea cùm caſu ſunt forte coorta,
Et perturbarunt caelum, fit morbidus aer,
Atque ea vis omnis morborum, peſtilitasq;
Aut extrinſecùs, vt nubes nebulaeq; ſupernè
Per Caelum veniunt; aut ipſa ſaepe coorta
De terra ſurgunt, vbi putorem humida nacta eſt,
Intempeſtiuis pluuijsq; & ſolibus icta.
Nonne vides etiam caeli nouitate & aquarum
Tentari procul à patria quicunque domoq;
Adueniunt? ideò, quia longè diſcrepitat res.
Nam quid Britannis caelum differre putamus,

Et quod in Aegypto est, qua mundi claudicat axis?
Quidve quod in Ponto est differre à Gadibus, atque
Vsque ad nigra virum percoctaq́; saecla calore?
Quae cùm quatuor inter se diuersa videmus
Quatuor à ventis, & caeli partibus esse,
Tum calor & facies hominum distare videntur
Largiter, & morbi generatim saecla tenere.
Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypto in media, neque praeterea vsquam.
Atthide tentantur gressus, oculiq́; in Achaeis
Finibus; inde alijs alius locus est inimicus
Partibus ac membris. varius concinnat id aer.
Proinde vbi se caelum, quod nobis fortè alienum
Commouet, atque aer inimicus serpere caepit,
Vt nebula ad nubes paullatim repit, & omne
Qua graditur conturbat, & immutare coactat;
Fit quoque vt in nostrum cùm venit denique caelum,
Corrumpat, reddatq́; sui simile, atque alienum.
Haec igitur subitò clades noua pestilitasq́;
Aut in aquas cadit, aut fruges persidit in ipsas,
Aut alios hominum pastus, pecudumq́; cibatus,
Aut etiam suspensa manet vis aere in ipso,
Et cùm spirantes mixtas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter sorbere necesse est.
Consimili ratione venit bubus quoque saepe
Pestilitas, etiam pecubus balantibus aegror.
Nec refert vtrum nos in loca deueniamus
Nobis aduersa, & caeli mutemus amictum:
An caelum nobis vltrò natura corruptum
Deferat, aut aliquid quod non consueuimus vti,
Quod nos aduentu possit tentare recenti.

Si igitur quis attento animo Lucretiana Hippocraticis conferat, sanè cognoscet Latinum scriptorem non modò sentẽtiam atq; principia à Græco accepisse, immò & saepè verba verbis alterius respõdere perspicuò animaduertet. Quod eò magis miror, quoniam cùm Epicurus, & Democritus, cuius discipulus fuit Hippocrates, eandẽ opinionem tenuerint, facilè dici posset, Lucretiũ potiùs illos quàm Hippocratem secutum esse. Vt verò cumq́ue sit, manifestè patet, pestis originem apud illos omnes penè eandem haberi, atq; in hoc dũtaxat varietatem aliquam apparere, quòd Democritus atomos, Hippocrates μιάσματα, Lucretius Epicurum imitatus semina appellare maluerit.

maluerit. Conferrem quoque Thucydidis de Athenensium peste narrationem Lucretianae, quando praesertim Galenus saepenumerò Thucydidis mentionem facit: sed quia id à multis eleganter factum inuenio, quos Fuluius Vrsinus singularis probitatis, & eruditionis vir in sua Virgilij collatione non parum antecessit, libentissimè abstinebo. itaque illud vnum admonebo, nonnullos iniquè profectò agere, qui Lucretio vertunt vitio, quòd interdum à Thucydidis oratione ac mente deflectat; quandoquidem non ipse Thucydidis verba ad vnguem exprimere instituerat, sed tantum modò historiam Latinis carminibus complecti; quam vt felicissimè assecutus est, ita magnam laudem meretur, vbi praeter sententias, verba quoque Graeca (id enim saepissimè facit) Latino sermone reddit.

Hippocratis, & Herodoti loca de morbo Scytharum foemineo collata. De Amazonibus. CAP. VII.

Herodotus in Clio auctor est, Scythas praelio fusis Medis, vniuersa Asia potitos, iamq; vt in Aegyptum contenderent, Syriam, & Palaestinam ingressos, à Psammitico rege precibus, & muneribus fuisse persuasos, vt ea regione intacta relicta, in loca sua reuerterentur: cùmq; in Ascalonem Palaestinae vrbē peruenissent, multos ipsorum vetustissimum Vraniae Veneris templum depeculatos esse: ob quod facinus Deam illam templi spoliatoribus, eorumq; posteris omnibus morbum foemineum immisisse, quo quicunque laborabant, à reliquis Scythis ἐνάρεες, siue ἐνάρεις, hoc est, euirati vocabantur. Ceterùm quinam fuerit is morbus cùm Herodotus non docuerit, Hippocratem, qui & morbum, & originem veram, eiusq; nominis rationem explanat, in medium adducemus, cùm vt Herodoti historiae maior claritas addatur, tum maximè vt per Herodotum Hippocratis verba ac sententias faciliùs intelligamus Sic ergo in lib. de Aere aquis, & loc. scribit: ἔτι τε πρὸς τουτέοισιν εὐνουχίαι γίνονται πλεῖσται ἐν Σκύθῃσιν, καὶ γυναικεῖα ἐργάζονται, καὶ ὡς αἱ γυναῖκες διαλέγονταί τε ὁμοίως, καλεῦνταί τε οἱ τοιοῦτοι ἀνανδριεῖς. οἱ μὲν ἐπιχώριοι τὴν αἰτίην προστιθέασι θεῷ, καὶ σέβονται τουτέους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ προσκυνέουσι, δεδοικότες περί τε αὐτέων ἕκαστοι. ἐμοὶ δὲ καὶ αὐτέῳ δοκεῖ ταῦτα τὰ πάθεα θεῖα εἶναι, καὶ τ᾽ ἄλλα πάντα, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου θειότερον, οὐδὲ ἀνθρωπινώτερον, ἀλλὰ πάντα θεῖα· ἕκαστον δὲ ἔχει φύσιν τῶν τοιουτέων, καὶ οὐδὲν ἄνευ φύσιος γίγνεται· καὶ τοῦτο τὸ πάθος ὥς μοι δοκεῖ γίγνεσθαι,

γίγνεσθαι, φράσω. ὑπὸ τῆς ἱππασίης κέδματα λαμβάνει, ἅτε ἀεὶ κρεμαμένων ἀπὸ τῶν ἵππων τοῖς ποσίν. ἔπειτα ἀποχωλοῦνται, καὶ ἕλκονται τὰ ἰσχία, οἱ ἂν σφόδρα νοσήσωσιν. ἰῶνται δὲ σφᾶς αὐτοὺς τρόπῳ τοιῷδε. ὁκόταν ἄρχηται ἡ νοῦσος, ὄπισθεν τοῦ ὠτὸς ἑκατέραν φλέβα τάμνουσιν· ὅταν δὲ ἀπορρυῇ τὸ αἷμα, ὕπνος ὑπολαμβάνει ὑπὸ ἀσθενείας, καὶ καθεύδουσιν. ἔπειτα ἀνεγείρονται, οἱ μέν τινες ὑγιεῖς ἐόντες, οἱ δὲ οὔ. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκέει ἐν ταύτῃ τῇ ἰήσει διαφθείρεσθαι. εἰσὶ γὰρ παρὰ τὰ ὦτα φλέβες, ἃς ἐάν τις ἐπιτάμῃ, ἄγονοι γίνονται οἱ ἐπιτμηθέντες. ταύτας τοίνυν μοι δοκέουσι τὰς φλέβας ἐπιτάμνειν. οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ἐπειδὰν ἀφίκωνται παρὰ γυναῖκα, καὶ μὴ οἷοί τε ὦσι χρῆσθαι σφίσιν αὐταῖς, τὸ πρῶτον οὐκ ἐνθυμεῦνται, ἀλλ' ἡσυχίην ἔχουσιν. ὁκόταν δὲ δὶς καὶ τρὶς καὶ πλεονάκις αὐτέοισι πειρωμένοισιν μηδὲν ἀλλοιότερον ἀποβαίνῃ, νομίσαντές τι ἡμαρτηκέναι τῷ θεῷ, ὃν ἐπαιτιῶνται, ἐνδύονται στολὴν γυναικείην, καταγνόντες ἑωυτέων ἀνανδρείην, γυναικίζουσί τε καὶ ἐργάζονται μετὰ τῶν γυναικῶν, ἃ καὶ ἐκεῖναι. τοῦτο δὲ πάσχουσιν Σκυθέων οἱ πλούσιοι, οὐχ οἱ κάκιστοι, ἀλλ' οἱ εὐγενέστατοι, καὶ ἰσχὺν πλείστην κεκτημένοι διὰ τὴν ἱππασίην. οἱ δὲ πένητες ἧσσον· οὐ γὰρ ἱππάζονται, καίτοι ἐχρῆν, ἐπεὶ θειότερον τοῦτο νόσευμα τῶν λοιπῶν ἐστὶν, οὐ τοῖς γενναιοτάτοις τῶν Σκυθέων, καὶ τοῖς πλουσιωτάτοις προσπίπτειν μούνοις, ἀλλὰ τοῖς ἅπασιν ὁμοίως, καὶ μᾶλλον τοῖσιν ὀλίγα κεκτημένοισιν, οὐ τιμωμένοισιν ἤδη, εἰ χαίρουσιν οἱ θεοὶ καὶ θαυμαζόμενοι ὑπ' ἀνθρώπων, καὶ ἀντὶ τουτέων χάριτας ἀποδιδοῦσιν. εἰκὸς γὰρ τοὺς μὲν πλουσίους θύειν πολλὰ τοῖς θεοῖς, καὶ ἀνατιθέναι ἀναθήματα ὄντων χρημάτων, καὶ τιμᾶν, τοὺς δὲ πένητας ἧσσον, διὰ τὸ μὴ ἔχειν, ἔπειτα καὶ ἐπιμεμφομένους, ὅτι οὐ διδόασιν χρήματα αὐτέοισιν. ὥστε τῶν τοιούτων ἁμαρτιῶν τὰς ζημίας τοὺς ὀλίγα κεκτημένους φέρειν μᾶλλον, ἢ τοὺς πλουσίους. ἀλλὰ γὰρ, ὥσπερ καὶ πρότερον ἔλεξα, θεῖα μὲν καὶ ταῦτα ἐστὶν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις. γίνεται δὲ κατὰ φύσιν ἕκαστα. καὶ ἡ τοιαύτη νοῦσος ἀπὸ τοιαύτης προφάσιος τοῖς Σκύθαις γίνεται, οἵην εἴρηκα. Quibus, vt faciliùs à quocunque intelligi, & conferri queant, etiam Latina adiungam : *Amplius autem plurimi Scythae eunuchi fiunt, & muliebria officia obeunt, instarq; foeminarum omnia faciunt, & loquuntur, vocanturq; hi Effoeminati. Et regionis quidem incolae causam ad Deum referunt, coluntq; hos ipsos homines, & adorant, sibi ipsis timentes, ne quid tale accidat. Mihi verò hi affectus diuini quidem esse videntur, sicut, & reliqui omnes; neque vllum aliquem alio esse diuiniorem aut humaniorem; sed diuinos omnes: verùm vnusquisq; eorum suam propriam habet naturam, neque aliquis citra naturam accidit. Quare quomodo hic affectus contingat, vt mihi videtur, narrabo. Ab equitatione ipsa diuturni eos corripiunt articulorum dolores, nimirùm propendentibus semper ex equis eorum cruribus; deinde claudi fiunt, contrahunturq; coxendices, cùm inualuerit morbus. Medicantur autem sibiipsis hoc modo. A principio morbi vtranque venam retro aures incidunt: quo facto, sanguine multo promanante, somnus eos corripit prae imbecillitate, sicq; obdormiscunt: quorum quidem aliqui depulso som-*

ne sani exurgunt, aliqui verò minimè. Atque mihi sanè videntur ea medicatione seipsos perdere. Sunt enim venae post aures, quas si quis secet, steriles fiant, ÿ quibus secantur. Quare id etiam ipsis ex earum incisione, accidere certum est. Quando igitur posteà vxores adeunt, impotentesq́ se factos vident cum illis coire, primùm quidem nihil molestius cogitantes quiescunt: cùm autem bis, aut ter, aut amplius frustrà opus tentarunt, neque quicquam proficiunt, mox putant se Deum offendisse, in quem culpam reiiciunt. induuntq́ se veste muliebri, palàm se euiratos esse confitẽtes, ad mulierũq́ contubernia transeunt, earum opera tractantes. Hoc itaque malo ditissimi Scytharum afficiuntur, minimè vero infimi, immo qui maximè & genere & potentia praeualent, ex nulla alia, quàm continuae equitationis causa hoc perpetiuntur: pauperes verò minùs, quum non multùm equitent. Atqui oportebat, siquidem is morbus alijs diuinior est, vt non nobilissimis neque ditissimis Scytarum ferè solis accideret, sed esset omnibus aequaliter peculiaris, immò magis inuadèret pauperes circa cultum deorum negligentiores, si gaudent Dÿ etiam in hominum admiratione constitui, & pro hoc beneficia hominibus retribuunt. Diuites enim saepiùs dÿs sacra faciunt, victimas offerunt, statuas erigunt coluntq́, quum pecunijs abundent: pauperes autem minùs id faciunt, quum non habeant; quinetiam aliquando deos detestantur, qui eis opes non suppeditent; vt verisimilius esset, pauperes ac parum abundantes hoc malo propter crimina sua puniri, quàm diuites, & qui opibus abundant. Verum (sicut & priùs dixi) diuinus quidem hic affectus est similiter atque alÿ omnes, singuli autem secundum naturam fiunt. Atque eiusmodi morbus ex ea, quam dixi, occasione Scythis contingit.

Hactenus Hippocrates: à quo facilè vnusquisque comprehendere potest Scytharum morbum ab Herodoto nominatum eundem esse, quem ipse refert: & quando hic eos ἀνανδριεῖς vocat, vel ἐνάρης, vt apud Herodotum, corrigi debet, vel vtramque dictionem idem significare putandum: nimirùm euiratos seu effoeminatos: sicuti quoque Scytharum vates, vtpote castratos, appellatos esse in Melpomene meminit. Quae verò Hippocrates de morborum omnium diuinitate differit, quaeve de pauperum & nobilium moribus, vnde Aristoteles multa 2. Rhet. scripta accepisse potuit: ita interpretari debent, tanquam à viro potiùs philosopho, quàm vllo verae religionis lumine praedito proficiscantur. Id non est absque animaduersione praetereundum, Amazonum genus, quod ab aliquibus fabulosum reputatum est, ab Hippocrate ante verba citata apertissimè confirmatum esse, sicut etiam confirmauit 3. de Artic. textu 85. quamquam ibi neget, eas consueuisse infantibus masculis articulos luxare, vt claudi imbecilliores fierent. Has etenim mulieres multis saeculis perdurasse, probaret aliquis, quòd Eradius in vita Poemenis Abbatis narrat, Amazonas foeminarũ crudele genus viuente eo Abbate in Scythiã

i. descen-

descēdisse, multosq; patres sanctos interemisse, quod pluribus annis post natum Christum contigit. Haec tamen historia haud parum verò dissimilis videtur, quoniam regio, in qua Amazones regno sunt potitae, plus distabat ab Aegypto, quā vt potuerint in ipsius regionē venire: praeterquàm quòd nullus auctor fide dignus Amazonū imperium tanto tempore perdurasse tradidit; quod tamen aliquem scriptorum fuisse, si verum fuisset, rationi consentaneum esset. quanquam Dionysius Afer eas aliquando in Africa quoque regnasse scribat, ac Diodorus Siculus lib 4. cap. 4. eos refellat, qui in Africa Amazonas regna sse negarunt.

Iecur anserinum in precio fuisse antiquitùs. De carne suilla locus Plutarchi. Caupones Italos solùm immeritò damnari à Plutarcho. CAP. VIII.

Ecur anseris apud Romanos in mēsis fuisse celebre, probatum est ab Athenaeo Dipnos. 9. vbi etiam anseres ipsos saginari solitum habetur: quod potissimū gratia iecoris factum puto, nempe quòd sagina maximè omnium crescit: ideoq; Martialis hoc significans ait:

Aspice quàm tumeat magno iecur ansere maius.
Miratus dices, Hoc rogo creuit vbi?

Quamobrem nullus mirari debet, si pariter suillam carnem qui summoperè commendent, ipsiusq; solam concoctionis difficultatem dānent, inueniantur multi: ex quorum numero antiquitùs fuit Plato Comicus, qui in comoedia, quae inscibitur, Festa, vt recitat Clemēs vij. Strom. solas quadrupedum sues occidendas esse dixit, quòd carnes habeant suauissimas, & à sue nil aliud proficiscatur, quàm setae clamor, & lutum. Post Platonē etiam Galenus eiusq; sectatorum maior pars hoc sensisse videntur. Ante hunc, qui vsqueadeò extulerint huiusmodi cibum raros obseruaui, excepto Celso, qui suillam carnem inter domesticas quadrupedes leuissimam malè putauit: immò complures rationes recensere possumus, quibus antiquitùs, sicut & hisce temporibus, suem in cibum assumere religio erat: quod eos plerunque ob sanitatem factitasse, potiùs quàm ob superstitionem credo. Et ne sententia sine fautore aliquo proferatur, Plutarchum adducam, qui in 4. Sympos. prob. 5. rationem reddens cur Iudaei carnibus suillis abstinerent, sic loquitur: τόδε ὕειον κρέας οἱ ἄνδρες ἀφοσιοῦσθαι διὰ τὴν ὑγίειαν δοκοῦσιν, ὅτι μάλιστα πάντων οἱ βάρβαροι τὰς ἐπιλευκίας, καὶ λέπρας δυσχεραίνουσι, καὶ τῇ προσβολῇ τὰ τοιαῦτα καταβόσκεσθαι πάθη

πάθη τοὺς ἀνθρώπους οἴονται. πᾶσαν δὲ ὗν ὑπὸ τὴν γαστέρα λέπρας ἀνάπλεων καὶ ψωρικῶν ἐξανθημάτων ὁρῶμεν, ἃ δὴ καχεξίας τινὲς ἐγγενομένης τῷ σώματι, καὶ φθορᾶς ἐπιτρέχειν δοκεῖ τοῖς σώμασιν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ θολερὸν περὶ τὴν δίαιταν τοῦ θρέμματος ἔχει τινὰ πονηρίαν. οὐδὲν γὰρ ἄλλο βορβόρῳ χαῖρον οὕτω καὶ τόπους ῥυπαροῖς καὶ ἀκαθάρτοις ὁρῶμεν, ἔξω λόγου τιθέμενοι τὰ τὴν γένεσιν καὶ τὴν φύσιν ἐν αὐτοῖς ἔχοντα τούτοις. λέγουσι δὲ καὶ τὰ ὄμματα τῶν ὑῶν οὕτως ἐκκεκλᾶσθαι καὶ κατασπᾶσθαι ταῖς ὄψεσιν, ὥστε μηδενὸς ἀντιλαμβάνεσθαι μηδέποτε τῶν ἄνω, μηδὲ προσορᾶν τὸν οὐρανὸν, ἂν μὴ φερομένων ὑπτίων ἀναστροφήν τινα παρὰ φύσιν αἱ κόραι λάβωσιν. διὸ καὶ μάλιστα κραυγῇ χρώμενον τὸ ζῷον ἡσυχάζειν, ὅταν οὕτω φέρηται, καὶ σιωπᾶν, κατατεθαμβημένον ἀηθείᾳ τὰ οὐράνια, καὶ κρείττονι φόβῳ βοᾶν συνεχόμενον. Quae verba, quoniam aliqua ex parte nos restituimus, necdum à quoquam Latinè interpretata vidimus, vt à nemine desiderentur, etiam lingua nostra ponam: *Carnem porrò suillam ob sanitatem quoque revereri isti homines videntur, propterea quòd barbari maximè omnium gentium vitiligine ac lepra laborant, huiusque carnis esu à talibus morbis homines consumi arbitrantur: omnem verò suem sub ventre, lepra ac efflorescentijs refertam ferè semper intueamur: quae nimirum ob malum quendam habitum, atque corruptionem corpori ingenitam in corporibus summis efflorescere videntur. Verum enimuerò huiuscemet bestiae circa victum sordities prauitate non caret: quandoquidem nullum aliud animal aequè fimo ac lutulentis immundisque locis gaudere cernimus, exceptis ijs, quae generationem in his ipsis, naturamque similem possident. Ferunt etiam oculos porcorum vsque adeò inter videndum hebetari, atque contrahi, vt nec vllam rem superiorem apprehendere, neque coelum aspicere valeant, nisi ipsis resupinè collocatis pupillae conuersionem acquirant; & proinde animal illud, dum vehementer stridet, tunc praesertim, si ita feratur, quiescere, ac tacere, quasi insuetudine caelestia videns stupeat, & maiore metu à clamando deterreatur.* Sed quoniam Plutarchi meminimus, non tacebo me summopere illius iudicium mirari, qui secundò Sympos. probl. 10. Italos caupones prauitatis ac molestiae incusat, quasi Graeci non essent alijs deteriores, etiam Platonis aequissimi iudicis sententia: qui dum Graecis legem de cauponaria in 11. lib. de Legibus ferret, enumeratis pluribus cauponum maximis vitijs, eos ex viliori ciuitatis gente, tanquam prauos omnino futuros creari mandat. At fortasse Plutarchus ab aliquo caupone deceptus, quòd vel vinum Falernum adulteratum, vel nouum aut recentatum pro vetere (vt saepè eos facere consueuisse narrat Galenus) ei vendiderit, ea dicere non erubuit. Nisi malumus à Plutarcho tacitè laudatam Italorum sobrietatem, quòd scribat, ideò fuisse molestos conuiuatoribus, quoniam

repeterent

repeterent quantum in coenam hauserant vini: vt qui Italorum moribus assueti, non facilè Graecorum multo plus vini bibentium intemperantiam ferrent.

De Meliloto Cratinus expositus De Coronis: de Lemniscis. CAP. IX.

Vaesitum est apud Athenaeũ in 15. Dipnos. qua de caussa Cratinus melilotũ herbam ἀείφρουρο, semper custodem, vocarit. Qui quaestioni cùm eo in loco nihil responsum habeatur, ne lectorũ animi perpetuò suspensi maneãt, sciri velim, inter herbas coronarias apud veteres melilotum primas ferè semper tenuisse, ac ob id à Latinis modò sertulã, modò campanicam sertã vocatã esse. Cur verò id esset, puto, quoniã coronis ad sedandum ebrietatis feruorẽ institutis melilotum mirã operam praestabat: quando nimirum in 3. eiusdẽ Athenaei libro legitur, ὅτι μελιλώτινοι στέφανοι πάνυ εὐώδεις, καὶ καύσωνος ὥρᾳ ψυκτικώτατοι. Qui igitur apud Cratinum Sẽper custodem melilotũ dixit, nil aliud (mea quidem sentẽtia) significare nobis voluit, nisi ꝙ eius herbae potestate sẽp ab ebrietate custodiretur. Coronas aũt laneas antiquissimis tẽporibus, vt ait Festus esse factitatas, nemo mirari debet, si Plutarchi, Athenaeique de coronarum origine scripta attentè cõsiderarint. Veteres enim potui magnoperè dediti, saepenumerò ex ebrietate maximis capitis doloribus sollicitabantur, nec vllũ magis praesentaneũ remediũ experiebantur, quàm vt arctis vinculis tempora ligarẽt. Ligamina verò illa primò ex rudi & vili materia fuisse cõficta, verisimile est, vtpote lino lana ve, non tincta, coloria à Festo appellata: quarũ vtilitas quotidie maior apparens, homines tandẽ excitauit, vt (quemadmodum in rebus luxus succrescere solet) primo vtilitatem illam ornamentis quibusdam pararent, vnde coronas inuenerũt: deinde vt cõmoditati iucunditatem etiam annexam vellent; quo tẽpore laneis lineisq; inuolucris dimissis, coronas ex edera, myrto, rosis, meliloto, alijsq; fragrãtibus herbis texere aggressi sunt, quae & odore coloreq; sensus oblectarent: ac simul vi refrigeratoria incẽdium vini & ciborũ leuarent. Quod remedij genus excogitasse medicos, valde rationi cõsonat, ac Athenaeus attestatur. Nã (vt scribit Plin. lib. 21. c. 3.) apud Graecos de coronis priuatim scripsere Mnestheus, atq; Callimachus medici, quae nocerẽt capiti: quoniã & in hoc est aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate praesertim. Nec his hominũ vasta cupiditas

delicijs

delicijs satiata est; immò referente Plinio, ex auro atque argento folia coronarum tegere, easque vnguentis preciosis perfundere, & capiti collove circumponere cœperunt; quasi parum esset odoribus florum à natura elargitis perfrui, nisi & illam vincere, aut saltem dehonestare tentassent. Habuerunt coronæ fasciolas quasdã intortas dependentes, vt illis possent subligari, ne capite laberentur, vel potiùs vt aliquid ornamenti ijs adderet; quas fasciolas à Græcis λημνίσκους, à Latinis Lemniscos vocatos scio: quamquam apud Plinium lib. 21. cap. 3. non Lemnisci, sed Lemnici falsò legantur. Hi verò ex varijs rebus fiebant, sed celebres erant ex tenuissimis philyris earum tunicarum, quæ inter corticem, & lignum tiliæ inueniuntur. Ad illarum porrò similitudinem Celsus, Aetius, Paulus, alijque medici Lemniscorum nomen indiderunt inuolucris quibusdam lineis lõgis retortis, quibus in dilatandis vulnerum, nec non amplificandis aliquorum locorum angustis oris vtebantur. At Lemniscos angustas vittas vocasse Syracusios, auctor est Hesychius.

Plinij et Galeni loca de Doloribus. Plutarchus correctus. Pro oculis vstio venarum temporalium. De Colico. Lotio pedum. Origanum. Sordes aurium in morientibus quales. CAPVT X.

Plinius lib. 25. cap. 3. memorię mandauit, auos experimento iudicasse asperrimos omniũ cruciatus esse calculorum à stillicidio vesicæ. Proximum stomachi, ob quẽ epoto gypso C. Proculeium Augusti Cæsaris familiarem sese enecasse prodit lib. 36. c. 24. Tertium eorum quae in capite doleant, non ob alios ferè morte conscita. Ad haec Galenus in 2. de Comp. med. s. l. scribit, neminem ob capitis dolorem vehementem vnquã animi deliquio comprehensum interijsse, neque seipsum occidisse, quemadmodum quidam coli dolore vexati fecerunt: quinimmò vt cumque quis capite doleat, semper eius minorem dolorem esse, quàm eorũ, qui coli, aut auris, aut dentis, aut oculi vexantur dolore. Attamen ꝙ vllus dolor capitis id habeat, vt non sentiatur, à nullo vnquam, praeterquàm à Plutarcho in principio libri de Animi & corporis morbis, proditum inueni: ex quo iure locum illum semper suspectum habui; tanto magis, quòd reliqui morbi ibi enumerati minimè sentiuntur, & à dolore capitis, quòd ad hoc spectat, multum diuersi sunt, vt

autem

autem eum locum restituendum putem, breuibus dicam. Verba Plutarchi haec sunt, λήθαργοι κεφαλαλγίαι, ἐπιληψίαι, πηρωτοὶ, αὐτοίτι. Sensus autem germanus erit, si ita scribātur λήθαργοί, παρακληγίαι, ἐπιληψίαι, πυρετοὶ ἰκτικοί. est enim Παραπληγία Paralysis seu priuatio sensus & motus in toto, aut aliqua parte corporis, apoplexiam vel epilepsiam sequens. Inter alia verò quae antiqui habuerūt pro vetere capitis dolore tollendo remedia, vnum erat, temporum venas inurere, ab Hippocrate in lib. de Locis in hom. summoperè cō mendatum: quo similiter vsos ad compescēdas oculorum fluxiones scriptum reliquit Arist. 31. probl. sect. 5. vbi sic ait: διὸ τῶν ῥευματικῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τάς τε περὶ τοὺς κροτάφους φλέβας καίουσι, πυκνοῦντες τοὺς τῶν ὑγρῶν πόρους, καὶ ξύουσι τὴν κεφαλὴν, διατέμνοντες τὸ ἐν αὐτῇ δέρμα. id est: *Propter quod in illis, qui fluxionibus, oculorum tentantur, venas circa tempora inurunt, humorum ductus occludentes, caputq́ue obscalpunt, eius cutem incidentes.* Qui tamen hanc medicationis rationem damnarent, posterioribus temporibus non defuerūt: quemadmodū Aetius, qui solos barbaris legibus seruientes hoc factitasse memorans, non medicationem ipsam, sed imprudentem potiùs eam adhibendi modum improbasse videtur. Cur autem in lib. 5. & 7. Epid. notatum habeatur, pedes aqua vel igne maximè calefacere oculis noxium esse, certè videre nequeo: nisi maximam calefactionem vapores plures, quàm par sit, ad caput mittere dicamus, & propterea eos libros qui non approbarunt, aliqua ratione id effecerunt. At quod ibidem scribitur, Origani potum oculis obesse, non vsquequaque à veritate abhorret: quando Aristoteles 31. sect. prob. 9. origanū oculis nocumentum afferre innuit, quoniam tantummodo desiccando cutem indurat, neque lachrymas ciet. Et ne aures penitus silentio praetermittantur, de illis hoc in loco adnotare placet, quod ex sententia Aristotelis scriptum reliquit Apollonius in Hist. mir. & quod antea memoriae mandauerat Hipp. 6. Epi. comm. 5. tex. 19. videlicet, sordes, quae in auribus nascuntur, cùm sint alioquin amarae, fieri dulces morituris, idq́ue in multis esse obseruatum. Cuius euētus caussam ab ipso in Quaest. nat. explicatam tradit: qui liber cùm hodie desideretur, atque à Galen. in comm. ad citatum Hipp. locum ieiunè satis caussa explicetur: iccirco putamus nos, eam ibi rationem allatam, quòd morituris calor natiuus extinguitur, vnde humores in capite diluuiores ac frigidiores multiplicant; vt etiam ex lacrymis constat, ac destillationibus, quae tunc tēporis maiores fiunt. Illi igit̄ humores sordibus auriū ꝑmixti, dulcescere faciunt, perinde ac lupinos aqua potabilis. Nisi potiùs dicamus, biliosos ichoras, vtpote calidos, qui sordibus cōmixti amatorē inducebant, morientibus vnà cū calore expirare, & ꝓptereà, qđ relinquit̄ pituitae dulciùs videri.

De Carbonibus loca Galeni, Caſsij, Lucretij & Theophraſti. De Lumbricis & Grano Gnidio locus Plinij ex Theophraſto correctus. Error Gazae.
CAP. XI.

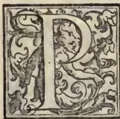
VLtos ex halitu Syrorum, ſpeluncarum, ex cubiculis recenter oblitis, atque etiam à carbonibus, tum antiquis tum noſtris temporibus interijſſe, nemo ſanus inficias ibit; quorũ euẽtuum cauſſam tenuitati ſpirituum attribuens Eraſiſtratus, iure à Galeno refellitur 7. de Vſu partium, necnon lib. de Vtil. reſpir. Sed neque ipſe omnibus placere potuit, dum ea omnia, & praeſertim carbonum effectus in occultas & nobis inimicas qualitates retulit Caſſium itaque medicum (vt vocat Celſus) ingenioſiſſimum Tiberij aetate Romae aeſtimatum magis laudare debemus, q̨ in Probl. ſuis, carbones capitis dolorem parere, non arcana ratione, ſed nimio calore caput exiccante condenſanteq́; ſcripſit; eſſe namque maiorem vim in exuſto carbone, iterumq́; flagrãte, Plinius quoque lib. 33. cap. 5. affirmauit. Cur autem Caſſius ad euitandam carbonum noxam eos vino pauco extingui praecipiat, eam rationem afferrem, quòd vinum maximè penetrans carbones non ſolùm prauis vaporibus priuat, qui ſi ſuffocatione extinguantur, in ipſis retinentur; verùm etiam eos rariores ac tenuiores efficit, vt cùm iterũ accendantur, puriorem ac blandiorem calorem emittant. Huic rationi id non parum fauet, quod Theophraſto in libro de igne ſcriptũ eſt, ignẽ ſcilicet citiùs ab aceto & vino, quàm ab aqua extingui, qm̃ intimiùs penetrans, poroſq́; latiores reddens, fomites, vbi ignis cõſeruatur, meliùs tollit. An verò quicquam ad hunc Caſſij locũ faciãt Lucretiani illi verſus in 6. ſic ab Oberto Giſanio reſtituti:

Carbonumq́; grauis vis atque odor inſinuatur
Quàm facilè in cerebrum, niſi aquam praeceptmus antè,
Aut niſi membra priùs pertexit frigida ſeruus,
Aut ſit odos vini plagae manabilis mora.

Alia cogitandum propono. Nunc poſtquàm Theophraſti mentio incidit, aliquid ex ipſo memoria dignum interſerere libet, id ſcilicet quod in fine ex lib. Hiſtor. plant. notatum inuenitur, ἕλμινθας lumbricorum genus nonnullis nationibus connaſci: ex aduerſo alias ipſiſ omnino carere. Habere quidem Aegyptios, Arabas, Armenios trãns Mediam, (ſic enim corrigo, Ἀρμένιοι μετά, μήδυς, quod & Plinius & Gaza omiſerunt) Syros, Cilices, & inter Graecos Theba-

nos in gymnasijs versantes, ac Boeotios omnes: carere autem Athenienses, Phrygas, atque Thracas. Vnde Plinij verba in fine 27. libri ex hoc loco sumpta sic corrigenda sunt, quemadmodum in manuscripto Pauli Manutij codice leguntur: Sicut accepimus de tineis lũbricisq; inesse Aegypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis; e diuerso Thraciae (non Graeciae, vt est in vulgatis omnibus) Phrygiæ omnino non innasci. Minùs id mirum, quàm quòd in confinio Atticae Boeotiaeq; Thebanis innascuntur, cùm absint Atheniensibus. Hoc autem an peculiare illarum regionum donum sit, an potiùs ex victus diuersitate nascatur (vt ego magis reor) alijs discutiendum relinquã: si tamen hisce adiecero errorem in eodem cap. à Gaza commissum. Nam quod Theophrastus de grano Gnidio loquens, ita scribit: *διὸ ϗ ὅταν διδῶσι κατὰ ποτὸν, διδόασι γὰρ πρὸς κοιλίας λύσι, ἐν ἄρτῳ ἢ σίτι περιπλάττουσι*: ipse transtulit, Contra alui solutionem: cũ potiùs, Ad aluum soluendam, interpretari debuisset. Siquidem granũ Gnidium apud medicos, & praesertim apud Hippoc. nunquam non pro maximo purgatorio vsurpatum est. Sed fortasse deceptus est Theodorus à Plinio, qui lib. 27. c 9. scripsit, granum Gnidium aluum sistere, contra rationẽ, cũ sit adurens, & contra experiẽtiam: quanquam etiam Dioscorides eius vim purgatoriam magnam facit, qui semẽ Thymeleae granum Gnidium esse, & à Syris Linum, vt quoq; Plinius, vocari scriptum reliquit. Nisi tamen vbi Plinius dicit, Sistit aluum, restituamus, Ciet aluum. nam vix possum existimare, Plinium adeo ignarum, vt quod de grano Gnidio in ore omnium erat, ipsum latuerit.

Thucydidis locus à Lucretio expressus, ac illustratus. CAPVT. XII.

Etrus Victorius, vir aetate nostra cùm ob rarã eruditionem, tum ob incredibilem probitatẽ omnibus admirandus, in ijs, quos postremo Variarum lectionum edidit, libris, cogitandum proponit, an ea Thucydidis verba, *ϗ πολλοὶ στερισκόμενοι τύτων διέφυγον*, à Lucretio exactè sint interpretata his versibus,

Et grauiter partim metuentes limina lethi
Viuebant ferro priuati parte virili.

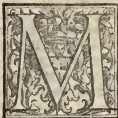
De qua re cum iam diu ipsi sententiam meam per litteras Roma significassem, humaniter sanè nonnullis alijs rebus; quae in ipsis cõtinebantur respõsum dedit, de hac vero nullũ quidẽ verbum fecit: ob

quod

quod ratus opinionem meam saltem ab illo improbatam non esse, hic ponere non timebo. Homines enim vitam membris dum periculum conspiciunt, praeponere, nemo est qui neget. Porrò medicis in pestiferis morbis (qui facilè, nisi compescantur, & serpendo sese in viscera propagare, & inde citò iugulare solēt) ferro atq; igne, vt statim virus de corpore tollant, crebrò vti, clarum esse cuique puto. Itaque verisimilius fit, in ea saeuissima peste à Thucydide descripta, homines, ne perirēt, genitalia lue pestifera iā corrupta sibi amputanda ferro praebuisse, quàm permisisse, vt emortua sponte caderent. Rarum planè est, vt pestis aliquod mēbrū depascens sponte desinat, nisi medicamentorum opera coerceatur: quod tanto minùs in partibus genitalibus euenire putādum est; nimirùm quae malè affectae, ob viciniam & συμπάθειαν ceteris visceribus affectiones suas facilè impertiunt. Quando igitur Thucydides illos genitalibus priuatos euasisse narrat, secūdū medicos necessariū propè est intelligere, quòd ferro illa abscinderēt, neq; finerent morbū intimius penetrare, necareq;: vt euenisset, si partes à peste infectae atque corruptae, vt sponte sua deciderent, expectassent, neque statim à sanis eas disiunxissent. Accedit his luculentissimum Gal. testimonium, qui comm. 3. ad 3. Hippo. Epid. tex. 26. exponens quomodo Hippoc. scribat in ea pestifera cōstitutione grauissimum malum fuisse, vbi vel inflammatio, vel sacer ignis pubem & pudenda vrgebant, inquit: Hos morbos etiam citra pestem ita interdum ea membra putrefacere, vt ipsa praecidere cogamur, atque vrere. Ergo Lucretium commendare potiùs debemus, qui breuitati ac obscuritati Thucydidis claritatem afferre, nec non eam pestem diligentiùs describere voluit. Hanc nostram sentētiam Lambinus quoque in suis postremò ad Lucretium editis commentariis, nulla nostri mentione facta secutus est. Num autem pestis haec illa fuerit, à qua Athenas Hippocratem lignorum & herbarum odoratarum incendiis liberasse, in ipsius vita, in Atheniensium decreto, & apud Galenum legitur, non multùm interest scire; attamen ipsissimā fuisse credere quoque possumus, eo praesertim, quòd Thucydidem, Hippocrate iam aetate prouecto, historiam suam condidisse cōstat.

Locus Virgilij secus quàm à grammaticis ex Aristotele declaratus. Et cur ab ipso Medicina ars muta vocata sit. CAPVT XIII.

VLti declarare conati sunt, cur Virgilius mare Aquilonibus flantibus atrum fieri scripserit eo versu Aeneid.

— Fluctusq́; atros Aquilone secabat.

Quorum omnium sententias & si improbare non intendam, nihilominùs quid & ego sentiam hoc loco exponam: atque ante alia supponam, duo prima coloris genera esse, album nempe & nigrum, ex quibus vario modo simul commixtis, variae ac penè innumerae colorum species enascuntur. Niger color, nonnunquam obscurus, interdum tenebrosus, aliquando ater (sicut à Virgilio) nuncupatus inuenitur: atque hic quandoque verus & naturalis existit, quandoque solummodò talis apparet: multos enim colores apparere, & non esse, pluribus exẽplis demonstrari posset, nisi quòd de colũbae collo Septici disputabant, atque in iride conspicitur, totum hoc manifestum faceret. De verò atro colore quoniam Virgilius, mea sententia non loquitur, de apparente duntaxat sermonem habebo: qui, ceu in lib. de Coloribus (siue sit Arist. siue Theophrasti) scriptum habetur, hisce tribus modis apparet: ἢ γὰρ ὅλως τὸ μὴ ὁρώμενον ἐστὶ τῇ φύσει μέλαν, ἢ ἀφ' ὧν μηδὲν ὅλως φέρεται φῶς πρὸς τὰς ὄψεις. τὸ γὰρ μὴ ὁρώμενον, ὅταν ὁ περιέχων τόπος ὁρᾶται, φαντασίαν ποιεῖ μέλανος. φαίνεται δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἡμῖν ἅπαντα μέλανα, ἀφ' ὅσων ἀραιὸν καὶ ὀλίγον ἀνακλᾶται τὸ φῶς. id est, *Vel enim omninò quod non videtur est natura nigrum, vel à quibus nullum prorsus lumen fertur ad oculos. Nam quod non videtur, quando ambiens locus videtur, nigri speciem reddit. Apparent item omnia huiusmodi nigra, quibus rarum & paucum lumen reflectitur.* His itaque tribus modis nigredine in rebus apparente, proculdubiò mare aquilonibus ventis agitatum vno ipsorum atrum atq; obscurum videri necessum est: sed quoniã neq; primo, neque secundo id fieri cuiuis mediocriter in philosophia versato perspectum est, sequitur vt tertio modo appareat. Mare sanè & omnis aqua cùm suapte natura alba videatur, eo quia solares radij à lacuore ac planitie superficiei reflexi eam illustrando lucidã efficiũt, amisso lacuore, radisq; languentibus fractis atque imminutis; iure merito albedo deperditur, contrariaq; ipsi nigredo succedit. Quamobrem (vt ad Vergiliana verba descendam) aquilones suis vehementibus motibus mare perturbantes, necnon illius planam

lacuemq;

laeuemq; superficiem asperam reddentes, ita vt altera pars depressa, altera eminens euadat, iuxta id quod Poeta 3. Aeneidos expressit, dicens;

Et glacialis hiems aquilonibus asperat vndas.

Propter similem aquae inaequalitatem paucis radiis, illisq; fractis & imminutis incidentibus, haud superficies depressae partis illuminatur, immò ab illa asperitate diuulsum & dissipatum lumen aboletur; & propterea superficies aquae vmbris quodammodo plena, lumineq; priuata, nigra apparet. quam apparitionem insinuasse Virgiliū apud me certum est, sicut etiam Arist. 23. part. prob. 23. fieri auctoritate Homeri abundè demonstrauit. Iam verò sententiam hanc ex veris philosophiae fundamentis capi, quae Poetae ignota minimè fuerunt, apertum erit, si libellum de Coloribus magna doctrina refertū eo in loco perlegamus, vbi haec scribuntur: ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὕδωρ μέλαν φαίνεται, ὅταν τραχυνθῇ, καθά περ ἡ τῆς θαλάττης φρίκη. διὰ γὰρ τὴν τῆς ἐπιφανείας τραχύτητα ὀλίγων τῶν αὐγῶν προσπιπτουσῶν, καὶ διασπωμένου τοῦ φωτὸς, τὸ σκιερὸν μέλαν φαίνεται. id est: *Similiter autem & aqua nigra apparet, quando asperata sit, veluti in maris aestu. Nam ob superficiei asperitatem cùm pauci radij incidant, ac lumen diuellatur, quod vmbrosum est, nigrum videtur.* Quo in loco atq; in Problematis φρίκης nomine vtitur Aristoteles, ad signandam maris perturbationem: perinde ac medici idem vsurpant ad horrores & concussiones febrium significandas. Cur autem Virgilius 12. Aeneidos medicinam Mutam artem vocarit carminibus his:

Ille vt depositi proferret fata parentis,
Scire potestates herbarum, vsumq; medendi,
Maluit, & mutas agitare inglorius artes.

non defuerunt, qui explicare conati sint, ita scilicet à Poeta vocatam dicentes, quoniam comparata musicae, ignobilis ac parum celebris est. Sed eorum mendacia faciliter redarguuntur, quòd Homerus multis antea saeculis medicum magnis nominibus dignum fecerit. Itaque appositissimè Fuluiùs Vrsinus doctissimus, mihiq; ob candidissimos suos mores, & miram eruditionem valde carus, atque arcta amicitia coniunctus, in suis collationibus, Mutam à Vergilio artem medicam nuncupatam insinuauit, quòd tota eius vis in operationibus ac remediis potius, quàm in sermonibus atque eloquentia collocetur, vt non modò Cornelius Celsus, verùm etiam Galenus vbique praedicat. Vnde in medicos loquaces dicterium emanauit:

Ἰατρὸς ἀδόλεσχος νοσοῦντι πάλιν νόσος.

Loca Aristotelis & Strabonis de Generatione animalium in niue et igne, collata atque examinata. Locus Aristotelis emendatus. CAPVT XIIII.

Ristoteles 5. de Hist. animal. cap. 19. animalia quaedam ex niue atque igne oriri hunc in modum scribit: καὶ γὰρ ἐν τοῖς δοκοῦσιν ἀσηπτοτάτοις ἐγγίνεται ζῶα, οἷον ἐν χιόνι τῇ παλαιᾷ σκώληκες· γίνεται δὲ ἡ παλαιὰ ἐρυθροτέρα, διὸ καὶ οἱ σκώληκες τοιοῦτοι καὶ δασεῖς· οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐν Μηδίᾳ χιόνος, μεγάλοι καὶ λευκοί· δυσκίνητοι δὲ πάντες. ἐν δὲ Κύπρῳ, οὗ χαλκῖτις καίεται, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐμβαλλόντων, ἐνταῦθα γίνεται θηρία ἐν τῷ πυρὶ τῶν μεγάλων μυῶν μικρόν τι μείζονα, ὑπόπτερα, ἃ κατὰ τοῦ πυρὸς βαδίζει, καὶ πηδᾷ. ἀποθνήσκουσι δὲ καὶ σκώληκες, καὶ ταῦτα χωριζόμενα τὰ μὲν τοῦ πυρός, οἱ δὲ τῆς χιόνος. *Quinetiam in ijs, quae putredinem nullam posse recipere existimantur, nasci animalia nouimus, vt vermes in niue vetustiore, qui hirti sunt pilis, & rubei: quoniam & ipsa nix vetustate rubescit. Sed in niue in Media candidi & grandiores inueninntur. Torpent omnes, ac difficulter mouentur. In Cypro insula aerarijs fornacibus, vbi chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur, bestiolae in medio igne nascuntur pennatae, paulò muscis grandioribus maiores, quae per ignem saliant: atque ambulent. Emoritur & hoc genus, & aliud niuis alumnum, cùm alterum ab igne, alterum à niue demotum est.* Quae cùm referat etiam Antigonus in Paradoxis, non μυῶν, siue murium, vt in graeco & Latino codice legitur: sed μυιῶν, id est, muscarum legendum est. Animalia verò haec, & praesertim ex niue generata, quoniam Strabo, vt in Armenia fiant, ex Apollonide monstrat, eius verba haud Aristotelicis dissimilia hic ex libro eius Geographiae. 12. subiungam: ἐν δὲ τῇ χιόνι βώλους πήγνυσθαι φασὶ κοίλας περιεχούσας χρηστὸν ὕδωρ, ὡς ἐν χιτῶνι, καὶ τὰ ζῶα δὲ ἐν αὐτῇ φύεσθαι, καλεῖ δὲ σκώληκας Ἀπολλωνίδης. Θεοφάνης δὲ θρίπας, καὶ τούτοις ἀπολαμβάνεσθαι χρηστὸν ὕδωρ, περισχισθέντων δὲ τῶν χιτώνων πίνεσθαι. τὴν δὲ γένεσιν τῶν ζώων τοιαύτην εἰκάζουσιν, οἵαν τὴν τῶν κωνώπων ἐκ τῆς ἐν μετάλλοις φλογὸς, καὶ τοῦ πετάλου. *In niue glebas quasdam concauas congelascere prodiderunt, aquam optimam tanquam in tunica continentes: in niue animalia quaedam concreari, quae Appollonides Vermes appellat, Theophanes verò Montanas Teredines: atque in illis aquam optimam contineri, & ruptis tunicis bibi: Horum animalium generationem talem putant, qualem culicum ex flamma & bractea metallorum.* Quae omnia

nia ſanè creditu difficilia ſunt, quòd ad animalium generationem neceſſariò tum calor tum humor requiruntur;quorum alter ab igne, alter à niue maximè abſunt: immò agricolae, dum ſemina in terra adhuc latent, hieme niuium copiam exoptant, quo inter cetera beneficia id conſequantur, ne beſtiolae frugibus pernicioſae alantur, ſed exiſtentes enecentur. Itaque ſi in niuibus interdum vermiculi conſpiciuntur, ex terra emanaſſe,ipſisq́; ſeſe inuoluiſſe putandum. Pariter animalia apparentia in fornacibus metallorum potiùs credi derim ex terra metallis commixta,in qua naſcũtur,erumpere, quàm in igne ipſo oriri. eo maximè quòd Ariſtoteles quaſi ſui immemor in 2. de Gener. animalium cap. 3. vbi maturiùs,quàm in Hiſtoriarum libris naturae res examinauit,nec in igne ipſo,nec in ignitis vllis, ſiue humidis,ſiue ſiccis animal quodpiam gigni,hunc in modum ſcripſit: *διὸ πῦρ μὲν οὐδὲν γεννᾷ ζῷον, οὐδὲ φαίνεται συνιστάμενον πυρουμένοις, οὔτ' ἐν ὑγροῖς, οὔτ' ἐν ξηροῖς οὐδέν.* Hactenus de re ipſa ab Ariſtotele narrata. Nunc occaſio poſtulat, in eius v. de Hiſtor. anim. ſuprà citatis verbis Graecis maculam inſignem deleam: quoniam vbi legitur, *οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐν ἰουδία χιόνος μεγάλοι*, legendum monſtrat antiquiſſimus apud me manuſcriptus codex, *οἱ δὲ ἐν τῇ ἐν Μηδίᾳ χιόνι μεγάλοι.* Ita verò legi debere vt ſentiam,duae rationes impellunt. Vna eſt, quòd nix ſereno tempore vel liquatur interdiu, vel noctu gelatur: & propterea quomodo ex ipſa grandiores vermes naſci queant,non video Altera ratio eſt, quòd Strabo, qui in Armenia huiuſcemodi animalium generationem fieri ſcribit, etiam regionem eam Mediae finitimam, atque in producendis rebus ſimillimam facit. Itaque prudenter Gaza, vel coniectura ductus, vel optimo codice adiutus, verba in vulgatis deprauata ſic tranſtulit;quemadmodum ex manuſcripto noſtro transferendum cenſemus.

Inſaniae genus ab Aretaeo medico deſcriptum, & monſtratum. CAPVT XV.

Retaeus medicus in eo libro,quem *περὶ χρονίων παθῶν* inſcripſit, explicatis multis inſaniae generibus, vnum in fine narrat his verbis: *τέμνονται τινὲς τὰ μέλεα θεοῖς ἰδίοις ὡς ἀπαιτοῦσι χαριζόμενοι εὐσεβεῖ φαντασίῃ· καὶ ἔστι τῆς ὑπολήψιος ἡ μανίη μοῦνον, τὰ δὲ ἄλλα σωφρονέουσι. ἐγείρονται δὲ αὐλῷ, καὶ θυμηδίῃ, ἢ μέθῃ, ἢ τῶν παρεόντων προτροπῇ· ἔνθεος δὲ ἡ μανίη· κἢν ἀπομανῶσι, εὔθυμοι, ἀκηδέες, ὡς τελεσθέντες τῷ θεῷ· ἄχροοι δὲ, καὶ ἰσχνοὶ, καὶ ἐς μακρὸν ἀσθενέες πόνοις τῶν τρωμάτων*, id eſt, *Sunt qui*

membra sibi ipsis amputant, tanquam Dijs proprijs ea repetentibus, gratam rem pia cogitatione facturi. Atque insania huiusmodi in opinione duntaxat collocatur, cùm in reliquis temperatè ac prudenter degant. Excitantur verò tibia, animiue oblectatione, aut temulentia, aut adstantium exhortationibus. Manat huiuscemodi furor à Deorum afflatu. Quòd si incolumes desistant, bono & pacato animo sunt, tanquam Dijs initiati: at decolores, macilenti, & prae vulnerum doloribus infirmi longo tempore remanent. Hos verò fuisse Cybeles sacerdotes, Gallos vocatos, Corybantas, & omnes eos, qui matris Deum sacris initiabantur, facile est illis intelligere, qui eorum sacrorum ritus ac modos passim ab auctoribus descriptos in memoriam reuocarint. Nunc satis erit meminisse, sacerdotes & ministros eius Deae cymbalis atque tympanis cursitantes, sese furore correptos simulare, aut etiã opinari consueuisse: sicq; insanientes caput rotare, genitalia abscindere, cultris faciem, & musculos corporis totius sicut Catullus, Strabo Geog. x. & Apuleius in viij. Transformationum memorant) dissecare, morsibusq; seipsos impetere, quasi flagitiis similibus eã Deam gaudere putarent. Nec aliquis mirari debet veteres, lumine Christianae veritatis orbatos, vsqueadeò spurcissima ac immanissima facinora sub religionis titulo peregisse; si quidem Plutarchus in libro περὶ δεισιδαιμονίας, prauam religionem & similia, & his peiora hominibus suggerere, exemplis Galatarum, atque Scytharum humano sanguine Diis sacrificare solitorum copiosè satis ostendit. Vnde non immeritò apud Herodotum in Melpomene, Scythae vitio verterunt Graecis agendi Bacchanalia consuetudinem, negantes rationi consentaneum esse, excogitare Deum, qui homines ad insaniam adigat. Porrò furorem hunc inter morbos à medico antiquissimo & Hippocratis doctrinae studiosissimo maximè recenseri, commendo: veluti Caelium Aurelianum nequaquam improbo, quòd & in 4 diuturnarum affectionum Molliciei inter morbos locum fecerit: quae licet solo animi vitio, & non corporis nasci videatur, aegritudinem tamen maximam si quis appellet, minimè errauerit, quemadmodum vocauit Iuuenalis in 11. Satyr. vbi sic ipsam detestatur:

Magna inter molles concordia, non erit vllum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu:
Taedia non lambit Clauiam, nec flora Catullam:
Hispo subit iuuenes, & morbo pallet vterque.

Defenditur

Defenditur Galeni inscriptio περὶ πεπονθότων τόπων. Loca Aretaei & Galeni collata de ijs, qui corde patiuntur. CAPVT. XVI.

IVlius Caesar Scaliger, vir certè nostrorum tẽporum doctissimus ac subtilissimus fuit: sed dum in Galenum ingenij acumen exercere nimis studuit, plerunque maledicentiam suam atque imprudentiam detexit: vt ipsi tunc contigit, quando in primo commentariorum, siue potiùs accusationum, quas in libros de Plantis Aristoteli inscriptos edidit, eum damnare nititur, quòd libros inscripserit περὶ πεπονθότων τόπων: cùm potiùs περὶ παθόντων inscribere debuisset. Quod πέπονθε (inquit) non ampliùs patitur non igitur eget opere medici. Pulchra ratio, & subtili homine digna. Videamus itaque quomodo vir iste Galeni doctrinam parum gustauerit. Nam quicunque antiquorum de Locis affectis tractarunt, vt fecit Archigenes medicorum sui temporis princeps, inter τόπους παθόντας, καὶ πεπονθότας id discrimen posuerunt, quòd παθόντας vocarunt eas partes, quae extra se caussam passionis tantùm habent, atque ea abeunte incolumes & sanae relinquuntur: πεπονθότας verò eas vocarunt partes, quarum non tantùm caussa externa est, quae ipsis morbum faciat, verùm etiam quae propriam in seipsis ac iam factam affectionem, licet aliquando insensibilem, retinent, ita vt etiam recedente caussa nihilominùs affectae remaneant: & sic vocarunt, quasi non modò patiantur, sed etiam iam passae sint. Cùm itaque Galenus in libris de Locis affectis totam tractationem consumat praecipuè in docendo, qua methodo partes iam passae; & affectione propria à caussa sibi externa & (vt dicunt) per consensum occupatae dignosci queant, περὶ πεπονθότων τόπων eos inscripsit. Hae namque proprio ac intestino affectu laborantes sunt, quae potissimùm curationem expostulant: non illae, quae nihil in propria essentia passae, aliunde solummodò vexantur, & caussa extincta, nihil offensae, aut parum admodum remanent; & propterea παθόντες τόποι nuncupantur. Patet igitur quàm iniustè Galenus reprehendatur, quem iam aetate prouectum, quando eos libros scribebat, in titulo ponendo fefellisse, apud me à ratione alienum omnino videtur. Cur autem Rabi Moses in suis Aphorismis citans libros hos, appellet Scientiarum libros, hactenus certè diuinare non potui. Ex quinto eorum librorum id mihi

obseruatione

obſeruatione dignum in primis videtur, quòd quicunque corde vulnerantur, vſquequo vitam trahant, ſemper mente conſtent, ac ſapiāt quaſi neceſſariò inde colligatur, animam rationalem minimè in corde collocari. At Galeno vetuſtior Aretaeus in ij. de Acutis paſſionibus, ſimile quid de corde in Syncopis tractatione ſcriptum reliquit: vbi differentiam oſtendens eorum, qui ore ventriculi infeſtantur, & eorū quos cordis labor aliquis exercet, de poſtremis ita loquitur: ἔπι δὲ τοῖσι καρδιώσσουσι, καὶ αἰσθήσεσι ὀξύτεροι, ὡς ἰδεῖν, καὶ ἀκοῦσαι μᾶλλον, ἢ πρόσθεν, καὶ γνώμῃ δ' ἐσταθέστεροι, καὶ ψυχῇ καθαρώτεροι. καὶ τὰ δὲ οὐκ ἐς τὰ παρέοντα μόνον, καὶ ἐς τὰ μέλλοντα μάντιες ἀτρεκέες. Iſſe ſcilicet, qui corde laborant, ſenſibus acutioribus ita, vt magis quàm antea videant, audiantq;, & praetereà mente conſtare, animumq; puriorem habere, ac nedum in praeſentibus dignoſcendis: verumetiam in futuris exactos diuinatores exiſtere.

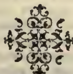
Quid ſit apud Galenum. Ellychnium Tarſicum: Error Cornarij de fungis, et de Goſſypio. CAP. XVII.

Alenus in libro Meth. 13. modum, quo ad cicatricem ducuntur vlcera, docens, ellychniorum Tarſenſium meminit: quemadmodum etiam in 14. eiuſdem tractationis libro, vbi oedematis curandi rationem tradens, ſpongiam poſca madidam probat, eaq; deficiente ellychnium Tarſenſe ſubſtituendum monet. Quibus in locis quid ſub ellychniorum eiuſmodi nomine intelligi debeat, ab omnibus ferè hactenus ignoratum eſt. Ego verò quae illa fuiſſe ex auctoribus coniecerim, in medium afferam, ſententiam mutaturus, quotieſcunque meliorem quis mihi monſtrauerit. Ex variis namque lignorum generibus pro lucernis accendendis ellychnia feciſſe veteres, apud omnes conſtat: iccirco & Tarſenſia à Galeno vocata, ex huiuſcemodi materia fuiſſe conflata, putare debemus. Inter alia autem cùm vnum extiterit Goſſypium à Latinis, à Graecis ξύλον nuncupatum, vt Plinius lib. 19 cap. 1. meminit: hoc ἐλλύχνιον ταρσικὸν Galeno ſignificaſſe, tribus rationibus, vti credam, impellor. Vna eſt, quòd Galenus nullibi goſſypij mentionem facit: vnde, niſi his locis illud deſignet, ipſi ignotum extitiſſe dicendum, quod tamen non admodum veriſimile videtur, quando Plinij tempore, Romae praeſertim, cuiq; abūdè ſuppetebat & ad varios medicinae vſus inſeruire poterat. Altera ratio, quòd Galenus ellychniis illis molliti ē

prae

prae ceteris attribuit. De gossypio scribit Plinius, nulla ipsi in candore mollitiave praeferenda. Tertia est, quòd locò spongiarum (vt Galenus monet de Ellychnio Tarsico) xylinsi linum, siue gossypium aptissimè in vsum medicum reuocatur. Sed duo huic opinioni obstare fortasse alicui videãtur. Alterum est, Galenum ellychnio Tarsico carnem excrescentem deprimendi potestatem tribuisse, quae in gossypio minimè reperitur. Alterum, quòd nullus ex Tarso Ciliciae vrbe xylinum linum inuectum scribit; sed Plinius in superiori Aegypti parte in Arabiam vergente oriri memorat. Attamen haec dubia facilè dissolui possunt, si dicamus, gossypium in fila redactum, quemadmodum pro ellychnijs fiebat, atque etiam hodie passim fieri conspicitur, eandem penè operam in compescenda carnis luxurie praestare, quam & fila linea. Praeterea tempore Plinij in Aegypto illa fila fieri consuesse, tempore verò Galeni optima in Tarso fieri coepta; sicuti tẽporibus nostris in Cypro, in Italia, & in aliis regionibus. Nec sanè mirum videbitur, si cogitemus, facilè ob tractus viciniam ab Aegyptiis Cilices, & ab his Cyprios, deinde alias nationes tale linigenus accipere potuisse: neque verò ferre possum Cornarium, qui fungorum genus fuisse ellychnium Tarsicum leuibus coniecturis inducitur lib. iij. com. medic. cap. vltimo, vbi prae ceteris, qui fuerint lucernarum fungi, simpliciter admodum ignorasse videtur. Non enim Plinius, aut quiuis alius eo in loco intellexit fungorum genus ellychniis lucernarum conficiendis vsurpatum, sed excrementum instar fungi circa lucernas, dum vruntur, concretum, vt Virgilius primo Georg. à quo accepit Plinius. Scintillare oleum, & putres concrescere fungos. Quod porrò memoriae Plinius mandauit, ex gossypio vestes sacerdotibus Aegyptijs gratissimas fieri consueuisse, vsq; etiam ad tempora nostra perdurare, nemo ignorat: quando vestes illas sacerdotum, quas Itali vocabulo populari Cottas Rochettosve appellant, saepenumerò xylinas, & praesertim ditiorum ac nobiliũ esse videamus: Nunc in regno amplissimo & ditissimo Chinae vsque adeo copiose fit gossypium & sericum, vt ignobilis quisque xylinis vestimentis, nobiles autem sericeis induantur.

Morbus

Morbus Deliorum ab Aeschine descriptus. Locus Celsi notatus, & alter Nonij emendatus. Contradictio Herodoti & Plinij. CAPVT XVIII.

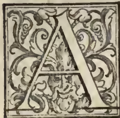
Eschines rhetor nauigationem quandam Philocrati per epistolam suam describens, cuiusdam Deliorum pestiferi morbi meminit: qui quòd forsan ab aliquibus ignorari posset, hoc in loco (vt mea fert sententia) notum facere studebo. Sic itaque in lib. Graecarum Epist. legitur: λύσαντες ἐκ Μουνιχίας, ἑσπέρας λαμπρῷ σφόδρα σκίρωνι, περὶ μέσην ἡμέραν κατήχθημεν εἰς τὴν Χίον. καθίσαντες δὲ ἡμέρας ἐννέα (σκληρὸς γὰρ ἦν ὁ ἄνεμος) εἶτα πάλιν λύσαντες, ἅμα τῇ ἕῳ εἰς Δῆλον ἤλθομεν. Δήλιοι δὲ ἐνόσουν λοιμώδη τινὰ νόσον, τὰ μὲν πρόσωπα ἐπίμπλαντο λεύκης, καὶ τὰς τρίχας λευκοὶ ἐγίγνοντο, ὁ δὲ τράχηλος αὐτῶν καὶ τὰ στέρνα οἰδεῖ. πυρετοὶ δ᾽ οὐκ ἐγίγνοντο, οὐδὲ ἀλγηδόνες μεγάλαι, οὐδὲ τὰ κάτω μέρη παρήλλαττεν οὐδέν. ταῦτα δὲ ἐπείθοντο κατὰ μῆνιν Ἀπόλλωνος αὐτοῖς συμβεβηκέναι, τεταφότος ἐν τῇ νήσῳ τινὸς τῶν ἐπιφανῶν, οὐ πρότερον εἰωθός, ἐκ τούτου οἰόμενοι προσβάλλειν αὐτοῖς τὸν θεὸν τὴν νόσον ταύτην ὑπελάμβανον. ἡμεῖς δὲ ὥσπερ τι ἔθνος ἀλλόφυλον ἢ νῆσον ἐν τῇ ἔξω θαλάττῃ ἀφιγμένοι, καὶ ἰδόντες ἐξαίφνης χρῶμα ποικίλων ἀνθρώπων, νυκτὸς ἀποφυγόντες ᾠχόμεθα, πυνθανόμενοι ἀλλήλων κατὰ τὸν πόρον, εἰ τὸ χρῶμα ἔχοι ἕκαστος οἷον ἐκόμιζεν οἴκοθεν καὶ τὰς τρίχας. *vespere ex Atticae portu, Cauro valde claro perflante, soluentes, circa meridiem Chium peruenimus: ibique dies nouem (erat enim aduersus ventus) morati, deinde rursum aurora soluentes, Delum iuimus. Laborabant Delij pestifero quodam morbo. Vultus quidem vitiligine plenos, capillos pariter albos habebant; ipsorum autem collum & pectus erant tumida: febres verò non aderant, neque dolores insignes, neque inferiores partes quicquam permutatae fuerant. Atque haec Apollinis ira sibi contigisse credebant, cùm praeter veterem consuetudinem illustris quidam in insula sepultus fuisset. Ob hoc igitur Deum ipsis huiuscemodi morbum mittere suspicabantur. Nos autem tanquam externas gentes, vel tanquam insulam in externo mari accedentes, hominumq́ diuersorum colorem inspicientes, nocte fuga capta discessimus, mutuo nos ipsos inter abeundum percunctantes, an quisque colorem & pilos, quos domo gestauerat, haberet.* Fuerunt itaque quae tale morbi genus conditiones comitabantur quinque. Primò pestilens erat; secundò leuce seu vitiligine

ora replebantur, tertiò pili albescebant: quartò collum & pectus tumescebant; quintò doloribus exiguis aegrotantes exercebantur; aberant febres. Nunquid autem contagiosum malum foret, clarè non explicuit Aeschines: attamen cùm Delo iam relicta eius socij timerent, ne colores atque pilos exigua mora ibi facta mutassent, non sine ratione quis colligeret etiam contagiosum extitisse. Quod verò maximè ambiguum in hac re videtur, est, an ille morbus fuerit leuce siue vtiligo, an alphi, an elephantiasis alba à Plinio lib. xv. cap. v. vocata. Mihi sanè cogitanti alphos atque vitiligenes neque pestiferos neque contagiosos fieri, praetereà sine tumore vllo ac sine dolore existere, magis inclinat animus vt putem, elephantiasim siue lepram albam fuisse, quàm pestiferam, contagiosam, cum tumore & cum dolore fieri, confirmant Medici. Quòd si crustarum leprae huiuscemodi propriarum nulla fit mentio, ob id non necesse videtur ab hac sententia recedere: quoniam vel sub leuces nomine, qua replebantur facies, eas comprehendi non inconuenit. At id magis forsan repugnat de pilis albis dictum: quos tamen in elephantiasi secundum humoris naturam mutari, valde rationi congruit. Videbũt doctiores, quae potior sententia haberi debeat. Interim obseruari vellim, Arnobium, qui sub Diocletiano floruit, in primo Aduersus gentes libro, voluisse eam lepram, quam Christus curauit, nullam aliam fuisse, quàm vitiliginem albam. Etenim eius miracula recensens, vitiliginis saepius, leprae nunquam meminit: immò si leprae signa, quae in xiij. cap. Leuitici copiosè recensentur, animo voluamus, per spectum erit, leprã Iudaeorum ipsammet vitiliginem extitisse. Addendum est hisce, Celsum Gangraenam vocasse Cancrum, sicut, & glossae antiquae, nam veteres omne ferè mali, quod vt cancer serperet genus, Gangraenam dixerunt, vt ex Lucilio & Varrone docet Nonius: apud quem vbi legitur. *Non vituperamus, cùm sciamus dictum praecidi oportere, si ob eam rem gangraena non sit ad brachium ventura*, loco dictionis, Dictum, restituendum est Digitum, quemadmodum etiam Lypsius iuuenis ingeniosissimus iam corrigendum monstrauit: quamquam is deceptus sit, putans gangraenam esse morbum manus peculiarem, cùm potiùs nulla sit corporis pars, quae illi obnoxia non sit. Ad insulam Delum reuertor; quam eo tempore commotam scribit Herodotus in Erato, quo Datis, vt Deliis ipsum fugiẽtibus reditum pateaceret, aduersus Eretriam classem, & simul Ionas atque Aeolas secum egit; cùm nec priùs, nec posteriùs (sic enim legẽdum: & non, quemadmodum Latinus interpres) vsque ad aetatem ipsius Herodoti commotionem passa foret. Ceterùm Plinius lib. 4. cap. 12. eandem Delum diu fluctuatam vsque ad Varronis tempora, qui paullo minùs trecentis annis post Herodotum vixit, immotam

perdu-

perduraſſe teſtatur. Quam virorum diſcordiam alijs conſiderãdam relinquo.

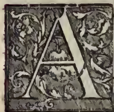
Heracliti morbus: eius & Aſclepiadis ſententia de Vrina, Galeni ad idem locus notatus. De Iberis dentes vrina lauantibus. CAPVT XIX.

Egrotabat Heraclitus, vt ipſemet in epiſtola ad Amphidamantem narrat, cumq́; eum medici conueniſſent, nec alter alteri cõcordaret, vt philoſophus eorum inſcitiam atque petulãtiam retunderet, obſcuris verbis (vt ſui moris erat) ab ipſis quaeſiuit, quomodo ἐκ τῆς ἐπομβρίας ποιντίον αὐχμὸν. Cui neſcientes ignari medici quicquam reſpondere, ab Heraclito iure expulſi fuerunt. Laborabat enim ille ventris hydrope, ἀσκίτlω vocant Graeci: qui vt facilè notis propriis manifeſtatur, ſic non arduum erat & ipſum cognoſcere, & curandi rationem exijs verbis intelligere. Sed ante Heracliti atque Hippocratis tempora medici Empiricem tantùm profitebantur, & iccirco neque morborum naturas, neque veras curationũ regulas noſcebant, vt iuremerito tum ipſe in huiuſcemodi medicos inuehatur, oſtendens nihilo ſecius medicum humanos languores curare debere, atque Deus magna mundi corpora medicatur, dum eorum inaequabilitates adaequet, atq; contraria contrariis adhibet: tũ etiam ille apud Athenaeum non inſulsè prorſus dixerit, εἰ μὴ ἰατροὶ ἦσαν, οὐδὲν ἂν ἦν τῶν γραμματικῶν γένος μωρότερον. *quòd ſcilicet, niſi eſſent medici, nullum grammaticis ſtultius inueniretur genus*. Neque ſolummodo aſſeuerabat Heraclitus perinde hominibus medicinam atque Deo exercendam eſſe; immò & omnia in corpore noſtro fieri, ſicut & in mundo magno opinabatur: ita nãque vrinam in veſica gigni, quemadmodum in aeris ſecunda regione pluuiam: quòd vt hic ex vaporibus à terra elatis, ac in nubẽ con denſatis pluuia efficitur, ſic ab eſculentis poculẽtiſve halitus in veſicam emanantes vrinam producant. Heraclitum verò hunc in modum ſenſiſſe auctor eſt in 13. ſect. prob. 6. Ariſtoteles; quam falſam ſentẽtiam Aſclepiadem quoque medicum olim celeberrimum ſecutum eſſe docet Galenus in 1. de Fac. naturalibus libro, in cuius fine diſputans aduerſus Lycum de vrinae natura, ſentire videtur, id totum, quod potatur, per vrinam excerni, praeter pauca quaedam per aluum, per ſudorem, aut per inſenſibilem vocatam expirationem interdum exeuntia. Quod dogma verum eſſe, vt ipſe-

met ex euidentibus, atque Erasistrati auctoritate probare nititur, in Lectionibus nostris iam opera & studio auditorum editis, latissimè probauimus, vbi clarè (ni fallor) & rationibus, & veterum medicorum ac philosophorum auctoritatibus apparet, vrinae materiam nullam aliam esse, nisi substantiam ipsammet potulentam. Hic illud addam, quod Catullus in Egnatium, & Strabo lib. 3. Geog. necnon Diodorus in quinto scribunt, Celtiberos, Hispanosq; consueuisse manè lotio proprio dentes atque gingiuas ad abstergendum nocturnas sordes colluere. Quod sane magis ferri potest, quàm vrina in cloacis inueterata sese lauare, vt Iberos factitasse memoriae prodidit Strabo.

Aetius redarguitur, cur Castrati non fiant leprosi. Locus de Satyriasi. De Manu Gregorij Nysseni sententia noua. CAPVT XX.

Etius lib. 13. cap. 121. multa praeclarè de Elephanticorum victu memoriae mandauit: sed in duobus insigniter eum lapsum semper existimaui. in vno, dum caussam, qua castrati eo morbo non tentantur, assignare studuit: in altero, dum elephantiasi correptos generandi gratia cum mulieribus aliquando consuetudinem habere consuluit. Quòd in castratis larga fiat seminis generatio, atque non castrati vtilem ac bonum humorem in eo ita absumant, vt illi à morbo ea ratione euadant, hi verò faciliùs capiantur, ridiculum sanè est fateri: sicuti absonum est, quos elephantiasis exercet multo abundare semine putare. In iis enim, qui omne membrorum alimentum vitiatum & corruptum habent, quomodo semen, quod vltimi ac vtilis alimenti περίττωμα est, multiplicari possit, non video. Quare verior sese offert ratio, cur eunuchi ab eo malo immunes reddantur; siquidem praecipua illius generationis occasio à caliditate & siccitate cùm iecoris, tum vniuersi corporis habitus dependet, & iccirco huiuscemodi affectio Aegypto familiaris traditur. Eunuchi verò frigidi atque humidi citra omnium controuersiam fiunt: vt nemini arduum sit intelligere, hinc nasci, quòd castrati non solùm leprae, verumetiam vlli alteri morbo à calido, & sicco nascenti non facilè subiiciantur, Con sulere porrò, vt laborantes lepra generandi gratia concumbāt,

est,

est non modò malè affectos iugulare, sed etiam reliquos peste inficere, morbosumq; genus humanum reddere velle. Cur autem Elephantici vsque adeò veneris appetitu stimulentur, non aliam caussam puto, nisi quia vasa ipsorum omnia multò & crasso flatu humoreue incocto replentur, qui tam genitalia ipsorum, quàm ora satyris similia efficit: ob quod etiam *σατυρίασις* & *σατυρίας* à veteribus medicis tale mali genus nuncupatum inuenitur: quemadmodum apud Aristotelem in 4. de Gen. animal. cap. 3. vbi haec leguntur: *παραπλήσιον δὲ τούτῳ καὶ τὸ νόσημα τὸ καλούμενον Σατυρίας. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ διὰ ῥεύματος ἢ πνεύματος ἀπέπτου πλῆθος εἰς τὰ μόρια τοῦ προσώπου παρεμπεσόντος, ἄλλου ζῴου καὶ σατύρου φαίνεται τὸ πρόσωπον.* id est: *Similis huic est morbus Satyriasis vocatus. Etenim in hoc ob fluxionis & crudi flatus copiam vultus partes ingredientis, alterius animalis, & satyri facies apparet.* Nisi igitur Plutarchus eo modo exponatur, quo in 1. lib. harum obseruationum notauimus, excusari non merebitur, cùm Aristoteles elephantiasis mentionem faciat, quam is tempore Asclepiadis tantùm, qui tercentum annis plus minusve post Aristotelem vixit, apparuisse, in Sympos. tradidit. Manus à natura homini tributas fuisse duabus rationibus auctor est Aristot. 4. de Part. animal. cap. 10. Vna quòd sit erectus atque ob id non cruribus, vt bruta terram prona spectantia, sed brachijs & manibus egeat. Altera, quòd sit omniũ prudentissimus, sicq; ad exercenda prudẽtiae munera magna instrumentorum copia exigatur, pro qua vnae manus sufficere possunt: nempe quae non vnum, sed multa instrumenta ac veluti instrumentorum instrumentum sint. Aristotelis sententiae addidit acutissimus Gal. 1. de Vsu partium, hominem à natura manibus ornatum fuisse, quoniam sicuti ratio ipsius animo tributa est veluti quaedam artium ars: ipsaq; sine instrumento sibi accommodato operari nequit: similiter instrumentum omnium praestantissimum dari conueniebat: Gregorius Nyssenus auctor non ignobilis in lib. de Opificio hominis, praeter haec, alium naturae in extruendis manibus finem fuisse putauit: nimirum sermonem, homini omnium maximè proprium: quandoquidem nisi manus, quibus cibum pararet, atque in os mitteret, habuisset, necessariò os sumendis è terra cibis, vt in ceteris brutis, idoneum fabricare cogebatur: os autem eiuscemodi loquelae atque sermoni planè ineptum fuisset: vnde, vt loqui posset, manus homo habuit.

De Cretae generibus locus Plinij explicatus. Fasciae, Toga, Mappae cretatae. Error Cornarij. De Gypso Tymphaico Theophrasti loci correcti, & alter Plinij notatus. CAPVT XXI.

Erussa ad faciem dealbādam antiquissimis vsque temporibus vsas fuisse mulieres, praeter multos alios Plautus copiose testatus est. Verùm ad candorem atque splendorem vestibus togisve conciliandum veteres cretae quodā genere vsos esse, Isidorus in Etimolog. & ante ipsum Plinius lib.36.cap.17. memoriae mandauit. Quo in loco cùm non parum obscure loquatur, & interdum à Galeno diuersa sentire videatur, eius sententiam breuiter explicabo. Itaque Latinus auctor cretae tria genera facit, Cimoliam, Argentariam, & Vilissimam. Cimoliarum altera erat vera, à Cimolo vna Cycladarum insula, vnde deferebatur, sic nominata. Altera per similitudinem ita nuncupata, atque huius plures species fuerunt. Aliae namque ad medicos pertinebant, veluti Thessalica, atque Lycia: aliae in vestibus vsurpabantur, sicuti Sarda, Vmbrica, & Saxum vocata. Sarda aquae commixta & eliquata vestes abluebantur, mox sulphure suffitae Cimolia vera laeuigabantur; cumq; vilissima esset, togis candidatorum dealbandis illustrandisque eam minimè adhibitam puto. Vmbrica, quae praeciosior habebatur, poliendis vestibus in vsu erat: modò enim eliquata, modò ipsis affricata nitorem quendam gratum ceteris vestium coloribus praestabat: non enim solis candidis, vt Sarda, sed etiam versicoloribus inseruiebat. Saxum pumicis instar & ipsum candidis vestibus sulphure suffitis affricatum nō modò albedinem augebat, verumentiam nitorem & lumen quoddam, atque soliditatem conciliabat; quo pacto mulieres hodie amylo vel oryzae decocto ad dealbandas solidandasve mappas & vela vtuntur. Hac veteres etiam togis candorem, soliditatem, ac nitorem, necnon fasciis caligarum atq; mappis comparare consueuisse opinor, vnde M. Tullius 2. Epist. Ad Atticum 18. fascias cretatas dixit; & Martialis lib. 12.

Cretatam praetor vellet cùm mittere mappam,
Praetori mappam surripit Hermogenes.

Hac eadem etiam hostias mactandas dealbari solitas, indicat Iuuen. Satyra 9. ita dicens:

Igne domi lauros, duc in Capitolia magnum

Cretatumq́; bouem. —

Cretenses tamen calceos ab Hipp.4.de Artic.mõstratos, quibus mõticolae in Asia & venatores vtebantur, diuersos à cretatis extitisse, nemo nescit. Cimolia verò nullo modo candorem tradebat. sed alios colores preciosos & veros emolliebat, necnon sulphure contristatos quodam nitore exhilarabat: perinde ac hodie factitant sericarum telarum textores, vbi variis tincturis nitorem ipsis cõciliãt, illustrãtq́;. De hac locutum credo Galenum, quando denigrandis capillis cimoliam cum alijs rebus commendat, alias namque cimoliae species eũ aut non nominasse, aut vno cimoliae vocabulo in 9. de Simpl. med. comprehendisse constat. Tot igitur Cimolias apud Plinium inuenio, quae primum cretae genus faciunt. Secundum verò cretae genus erat Argẽtaria, quam Galenus praecitato loco γῆν χρυσιτικὴν appellat, vbi eam abstergendi potestatem habere, & iccirco ad splendorem vasis argenteis sordidis reddendum homines vsurpasse memorat. Qua in re accusandus est Cornarius, qui, vbi Aetius lib.2. scribit, Creticã terram facultatem abstergendi habere, qua τὸ ἀργύρειον ῥύπτει, trãstulit, Ipsam argentũ extergere, ac depurare. Tertium genus fuit Vilissimae: qua circulos victores domibus vel earum vestibulis praeducebant, vt essent spectatoribus (quemadmodũ coronis etiã fenestris appositis interdum faciebant) victoriae signa, quaque seruorum venalium pedes tingebant, vt ab omnibus eos fuisse vendendos intelligeretur; ob quod Iuuenalis quendam, qui pro seruo venditus fuerat, notans in prima Satyra scribit:

Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.

& ante ipsum Tibullus:

Barbara gypsatos ferre catasta pedes.

Nunquid autem huiuscemodi cretae genere etiam facies eorum puerorũ oblinerentur, qui aut venundari debebãt, aut dominis inseruiebant, sequebanturq́;, nondum mihi compertum est: illud certè scio, veteres puerorũ suorũ vultus oblinire solitos, ne gelu aut sole deturparentur: vt testatur Seneca Epist.124. vbi pro, Paedagia, potiùs legẽdũ, Paedagogia, puto: quoniã sic mãcipia apud iurisperitos vocata legimus. Quo verò succo vngerent, haud satis scio. Id tamẽ mihi perspectum est, hodie Genuenses mulieres, ne à sole facies ipsarũ denigrẽtur, in aestate solatri succũ per linteamina expressum vultibus inũgere. Quod cùm mihi Ioannes Vincẽtius Pinellius, singularis doctrinæ & probitatis vir, significasset, persuasit etiã, veteres potuisse huiuscemodi succo alioquin paratu facili (quod simili in re exigitur) vti. Iã verò Plinius cũ Tymphaici gypsi mentionẽ faciat, admonet, vt locum Theophrasti in lib. περὶ λίθων, lacerũ & corruptũ, vnde sua ille acceperat, à me restitutum, hic subnectam, vbi terras alias arte fieri,

alias

alias sponte nasci scribens, de postremis sic ait: αἱ δὲ αὐτοφυεῖς, καὶ ἅμα τῷ περιττῷ τὸ χρήσιμον ἰσχύουσαι, σχεδὸν τρεῖς εἰσὶν, ἢ τέτταρες: ἥτε μηλία, καὶ ἡ κιμωλία, καὶ ἡ σαμία, καὶ ἡ τυμφαϊκὴ, καὶ ἡ τετάρτη τούτων ἐστὶ γύψος. χρῶνται δὲ οἱ γραφεῖς τῇ μηλίᾳ δὴ μόνον, τῇ κιμωλίᾳ δὲ οὔ, καὶ περ οὔσῃ καλῇ, διὰ τὸ λίπος ἔχειν, καὶ πυκνότητα, καὶ λειότητα. τὸ γὰρ ἀραιὸν, καὶ τραχῶδες, καὶ ἄλιπες ἐπὶ τῆς γραφῆς ἁρμόττει μᾶλλον, ὅπερ ἡ μηλία ἔχει τῷ φαρειδι. εἰσὶ καὶ ἐν τῇ μήλῳ καὶ ἐν τῇ σάμῳ διαφοραὶ τῆς γῆς πλείους. ὀρύττοντα μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὀρθὸν στῆσαι ἐν τοῖς ἐν σάμῳ, ἀλλ᾽ ἀναγκάζονται ὕπτιον, ἢ πλάγιον: ἡ δὲ φλέψ ἐπὶ πολὺ διατείνει, id est: *Quae verò sponte nascuntur, simulq́; praestantiam vtilitati iunctam habens, tres fere aut quattuor sunt, Melia, Cimolia, Samia, & Tymphaica, atque harum quarta Cypsus est. Melia per se sola vtuntur pictores: Cimolia verò tametsi bona existente, ob pinguitudinem, densitatem, ac laeuorem ipsi in existentes, nequaquam vtuntur: nam raritas, & asperitas, & pinguitudinis inopia magis in pictura coueniunt. Sunt & in Melo & in Samo plures terrarum differentiae. Effodientem in Samo minimè rectum, sed vel supinum, vel obliquum stare necesse est: vena autem ad multum protenditur.* Et paullò post: χρῶνται δὲ τῇ τυμφαϊκῇ πρὸς τὰ ἱμάτια, καὶ καλοῦσι γύψον οἱ περὶ τύμφειτόν τε, καὶ τοὺς τόπους ἐκείνους. ἡ δὲ γύψος γίνεται πλείστη μὲν ἐν κύπρῳ, καὶ περιφανεστάτη, μικρὸν γὰρ ἀφαιροῦσι τῆς γῆς ὀρύττοντες. ἐν φοινίκῃ δὲ καὶ ἐν συρίᾳ καίοντες τοὺς λίθους ποιοῦσιν. ἔπειτα δ᾽ ἐν θουρίοις. καὶ γὰρ ἐκεῖ γίνεται πολλή. τρίτη δὲ ἡ περὶ τυμφαίαν, καὶ περραιβίαν, καὶ κατ᾽ ἄλλους τόπους. id est: *vtuntur Tymphaica ad vestes, Gypsumq́; appellant Tympheti atque illorum locorum incolae. Fit autem plurimus gypsus atque praestantissimus in Cypro: nam qui effodiunt, parum longè à terra auferunt. In Phoenicia verò & in Syria ex lapidibus vstis faciunt, tum in Thurijs: nam ibi quoque plurimus nascitur. Tertia est verò circa Tympheam, Perrhoebeam, & alos locos.* Ex quibus verbis clarè patet, vel Plinium habuisse alium contextum, vel esse deceptũ, quando 36. lib cap. 24. scriptum reliquit, Tymphaicum gypsum è summa tellure peti: quod vni Cyprio & non Tymphaico tribuit Theophrastus, à quo is transcripsit.

Menecrates medicus quis fuerit. Medici Clinici. Locus Plinij mutatus. De Posca, locus Suetonij. CAP. XXII.

Menecratem, cuius frequentem nec in celebrem mẽtionem fecit Galenus in medicamentorum libris, nonnulli eum esse dubitarunt, qui Philippi Macedonum regis medicum egit, quive glorioso quodam titulo seipsum Iouem nuncupabat: vnde postmodum ab Agesilao Spartarum rege insaniae vitio notatus fuit. At ne horum leuissimà dubitatio aliis forsan occasionem errandi praebeat, non alienum iudicaui declarare,

 rare,

rare, Menecratem à Galeno nominatum fuisse quendam Tiberij & Claudij Caesariis medicum, libertum, sectae Rationalium addictum, multisq; commentariis editis insignem: de quo forsan nec historiae repugnaret Coelium Aurelianum lib. 1. Diutur. pass. cap. 4. meminisse. Idem verò ita se habere, praeter Galenum, qui 5. de Comp. med. s. l. cap. 3. Menecratem post Antonium Musam paullò ante Andromachum & Neronis imperium Romae floruisse scribit, non incertum testimonium affert vetus haec inscriptio, quae hodie in Vrbe ad D. Pauli seruatur.

ΤΙΒΕΡΙΩ ΚΛΑΥΔΙΩ
ΚΟΥΡΕΙΝΑΙ.
ΜΕΝΕΚΡΑΤΕΙ. ΙΑΤΡΩ
ΚΑΙΣΑΡΩΝ ΚΑΙ ΙΔΙΑΣ
ΛΟΓΙΚΗΣ. ΕΝΑΡΓΟΥΣ
ΙΑΤΡΙΚΗΣ. ΚΤΙΣΤΗ ΕΝ
ΒΙΒΛΙΟΙΣ. ΡΝΣ ΔΙΩΝ
ΕΤΕΙΜΗΘΗ. ΥΠΟ. ΤΩΝ. ΕΝ
ΛΟΓΙΜΩΝ. ΠΟΛΕΩΝ. ΨΗΦΙΣ
ΜΑΣΙΝ: ΕΝΤΕΛΕΣΙΟΙ ΓΝΩΡΙΜΟΙ
ΤΩ ΕΑΥΤΩΝ ΑΙΡΕΣΙΑΡΧΗ. ΤΟ ΗΡΩΟΝ.

Iam verò Clinicos vocatos medicos à Chirurgis & Empiricis eo modo atque etiam magis antiquitus fuisse seiunctos, quo temporibus nostris Physici nuncupati ab ijsdem Chirurgis & Caeretanis vocatis separantur, praeter hoc Martialis carmen.

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus,
Coepit, quo poterat, clinicus esse modo.

& Plinij verba, qui lib. 29. cap. 1. medicinam ab Hippocrate inuentam, Clinicen vocat, & lib. 30. cap. 10. in quartanis medicinam Clinicen propemodum nil valere scribit: necnon epigramma hoc Graecum.

τοῦ λιθίνου Διὸς χθὲς ὁ κλινικὸς ἥψατο Μάρκος,
καὶ λίθος ὤν, καὶ Ζεὺς σήμερον ἐκφέρεται.

sequens inscriptio, quam Romae marmore insculptam vidi, satis perspectum facit:

P. DECIMIVS. L. HEROS
MERVLA. MEDICVS
CLINICVS. CHIRVRGVS
OCVLARIVS. VI. VIR
HIC PRO LIBERTATE DEDIT. Hs. IↃↃ
HIC

HIC PRO SEVIRATV IN REMP.
DEDIT Hs. ∞ ∞
HIC IN STATVAS PONENDAS IN
AEDEM HERCVLIS DEDIT. Hs. ‡‡‡
HIC IN VIAS STERNENDAS IN
PVBLICVM DEDIT.Hs. ‡‡‡ Iↄↄ ∞ ∞
HIC PRIDIE QVAM MORTVVS EST
RELIQVIT PATRIMONI
Hs. ∞ ‡‡

Ex qua itē manifeſtum eſſe poteſt, quātū Romae(quod etiā Plinius meminit)diteſcerent medici:nimirū qui & pro libertate ſibi pſis aſſerēda(multi enim erant ſerui) & pro dignitatibus in republica conſequendis,ingentia precia ſoluebant.Hippocrates etiā in lib.de Sterilibus cùm dicat,qui phyſicus eſſe vult debere ad hominis robur atq; habitum reſpicere,ſatis apertè indicat phyſicum eo tempore eſſe vocatum,qui,& ratione non experientia tantùm mederetur. An Clinici quoq; à Romanis dicerentur,aegri decūbētes nonnulli, quemadmodum Plinium lib.25.c.5. dixiſſe aliquibus viſum eſt, certè non parum dubito:tametſi Cyprianus lib.4.Epiſt 7. paralyticum illum à Chriſto ex diuturno morbo liberatum Clinicnm appellare videatur:atque D.Hieronymus in Epitaphio Paulinae ad Euſtochium manifeſtè decumbentes vocet Clinicos: quod item Hermolaus Barbarus,magni iudicij,& rarae eruditionis vir, ex ſacris Bibliis quoque probare nititur:immò verò Cyprianus ibidem quoſdam ait fuiſſe, qui ludibrio,ſed opprobrio quodam Chriſtianos vocarent Clinicos miraturq; vnde nam ex Hipp.aut Sorano id nomen ipſis tribuerent. Vt his omnibus cōſtare poſſit,poſt Plinij quidem aetatem Clinicorū vocabulum ipſis aegrotantibus eſſe tributum, non autem eius temporibus.Hippocratem quidem 1.de Morbis & 4.de acutis ſcio decūbentes κλινοπετεῖς vocaſſe,& Plutarchum ac Athenaeum κλινήδους: at vbi κλινικοὺς dicant,non memini legiſſe. Itaque ſi quis pro Clinicis in Pliniano codice Chronicis ſubſtituat, fortaſſe non aberret, quando non minùs potuit auctor in loquendo interdum liber,vti hac voce Graeca ſanè,at ab alijs vſurpata quàm Spaſticis,vocabulo ex media Graecia ſumpto,nec fortè à quoquam vllibi praeterquàm ab ipſomet in eodem loco,& alibi vſurpato. Niſi potiùs pro Spaſticis Clinicis alteri ſubſtituere placet,Spaſmis cynicis, vel paſticis cynicis:ſi quidem medici omnes ſciunt, ſpaſmum cynicum faciei eſſe morbum,in quo tollendo prodeſſe elleborum, ſcripſit etiam Celſus lib.4.cap.2. Spaſtici (ait Barbarus) ſunt quibus eſt intus aliquid con-

 cluſum

clusum conuulsumve. Mirantur nonnulli, quòd scribat Suetonius, Asiaticum, Vitellij Imperatoris libertum, Puteolis poscam vendidisse: quasi huiuscemodi potus solùm in medicum vsum intus & extra adhiberetur. Ego verò minime illud admiratione dignum existimo: quoniam vinum acidum aquae mixtum pro vili plebecula venale extitisse, ratione consonat, atque id Poscam fuisse appellatum; nisi malumus Puteolis gratia aegrorum qui eo frequentes conueniebant, id solummodò factitatum, vt scilicet vera posca venderetur, quam ex aceto parti modò maiori modò minori aquae mixto factam, memorat Galenus. Quanquam etiam antiquitus, sicut escam pro cibis, ita Poscam pro potibus esse vsurpatam, inuenio: quando, vt notat Barbarus, in antiquissimis Festi codicibus, & in Ferentini vetusto monumento, Posculenta pro Poculentis leguntur.

TERTII LIBRI FINIS.

HIERO-

HIER MERCVRIALIS

VARIARVM IN MEDICINÆ

Auctoribus, & alijs Lectionum.

Liber Quartus.

Qui fuerint apud veteres Archiatri, & Archiatrorum Comites, quòd ve eorum munus. CAP. I.

VI Galenum, aliosq; medicinae scriptores vsque ad haec tempora interpretati sunt, omnes poenè in hoc conuenerunt, vt nomen ἀρχιάτρȣ medicorum principem, quasiq; excellentissimum designare voluerint (Io. Baptistam Rasarium virum tempestate nostra eruditissimum excipio, qui in suis Galeni commentariorum translationibus, vbicunque occurrit, Archiatrum transfert.) Id quoniam ego à veritate longè alienum semper putaui, credidiq; ἀρχίατρον propriè Imperatoris Principisve, atq; eius familiae medicũ significasse; quibus ductus rationibus hanc opinionem conceperim, in medium proponam: videbũt deinde eruditi, ac in antiquis rebus perscrutandis versati viri, nũ sententia nostra aliorum placitis anteponi debeat. Nam primò nullum hactenus Graecũ Latinũve scriptorem, qui ante Romanos Imperatores floruerit, inuenire mihi est concessum, qui hac ἀρχιάτρȣ voce vsus sit; quod coniecturam non paruam facere videtur, vt Imperatores esse, medicos ve cũ suae personae, tũ familiae valetudinis curae destinatos habere coeperunt, sic vocẽ eã tũc à medicis in vsum inuectã esse; quod paullo post Tiberij & Claudij tẽpora fuisse ideò persuasum habeo, quoniã ante ea tẽpora neq; auctorũ scripta, neq; marmoreae medicorũ inscriptiones Romae seruatae vsquã hoc nomen habent. Hanc autem Graecam vocem potiùs, & nõ Latinã elegerũt, quòd (vt refert Plinius lib. 26. c. 1.) nemo Romanus medicã artẽ exerceret, sed omnes ferè, aut saltem maiori ex parte Graeci, atque ij

vt plurimū serui aut liberi essent. Vnde si Archiater vel medicū primarium, vel medicorū principem signasset, cōsentaneum sanè rationi esset, vti res ipsa ante Imperatores extitisset, pariter etiam nomen eam exprimens aliquando vsurpatum fuisse; quod nunquā à me (nisi ceteri maioris lectionis viri secus obseruarint) apud quempiam auctorem animaduersum est. quemadmodum ex altera parte valde mihi probatur, iccirco ante Imperatores minimè id nomen receptum fuisse, quòd res ab illo signata, medicus scilicet Principis, nōdū institutus foret. Quinimmò Plinius lib. 25. c 8. cuius tēpore iā Archiatri nomen in vsu haberi coeperat, cùm Damocratem Seruilium Mithridaticae antidoti auctorē, medicū ipsius aetate primarium nominare vellet, non eum Archiatrum, sed è primis medentium vocauit, quasi sciret nomen illud medicis duntaxat Principis cōuenisse. Vt his omnibus grauissimis coniecturis facile iudicari queat, τῶ ἀρχιάτρω nomen haud illis propriè attributum, qui ceteros antecellerent, sed qui Principis vel Imperatoris personae atque familiae operas suas locarent. Praetereà Andromachus, quem Erotianus in Onostamici sui dedicatione ἀρχίατρον appellat, à Galeno item 1. de Antid. 14. & de Loc. aff. c. 1. Νέρωνος ἀρχίατρος vocatus reperitur, non quia is alios medicos praecellere ab ipso putaretur, qui Archigenem ab Andromachi tempestate vsque ad Traiani principatum in magna existimatione habitum (quod etiam Iuuenalis Satyra 6. insinuat:

—tunc corpore sano
Aduocat Archigenem. & Sat. 14.
Ocyus Archigenem quaere, atque eme quod Mithridates
Composuit)

alios antecessisse scribens, nullibi Archiatrū nuncupauit, quòd intelligeret solos Principis medicos eo nomine fuisse vocatos. Quocirca si res ipsa non secundùm legentis voluntatem, sed verè atque prudenter aestimetur: planè apparebit, Erotianum & Galenum concorditer Andromachum Archiatrum nūcupasse, quòd eam vocem vti debitum sibi quendam titulum, nimirùm cum Neronis medicus esset, ei congruere intellexerint. Qua similiter ratione Liuium Eutychum Archiatrum vocatum credo in hac inscriptione, quae olim in tabellula quadam, vnà cum multis alijs vetustate penè consumptis, Romae ad D. Sebastiani reperta est:

M. LIVIO CELSO TABVLARIO
SCHOLAE MEDICORVM
M. LIVIVS EVTYCHVS
ARCHIATROS OLL. D. II.
INFR. PED. IIII.

Sicut & Petrus quidā Archiater apud Aetiū nudis verbis citatus inuenitur:

nitur:quem eo titulo indicatũ, quasi Principis medicus, non autem medicorum princeps foret,ex Aetij 11.Tetrab.ser.3 cap.110.verbis facile colligi potest: veluti quoque Galenum in lib. de Theriaca ad Pisonem non alia ratione puto vocasse Archiatros Magnum & Demetriũ,atq; alios multos alioqui populares potiùs, quam eminẽtes. Neque verò illud mihi consonum videtur,Imperatores consueuisse medicos plures conducere, atque inter eos vnum reliquis superiorẽ habere,quem & ob doctrinae excellentiam,& ob dignitatem sibi maiorem delatam Archiatrũ vocarent:quandoquidem non vnum, sed plures simul Archiatros extasse,apud varios scriptores legimus. Quis ex legum peritis quaeso est,qui nesciat,Constantinũ Imperatorẽ legem tulisse, qua Archiatros illustribus priuilegijs,maximisq́; gratijs ornari voluit?Quis item non vidit eam legem quã Imperator in l.Archia.cap.de metatis.lib.12 Cod.tit.41.in hunc modum tulit:Archiatros nostris palatij,necnon vrbis Romanae,&c. Ex quibus omnibus negari nunquam poterit,quin Imperatores non vnum,sed plures simul Archiatros habuerint, vt hac ratione Archiatrũ Principis medicum extitisse credendum sit;alioquin si aliorũ superior quasiq́; Princeps fuisset,par erat non plures vno tempore, sed vnum tantũ esse. Quam rem manifestiùs adhuc Vindiciani medici, qui Octauij Horatiani,siue Prisciani Theodori praeceptor fuit, necnon Cassiodori in Epist.ad Valent.testimonia comprobare queũt:quorum ille Archiatrorum Valentiniani Comes fuisse perhibetur; hic verò dũ formam, qua Archiatrorum Comes eligebatur,6.Variarũ lib.exponit, ita clarè Archiatros simul plures,eosq́; Principis medicos extitisse,atq; horum praesidem,ac veluti Principem non Archiatrum, sed Comitem vocatum ostẽdit,vt nemo nisi suae opinionis nimius amator hãc veritatẽ inficiari possit. quã Andreas Alciatus, auctor nostra tẽpestate clarissimus,in cõm.super lib.Cod.probè cognoscens, antiquos legũ interpretes dãnare nõ dubitauit,quòd vbi leges de Archiatris loquũtur,semper medicorũ principes,& non principis medicos interpretẽtur.Porrò quatenus ad vocis ipsius etymon pertinet,etsi vsus scriptorũ secus habere videatur, attamẽ nõ minùs ἀρχίατρος τοῦ ἄρχοντος ἰατρὸς, quam ἰατρῶν ἄρχων dici queat: vt neque huiuscemodi ratio vlla ex parte ijs faueat,quibus diuersam sentẽtiã sequi placuit. Nunc qui essent Archiatri,quodve eorum munus, nõ admodũ difficile est percipere.Si quidẽ verisimile vnicuiq; apparere potest, vt hodie saepenumero cõtingere cernimus,ita etiã antiquitus contigisse, vt qui vel artis praestãtia,vel quopiã apud Imperatores fauore pollerẽt, in eius atq; familiae medicos cooptarẽtur; atq; horũ cũ aliquis moreretur,alter in eius locũ subrogaretur:in qua subrogatione, quoniã interdũ ob fauores nonnulli indigni locũ obtinebãt, ea lex cõdita est,

quae

quae in Cod.lib.9.tit.de Profeſſ.& med. cap.11.habetur, ne ſcilicet quis in Archiatrum eligi deberet, niſi cõmuni meliorum iudicio cõprobaretur: nemo enim erat, qui, vt Archiatri locum impetraret, nõ omnem moueret lapidem, non modò ob dignitatem ac gloriam, verũ & ob honeſtiſſima ſtipendia, cetera ve priuilegia, quibus illi fruebantur. Scribit Plinius. l.29.c.1. annua horum medicorum ſtipendia apud principes fuiſſe CCL.Hs. quae ad monetae noſtrae rationem redacta, faciunt vngaricorum ſex millia, & ſexaginta. Semuncialem vnum, duodenarios nouem duplos quattuor, ſimplum vnum. Quae tamen non omnium Archiatrorum merces erat: cùm in legibus habeatur, Archiatros ab Imperatoribus, praeter alimenta ſubminiſtrata, quã pluribus aliis priuiiegijs atq; fauoribus donatos eſſe; quae omnia mercedis inſtar, quòd multi forent, ipſis donabantur, perinde ac temporibus noſtris medici aliqui in Pontificis Romani curia, & in aliorum Principum domibus ob ſolam ſportulã, alias ve gratias operam ſuam medendo exhibent. De ijs ſermonem factum à Galeno puto, vbi 9.de Plac.Hipp & Plat.alios lucri cauſſa medicinam exercere ſcribit, alios ob honorẽ, alios ob ſibi legibus conceſſam immunitatẽ, ac reipublicae vacationem. Iã verò illorũ munus quod eſſet, ex loco Cod.citato cap.10.ſcire vnicuiq; licet: vbi ex verbis illius legis apertè dici poteſt, Archiatros cùm à populi commodis commoda reciperent ſalaria, non ſolùm Principis familiae, eiuſq; perſonae inſeruiſſe, verumetiam pauperibus ſine vlla mercedis ſpe obſequi, nec turpiter diuitibus inſeruire obligatos fuiſſe, neq; propterea inferendum eſt archiatros vrbis, à palatij Imperatoris diuerſos extitiſſe, qñ rationi eſt conſentaneum eoſdem, qui ſtipendia ex redditibus populi capiebãt, etiam ſi imperatori, & aulae inſeruirent, populo quoque medicinam facere conſueuiſſe. Dicebatur verò Archiatros & Archiater, veluti ex auctoribus atq; ſuperiori inſcriptione, ſubſequenteq; patet, quae Romae in vetuſto lapide ſeruatur adhuc:

D.M.
A. ACTIVS CAIVS
ARCHIATER SIBI ET
IVLIAE PRIMAE CONIVGI
INCOMPARABILI.

Erant itaque Archiatri medici illi omnes, qui Principis ſumptibus conducti, eius perſonae primùm, deinde aulae omni, poſtremò cunctis pauperibus arte propria Romae operã praeſtabant: quorum Archiatrorum Princeps quidam ſenior, prudentia & doctrina praeſtantior eligebatur, cuius ſententia & auctoritate omnes de re medica obortae diſſentiones ſtatim dirimebantur; iſq; Comes vocabatur. & prae ceteris maximam Principis curam gerebat, eiuſq; veluti im-perium

perium quoddam & potestatem magnam obtinebat: vt ex Cassiodori citato nuper testimonio abunde perspectum est. Nolo propter hoc omnino inficiari, quin in vrbe medicorum collegia quaedam & scholae instituerentur, quorum qui alijs praesidebat, Archiatros interdũ vocaretur, vt ex inscriptione Liuij Celsi superius allata, & ex legibus colligi potest: verumtamen qui frequentius in ore hominum versabatur, Archiater, is erat, quem descripsimus.

De Cydni fluuij aqua, loci Plutarchi, Galeni & aliorum Collati. Locus Plutarchi ex Galeno restitutus. Locus Hippoc. emendatus. CAP. II.

Ydnus Ciliciae fluuius est, transiens per mediã Tarsum, ciuitatem olim non minùs quã Athenas & Alexandriam viris in philosophia, atq; omni alia doctrina praeclarissimis florentem; cuius fluuij aquam frigidam atq; asperam esse narrans Strabo Geographiae 14. eam tũ belluis, tũ hominibus neruos crassis humoribus occupatos habentibus, atq; podagricis auxiliari scribit. Post quem Vitruuius, necnõ Plinius, ex Cassij Parmẽsis sententia, eandem aquã cruribus podagricorum affusam dolores leuare scripserunt Quae omnia nunquid vera sint, certè dubitari iure potest: non modò quia frigidũ neruis aduersari pro cõperto habent medici, sed etiã quòd Galenus in lib. de Caussis procatarcticis, Alexandrũ Magnum aestiuo tempore, dũ se in Cydno flumine lauaret, cõuulsione ac tremore torporeve captũ fuisse tradit: quemadmodũ posterioribus saeculis Fridericum Oenobarbum Imperatorem eodẽ flumine lotum interijsse scribũt historici. Nisi igitur dicamus, contra Q. Curtij auctoritatem, Cydni aquã blando quodam frigore, vt Pausanias scribit, pollere, & vim detergẽdi insignẽ sub voce, τραχύ, à Strabone, & interdũ ab Hippoc. dasignatã obtinere, quorũ illi dolores ab humore calido nascentes mitigentur, hac verò humores ipsi neruis elidantur: quomodo podagricis & neruorum fluore tentatis opem ferat, intelligere arduum erit. Quòd si interdum experientia comprobatum est, frigidum affusum conuulsionem soluere, dum calorẽ διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν augendo humoribus dissipandis aptiorem reddit, non propter hoc Cydni aquam iuuare credendum, alioquin de compluribus aliis aquis frigidis idem foret asserendum. Neque etiã immodico eius frigore dolores consopiri dicendum, propterea quòd potiùs sic articulis & neruis nocumentum, quàm auxilium inferretur. Ob hoc enim dicebat Hipp. de podagricis loquens, in lib. de

Vſu humidorũ, ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην ναρκοῖ. id eſt, *Frigidum multum affuſum extenuat, & dolorem ſopit.* Alexandrũ autẽ ac Fridericũ id paſſos fuiſſe puto, quoniã fortaſſe nimis labore vel aeſtu calefacti, aquae frigidae ſeſe immerſerũt, Cautum enim eſt medicorũ praeceptis, ne quis dũ magnopere calet, in frigida lauetur; quoniã tunc corporis meatus valde aperti ingreſſum facilem noxio humoris frigori permittũt: atq; ita nerui calorq; natiuus non parum offenduntur, quod quidẽ minimè verum eſt de interno calore, & naturali, quia vbi partes aliquae ſunt inflãmatae ac rubẽtes, à frigida, quae influxũ cohibeat, ſicq; euacuet, ferè ſanãtur, vt ob hoc dixerit Hippoc. v. Aph. 25. podagricos à frigida largè affuſa leuari. Hic adnotare placet quod ſcribit Plutarchus in vita Syllae, eũ ſcilicet Athenis agẽtem, pedũ dolorẽ torpidũ cũ grauitate incurriſſe, quem Strabo dixit eſſe ποδάγρας ψελλισμόν. id eſt, podagrae balbutiẽ. Aquam autem Cydni non modica detergẽdi facultate praeditã eſſe, Plutarchi teſtimonio confirmatur, qui libro, in quo Deſitorum oraculorũ cauſſas quaerit, vt demonſtraret poſſet aquas & ſpiritus terrae inueniri, à quorum arcana quadã poteſtate animi humani ad futura praenoſcenda diſponerentur, alia aliis conuenire, & nõ omnia omnibus, multis exemplis ac oratione monſtrat: ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα: καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος, τῆς δὲ κόκκου τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν μειγνύμενον. βύσσῳ δὲ γλαυκῆς κρόκος καταμίσγεται, ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε. περὶ δὲ τοῦ Κύδνου καὶ τῆς ἱερᾶς τοῦ Ἀπόλλωνο; ἐν Ταρσῷ μαχαίρας, ὦ φίλε Δημήτριε, σοῦ λέγοντος ἠκούομεν, ὡς ὁ Κύδνος ἐκκαθαίρει σίδηρον ἐκεῖνο, οὔτε ὕδωρ ἄλλο μᾶλλον τὴν μάχαιραν, ἢ ἐκεῖνο. καθάπερ ἐν Ὀλυμπίᾳ τὴν τέφραν προσπλάττουσι τοῦ βωμοῦ, καὶ περιπηγνύουσιν ἐκ τοῦ Ἀλφειοῦ παραχέοντες ὕδωρ. ἑτέρῳ δὲ πειρώμενοι ποταμῷ οὐδὲν δύνανται συναγαγεῖν, οὐδὲ κολλῆσαι τὴν τέφραν. id eſt: *Alia enim alijs propria & conuenientia: quemadmodum purpurae faba, & grani infectory nitram videntar tincturam commixta ducere. Byſſo autem glaucae crocus miſcetur, vt dixit Empedocles. De fluuio Cydno, & de ſacra Apollonis in Tarſo machaera, o amice Demetrie, te narrantem audiuimus, quòd Cydnus ferrum illud depurgat, neque machaeram vlla alia aqua magis, quàm illa quemadmodum in Olympia cinerem arae affingunt, & aquam affundentes Alphaei cinerem circumdenſant, alio verò flumine id tentantes, nullo poſſunt coniungere, neque cinerem conglutinare.* Vbi manifeſtè declarat, Cydni fluuij aquam detergendi repurgandi ve (cùm ferrum, ex quo machaera Apollinis ſacra in Tarſo conflata erat, ſola depurgaret) vim magnã habuiſſe. At hic admoneor primũ vt putẽ byſſi colorẽ aureũ & flauũ à pauſania ſibi tributũ minime natiuũ, & propriũ, ſed potius ex croci mixtura acquiſitũ fuiſſe, quemadmodũ hac dere fuſius in adnotationibus ad lib. Hippoc. de fiſtulis locuti ſumus, deinde vt paullò

antè

antè citatorum Plutarchi verborum corruptum in Graeco Basiliensi codice locum restituam. Vbi enim is siccitatem calori associatam spiritum attenuare, aetheriumq; ac purum efficere dixit, statim subiungit, αὔτη γὰρ ξηρὰ ψυχὴ, καθ' Ηεράκλειτον: quibus nil significantibus, hunc in modum corrigi debet, αὐγὴ γὰρ ξηρὰ ψυχὴ σοφωτάτη, καθ' Ηεράκλειτον. eam namque sententiam protulisse Heraclitum in simili propè disputatione scriptum reliquit Galenus eo libello, in quo temperatura corporis animi mores fingi probat: vnde etiam locus Hippocratis emendandus est, in 1. lib. de Diaeta. vbi in omnibus codicibus Latinis & Graecis, tam vulgatis, quàm manuscriptis legitur, ἰσχνασίης δὲ πνεύμονος οὗτος δεῖται, ἢ ξηρασίης: cùm legi debeat, πνεύματος, siquidem pulmonem ad prudentiam conferre nulli afferunt, sed spiritus, qui quanto sicciores & subtiliores sunt, tanto mentem acutiorem faciunt.

Loci Aristotelis & Herodoti collati. Darij luxatio à medico Graeco curata. CAP. III.

Immensae subtilitatis (vt ait Plinius) vir Aristoteles in 2. Politicorum lib. Lacaedemoniorum Reipub. instituta examinans, inter cetera illi vitio vertit, quòd senatoribus per omnẽ vitae aetatem de rebus magnis iudicia ferre liceret. cùm in senectute id non sine periculo fieri possit: quoniam (ait is) ὥσπερ ἢ σώματος, ἢ τῆς διανοίας γῆρας. Hanc eandem rationem vsurpauit apud Herodotum in Thalia Atossa Cyri filia, & Darij vxor, quae à Demodene medico Graeco vlcere prauo in mãmilla curata, viroque suo, vt bellum Graciae inferret, astuto eius medici ita patriam reuisere sperantis consilio, persuadere conata, inter multa alia haec verba protulit: νῦν γὰρ ἄν τι καὶ ἀποδέξαιο ἔργον, ἕως νέος ἢ ἡλικίην. αὐξανομένῳ γὰρ σώματι, συναύξονται καὶ αἱ φρένες, γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι, καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται. idest. *Nunc autem, quando aetate iuuenis es, si opus suscipias: nam augescente corpore simul & prudentia crescit, senescente verò consenescit, atque ad omnia opera hebetatur.* Vnde non immeritò apud priscos prouerbio decantatum habetur.

Ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων. id est.

Opera iuuenum, consilia autem mediorum, preces verò senum. quem versiculum Boethus poeta in Athenodorum seniorem sic apud Strabonem in 14. mutauit.

Εργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, πορδαὶ δὲ γερόντων. id est.
Opera iuuenum, consilia autem mediorum, crepitus verò senum.
Athenodorus autem contra ipsum, *βρονταὶ δὲ γερόντων*, siue Tonitrus senum, dici iussit. Sanè haec omnia non de animae substantia, quam alioquin immortalem credimus, sed de illius operationibus, quæ ab instrumētis magna ex parte dependent, intelligi aequius est: etsi medici, ac praesertim Galenus aliter sensisse inueniantur. Democedis mentio iam impellit me, vt quam is apud Herodotum citato loco in curando rege Dario operam praestitit, hisce subiūgam. Darius enim in venatu magnam ossis tali luxationem passus, vbi à medicis Aegyptiis, qui omnium primi ea in arte putabantur, variè tractatus esset, nec illi in retorquendo torquendoue quicquā proficerēt, quin potiùs malū augerent; Democedes Crotoniensis Graecis medicamētis vtens, & lenia, post acria admouens, Darium, qui septem noctes iā nihil dormierat, & perpetuo doloris cruciatu penè confectus erat, tandem somni compotem fecit, breuiq; deinde tempore incolumem prorsus reddidit, cùm iam posthac validum se fore ad incedendum desperasset. In qua re an solis medicamentis, an etiam manibus os tali restituerit bonus medicus, ex Historici sermone non admodum cōstat: mirum tamen sit, si medicamenta tantùm (quemadmodū ex verbis colligi posse videtur) adhibùerit, in eo praesertim luxationis genere, quod quando vehemens est, ab Hippocrate & Galeno omniū difficillimè sanari traditur. Atqui nec de his, neq; de maioribus adhuc antiquorum operibus multum mirari debemus: quandoquidem eos in chirurgica, quae clinice priùs reperta fuit, posterioribus omnibus valde superiores extitisse, Homeri atq; aliorū testimoniis faciliter conuincitur.

Hippocratis & Aristotelis loci collati. Galeni de Demonstrationibus libri qui fuerint: et quae Symphonia à Nemesio citata. CAP. IIII.

QVoniam Hippocratem nostris adnotationibus & emendationibus illustratum, non ita citò, vt optamus, edere, publico legendi munere atq; assiduis aegrotorum visitationibus impediti, possumus; interim aliqua ex ipsis in hunc librum sparsim protulimus, vt eruditi, quid in ipso praestaturi simus, ab hisce conijcere valeāt. Hippo. in lib. de Aer aq & loc. Asianos & Europaeos inuicē distinguens, illos ingenio magis, minùs

verò

verò fortitudine valere scribit. Cuius euẽtus duas potissimùm rationes assignat. Alteram, quòd Asiae regio maximã aeris tẽperati clemẽtiam obtinuit, nũllisq; propemodum mutationibus subiicitur: Europa contrarium; quod vt ingeniorum bonitati atque menti magnopere confert, sic animorum fortitudini, qui à mutationibus magis excitati, validiores fiunt nullum adiumentum praebet. Alteram, quòd Asiani semper regũ imperiis subiecti fuerunt, Europaei verò nõ modò non eruierunt, verùm etiam ferè semper liberi extiterunt. Nam qui bello & armis non sibi quicquam, sed dominis omnia comparare sciunt, negligentiores euadũt, quemadmodũ ceteri spe lucri proprij inflammati quid vis animose audent. Aristoteles similiter lib. 3. polit cap. 10. & lib. 7. cap. 7. Hippocratem secutus, Asianos artibus & mẽte excellere quidem, vt animis nihil à natura valere, & propterea tyrannis continuò inseruisse scribit: sicut Europaeos ob regionis frigiditatẽ mẽte ac artibus inferiores, animis verò & fortitudine superiores, ob idq; nullius regis imperiũ passos esse: inter quos Graecos, veluti medios, non minus artibus & intellectu, quã armis & animorũ viribus pollere. His verò atq; multis alijs rationibus demõstrare conatus est Galenus, Hippocratem, Platonem & Aristotelem, animã nostram si non ipsissimam corporis temperaturam, saltem eius sequacẽ existimasse. Quam sententiam multis, iisq; grauissimis argumentis damnauit Nemesius in 3. cap. lib. de Hominis natura, sub Gregorij etiam Nysseni nomine ab aliquibus falsò vulgati. Quo in libro cùm multa ex Galeni commentariis de Demõstrationibus inscriptis adducat, quae nil propè mutata in libro de Plac. Hippoc. & Plat. necnõ in libello, Quòd animi mor. seq. cor. tem. ac aliis editis legantur, fit vt facilè mihi persuadeam, Galenum in libris illis περὶ ἀποδείξεων nequaquam de rebus ad Logicam siue Dialecticam facultatem tantùm spectantibus, quemadmodum ineptè arbitrantur nonnulli, tractasse, sed praecipuè earum rerum plurimas sub oculis ratione & sensu ponere tentasse, quae apud medicos & philosophos in controuersiam trahũtur: veluti est de sede ac partibus animae, quaestio de affectuũ generatione & caussis, de venarum & arteriarum principiis, de testiculorum vsu, aliaq; huiuscemodi plurima: quod similiter videtur confirmasse Rabi Moses 25. v. partic. aphoris. vbi hũc librum Probationes appellat. Quo in loco illud quoque adnotare placet, librum Galeni de Placitis Hippocratis & Platonis συμφωνίαν esse vocatũ ab eodem Nemesio, quasi ipsius tempestate sub hoc titulo ab aliquibus legeretur, cùm in illo summorum virorum concordantiae declarentur. Vixit verò Nemesius, Gratiani & Theodosij temporibus, quando Maximus philosophus Platonicus, Libanius, Basilius, Gregorius Nyssenus, aliiq; plurimi praeclarissimi viri floruerũt: quae tẽpora ab aetate

te Galeni paullò plus 150. annis abfuerunt, vt ob hoc non paucam fidem Nemesij scriptis adhibendam censeam.

De Putaminibus fabarum, & quid sit ὄσπριον Athenaeo.
CAPVT V.

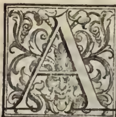
QVòd Theophrastus in 5. de Causis plantarum cap.21. scribit, fabarum putamina radicibus aut germinibus plantarum nouellarum apposita earum vitam penitùs tollere, etiam à Clemente Alexandrino Strom.3. & ab Apollonio in Mirabilib. historiis citato, ex quinto de Causis naturalibus (quasi sic liber ille inscriberetur antiquitùs) inuenio. qui cùm addant domesticas gallinas iisdem putaminibus iugiter vescentes sterilescere, neque id à Theophrasto traditum sit, eiuscemodi sententia non exiguam mihi suspicionem parit. Quemadmodum item non admodum probo, Pythagoreos iccirco fabarum esum vetasse, quòd comestae, mulieres infoecundas reddant: quoniam, vt meminit Galenus, fabae, si belle nutriunt, & flatulentae sunt, potiùs foecunditatem quàm sterilitatem inducere debent. Fabam verò appellatam esse per excellentiam à Clemente Alexandrino in loco citato ὄσπριον, non miror; quando sic in vsu fuisse apud veteres puto. Vnde Galenus in 2. de Fac. alim. legumina recensens, primam fabam collocauit. Versiculum ab Athenaeo citatum.

σῦκον μετ' ἰχθεῖς, ὄσπριον δὲ μετὰ κρέας.

de faba interpretari soleo, quam viridem his quoque temporibus homines post carnes, loco bellariorum, esitant, quamve etiam hodie à vulgo Graecorum ὄσπριον passim vocari intelligo.

In Acro thoracis significatione, Clementis Alexandrini locus emaculatus. Cur Lauri folia post coenam adhiberentur. Ebrietatis praecautiones. Plinij locus emendatus. CAPVT VI.

Ristotelem in 3. Prob. partic. probl. 2. manifestum est eos ἀκροθώρακας vocasse, qui leniter inebriati delirant, quive de rebus quidem iudicium ferre tentant, sed in iudicando aberrant, quasi medij sint inter sobrios & temulẽtos; quorum illi iudicandi vim firmam & incorruptam habent, hi verò adeò vino obruti & sepulti iacent. vt neq; iudicare, neq; secundum animi corporisve facultates operari queant. Erotianus in Onomastico, vbi θώρηξιν ab Hippocrate οἰνοποσίαν vocari scribit, ἀκροθώρηκας etiam vsque ad tempora sua, eos appellatos subiungit, qui non multùm vino repleti essent. Plutarchus quoque in 3. Sympos. probl. 8. Aristotelis sententiam examinans, idem quod is omnino sentire videtur, ἀκροθώρακας scilicet corpus non adeò dissolutum habere, vt & moueri, & secundum ipsum aliquatenus operari non valeant; at eorum discernendi vim minimè liberam esse; nempe cùm iudicium phantasias, & non rationem sequatur. Itaque non video, cur Alexandrinus Clemens diuersa sentiens in 2. Pedagogiæ, ἀκροθώρακα minimè rationem ac memoriam offensas gerere scribat; Nam senibus Christianis, vt vino vtantur, eousque indulgens, quoad ἀκροθώρακος terminum non transgrediantur, his verbis in 2. cap. vtitur, ἀλλὰ καὶ τούτοις ὅρος ἔστω τῆς ποτοῦ, μέχρις οὗ τὸν λογισμὸν ἄσειστον διατηρήσωσι, καὶ τὴν μνήμην ἐνεργὸν, καὶ τὸ σῶμα ἀσάλευτον οἴνῳ καὶ ἀκράδαντον. ἀκροθώρακα καλοῦσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί, id est: *His autem in potando terminus sit, quousque discursum imperturbatum seruent, & memoriam efficacem, & corpus vino inconcussum & immobile. Acrothoracem vocant circa haec periti.* Quo in loco verum illius vocis vsum omnino ab ipso ignoratum perspicitur: nisi contextum corruptum esse, & ea verba, ἀκροθώρακα καλοῦσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί, ab aliquo ignaro primū in margine adscripta, deinceps à librario ineptè interserta fuisse velimus: quemadmodum eiusmodi multa eius auctoris hactenus edita commẽtaria habere apud doctos constat. Legimus apud Athenaeum in 4. veteres inter bellaria post coenam interdum etiam folia lauri adhibuisse. Quod pluribus rationibus factum puto. sed potissimùm duabus hisce: tum vt vi foliorum exiccatoria fumi ad caput

absumerentur; tum etiam vt odor vini, ac ciborum, qui solet saepenumero à saturis hominibus grauis emitti, abscóderetur; id quod Martialis in 5. facetè & clarè admodum nobis indicauit.

Foetere multo Myrtale solet vino,
Sed fallat vt nos, folia deuorat lauri,
Merumq; cauta fronde non aqua miscet.
Hanc tu rubentem prominentibus venis
Quoties venire Paule videris contrà,
Dicas licebit, Myrtale bibit laurum.

Vt quoque euitarent antiqui ebrietatem, ac interim multùm biberent, interdum lauro, hedera, anetho, similibusq; aliis eos coronatos inter potandum legimus: alij pumicem tritum, alij amygdalas amaras, alij brassicam praemandebant, quasi non praestaret ebrietatis turpitudinem sobrietate cauere, quàm eam succis aliisve medicamẽtis occultare. Plinius lib. 14. cap. 2. de Apianis vitibus loquens, ita scribit: Vina primò dulcia austeritatem annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis vite gaudet. In quibus duo sunt, quae non immeritò eruditorum animos turbare possunt. Vnum, quòd vina alba à principio, vetustate non rubra, sed vel pallida, vel flaua, vel fulua redduntur: quemadmodum Galenus docet 7. de Tuen. val. & 12. Meth. Alterum, quòd postrema illa verba quid significent, obscurum est. Itaq; restitui debẽt, vt in manuscripto Pauli Manutij, omnium post Ciceronem eloquentissimi, codice inuenitur. Vina primò dulcia, austeritatem annis accipiunt. Etruria nulla magis vite gaudet.

Tuberes apud antiquos qui essent. Locus Plinij notatus. CAPVT VII.

QVi fuerint apud maiores nostros Tuberes, inter malorum genera relati, neminem, qui apertè declararit, hactenus mihi videre contigit. Iccirco si meam sententiam explicuero, id saltem proficiam, vt alij ad veritatem indagandam, meq; sententiam meliorem proferendam excitentur. Ne igitur temerè quicquam affirmare videar, notas aliquas Tuberum ab auctoribus Latinis traditas ante alia indicabo. Tuberes ex Africa regione calida primùm allatas, scribit Plinius lib 15. cap. 14. vbi fructus proferre baccis quàm malis similiores statuit Idem quoque lib. 16. cap. 25. & lib. 17. cap. 16 Tuberes post amygdalas cum Armeniacis & praeco cibus florere, (vt Columella lib. 11. in fine ca. 2.)

quasi

quasi cum iis etiam maturarentur fructus, & melius inseri pruno filuestri, atque malo cotoneae, quàm granis seri, memorat. Martialis lib. 13. auctor est, Tuberes in agro Nomentano prouenire solitos, quae regio inter Romana suburbia pro aprica habetur. Palladius verò lib. 10. titul. 14. Tuberum fructus dulces facit, mensèque Septembri eos granis seri, necnon etiam omnibus malorum generibus prunis & cotoneis, inseri solitum tradit. Quas omnes notas si iis arboribus conferamus, quas decem abhinc annis plus minusve ex Alexandria in Siciliam primùm, mox Neapolim transuectas, ob idque Albercocos Alexandrinas nuncupatas esse scimus, facilè iudicabimus, Tuberes veterum hosmet Albercocos extitisse. Nam hae sunt arbores non admodum procerae magnitudinis, foliaque Armeniacorum ferè gerunt; florent statim post amygdalas, inseruntur praecociis, persicis, & prunis; seminantur granis Septembre & Octobre, sed insitione meliores fiunt; nascuntur locis calidis & apricis, gelu corrumpuntur; siccam terram, sed arte irroratam, amant: fructus nuce pontica paullò maiores, rubeos, cute laeui, ac dulces suauesque ferunt, vt cuique intelligere liceat, huiuscemodi arbores fructusque maximè cum veterum tuberibus conuenire. Nec quicquam repugnat, quòd Domitiano priùs, quàm iugularetur, Septembri mense oblati fuerint tuberes: quoniam eos adseruatos ea arte esse credendum est, quam Palladius loco praecitato monstrauit: imo cum eo tempore, quo iam desierant fuerint oblati, munus magis imperatore dignum, magisque admirandum fuisse significatur. Neque inferendum est, Palladium, quòd in libro mensis Octobris tuberes seruandi rationem doceat, eos tunc maturari voluisse, quoniam hac in re auctor ille certam legem non seruat, cùm etiam in libro Aprilis, zyzipha, quae autumno maturantur, seruandi modum indicet. Martialis item, quamuis tuberes cum malis Punicis adnumeret, non propterea putandum est eum innuisse, quòd eodem tempore maturarentur: immò his distichis:

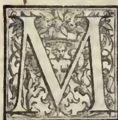
Non tibi de Libycis tuberes & apyrina ramis,
De Nomentanis sed damus arboribus,
Lecta suburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernae tuberes. quid tibi cum Libycis?

fortè dicere voluit, se ad amicum duo pomorum genera misisse, vnum nuperrimè ab arbore lectum, alterum domi quidem & ipsum natum, sed integrum arte conseruatum. Porrò Plinianum codicem lib. 15. capite 14. vbi tuberum duo genera habentur, corruptum omnino, ac loco Tuberum legendum esse Zyziphorum, suspicor: quoniam Columella lib. 9. cap. 4.

 albam

albam & rutilam Zyziphum agnoſcit: Galenus Zyzipha 2. de Alim. fac. appellat: nullus autem duo tuberum genera fuiſſe ſcribit. Sericum verò colorem Plinio rutilum vel rubrum eſſe, quem alibi Siricum & ipſe, & Aetius, & Paullus Ægineta vocarunt, ſatis Barbarus in Plinianis caſtigationibus derlarauit. Vnde apud Plinium, etſi legatur modo ſericum, modo Syricum de tuberum coloribus, non eſt quòd diuerſos eſſe colores putemus, ſiquidem Paullus σήρικον, Aetius σόρικον dixerunt.

De Menta locus Ariſtotelis ex Hippocrate illuſtratus & correctus. Plinij alter ad idem notatus, et ex Lucretio explicatus. CAPVT VIII.

Entam tempore belli ſerere, olim vetitum fuiſſe, ſcripſit Ariſtoteles 20. Prob. ſect. cauſſamque illam putauit, quòd huiuſmodi herba corpora humaua refrigerando genitale ſemen corrumpat, ſicque vires, quibus in bello maximè opus eſt, frangantur. Quo in loco ſi non καταψύχει ſed κατατήκει legatur, vt ego legendum cenſeo, quando menta non refrigerat, ſed potiùs colliquat, Hippocratis ſententiam tranſtuliſſe alicui videri poſſit, qui in 2. περὶ διαίτης hunc in modum de Mẽta ſcribit: Μίνθη θερμαίνει, καὶ οὐρεῖται, καὶ ἐμέτους ἵστησι, καὶ ἢν πολλάκις ἐσθίῃ τις, τὸν γόνον αὐτοῦ τήκει, ὥστε ῥέειν, καὶ ἐντείνειν κωλύει, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενὲς ποιέει. Mentam ſcilicet calefacere, vrinam concitare, vomitus comprimere, ſiqueea ſæpenumero quis veſcatur, illius ſemen ab ipſa ita liquari, vt fluat, ad hæc tentiginem arcere, imbecillumque corpus facere. Simili propè ratione Plinius lib. 20. cap. 14. mentam ſemen humanum deprauare, atq; generationi ineptum reddere tradit: quòd ſicuti illa immiſta lacti, quo minùs coeat, concreſcat ve, prohibet; ita ſemen condenſari ab homine in cibo ſumpta non ſinit. Vbi legendum eſſe, Cohibendo genituram denſari, & non, Genitalia, vt in vulgatis habetur, quiuis mediocriter doctus facilè coniicere poteſt. Niſi genitale, pro genitura Plinium & ibi, & c. 21. eiuſdem libri vſurpaſſe, conſtaret. Quantum verò ad ſterilitatem referat, vel nimia genituræ liquiditas, vel immodica craſſities, præ cæteris elegantiſſimè dixit Lucretius in 4. hiſce verſibus:

Nam ſteriles nimium craſſo ſunt ſemine partim:
Et liquido præter iuſtum, tenuiq; viciſſim.

Tenue,

Tenue, locis quia non potis est adfigere adhaesum,
Liquitur extemplò, & renocatum cedit ab ortu:
Crassius hoc porrò, quoniam concretius aequo
Mittitur, aut non tam prolixo prouolat ictu,
Aut penetrare locos aequè nequit, aut penetratum
Aegrè admiscetur muliebri semine semen.

Aristotelis error de Epilepsia. Hippocratis locus ad id notatus. Seruij error & Cornarij. Aristotelis alter error, de Sale & Nitro. Breuis adnotatio de Caussis res duratas dissoluentibus. CAPVT IX.

Ristoteles sect. prob. 31. quaerēs, cur homines
soli vel maximè inter animalia oculis peruer
tantur, inter alias caussas hanc affert, διότι μό
νοι ἐν τῷ φύσει ἐπίληπτοι γίνονται τῶν ζώων, ἡ δὲ
ἐπίληψις διαστροφὴν ποιεῖ. *quòd scilicet soli in ani
malium genere fiunt epileptici, epilepsia vero ocu-
lorum peruersionem inducit.* Hanc verò senten
tiam omninò falsam esse vt putē, duo faciunt.
Vnum est, quòd ipsemet Aristoteles in libris de Animalibus nonnul
la recenset, quae ijsdem morbis, quibus homines tentari scribit, vt
oues. Alterum, quòd in libro de Sacro morbo, qui vt Hippocratis à
Galeno in primo Prognost. tex. 4. & lib. An sanguis in arter. conti-
neatur, necnon à Caelio Aureliano lib. 1. Pass. chron. cap. 4. cita-
tur, scriptum est, oues & maximè capras epileptico morbo non pa-
rum obnoxias esse: quod certè de ouibus valde verisimile videtur,
nempe quae caput in terram ferè detinentes, halitus prauos ac hu-
miditatem crassam facilè in caput trahant, & subinde morbum sa-
crum incurrant. At caprae, quae alto capite vt plurimùm pascuntur
siccaeque sunt, ac perpetuò febrire traduntur, quomodo ouibus
magis epilepsiae, quae à larga pituita gignitur, exponantur, non ad-
modum intelligo eo praesertim, quòd Alexandrinus Clemens vij.
Strom. tradit, hircinas carnes epilepticis auxiliari fuisse creditum.
Nisi dicamus, vt Plutarchus in Rom. prob. capras ceteris animali-
malibus magis comitiali morbo tentari, ob meatuum angustiam,
quam arguit vocis tenuitas: atque etiam eodem morbo facilè capi
eos, qui caprinis carnibus vescuntur. ob quod sacerdotibus eam car
nem vetitam fuisse tradunt. Itaque sententia Aristotelis sic modera-
ri debet, vt in sect. 10. Probl. prob. 43. & sect. 31. prob. 26. vbi ait, quòd

homo ἢ μόνον, ἢ μάλιστα διαστρέφεται, ὅτι, ἢ μόνον ἢ μάλιστα ληπτὸν ἐν τῇ νηπιότητι γίνεται. id est, *Vel solus, vel maximè oculis peruertitur, quoniam vel solus, vel maximè in infantia epilepticus fit*. Qua ratione in libro de Somno & vigil. praeceptum dedit, vt non solùm pueri, verumetiam nutrices à vino, & praesertim nigro abstinerent, tanquā id magis quàm album ad caput euaporet. Hic animaduertere placet, Seruium in 3. Georgicorum grauiter peccasse, qui vbi Virgilius ait:

—contactos artus sacer ignis edebat.

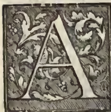
putauit sacrum ignem esse, quem Graeci ἱερὰν νόσον vocant; cùm ἱερὰ νόσος nil aliud sit, quàm epilepsia vocata: Ignis verò sacer apud Latinos idem sit, quod apud Arabas Formica, apud Graecos Herpes, apud Scribonium Zona, apud Pliniū Zoster, & Circinus. Vnde etiā malè Cornarius, qui apud Hippoc. 2. de Morbis mulieribus, & alibi saepe, ignem pro erysipelate vertit, cùm valde erypsipelas, & ignis sacer differant: vt ex Celso libro v. cap. 26. & 28. vnusquisque facilè potest intelligere. De hoc morbo sacro scriptum est à Platone 11. de Legibus, Si quis seruum vel phthisi, vel calculo, vel stranguria, vel sacro morbo, aut aliqua alia vulgaribus ignota, longa & curatu difficili aegritudine laborantem, alicui, qui neque medicus, neque gymnasta sit, vendiderit, licere emptori intra sextum mensem ipsum redhibere, excepto sacro morbo, quo laborantem emptor intra annum restituere potest. Caussam verò, cur hunc morbum exceperit, puto, quia alij enumerati morbi sex mensibus dignoscuntur, & ferè incurabiles euadunt; epilepsia verò, siue morbus sacer, vix intra annum verè à vulgaribus discerni potest, atq; curatu difficilis euadit: praeterquam quòd vbi quis ab epilepsia curatus est, nisi integrum annū accessionem non sentiat, vere curatus dici non potest, quod saepe obseruatum sit post vndecimum mensem redijsse morbum. Et quoniam Aristotelis mentio est, subiungam hisce quandam illius oscitātiam, quam alioquin perspicacissimus in 4. Meteorol. lib commisit: vbi, indurata quibus caussis dissoluantur, exponens, de sale & nitro haec dixit: νιτρον δὲ καὶ ἅλες λυτὰ ὑγρῷ οὐ παντὶ, ἀλλὰ ψυχρῷ. Atqui ea non solo humido frigido, sed etiam humido calido dissolui, sensui manifestum est. Nam & si vinum & aqua calefacta, à quibus clarè sales & nitrum soluuntur, possint quodam modo frigida humida appellari, cùm sint sub genere aquae, ac illius propriam qualitatem, nempe frigiditatem, quantumuis mutata, nunquam penitùs amittant; de oleo tamen calido id affirmare non possumus, nempe quòd ipsemet Aristoteles in eodem libro, non sub genere humidi aquei, sed aerei, cui perpetuò iuncta est caliditas, apertè collocauit, ab illoq; tam naturae suae vi, quàm igne calefacto salem liquefieri, experientia quo-

tidie

tidie comprobatur, praesertim si ipsi alius quisquam humor misceatur, vt faciunt medici, cùm vel oleum rosatum salitum, vel aliquod aliud parare volunt; cur enim solo oleo sal non dissoluatur, puto rationem esse, quòd statim fundum petat, ibique omni humore priuatus minimè liquefieri possit. Quare melius erit sic de duratarum rerum dissolutione statuere. Quae à frigido sicco cõcrescunt, vel à moderato, vel ab immoderato, omnem humiditatem exprimente, talia redduntur: similiter & quae à calido sicco concrescunt, vel à moderato, vel ab immoderato, omnem humorem consumente. Concreta à frigido sicco moderato, vt glacies vina, serum & vrina, à calido sicco simpliciter, & etiam à calido humido soluuntur. Concreta verò ab immoderato, aut simpliciter insolubilia sunt, vt adamas, & aliae gemmae, aut non nisi à vehementissimo calore soluuntur: quemadmodum plurima metalla, & cornua, quae magno calore mollescunt. Concreta verò à calido sicco moderato, à calido humido, & frigido humido soluũtur; vt sales, manna, & nitra, quae ab aqua calida actu, & à vino potestate calido, necnon ab oleo calido alteri humori permisto soluuntur. Concreta ab immoderato, vt lateres, fictilia, aut non soluuntur, aut solummodò ab iis humoribus, qui maximè penetrant sicut succus citri, & acetum acerrimũ est, aqua vitae, & similia, quae aliquos lateres, lapidesve soluunt; quod forsan ignotum fuit Aristoteli, quamuis ex ipso ratio huius habeatur. Nam cùm neget ipse fictiles liquari, propterea quòd aqua eius meatus, per quos spiritus exiuit, penetrare nõ potest: manifestum est, quòd si aliquis humor adeò subtilis inueniatur, vt eos ingredi queat, etiam ex eius sententia poterunt liquari. Inueniuutur autem facilè hisce temporibus: quibus ars chymica, Aristotelis tempestate ignorata, cuius opera subtilissimi ac maximè penetrabiles humores efficiuntur, in facilem vsum tracta, quasiq; perfecta est.

Locus Hippocratis ex Gellio restitutus, & alter defensus. CAPVT X.

Vlus Gellius Noct. lib. 3. cap. 16. haec verba ex lib. Hippoc. de Alimento citat: ἔςι δὲ, καὶ οὐκ ἔςιν ὀκτάμηνος γέννησις. Quę cùm ibi ita non habeantur, puto restituēda esse, vbi post, ἐς ἔκπτωσιν σμ. Hæc habentur solùm, οὐκ ἔςι, καὶ ἔςι. ita vt vniuersa illa oratio sic constituenda sit. ἐς ἔκπτωσιν σμ. (ἔςι δὲ καὶ οὐκ ἔςιν ὀκτάμηνος γέννησις) γίνεται δὲ ἐν τούτοισι. &c. Quæ autem verba sequuntur, etsi etiam à Gellio ibidem diuersa ponantur, placent tamen magis, vt sunt in vulgatis Hippoc. codicibus. Explicatio porrò ipsorum verborum licet obscura admodum sit, ac Sabinus diligentissimus, vt sæpe eum vocat Galenus, Hippocratis interpres, illa clariora facere hac oratione conatus sit: ἔςι μὲν φησὶ ἔμβρυα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔςι δὲ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἔςιν οὖν φαντασίᾳ μὲν παραγυτικὰ ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔςι. non absurdū tamen mihi videtur, Hippocratem nil aliud docere voluisse, quàm octimestrem partum, non propriè generatum, sed impropriè tantùm dici, quasi potius abortus quàm vera generatio sit. Quod enim putarunt aliqui Hippocratem voluisse docere, alibi non superuiuere natos octauo mense, aliquos verò superstites fieri, quemadmodum scri Aristoteles in Aegypto fieri posse: id sanè placitis Hippocra. nequaquam consonum est, qui in lib. de Octimestri partu monstrat, fieri non posse, vt nati in octauo mense superuiuant. Criminātur aliqui Hippocratem, quòd in iureiurando cauerit, nè quis medicinā exercens, mulieri vtero gerenti abortiuum medicamentum propinaret; cù m tamen ipse in lib. de natura pueri scripserit, se famulae cuidam gr auidae, iussu dominae, ne apud alias mulieres infamaretur, consului sse, vt saltando genituram deiiceret. Quod factum Hippocra. ego hac ratione tueri soleo: fœtus nondum animatos corrumpere, vel quò minùs vitam adipiscerentur impedire, ijs temporibus, quibus nondum Christiana lux apparuerat (qua scitur, vt dicebat Tertullianus in Apologetico, festinationem homicidij esse perhibere non nasci) licuisse: at iam animatos, & viuentes, minimè: atq; hoc ita fuisse locuple tissimus testis est Aristoteles lib. Polit. 7. cap. 16. qui tamen 7. de Hist. animal. ne fœtus animaretur, docuit, post coitum locos oleo cedrino simplici, aut cum thure, cerussaùe esse vngendos. De Hippocratis & Gellii loco cùm iam sententiam meam statuissem, eamque Claudio Puteano communicassem: is retulit, Muretum quoque eum locum restituisse. Iccirco ad ipsum scripsi, vt cuius raram erudi-

eruditionem, acerrimumq; iudicium semper plurimi feci, eius opinionem explorarem. Tandem Muretus hoecce dedit responsum.

M. ANTONIVS MVRETVS HIER. MERCVRIALI. S.P.D.

Cum tuae literae ad urbem allatae sunt, Tibur iam omnes, ut nos quotanis facere solere scis, secesseramus, eò illas accepi biduo, aut triduo serius: Tibure autem neq; Hippocratem habebam neq; Gellium. expectandum denuò fuit, dum Roma arcesserentur. Allatis, ecce tibi aliud incommodum. corripit me febricula, non illa quidē, ut euentus posteà docuit, periculosa: sed quae tamen animum nonnullo metu suspē sum ab omni scribendi cogitatione auocaret. Haec ideo, ne mireris me ad tuas tardius respondere. Locus est ex libello, περὶ τροφῆς. οὐκ ἔστιν, γίνεται δὲ ἐν τούτοισι, καὶ πλέω, καὶ ἐλάσσω, *Huc ego addebam illa ex Gellio: aut potius pro illis,* οὐκ ἔστι, *supponebam illa:* ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος φύσις, *Quod si tibi quoque ita videtur, non dubito quin verum sit; sin tu secus iudicas, nunquam mihi dubium erit, quin tua sententia verior sit. Semper enim non in his modò rebus, quarum tua propria possessio est, sed in omni literarum genere, iudicium tuum libentissimè anteponam meo. Vale, meq; ama, et certò tibi persuade, te a me mirificè & amari, et coli. Tibure. Kal. Septemb.* M D L X X.

Quae

Quae sint Paleales vuae, & Fabriles apud Caelium Aurelianum. Quae Mensae frigidae Plutarcho: et eius locus emendatus. CAPVT XI.

Vae sint apud Caelium Aurelianũ lib. de Acutis passionibus, vuae Paleales, & quae apud eundem vua Fabrilis, cuius meminit saepius, adhuc multi dubitant. Ego verò ita existimo, plures fuisse modos veterum in seruandis vuis. Nam primò seruabantur in ollis fictilibus, atque in doliis inclusae, vinaceis stipatae circumsudantibus, vt manifestè docet Plinius. Seruabantur quoque appensae variis modis, non tantùm ad escam, verùm etiam ad faciendum passum appellatum, atque alia potus genera. Ex vua nãq; resupina suspensa, & in vasis suis seruata, ac thecis naturalibus custodita, vinũ acinaticũ Veronẽse, adeò celebratũ, & Imperatoribus aestimatũ, fieri cõsueuisse, testatur Cassiodorus 12. Variarũ. Ad haec refert Columella, inter multos seruãdarũ vuarũ modos hũc extitisse ferè praecipuũ, quãdo in labello fictili nouo, paleis quã siccissimis cribratis, vt sine puluere essent, impleto, vuae condebantur; deinde labellum luto paleato circumlinitum, in tabulato siccissimo paleis siccissimis obruebatur. Has vuas Paleales Caelium vocasse puto, nimirum quae humore superuacaneo spoliatae, aegris impunè concedi possent. nisi potiùs eas appellet Paleales, quae colore sunt paleis similes, cùm praesertim addat, Recentes; eo quòd illae vi quadã adstrictoria magis polleãt: quales puto fuisse Cydonitas à Columella vocatas. Porrò quae fuerit vocata vua Fabrilis seu fabricia, vt appellat Theod. Priscianus lib. 2. cap. 13. nõ admodũ difficile est diffinire. Si quidem ea erat, quae in officinis fabrorum ferrariorum suspendebatur, vt igne atque fumo exiccata, diutiùs posset incorrupta conseruari. Idque innuit ipsemet Caelius 4. lib. de Diuturnis pass. cap. 3. dicens, Fabrilem vuam esse dictam vapore fumi siccatam. Vt enim dolia vinorum ad fumum ponebant antiqui, praesertim Massilienses ac Narbonenses, quo citiùs vetustescerent, ac innoxia magis redderentur: ita verisimile est illos vuas fumo exiccatas conseruare potuisse, atque ob id fabriles nuncupasse. Quam rem videtur non obscurè expressisse Plinius lib. 14. cap. 2. vbi loquens de vinis vt cõseruarẽtur, ita scribit: Aliis gratiã, qui & vinis affert fumus fabrilis, iisq; gloriã praecipuã in fornacibus Africae Tiberij Cęsaris auctoritas fecit. De huius generis vua Horatius 2. Ser. Satyra 4.

Rectius Albanam fumo duraueris vuam.

Cur verò eas in coeliacis, & aliis ventris defluxionibus cōmendet, ratio est, quia fumus & calor officinarū fabrorum ratione ferri, quod gignitur assiduò, non modò exiccat, verumetiam facultatem quandā adstrictoriam & corroboratoriam immittit, quae in huiuscemodi affectionibus non parum conferunt. Caseum similiter fumo exiccare consueuisse maiores, testatur Martialis hoc disticho:

Non quemcunque focum, nec fumum caseus omnem,
Sed Velabrensem qui bibit, ipse sapit.

Quod Athenaeus.4.Dipnos.ex Dromea parasito scripsit: Prooemiū coenae in Chalcide fuisse illustrius, quàm totum Atheniensium apparatum; sub nomine prooemij, ostreorum copiam & varietatem indicans: veteres in principio coenae ostrea praebere consueuisse mōstrat; quod etiam prae ceteris videtur testari Plutarchus 8. Sympos. 9 vbi haec leguntur, à nobis in quibusdam vtcunque restituta: αἱ γὰρ καλούμεναι ψυχραὶ τράπεζαι, τὸ πρότερον ὀστρέων ἔχειν ὠμὸν λάχανον, ὥσπερ ἔφησεν ὁ Πλάτων, ἀπ᾽ οὐρᾶς ἐπὶ στόμα μεταχθεῖσαι, τὴν πρώτην ἀντὶ τῆς ἐσχάτης τάξιν ἔχουσιν. id est, *Mensae frigidae vocatae, quod ante ostrea olus crudum habent vt dixit Plato, à cauda ad os translatae, primum pro vltimo ordine habent.* Ex quo coniicere quoque licet, Mensas frigidas vocatas, quas nunc Acetaria Latini appellant, & antiquitus in vltimo mensae ponebantur, tempore Plutarchi coepisse primo loco in mensas ferri. Cui etiam adstipulari videtur Martialis, qui lactucam prius vltimo mensae loco positam, sua aetate ante alias dapes esitatā testatur hoc disticho.

Claudere quae coenas lactuca solebat auorum
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Vixit autem Martialis iisdem temporibus, quibus Plutarchus: cùm alter sub Domitiano, alter sub Traiano, qui Domitiano post Neruā successit, floruerit: vt hac ratione potuerit vterque vsum acetariorū eo tempore innouatum nobis significare. Hactenus quae ego censeam. Sed ne eruditos vlla ex parte defraudem, vtq; habeant quomodo in variis rebus diiudicandis ingenium & iudicandi vim exercere queant, subiungam his aliam eius Platarchi loci correctionem, pulchram quidem, & Hieronymi Mei viri acutissimi, qui eam excogitauit, eximia doctrina vere dignam. Est verò illa huiusmodi: αἱ γὰρ καλούμεναι ψυχραὶ τράπεζαι τὸ πρότερον ἔχειν ὠμῶν λαχάνων, ὡς πρὸ ἐλαφρῶν ὀσπρίων, ἀπ᾽ οὐρᾶς ἐπὶ στόμα μεταχθεῖσαι, τὴν προτέραν ἀντὶ τῆς ἐσχάτης τάξιν ἔχουσιν. In qua illud quod me offendit est, Plutarchum ad declarandas nouorum morborum caussas inducere nouum vsum ciborum. Atqui ostrea ante alios cibos comedendi vetus fuit

consue-

consuetudo, sicut & herbas loco cœnæ vltimo poni solitas antiquis scimus. Vnde si τοὶ πρότερον ὀσρέων ἐχίνων μὲν λάχανον, in Mei emendatione reponatur; & gratiam maiorem, & auctoris sententiam veriùs atque aptiùs forsan assequetur tota oratio.

Qui sint apud medicos Ichores. Locus Julij Pollucis de Morbis emendatus. Fauorini erratum. Sudor sanguineus. CAPVT XII.

Chores frequenter in ore medicorum versari, nemo ignorat. At, qui sint ij, pauci omnino intelligunt. Iccirco hac in re sententiam meam declarare audebo, non aliunde, nisi ex ipsis auctorum probatiorum scriptis acceptam: Homerus in 5. Iliados sub his versibus:

—ῥέε δ᾽ ἄμβροτον αἷμα θεοῖο
Ἰχώρ, οἷός περ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσιν.
Οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ᾽, οὐ πίνουσ᾽ αἴθοπα οἶνον,
Τοὔνεκ᾽ ἀναίμονές εἰσι, καὶ ἀθάνατοι καλέονται. Rursus:
Ἡ ῥ᾽ ἐκαὶ ἀμφοτέρῃσιν ἀπ᾽ ἰχῶ χειρὸς ὀμόργνυ.

manifestum est voluisse, Ichorem esse sanguinem Deorum, qui cùm nec pane nec nigro vino vescantur, vt homines, iccirco sanguinem humanum non gignunt, sed Ichorem. Hipp. 2. Epid. circa principium. 4 de Ratione victus, tex. 1. 6. Epid. commento, 2. tex. 38. ichores (vt sentit Gal. in ijs commentarijs) appellauit aquosas atque tenues humiditates, à corpore emanantes, quae prout à varijs humoribus secernuntur, sic varias qualitates & appellationes habent, dum alij biliosi ichores, alij melancholici vocantur. Hippocratis sententiam aemulatus Plato in Timaeo dixit, ichorem sanguinis esse blandum serum, acidae verò melancholiae ἄγριον, id est ferum. Caeterùm Aristoteles vnum solum ichorum genus agnouisse videtur, atque id nil aliud esse voluisse, quàm sanguinem imperfectum, vel in serum conuersum, vt est apud ipsum videre 3. de Hist. animal. cap. 19. immò in 2. de Part. animal. cap. 4. scriptum reliquit, Ichorem esse partem aqueam sanguinis vel nōdum coctam, vel corruptam. Vnde 4. Meteor. cap. 7. dixit, sanguinem ichorosum non coagulari, quòd huiusmodi sanguis sit pituita & aqua, cùm neque coctus, neque à natura superatus fuerit; & cap. 10. Ichorem veluti serum, vinum, lixiuium, & alia, aqueae naturae esse statuit. 10. etiam sect. prob 2. quaerens cur homini maximè omnium animalium sanguis à naribus effluat, id euenire respondet, quoniam cerebro humidissimo

miſſimo eſt. vnde fit, vt ſanguis capitis humiditati plurimæ cerebri commixtus, veluti ichor euadat, & ſubinde venis facilè effluat. Eſt igitur Ariſtote. ſententia, ichorem eſſe aqueum ſanguinem, vel partem ſanguinis aqueam, incoctam, vel in ſerum mutatam. atque duplex hoc ichoris genus, vel per ſolam cruditatem factum, vel per corruptionem, & in ſerum mutationem. Ex primo per coctionem poſſe fieri ſanguinem, apertè ſcribit Ariſtotel. 3. de Hiſtor. animal. cap. 19. Celſus lib. 5. cap. 57. appellauit ichorem ſpeciem ſaniei tenuem, ſubalbidam, ex malo vlcere emanantem. Dioſcorides verò cap. de Corno, ſuccum foliorum corni viridium, dum vruntur, emantem, vocauit ichorem: quem quaſi imitatus Aetius, cocl earum muccum & ipſe ichorem nuncupauit. Iulius Pollux lib. 4. Onomaſt. cap. 25. vbi de morbis totius corporis loquitur, ichorem videtur appellaſſe morbum quendam capitis vlceroſum, ſed ſuſpicor ſubeſſe mendum & vbi legitur: τερηδόνας τὴν φθορὰ ἀπροφασίστως μάλιστα περὶ κεφαλὴν, σύριγξ, ἄνθραξ, αἷμα, ἰχὼρ, ἕλκος περιτετρυχωμένον. legendum eſſe, τερηδὼν ἐστῶν φθορὰ ἀπροφάσιστος, καὶ μάλιστα περὶ τὴν κεφαλὴν, σύριγξ, ἄνθραξ, ἀθέρωμα, ἀχὼρ ἕλκος περιτετρυχωμένον. Galenus porrò, & in locis citatis, & in 6. de Tuend. valet. ſecutus Hip. & Platonis ſententiam, de qua etiam 8. de Plac. cap. 7. videtur omninò cenſuiſſe, ichores nil aliud eſſe, quàm tenuiorem atque aquoſiorem partem vniuſcuiuſcunque humoris. Sicut enim in lacte adeſt ſerum, quod nil aliud habetur, quàm pars ea ſanguinis humidior, quae in caſeum vel butyrum verti non potuit: pariter etiam in ſanguine atque aliis humoribus tam ſanguini mixtis, quàm ſeparatis, repetitur quaedam pars aquoſior, quae in ſubſtantiam humoris verti non potuit, exactè ſero proportione reſpondens, & ichor vocatur, ac eiuſdem facultatis eſt ſemper, cuius eſt proprius humor. vt Gal. 4. Acut. 16. Epid. com. 2 text. 28. & 2. de Temp. necnon Paullus lib. 1. cap. 100. ex Dioclis ſententia clariſſimè cenſuerunt. Neque ſolùm eiuſdem qualitatis ſunt, verumetiam prout vnà cum ſanguine alter vel alter humor abundat magis, ſic etiam illius ichor copioſior extat. Et ne decipiatur quis in ichoribus dignoſcendis ſcitu dignum, vbi aliqui humores à ſanguine ſegregati ſunt, facilè eſſe dignoſcere illorum ichores, quãdo craſſiore parte conſpiſſata, facile humidior & tenuior ſeſe prodit. At vbi ſanguini permixti ſunt difficilius eſt dignoſcere. Ideo ſanguinem ex venis extractum contemplari oportet: qui poſtquàm coagulatus eſt, duas ſubſtantias tenues monſtrat. Vnam, quae magis eſt in ſumma, quamve materiam potulentam eſſe, & vrinam profitemur, quoniam ſi ſeponatur in vaſe, & vrinae comparetur, eſt eiuſdem coloris atq; ſubſtantiae. Alteram, quae eſt vicinior ſanguinis ſubſtantiae coagulatae, quaeue medij quodam modo coloris eſt inter vrinam & ſangui-

nem

nem. Haec igitur secunda est ichor totius illius massae sanguinis coagulatae: in qua prout hic, vel ille humor abundat magis, sic huiusccemodi ichor huius vel illius humoris naturam atque facultatem refert. Hoc cùm ignoraret Hesychius, dixit, ichorem esse αἷμα συμπεπηγὸς ἔμπυον σηπεδών. at Fauorinus, dixit ichorem esse αἷμα πεπηγὸς, siue sanguinem coagulatum, errans turpiter: cum non sit sanguis coagulatus, sed ea pars humiditatis tenuis, quae à sanguine coagulato separatur. quod si sanguis reperiatur aliquis, qui totus ferè incoctus ac tenuis existat, ita vt nulla eius pars coaguletur, ichorosus sanè nuncupabitur: cuiusmodi vocasse Arist. diximus 4. Meteorol. cap. 7. qui in nulla alia re circa ichores à medicis mihi discrepare videtur, nisi quia in humoribus aliis ab ipso sanguine similes ichores haberi explicitè non monstrauit. Nam etsi medici ichores in sanguinem verti negent, possumus tamen dicere, Aristotelem quoque idem censuisse de illis, qui fiunt per sanguinis corruptionem, & in serum degenerationem, quanquam posteà eos, qui fiunt ex sanguine non cocto, nec à natura euicto, in sanguinem per concoctionem mutari voluerit. Quod fortasse neque medici ipsi negaturi sunt, quando Gal. 6. de Tuen. val. docere videtur apertissimè; quomodo ichores frigidi & pituitosi à capite in ventriculum delabentes, tum ope medicamentorum, tum ciborum, tum etiam ipsius caloris natiui opera sint coquendi, atque in melius commutandi. Ex his ergo omnibus non est arduum intelligere, quomodo potuerint aliqui sanguinem sudare: vt euenisse interdum referunt Arist. 3. de Hist. animal. cap. 16. 3. de Partib. animal. cap. 5. Theophrastus in lib. de Sudoribus, ex sententia Monae Medici, & Gal. in lib. de Vtili respir. nam haud quaquam sanguinem verum, sed sanguinis ichorem exiuisse venarum meatibus, rationi consentaneum est.

Galeni

Galeni explicatus locus. Alter Plutarchi mutatus, & ex Celso atque Galeno explicatus. Historia Sabini vxoris notatu digna. CAP. XIII.

Alenus 10. de Simp. med. cap. 1. Xenocratem damnãs, quòd ſtercora aegris voranda daret, probrũ ait grauius eſſe, κοπροφάγον. id eſt, ſtercoriuorum audire, quàm fellatorẽ, aut cinaedũ. Subiungit deinceps: ϗ τῶν αἰσχρουργῶν μᾶλλον βδελυττόμεθα τοὺς φοινικίζοντας, τῶν λεσβιαζόντων. Qui verò ſint Phoeniciſſantes, & Leſbiaſſantes apud ipſum, nullibi explicatum habetur. Ego itaque reperio, ſpurciſſimam quandam apud Phoenices libidinis ſpeciem extitiſſe, qua viri cunnos mulierum lingebant, quae interdum impuriſſimos homines Romanos vſos eſſe memoriae mandatũ eſt. Nam Seneca lib. 4. de Beneficijs cap. 31. *Quid tu, ait, cùm Mamercum Scaurum conſulem faceres, ignorabas ancillarum ſuarum menſtruum ore illum hiante exceptare: & lib.* 13. *epiſt.* 88. *Nuper, inquit, Natalis tam improbae linguae, quàm impurae, in cuius ore foeminae purgabantur.* Hos cunnilingos frequentiſſimè diffamatos, apud Martialẽ eſt reperire: qui fortaſſe phoeniciſſare dicebantur, quòd labia ſanguini rubea ſaepiſſime gererent. vnde Martialis lib. 1.

Cunnum Carinus lingit, & tamen pallet.

De hoc meminit Lucianus in Apophrade, & Plutarchus in Caeſare. Iam verò λεσβιάζειν, quid eſſet, ab aliquibus explicatur, obſcoenum fuiſſe turpitudinis genus, quo viri inguina puerorum, vel virorum ore & labiis tractabant, irrumationem alias vocatam, & ſicuti phoeniciſſantes labra rubicunda ſibi reddebant, ſic Leſbiaſſantes alba. Ob quod Catullus ad Gellium:

Neſcio quid certè eſt, an verè fama ſuſurrat,
Grandia te medij tenta vorare viri,
Sic certè eſt, clamant Virronis rupta miſelli
Ilia, demulſo labra notata ſero.

Heſychius tamen aliter videtur ſenſiſſe, ſed qua auctoritate aut ratione ductus, ignoro. Simile his portẽtum refert Suetonius de Lucio P. Vitellij filio, qui alioquin innocens & induſtrius, amore libertinae perinfamis fuit, cuius ſaliuis melle commixtis, nec clam quidem aut raro, ſed quotidie ac palàm, arterias & fauces pro remedio fouebat. Veteres igitur, quòd à vera religione receſſiſſent, ferinis atque nefandis vitiis immerſos fuiſſe, nemo miretur. Eſt apud Plutarchum in lib. de Praeceptis ſanitatis locus non ſine animaduerſione praetermittendus:

mittendus: vbi monet eos, qui aegrotos inuisunt, vt diligenter ab ipsis caussas aegritudinis inquirant, μὴ σοφιστικῶς, μηδὲ περιέργως ἐνστάσεις, καὶ παρεμπτώσεις, καὶ κοινότητας λαλοῦντα, καὶ παρεπιδεικνύμενον ἰατρικῶν ὀνομάτων καὶ δογμάτων ἐμπειρίαν. Quo in loco quid ἐνστάσεις apud medicos sint, cùm nondum mihi notum esset, ἐνδείξεις legendum putabam, quod est vocabulum commune medicorum, vel potius ἀνταναλώσεις, qua voce vsus est Herodotus medicus apud Aetiũ lib. 5. cap. 129. ad significandam cibi subtractionem: & si mendose apud Aetium legatur, ἀντιστάσεις. Ceterùm Nicasius Ellebodius, & in medicorum & in aliorum lectionibus versatissimus, magnoq; iudicio praeditus, textum integrum esse, nec vllo mendo scatere persuasit: quãdoquidem Asclepiadem, qui Democritum secutus, morbos ex atomorum in vacuos meatus ingressu obstructione gigni docuit, huiusmodi ingressum infixionemve ἔνστασιν vero simile est vocasse. Quod primò colligitur ex Celso, qui in prooemio librorum suorum tradit, Asclepiadem contendisse fieri aegritudines, vbi manantia corpuscula per inuisibilia foramina subsistendo iter claudũt, deinde ex Caelio Aureliano, qui in proem lib. de Acutis pass. ait, Asclepiadem diffinisse, phrenitim esse corpusculorum stationem siue obstructionem in cerebri membranis. Galenus vsus est ea voce lib. 6. Apho. 31. his verbis: ἐφ᾽ ὧν ἐστὶν ἔνστασις αἵματος παχέος ἐν τοῖς τῶν ὀφθ λεπτῶν φλεβίοις, & lib. 13. meth c. 2. Apertissimè autem omnium, quid propriè esset ἔνστασις, daclarauit Cassius medicus, quem ideo Asclepiadis sectatorem fuisse conuincitur, quia frequentissimè eam vocem vsurpauit. Is enim probl. 76. quaerens, cur in dolore capitis tinnitus fiant, ita respondent: ὅτι τὸ ἀκουστικὸν πνεῦμα κραδαίνεται ὑπὸ τῆς ἐνστάσεως τῆς περὶ τὰ μέρη συστάσης. ἔνστασις δέ ἐστιν ὄγκος ἐν λόγῳ θεωρητοῖς ἀραιώμασι διὰ σφηνώσιν. Quae porrò essent Methodicorum κοινότητες, omnes ferè medici norunt: quando clarum est, eius factionis medicos ad quasdam ab ipsis vocatas communitates, nempe στεγνὸν καὶ μανὸν, omnes morbos reducere consueuisse. Atqui παρέμπτωσις, fuit Erasistrati medici dogma, qui, vt locupletissimè testatum facit Celsus in proem libri sui, & Galenus in cap. 3 eius libri, in quo disputat, An sanguis in arterijs contineatur, hoc profitebatur, spiritum in seipsis duntaxat arterias continere, & vbi in ipsas à venis pulso spiritu transfunderetur sanguis (quae vocabatur παρέμπτωσις) inflammationes, & alios morbos suboriri. Hisce omnibus adijcere libet, quod refert idem Plutarchus in fine eius libri, qui inscribitur ἐρωτικὸς de Sabini Romani vxore, quae cùm vtero gereret, atq; dum aliae mulieres secum lauabantur, vteri tumorem celare optaret, eo vnguento, quo ruffas & aureas comas reddebant, vniuersum corpus ab vtero liniuit. Id verò, vt ait auctor, habebat λίπασμα σαρκο-

ποιὸν

ποιὸν ἢ χαυνωτικὸν σαρκὸς, ὥστε οἷον χύσιν τινὰ ἢ διόγκωσιν ἐμποιεῖν. ἀφθόνως δὴ χρωμένης τούτῳ πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος, αἰρόμενον, καὶ ἀναπιμπλάμενον ἀπέκρυπτε τὸν τῆς γαστρὸς ὄγκον. id est: *Pinguitudinem carnis effectricem, vel carnis laxatiuam, ita vt veluti diffusionem quandam inflationemve ingenenaret. Quo cùm largè in reliquis corporis partibus vteretur, id tumefactum & repletum, vẽtris tumorem occultauit.* Quod autem esset illud medicamentum, certi nihil tradi potest: (quãdo scimus innumera propemodũ eiusmodi extitisse apud antiquos medicamenta) possumus tamen conijcere, illud ex eorum genere fuisse, quae magna caloris vi aut humores ex alto ad summum trahendo, aut ex ipsis diffusis flatus gignendo, cutem & omnem extimam corporis partem in maiorem molem attollunt: qualia sunt rubificantia, & vesicas inducentia, calx scilicet, auripigmentum, thapsia, sulphur: haec enim aliis rebus commixta, veteres ad capillos excolendos, & pulchriores efficiendos adhibuisse, notatum habetur apud Galenum, atque Oribasiũ. De hoc Sabino refert Dion Nicaeus in vita Vespasiani, quòd cùm se Iulio Caesare prognatum venditaret, ac propterea Caesar esset appellatus, tandem in quodam bello superatus, rus abiit, ibiq́; in sepulchrum subterraneum, quod anteà inciderat, ingressus est, vbi cum vxore Peponila nouem annos delituit, ex eaq́; duos filios habuit, interim cunctis illum interisse opinantibus.

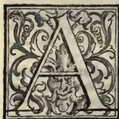
Plutarchi locus restitutus de Signis pestis, ex Hesiodo, & Hippocrate: Strabonis ad idem locus. Empedoclis historia diuerso modo à Plutarcho & Laertio relata. Quid fuerit ἄπνους Empedoclis, & Laertio, & Galeno. CAPVT XIIII.

Lutarchus in initio lib. de Defectu oraculorum, declarans quomodo paruae res interdum magnarum sint indicia, medicinam in exemplũ profert, quam duobus signis aestatem pestiferam significare, nimirùm aranearum copia, & ficus foliorum vernorum cum cornicis pede similitudine scribit. Quoniam verò Hesiodus in 2. de Operibus & diebus, tradit, ficus folia cornicis pedibus similia veris noui argumenta esse, atque idem quoque Hipp. 6. Epid. sect. 7. confirmat: vnde si veritati consona Plutar-

chi sentētia esset sequeretur, semper debere aestatem pestilentē esse cū semper vere folia ficus sint talia: ad credēdū impellor, Plutarchi locū mēdosum esse, atq; ita restituēdū: *ἰατρικὴν δὲ λοιμῶδες θέρος ἀράχνιων πλήθη προδηλοῦν, καὶ θρίοις ἔαρ νέον, ὅταν κορώνης πόδι ἴκελα γίνηται.* Huc quoq; pertinet, quod à Strabone memoriae mandatum est lib. Geogr. 3. Hispanis esse peculiarem muscarum multitudinem, quam saepe consequi pestis consueuit: vt Romani interdum in Cantabria aliquos sint constituere coacti, qui muscas venarentur, & secundum mensuram capturae mercedē acciperent. Nā *μυῶν* potiùs siue muscarū quā *μυῶν*, siue muriū, quemadmodū legūt alij, ibi scribēdū esse vt credā, facit & Plutarchi auctoritas, cū muscae araneis sint similiores, & ratio, quòd mures gignantur à sicca putredine, quae aerē nō cōtaminat, atque à muribus quidem sata vastātibus fames saepe inducta, nō pestis, legatur. Accedit Plinij auctoritas, qui lib. 10. cap. 27. scribit Elaeos Myagrū deū muscarū inuocare cōsueuisse, ipsarū multitudine pestem afferente. Est & apud Laertiū in Empedocle historia à Timaeo excepta, & à Suda repetita, scilicet Empedoclē Etesiis aliquando vehementer flantibus, adeò vt fruges corrumperēt: excoriari asinos, factisq; vtribus eos collibus & montiū verticibus admoueri, ad cohibēdos flatus, iussisse, cessantibusq; vētis ab euētu rei *κωλυσανέμον* vocatū esse. Haec historia quoniā parū fide multis digna videtur, ea sanè verisimiliorē existimo, quā Plutarchus in lib. *περὶ πολυπραγμοσύνης* narrat his verbis *ὁ δὲ φυσικὸς Ἐμπεδοκλῆς ὄρους τινὰ διασφάγα βαρὺν καὶ νοσώδη κατὰ τῶν πεδίων τὸν νότον ἐμπνέουσαν, ἐμφράξας, λοιμὸν ἔδοξεν ἐκκλεῖσαι τῆς χώρας. videlicet, Empedocles cùm animaduertisset grauem quendam & pestiferum austrum per montis scissuram in campos mitti, obstructa ea, pestem à loco auertisse visus est.* Quid porrò esset *ἄπνους* Empedoclis, quo ille, vt Laertius & Sudas narrāt, dicebat hominē sine pulsu & spiratione triginta dies seruari, à quoquā explicatū non inuenio. Galenus sanè lib. 6. de Locis affect. cap. 5. meminit Heraclidis Pontici libri, qui *ἄπνους* inscriptus erat, vbi, is, vt videre est, affectiones explanabat, quibus aegri absque respiratione, pulsu, alioue vllo motu reddebantur, & inter alia casum foeminae exanimis septē diebus ad vitā reuocatae narratū in eo scribit Plinius lib. vij. cap. lij In hoc itaq; libro forsan ab Heraclide mōstratū est, quid fuerit, nūquid medicamē, an potiùs (vt ego existimo) morbus, vteri praefocatio vocatus, vel ipsi similis. Quicquid sit, hoc certū puto, apud Laertiū non, *ἄπνουν* igitur Heraclitus, sed Heraclides: nec, Absque strepitu aut putrefactione, sed Absq; spiratione, ex Suda & Galeno esse legēdū: apud quē, eundem Heraclidem, cuius Laertius meminit, significari pinor. Quamquam etiam vbi Sudas habet, *ἄσιτον*, & Laertius *ἄσηπτον*, legendū *ἄσφυκτον*, ex Galeno in loco citato certū habeā.

Plinij locus emendatus. Hippocratis locus à Plinio citatus, & explicatus. CAP. XV.

Pponam loci Pliniani non inutilem emendationem: in quo explicando mirum est, Hermolaum Barbarum doctissimum adeò insigniter dormitasse. Lib. enim 16. ca. 20. sic in omnibus ferè codicibus scriptum reperitur: Harum generi non decidunt, oleae, palmae, lauro, myrto, cupresso, pinis, hederae; rhododendro: & quamuis herba dicatur Sabina rhododendrũ, vt nomine apparet, à Graecis venit, alij neriõ vocarũt, alij rhododaphnon, sempiternũ, frõde rosae similitudine, caulibus fruticosum. Putauit Barbarus rhododendrum à Plinio herbam Sabinã dici. Quod sane à veritate longe alienum est, quando rhododendrum & Sabina multùm differunt, ipseq; Plinius lib. 24. cap. 11. dicit, rhododendron tempore suo nomen Latinum non inuenisse, quam tamen Apuleius post Plinium lauream rosam vocauit. Itaque sic Plinianus contextus restituendus est: Hederae, rhododendro, & (quamuis herba dicatur) Sabinae. Rhododendrũ, vt nomine apparet, à Graecis venit. Nã Plinius vult dicere, etiam Sabinae nõ decidere folia: & quia de arboribus erat sibi sermo, iccirco addit ea verba. Quamuis herba dicatur: deinde persequitur rhododendri tractationẽ. Hunc verò locum etiã Melchior Guillãdinus, herbariae rei, omnisq; eruditionis vir peritissimus, ita ante me restituerat: vt mihi carior & certior esse debeat emẽdatio, quia in eandẽ cum viro acri iudicio praedito sententiã fortuna quadã inciderim. Ad haec Plinius lib. 38. cap. 5. scribit, Hippoc. tradidisse, non prandentium exta celeriùs senescere, verùm id remediis non epulis cecinisse, quòd multo vtilissima sit tẽperantia in cibis. Hippocratis similem sententiam nullibi adhuc inuenire mihi licuit, nisi in 2. Acutorum morborũ victus libro, vbi scriptũ est eos, qui prãdere consueuerunt, si prandiũ dimiserint, imbecillos fieri, ignauos, praecordiorũ doloribus torqueri, ac veluti suspensa viscera gerere: quod etiam in libro de Veteri medicina fusiùs dixit. Quem locum si Plinius nobis indicare voluit, aliter quã fecerit Barbarus eius verba erunt interpretanda: quod scilicet prandium intermissum voluerit Hippocrates, secundum Plinium, ijs nocuisse, qui à morbis detinebãtur, & curationis gratia temperatè viuebant; nõ autem ijs, qui valetudine fruebantur, ac inter epulas quotidie versabantur, quibus alioquin vtile erat à prandio abstinere, cũ lautissime ferè semper coenarent. Nisi magis placeat (quemadmodũ in lib. Artis veteris scriptum

est) dicere, aliis prandium conducere ob necessitatem, quia si non prandeant, offenduntur; & non his, qui aut ob voluptatem, aut ob aliquem alium casum alterutrum faciunt.

Loci Hipp. restituti, et collati Lucretio. Arist. locus restitutus, & alter defensus. CAP. XVI.

IN principio eius Hippocratis libri, qui περὶ γονῆς inscribitur, haec leguntur verba: ἡ δὲ γονὴ τοῦ ἀνδρὸς ἔρχεται ἀπὸ παντὸς τοῦ ὑγροῦ τοῦ ἐν τῷ σώματι ἐόντος. id est: *Viri semen ab omni humore corpori in existente proficiscitur.* Quae non paucam eruditis multis difficultatem peperere, non satis intelligentibus, quomodo à quolibet humido secernatur semen. Sed cum ipse legerim in vetustissimo Vaticani codice, non, ἀπὸ παντὸς ὑγροῦ, sed ἀπὸ παντὸς ὑγιέος, id est, non Ab omni humore, sed Ab omni sana corporis parte: ita restituendum locum, atque omnem ambiguitatẽ tollendam putaui. Ratio est, quoniam inferius Hipp. non tantum ab omni humore, verumetiam à solidis, & mollibus partibus, tandemq; ab vniuerso corpore semen emanare scribit quod etiam habetur in lib. de Sacro morbo, vbi perhibet à toto corpore semẽ proficisci, sed à sanis partibus sanum, ab aegris aegrum. Ad haec Arist. 1. de Gen. anim. c. 17. & 18. vbi aduersus Hip. non paruam, eius tamen nomine suppresso, habet de semine disputationem, monstrat eius sentẽtiam fuisse (quod etiam alibi Hipp. sensisse reperitur) semen tantùm à partibus integris, non mancis atque deprauatis proficisci, argumento quòd claudi (quanquam hoc non semper fieri vult Hipp.) ex claudis nascantur, quoniam à partibus vitiatis semen non ducatur. Hippo. autem opinionem, etsi Aristoteles ibi euertere omni studio contendat, eam tamen aliquando in Prob. secutus videtur, sicuti 14. sect. quando reddens caussam, cur venere vtentes resoluuntur atq; debiliores redduntur, idem ait, quod Hipp. quoniam scilicet ex vniuerso corpore semen profluit, & paucũ ex multo nutrimento, sicuti τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σιτός, vt legit Gaza, vel ὁ μυελὸς ἐκ τοῦ σιτατος, vt posse legi suprà etiam monstratum est, siue (quod in 13. Prob. ait) qnoniam semen paruum quid existens, magnam vim habet, si quidem ex multo paucum conflatur. Theophrastus 5. de Caussis, c. 7. scribit, viti si medulla extrahatur, vuas absque acinis fieri, atque eum euentum illis fauere, qui semẽ ab omni corporis parte duci putant. Eandẽ Hipp. sententiam veluti antiquam habuit Lucretius in 4. hisce carminibus.

Ex homine humanum semen ciet vna hominum vis:
Quod simul atque suis eiectum sedibus exit,
Per membra atque artus decedit corpore toto,
In loca conueniens neruorum certa.

In eodem Hipp. de Genitura libro haec scripta inueniuntur: ἥσσον δὲ πολλῷ ἥδεται ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ μίξει, πλείονα δὲ χρόνον ὁ ἀνήρ, id est, *Multò minùs in concubitu delectatur foemina, quàm vir, longiore autem tempore vir*. Sed postrema in manuscripto antiquo leguntur, πλείονα δὲ χρόνον ἢ ὁ ἀνήρ, videlicet mulierem minùs in coitu viro delectari, sed diutiùs ipso perdurare in voluptate. Quod verissimum esse ea ratio persuadet, quoniam vir calidior (quicquid senserit Parmenides) muliere existens, velociores motus obtinet, quorum meritò ardētiùs & citius desideria sua terminat; mulier verò vt est frigidior ad cuncta, atque tardior, sic in voluptate finienda frigidiuscule se habet, ac perdurat magis. Id Messalina prostitutae libidinis foemina satis apertè declarauit, quae, & si centies in die viro sese commiscuerat, potiùs tamen delassatam, quàm satiatam se praedicabat. Ad hoc item allusisse potuit Tiresias ille, qui iudex electus ad decernendum, Iouis ne an Iunonis maior esset in concubitu voluptas; sententētiā tulit, viros ardentiùs, mulieres pertinaciùs amare, atque concumbere. Sic namque Arabum opinio est intelligenda, quando maiorē mulieri, quàm viro voluptatem tribuunt. Scribit ibidem Hippocrates, ex quacunque corporis viri parte plus prodierit in genituram, quā mulieris, quòd partus ille magis patri adsimilabitur: vndecunque verò à corpore mulieris plus venerit, mulieri similior euadet. Quam sententiam, sicut & quàmplurimas eius libri alias Lucretius, qui primus rerum naturas Romana lingua explanauit, ac plurima ab Epicuro, Democrito, & Hippocrate mutuatus est, hisce versibus explicuit:

Semper enim partus duplici de semine constat,
Atque vtri simile est magis id quodcunque creatur,
Eius habet plus parte aequa quod cernere possis,
Siue virum suboles, siue est muliebris origo.

Porrò in lib. de Natura pueri, quem esse veluti partem quandam libri de Genitura facilè ex fine vnius, & alterius principio colligitur, scriptum est, ἤντι γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα νόσημα ἔχῃ μὴ συγγενὲς ἐν τῇ λοχίῳ καθάρσει, ἀπόλλυται. Vbi cùm obscurum sit, quid sibi velit. μὴ συγγενὲς, clarum euadet si, quemadmodum in manuscripto antiquo legitur, in hunc modum restituatur: μὴ συγγενὲς ἐὸν τῇ λοχίῳ καθάρσει. Qui enim morbi à familiaribus puerperio perturbationibus valde diuersi contingunt, lethales ferè sunt: quòd necessarium sit aliquā magnam adesse caussam, quae morbum inducat, nec à naturalibus

purgationibus vincatur,quaeq; & purgationũ molestiis,& partus laboribus reiecta,malorũ prauã societatẽ gignat. Addã hãc coronidẽ, illud euenisse libro de Natura pueri, quod multis aliis Hipp. cõmẽtariis cõtigit, qui trãsmutati,iminuti atq; aucti sunt, vel prioribus illis seculis,quãdo circa libros homines negligẽtiores erãt, vel quãdo Adriano imperante à Capitone & Dioscoride in vnũ collecti sunt. Nã praedicto libro apud me cõpertũ est totã eã partẽ importunè interfertam fuisse, vbi longo sermone de causis differitur,quibus terra & aquae nõnullae hieme calẽt,aestate frigẽt, quãdoquidẽ neq; praesenti materiae quicquã ferè cõuenit, nec vllo modo ei disputationi aptari potest, quã de augmẽto plãtarũ tã in supernis,quã in infernis partibus instituit. Itaq; videbũt eruditi, an tota ea tractatio sit ex eo loco tollẽda,atq; in librũ de Aer. aq.& locis trãsferẽda,in eã scilicet partẽ, quae olim lib. de Vulneribus capitis malè interiecta cõspiciebatur. Athenaeus 7. Dipnos. refert, Aristotelẽ in lib. περὶ ζωϊκῶν, scripsisse, piscem asellum solũ inter animalia cor in vẽtriculo habere: quã rem ex anatome falsam esse probare conati sunt Rõdeletius,& Saluianus Ego autẽ cũ intelligam hoc fieri non posse, vt cor ibi sit, vbi cibi coquuntur, Philosophum adeò stupidũ fuisse, vt hoc verũ putaret, nũquã crediderim. Iccirco si id vnquã scripsit Aristoteles, nihil aliud significare voluit quã immensam eius animalis voracitatẽ, magnãq; stomachi, respectu cordis, amplitudinẽ. Sicuti namq; eos,qui vẽtrem ferè nõ habẽt prominẽtẽ, dicimus in dorso illũ gerere: similiter piscẽ, qui magnũ stomachũ haberet, cor pusillũ, dixit Aristoteles cor in vẽtre habere. Clemens Alex. 2. Paedagogiae cap. 1. Voraces, inquit, & eos qui mẽtẽ in vẽtre infodiũt, assimilari asino pisci, quẽ Aristoteles dicit solũ ex aliis animalibus cor in vẽtre habere. Quamquam aptiùs fortè defendere Aristotelẽ possumus, si (quod scripsit Apuleius in prima pro se ipso oratione) eũ dicamus scripsisse, asellũ piscẽ in media aluo gerere cor, cùm alia animalia potiùs medio in pectore habeant.

Quoties veteres in die manducarent. CAP. XVII.

INter doctos diu fuit nõ parua quaestio, semelne in die tantùm, an saepius veteres mãducarent. M. Antonius Muretus, vir elegantissimus & doctissimus in hoc laborauit, vt etiam quater in die manducasse interdum probaret; in quo certè non fefellit. Attamen ego hanc rem sic statuendam existimo. Graecos, & praesertim Hippocratis tempore, nullam huiusce consuetudinis legem firmam habuisse; sed multos ter, plures semel,

plurimos bis cibum ſumere conſueuiſſe: vt Cardanus omninò deridendus videatur, qui quòd tempore Hippocratis ter & plus ederent, totidem etiam eos cacaſſe, in com. in ſecundum Prognoſt. ſcripſit. Id autem clariſſima Hippocratis auctoritate confirmatur, qui in 2. de Rat. vict. in acut. morb. vbi ſanorum hominum conſuetudines multis verbis exponit, ſic loquitur: ἐπεὶ καὶ τοῖσι δὶς σιτεομένοισι τῆς ἡμέρης, καὶ τοῖσι μονοσιτέουσιν, αἱ ἐξαπιναῖοι μεταβολαὶ βλάβας, καὶ ἀῤῥωστίην παρέχουσιν, καὶ τοὺς μέν γε μὴ μεμαθηκότας ἀριστᾶν, εἰ ἀριστήσουσιν, εὐθέως ἀῤῥώστους ποιέει καὶ βαρέας ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ἀσθενέας, καὶ ὀκνηρούς, ἢν δὲ καὶ ἐπιδειπνήσωσιν, ὀξυρεγμιώδεας. id eſt, *Quippe ſiue bis, ſiue ſemel duntaxat in die, quis cibum accipere ſolitus eſt, ſi ſubitò conſuetudinem mutauerit, noxam imbecillitatemq́ ſubibit. Etenim prandium aſſumens, qui id non cōſueuit, protinus imbecillus, grauis, aegrotus, ſegniſq́ redditur. Et paullo poſt ſic ſcribit,* καίτοιγε πολλοί εἰσιν οἱ εὐφόρως φέρουσι τρὶς σιτόμενοι τῆς ἡμέρης ἐς πλῆθος, οἳ ἂν οὕτως ἐθισθῶσιν. id eſt: *Quamquam ſunt nonnulli, quibus nihil moleſtiae affert, ter in die cibo repleri, praeſertim ſi ita educari conſueuerint.* Ex quibus & aliis multis eo in loco ſcriptis facilè colligitur, mores hominū Graecorū in comedēdo diuerſos fuiſſe. Quòd verò Plato miratus ſit Siculos, atq; Italos bis in die impleri cibis, ita planè intelligendū eſt, quòd rari eſſent, qui vſque ad ſatietatē quotidie bis cibū caperēt; cū Hipp. ibidē ſcribat: ἔτι δ᾽ αὖ μᾶλλον πονήσειεν ὁ τοιοῦτος, εἰ τρὶς σιτέοιτο τῆς ἡμέρης ἐς κόρον, ἔτι μᾶλλον, εἰ πλεονάκις. id eſt: *Maiori tamen moleſtia afficietur is, qui ter eadem die ad ſatietatem vſq; cibum ingeſſerit, ac multò magis ſi crebriùs etiamnū aſſumpſerit.* vbi ſatietatē ciborū frequentatam in die eadem maximè obeſſe docens, monet quoque non fuiſſe hanc eorum hominum conſuetudinem; quod ſimiliter innuit Ariſtoteles in Probl. vbi medicos concubituris praecipere ſolitos, vt parcè veſpere manducarent, ſcribit. Sed clariùs hoc teſtatum fecit Plutarchus, qui 8. Sympoſ. 6. tradit, olim infames fuiſſe, qui ante coenā quicquā edebāt: quemadmodum etiam Hippocrates in lib. de Aere, aq. & loc. monens, vt hominum viuendi ratio à medico conſideretur, ſcilicet πότερον φιλοπόται, καὶ ἀριστηταὶ, καὶ ἀταλαίπωροι, videtur pranſores inter eos collocare, qui non rectam viuendi normam ſequuntur. Immò ibidem à Plutarcho notatum eſt, ἀκράτισμα, & ἄριστον, ſiue ientaculum & prandium, idem veteribus ſignificaſſe, atque alterum dictum eſſe ἀπὸ τοῦ ἀκράτου. id eſt à mero, quod ſolum cum pane veteres manè ſumebant, vel ἀπὸ τῆς ἀκρασίας. id eſt ab incontinentia, qua notabātur id faciētes; alterū verò, quaſi ῥᾷστον, id eſt facillimum, quòd faciliter pararetur Vt ex his omnibus colligatur, quàm rariſſimos fuiſſe Graecorum, qui ſaepius die cibis implerentur, quamquam multi etiam ter eſitarent. Ceterùm Romanos ita aſſueuiſſe puto, vt ſcilicet maior hominum pars ſemel ſaturaren-

tur,atque id vespere;manè verò aut modicum quid, aut nil omnino sumerent,rarissimi ter esitarent. Quod certè Horatij,Martialis,& aliorum,qui Romanos mores posteris tradiderunt,probare possem scriptis:sed vnum Galeni testimonium mihi sat erit, qui in lib. de Tuen. val. 5. senes nutriendi rationem exponens, satiùs esse ducit illos tér cibum sumere, atque illud factitasse Antiochum medicum,ac Telephum Grammaticum monstrat, quasi hoc praeter communem aliorum viuendi morem esset. In 6.quinetiam eiusdem tractationis lib. eorum victus rationem docens,qui negociis districti sunt, considerari mandat, meliusne sit in die semel, an bis comedere, atque hoc ex consuetudine diffiniri debere:quasi certò sciret,homines Romae(nã in libro illo ad Romanos vt plurimum sermonem habere certum est) modò bis, modò semel comedere consueuisse, rarissimè verò ter; vt etiam ex Cornelio Celso in principio librorum suorum de Medicina intelligere possumus, necnon ex Plutarcho, qui in loco nuperrimè citato scriptum reliquit,priscos Romanos moderatè prandere seorsim,cum amicis verò coenare consueuisse,ideoq; coenã quasi κοινὴν, id est communem ipsis appellatam esse. Quod verò de ientaculo & commessatione à Latinis auctoribus memoriae mandatum est,sic accipio,pueros ferè solos ipso vsos: perinde ac hodie vbique ferè gentium hoc vsurpatum est, vt pueri summo mane semper aliquid cibi capiant. Ea propter in Curculione Plautus facit Phedromum adolescentulum Veneri ientaculũ vouere:similiter & in Truculento Phronesium meretrix sic ait:

non nouisti obsecro?

Qui illic apud me erat,huius pater pueri ille est,vsque ad ientaculum Iussit ali.

Idem significauit Martialis lib. 14. hoc disticho:

Surgite iam pueri, vendit ientacula pistor.

Cristataeq́; sonant vndique lucis aues.

Praeter pueros & senes,qui valetudinis gratia vtebantur ientaculo, nullos alios vnquam vsos puto; quòd si aliqui erant,qui vterentur, protinus tanquam incontinentes notabantur. Ita quoque de merenda apud Afraniũ,& alios(quae erat,vt Nonius docet, cibus post meridiem sumptus)censeo dicendum. Sicuti & illos non parua infamia affectos existimo,qui comessationes seu cibos post cœnam sumebãt, atque Comessatores nomine indecoro vocabantur, vt non mirum sit,Clementem Alexandrinum in 2. Paedagogi, vehementer in pueris quoque prandiola,coenas,epulas atque merendas,quae omnia ἀγάπας,id est,charitates aliqui appellabant,damnasse. Quemadmodum pariter mirum alicui videri non debet, si Aulus Vitellius Imperator luxuriosissimus & incontinentissimus, epulas suas saepe trifariam,

interdum quadrifariam dispertiebat, in ientaculum, prandium, coenam, comessationem, quibus omnibus, sicut ait Suetonius, vomitandi consuetudine sufficere poterat.

De Ptissana, et Aqua hordei Arabum. CAP. XVIII.

X hordeo Achilleio ab Hippocrate 3. de Morbis, & Aristophane vocato, hoc est magno, & optimo, vt in Linguis exponit Galenus, atque etiam Theophrastus 3. de Caussis plant. cap. 17 & 8. de Hist. capite 4. apud veteres Graecos & Latinos primò factos inuenio panes (quãquã Athenaeus hunc panem deterrimum omniũ hordaceorum facit) Graecis olim in maximo precio habitos, Romanis verò, vt Plinius lib. 18. refert, damnatos, ob id seruis, & gladiatoribus alendis destinatos. Huiusmodi panes autem interdum μάζαι apud veteres, & praesertim Hippocratem vocatos fuisse puto; licet Erotianus Mazam apud Hippocratem factã putet ex omni farina cum oxymelle, aut posca, aut mulsa, aut aqua. Neque quisquam mirari debet, quòd hoc ita à me constituatur: siquidẽ nec ipse ignoro, ab Hippocrate, Galeno, & posterioribus panes ex hordeo à maza distingui, veruntamẽ cùm ἄρτος penes antiquos pro tritico frequentissimè vsurpetur, vbi Arist. xxj. sect. Prob. & Hippoc. lib. Artis vet. panes & μάζαι comparant; clarum est; pro maza ab iis hordeaceos panes intelligi: vti etiam ab Aristophanis interprete vetustissimo & probatissimo in fabula, Pacis nomine inscripta. Ex hordeo quinetiam far efficiebatur, atque id erat hordeum incisum, alendis cohortalibus auibus opportunum, vt habemus apud Columellã lib. 8. cap. 4. 5. 11. atque Palladium lib. 1. cap. 28. Fiebat & farina, quae aqua cocta Puls appellabatur, & interdum lacte miscebatur, quemadmodum meminit Galenus lib. De Atten. vict. ca. 6. De hac scribit Plinius, eam Graecis ignotam fuisse. Efficiebatur quoque polenta, ἄλφιτος à Graecis nuncupata, quam Plinius auctor est, Romanis olim ignotam, apud Graecos verò celebratam extitisse, nempe qua ipsi milites suos alerent, in hoc à Romanis damnati. Constabat haec variis modis, sed laudatissima ex recenti hordeo, modicè frixo, deinde molis fracto, & post aqua perfuso, ac cocto. Fiebat praetereà ptissana, quanquam ptissanam etiam ex oryza & tritico fieri consueuisse memorant Horatius 2. Ser. Galenus 1. de Alim. facul. & Plinius lib. 18. Fiebat vltimò aqua, de qua apud Arabas, Auicennam, Auerroem, & alios celebris est mentio: quamquam sub nomine aquae hordei ptissanam quoq; complectantur Arabes: apud Graecos verò & Latinos

nunquam ferè habeatur mentio aquae hordei, nisi sub nomine cremoris ptissanae. Igitur aliis omissis, de Ptissana & Aqua hordei verba faciam, quoniam de his medici in primis agunt. Ptissanam inuenio apud Graecos, atque Latinos scriptores fuisse nomen rebus multis commune. Nam primò omnia frumentacea, deglubata, ac pistillis decorticata, ptissanae appellatione vocata inuenio, ἀπὸ τοῦ πτίσσειν, quod est pinsere, vel decorticare, sic enim legimus apud Galenum 1. de Alim. facult. 6. & 9. ptissanam ex Chondro, quae erat species zeae δίκοκκος, necnon triticeam, de qua etiam habetur mentio apud Hippocratem in lib. περὶ παθῶν, qui Maior de morbis ab Erotiano inscribitur, & Aristotelem primo Probl. 38. Plinius autem lib. 18. cap. 17. mentionem facit ptissanae oryzae, de qua loquens Horatius 2. Ser. dixit, Vas ptissanarium oryzae. Columella pariter lib. 2. cap. 7. ex hordeo potissimùm factitatam esse ptissanam perhibet. Dicebatur secundò ptissana de omnibus his non solùm crudis & deglubatis, sed etiam coctis aqua: veluti monstrat Plinius loco citato, & Galenus 8 Meth. & 7. cap. 6. vbi docet parandum esse chondrum coctum instar ptissanae. Tertiò dicebatur propriè de hordeo, vel decorticato solùm atque deglubato, sicut monstrare videtur Pollux: de quo Martialem locutum puto, quando 12. lib. scripsit in Panicum:

Frumentum, milium, ptissanam, fabamq; solebas
Vendere.

& de quo loquitur Constantinus lib. 17. vbi pro curatione doloris capitis boum laudat ptissanam crudam, vel etiam de hordeo decocto Ptissana verò ex hordeo decocto apud Galenum lib. de Ptissana, ita efficiebatur. Hordeum mundatum, decorticatum, integrum, non contusum, vt monet Galenus loco citato, & Auerroes 5. Collect. 31. in aquae purissimae ponebatur decem partibus (apud Constantinum lib. 3. Geopon. & apud Paullum Aeginetam lib. 1. cap. 78. quindecim) atque sic ad ignem maximè ebulliebatur, quousque hordeum intumesceret: deinde ad lentum ignem coquebatur, quousque totum hordeum colliquesceret, atque aqua illa succulenta euaderet. Sicque ptissana simpliciter, ptissana hordei, ptissana tota, ptissana non colata apud veteres appellabatur, quemadmodum scribit Galenus 1. de Acut. 26. 28. & 1. de Alim. 9. vbi etiam dicit, coquos saepe consueuisse ptissanam haud tantum coquere, quantum erat necesse. Quòd si haec ptissana percolabatur sacculo, vel stamine, ita vt pars succulenta retineretur, terrestrior verò & lignosior abiiceretur, iam non amplius sic vocabatur, sed Ptissana colata, vel πτισά-

της χυλὸς. id est, Succus ptissanae nuncupabatur: ita vt apud Galenum duplex tantùm esset ptissana hordeacea, non colata siue tota, & colata vel succus hordei (Hordeatam vocant Itali) & haec est illa Aqua hordei, in quam dicit Auicenna ingredi de corpore hordei. Est tamen sciendum, vt habemus à Galeno in libro de Ptissana, & ab Auicenna Fen. 1. quarti, veteres, quando in ptissana requirebant vim abstersoriam, consueuisse eam parare ex hordeo nō decorticato, quod docet Gal. lib. de Ptissana, & 1 de Alim. facult. cap. 9. Atque de huiusmodi ptissana loquitur Plinius lib. 22. cap. 25. vbi dicit: *Ptissanae, quae ex hordeo fit, laudes vno volumine condidit Hipp. quae nunc omnes in Alicam transeunt. Contrà quanto innocentior est Alica? Hipp. tantùm sorbitionis gratia laudauit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam sitim arceret, quoniam in aluo non intumesceret, quoniam facilè redderetur, & assuetis hic cibus in febre bis die posset dari, tantum remotus ab istis (Diatritarios à Galeno damnatos, qualis fuit Thessalus, intelligit) qui medicinam fame excercent.* De hac eadem loquitur Galenus, quando Hippocratis commendationem ptissanae, quam habet 1. de Acut. 28. & per totum librum exponit. Condiebatur autem ptissana variis modis modò aceto, pipere, melle, sapa, cymino, amygdalis, modò aliis: pessimus omnium iudicabatur ille, quando parum coquebatur, & sapa vel melle & cymino miscebatur; potiùs (ait Gal. 1. de Fac. alim. cap. 9.) Cyceon appellandus (erat enim Cyceon, vt notat Erotianus, potio farinae commixta, vel, vt Gal. docet 6. Epid. com. 6. tex. 5. Homerum ác Hippocratē vsurpasse, mixtio cibi & potus, necnon polentae & vini) quàm ptissana, de qua locutum puto Hesychium, quando ptissanam dixit esse cyceonem, & etiam Apicium Opsodaedalum in 4. vbi condituram ptissanae recenset. Nos certè meliùs eam lacte seminum peponum vel amygd. dulciū & saccaro condimus. Praeter hanc ptisanā, apud Latinos & Arabas fiebat Aqua ex hordeo tam decorticato, quàm nō decorticato: & est illa, in quam dicit Auicenna nil de corpore hordei ingredi. Accipiebatur pars vna hordei electi & emundati, aquae partes xx. ac bulliebant quousque pars quinta remaneret: deinde colabatur atque exprimebatur: abiecto hordeo, sola aqua expressa reseruabatur prouſu. Hanc Celsus Cremorem ptissanae dixit libro 3. cap. 7. & alio in loco vbi in vicem vini Cremorem ptisanae dat. Vnde patet, omnes Galeni interpretes hallucinatos, vbi χυλὸν πτισάνης transferunt Cremorē ptisanae, cùm transferre deberent, Succum, quoniam cremor ptissanae apud Latinos est aqua hordei expressa, non succus ipsius substantiae hordei, vt apud Galenum. Nec me latet, apud Arabas extitisse diuersas mensuras in facienda aqua hac: quando Auicenna, Mesue, & Auerroes, praedictā monstrarunt, Auenzoar verò & Halybas aliam

praedictam monstrarunt, Auenzoar verò & Halyabas aliam. Sed hoc euenit, pro vt magis vel minus nutrientem ac refrigerãtem eam reddere studebant. Itaque si quando placet parare hanc aquam pro aegrotis, eamq; magis nutrire optabitur; curandum erit, vt multa portio hordei apponatur, veluti octaua, aut decima, aut multùm bulliat: sin magis cura erit refrigeratio, paucior erit hordei portio, vt vicesima: atque non tam diu bulliet. Ceterùm quam ex farina hordei Aquam coctam fieri consueuisse monet Auicenna, eam non video in vsu fuisse apud Graecos: puta tamen ipsam Latinos habuisse, atq; hanc fuisse eam, quae Romae publicè vendebatur, sub nomine Polentae: de qua etiam mentio est apud Galen. 1. de Alim. facul. 9. & lib. de Atten. vict. 6. Quanquam etiam fieri potest; vt ptissana appellaretur, quam ex pluribus rebus, vt tritico, oryza, parari consueuisse, iam diximus.

QVARTI LIBRI FINIS.

HIER MERCVRIALIS

VARIARVM IN MEDICINÆ Auctoribus, & alijs Lectionum.

Liber Quintus.

Quid sit Camum, Acinaticium, Murrhina. CAP. I.

Vbitauit Cuiacius, vir eruditissimus, in suis Obseruationibus, quid in D.lib.33.de Vino, trit. & oleo, per camum intelligendũ sit; videturq; in eam deflexisse sententiam, fuisse Romanorum Loram. At ea ratione huiuscemodi sententia mihi non probatur, quòd Apicij cõtextus, cuius testimonio maximè nititur, valde deprauatus est, vt hac de caussa variae eius loci inueniantur lectiones. Quod si legi debeat camum, esse tamen loram minimè vero simile videtur. Quia cùm lorae mentio apud omnes linguae Latinae scriptores creberrima sit, neminem eam camum appellasse constat. Accedit his, vt ait Plinius lib.14.cap.10. loram inter vina operaria recenseri: si quidem Cato propter seruitia huiusmodi potionem factam docet. Itaque puto ego genus aliud potionis fuisse ex variis rebus commixtae, perinde ac ceruisiam, ita vt cibi potabilis formam referret: quod quia forte peculiare alicui nationi fuit, nõ est mirum si à plurimis sileatur. Sicut Ammianus Marcellinus lib.26. narrat, Sabaiam fuisse ex hordeo vel frumento in liquorem conuersum in Illyrio paupertinum cibum. Nam Caelius Aurelianus 2. di Morb.acut.cap.10. de iis, quae catalepsim inducunt, loquens, ait: Sciendum igitur quòd haec passio ex iisdem caussis antecedentibus fit, quẽbus aliae quoque passiones efficiuntur, indigestione, vinolentia, camali cibo, & horum similibus rebus. Atqui vellem Cuiacius potiùs explicuisset nobis, quid fuerit Acinaticum, quod inter vina Legis lator ibidem minimè recẽsendum statuit. Scio qui Latinae linguae thesauros construxerunt, eos voluisse acinaticium fuisse loram, seu vinum

num secundarium, factum ex vuarum acinis aqua maceratis. Sed cùm nullius auctoris fide vtantur, ipsis minimè credendum puto: praesertim cùm acinatici Cassiodorus celebrem mentionem fecerit lib. 12. Variarum: quod quia cum acinaticio, de quo in lege scribitur, idem fuisse puto, Cassiodori verba ipsa hic subiiciam. *Comitis itaque patrimonij relatione, declaratum est, acinaticium, cui nomen ex acino est, Entheris aulicis fuisse tenuatum. Et quia cunctae ciuitates inuicem sibi debent necessaria ministrare, quae probantur ad rerum dominos pertinere; ad possessores Veronenses, vbi eius rei cura praecipua est, vos iubemus accedere, quatenus accepto precio competenti, nullus tardet vendere, quod principali gratiae debetur offerre. Digna planè species, de qua se iactet Italia. Nam licet ingeniosa Graecia multiuaria se diligentiae subtilitate commendet, & vina sua aut odoribus condiat, aut marinis permixtionibus insaporet, sub tanta tamen exquisitione reperitur simile nihil habere. Hoc est enim merum, & colore regium, & sapore praecipuum, vt blattam putes aut ipsius fontibus tingi, aut liquores eius à purpura credantur expressi. Dulcedo illi ineffabili suauitate sentitur, stypsis nescio qua firmitate roboratur, tactus eius densitate pinguescit: vt dicas esse vel carneum liquorem, aut edibilem potionem. Libet inferre, quàm singularis eius videatur esse collectio. Autumno lecta de vineis in pergulis domesticis vua, resupina suspenditur, seruatur in vasis suis, thecis naturalibus custoditur: rigescit, non liquescit ex senio, tunc fatuos humores exudans magna suauitate dulcescit. Trahitur ad mensem Decembrem, donec fluxum eius hiemis tempus aperiet, miroq; modo incipit esse nouum, quando cellis omnibus reperitur antiquum. Hiemale mustum, vuarum frigidus sanguis, in rigore vindemia, cruentus liquor, purpura potabilis, in oleum nectar, deferuet primùm in origine sua, & cum potuerit adolescere, perpetuam incipit habere nouitatem, non calcibus iniuriosè tunditur, nec aliqua sordium admixtione fuscatur, sed quemadmodum decet, nobilitas tanta procuratur, defluit, dum aqua durescit, foecunda est cùm omnis agrorum fructus abscedit. Destillat gemmis comparem liquorem, iucundum nescio quid illacrymat, & praeter quam eius delectat dulcedo, in adspectu singularis eius est pulchritudo. Hoc quanto ocyùs perquisitum, & competentibus precijs aggregatum, chartarijs, qui in rem directi sunt, tradite deferendum. Nec illud negligendum puteis, quòd latteo poculo relucescit: quoniam plus est mirabile, quod potuistis difficilius inuenire. Albedo ibi decora est, & serena puritas, vt illud de rosis, hoc credatur natura esse de lilijs, colore quidem extraneum, sed sapore germanum est, adspectus dispar, & similis in vtroque suauitas. Nam quòd acutè sapit, quòd cito reficit, commune illis intelligitur, sed magis est distantiae quae videtur: illud intueris rubo-*

re

re laetum, hoc inspicis candere festiuum. Et ideo procuratio eorum debet esse celerrima, quando in ambobus esse cognoscitur, quòd pariter expetatur. Hactenus Cassiodorus de Acinaticio. Ex cuius verbis facilè coniici potest, illud fuisse protropi, seu, vt secundum Athenaeum Mitylenaei vocabant, prodromi genus, à Galeno saepe in vsu medicamentorum nominatum: quod vt fieret, indicatum habetur à Plinio lib. 14 cap. 9. Erat enim illud inter dulcium genera. Dulcia verò à vinis distincta fuisse, nemo nescit. Ceterùm Murrhinam vinũ fuisse lautissimum myrrhae odore conditum, Plauti testimonio probare conatus est Plinius lib. 14. cap. 12. cuius sententiã vt damnẽ, duo me hortantur. Primum illud est, murrhinam nullo modo fuisse vinum: quando praeter Plauti proposita à Plinio testimonia, vbi vinum & myrrhinam clarè distinguit, etiam Gellii accedit auctoritas, qui lib. 10. cap. 23. mulieres Romanas à vino abstinuisse, & murrhinam potasse scribit. quare si à vino propter libidinem abstinebant, tantò magis à myrrha condito vino abstinuissent, nimirùm quod lautissimum atque potentissimum erat. Alterum est, à Plauto inter dulcia murrhinam reponi: atqui dulcia appellata à vinis distincta erant, immò etiam si vina fuisse concederetur, myrrha valde amara cùm sit, vix fieri potest, quin mixta vino illud amarum reddat. cuius rei non ignari pessimi Hebraei, Christo cruci suffixo, vt recitat Marcus, vinum myrrhatum obtulerunt: vt verò alij Euangelistae acetum & fel quasi vtraque potio insuauissima etiã hostibus offerenda esset. Quod verò Festus docet, antiquos vsos esse murrhata potione: ita intelligẽdum est, eam non in quotidiano habuisse vsu, sed interdum adhibuisse, religionis vel alterius rei gratia: quo pacto refert Plinius lib. 27. cap. 7. absinthium sacris Romanis celebratum peculiariter, quãdo Latinorum feriis in quadrigarum certamine victor absinthiũ bibebat. Nec dicat quis Martialem secus sentire scribentem:

Si calidum potas, ardenti murrha Falerno
Conuenit, & melior fit sapor ille mero.

quoniam murrha pro vase myrrhino ab ipso accipitur. Neq; etiam Iulij Scaligeri opinio mihi placet, qui in com. ad librũ Theophr. 6. de Caussis plant. cap. 36. voluit, murrhinam vinum fuisse ex baccis myrti factum. Si quidem nec nomen, nec vllius auctoritas ipsi fauet: immò verò vt huiusmodi vinum maxima vi adstringendi pollet, sic in quotidiano vsu haberi minimè potest. Quòd autẽ Adrianus Iunius, praestans medicus, mõstrare conatus est, Murrhinam ἀπὸ τῶ μύρυ esse dictam, quasi vinum esset aut altera potio odoribus cõdita, à ratione quoq; alienum videtur. quia etsi nemo dubitet, veteres, vnguenta atq; odores vinis commiscuisse, quemadmodũ praeter Athenaeũ & Pollucem ab eo citatos, Plinius, Plutarchus & Clemens Alexandrinus

drinus docuerunt, attamen mulieres, quibus propter omnem libidinis occasionem fugiendam murrhina loco vini concedebatur, odoratis potionibus vsas esse, minimè vero simile est. Neque verò nomē murrhinae, vt apud omnes scriptores Latinos inuenitur, inde ortū esse potest; praesertim quòd tempore, quo huiusmodi potio in vsu apud Romanos esse coepit, nondum luxus adeò creuerat, vt huiusmodi odoramentorum voluptates in potionibus etiam mulieres per sequerentur. Quamobrem potiùs ego existimo, murrhinam fuisse artificialem quandam potionem, quae veterum tempestate vulgatissima cum esset, atque à posteris sit intermissa, vix eius remansit nomē, quod vel à similitudine, vel à mixtione, vel ab aliqua alia re fortè captum fuit. Huic sententiae & Festus & Nonius adstipulantur, qui dicunt, murrhinum factitiae potionis genus extitisse. Haec inter dulcia potiùs, quàm vina rep nenda; non ob miram aliquam suauitatē, sed quia huiusmodi dulcibus vtebantur, frequenter antiqui, quod nequaquam ebrietatē inducant, vt disputat Plutarchus 3. Sympos. 7.

Quae sint Febres Statae, Typhi, Quotidianae, Querquerae. Horatij locus de Hydrope explicatus.
CAPVT II.

NOnnulla apud Latinae lingue scriptores febriū inueniuntur nomina, quae à medicis vel minimè vsurpantur: cuiusmodi sunt statae febres, quotidianae, querquerae. Statae febres (quae vox apud Plinium est lib. 28. cap. 8.) dicuntur, vt ego puto, omnes illae, quae certis quibusdam diebus affligunt, quasq; à Graecis Periodicas esse vocatas scripsit idem Plinius lib. 10. cap. 3. ait enim Festus, Stata sacrificia à Catone & alijs veteribus esse dicta, quae certis diebus fieri debent: ita vt febres Statae opponantur Vagis à Celso vocatis, quae scil. nullam firmam habent diem, qua inuadant, πλανήτας dicunt Graeci. Has etiam typhos esse vocatas memorat Isidorus 4. orig. quamquam ab Hippocrate in lib. maiore de morbis, typhi quinque tractentur, qui multùm ab eiuscemodi febribus differunt: nec aliud esse ab aliquibus putantur, quam stuporis attoniti genera, de quo loquebatur Arnobius lib. 1. aduersus gentes cum dixit quòd si mentis elatio, & typhus qui appellatur à Graecis, obstaret vt lib. ij. quod typhus est, sapientiam dicitis. Porrò quotidianae febres tam apud Terentium in Hecyra, quàm apud Celsum. Plinium

nium, atque alios, sunt quaecunque singulis diebus vexant, siue sint duae tertianae, siue tres quartanae, siue continua, alias Assidua à Celso nominata: quam enim quotidianam propriè medici nuncupant, atque rarissimè fieri constat, Plinius lib. 28. cap. 16. Graeco nomine Amphimerinon vocat. Continuatas febres & Continentes dixit quandoque Celsus: sed qui ex Latinis Continuas febres dixerint, raros omnino inuenies, huiusmodi verò quotidianam febrem siue cõtinuã λειπυρὸν vocat Lucianus in initio lib. de consec. hist. Ceterum Querquerã febrẽ eã vocatam reperio antiquitùs, quae cũ frigore & tremore, à Graeco, κάρκαρα, vt docet Festus, affligit. Sic Lucilius.

Iactans me vt febris querquera. & alibi:

Querquera consequitur febris, capitisq; dolores.

Sic referẽte Prisciano, Plautus in Friccolaria. *Is erat mihi bilis aqua in tercus, tussis, febris querquera.* Arnobius in 1. lib. aduersus Gentes, querqueras atq; intercutes morbos curasse Christum ait. Et Minutius Felix in Octauio, querquerum morbum videtur appellasse rigorem febres vrentes antecedentem. Sed Apuleius in Apolog. & A. Gellius lib. vlt. cap. 1. querceram dixerunt. Nomen huiusmodi, vt opinor, ductum à sonitus imitatione, quem in febre trementes & horrentes edunt, veteres namq; plurima hoc pacto nomina effinxisse scimus, Et quoniam de morbis sermonem habuimus, addendus hisce Horatij locus est, qui lib. 2. Carm. ode. 2. hydropici conditiones proponẽs, appositissimè medicum sic agit:

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi caussa morbi.
Fugerit venis, & aquosus albo
Corpore languor.

Etenim cùm sint tres species eius morbi; vna, in qua ventus simul & aqua ventri insidet, Tympanitis vocata. altera, in qua solam aquam venter continet, quam Ascitim vocant: tertia, quando venae & minora totius corporis ambitus spacia praecipue inter carnem & cutem aquoso humore plena sunt, quae Hyposarca, & Leucophlegmatia, vt Celsus quoque testatur, dicitur. de hac postrema loquens poeta, eam egregiè depingit, & inter cetera nomen Graecorum, λευκοφλεγματίαν scil. quasi exprimens, dixit, Albo corpore, quia sanè sub hoc vitio corpus albescit. Vnde manifestum cuiuis esse potest, quàm ineptè Lambinus Album corpus, pigrum, languidum, & iners interpretari laborauerit. Serenus Horatij imitator sic etiam Hydropẽ appellauit hocce versu:

Vnguine quo frangit vires languoris aquosi.

Locus Plinij de Mammis explicatus, & defensus, Quis morbus Solstitialis. CAPVT III.

Plinius lib. 31. c. 6. aquae marinae vtilitates proponens, inter cetera haec scribit, *Mammas sororientes, praecordia, maciemq́ corporis, piscinae maris corrigunt*. vbi duas eruditis dubitandi dedit occasiones, vnam, quid sibi velint sororientes mammae: alteram, quomodo aqua maris, quae extenuat & desiccat, maciem corporis corrigere sit idonea. Quod spectat ad primum dubium, sunt qui putant legendum esse, quemadmodum est in vetustis quibusdam codicibus, tam manuscriptis, quàm impressis, Rigentes, loco Sororientes, quam lectionem nec ego improbo, modò pro rigentibus mammis intelligamus eas, quae ob nimiam lactis copiam valde durescunt: sic Discorides marinam laudat πρὸ μαστῶν σπαργῶντας. Verùm lectionem quoque vulgatiorem dictionis, Sororiētis, seruari posse existimo, si simpliciter pro Sororiētibus, vel Sororiantibus, interpretemur tumentes. nam Festus scribit Sororiare dici mammas puellarum, quando primùm tumescunt: sic Plautus, Tunc papillae primùm sororiebāt. Sed quia huiusmodi nimij tumores fiunt, tum à lacte, tum à carne, aliisque mammarum partibus plus iusto crescētibus; potiùs de prioribus Plinij sentētia exponēda erit. Posteriores namq; tumores pulchritudinē, & non valetudinē impedire solent. & huiusmodi mulieres vocabāt veteres Māmosas, Plautus dixit Mammeatas. neque falsis eae coercentur, sed, vt est videre apud Galenum 9. de Simplic. med. capite de Ostreacite, & alibi apud Aetium, Auicennam, & alios, refrigerantibus medicamentis. Serenus de his scribens ita loquitur.

Si castigatas studium est praestare papillas,
Ex hedera sertis ambas redimere memento.

& quae sequuntur. Pro secunda dubitatione, nisi pro macie interpretemur καχεξίαν, id est, malū corporis habitum, quem etiā Celsus Tabem, vt Marcellus Virgilius saepè à Plinio accipi testatur, in suis ad Doscor. com. lib. 5. cap. de Aqua marina, proculdubio aut errasse Plinium, aut vocem illam deprauatam esse dubitādum erit. eo praesertim, quòd quaecumq; ibi remedia ab aqua marina proponit Plinius, aut à Dioscor. sumpsisse videtur, aut saltē ab eodem scriptore, à quo sua Dioscor. accepit. Dioscor. verò καχεξίας meminit, de qua nil loquitur Plinius: nisi fortasse sub macie illam complectatur. Apud Plautū in Trinummo, seruus ille, qui Philtoni persuadere studebat,

ne

ne agrum quendam pro dote capere, multas eius agri pessumas conditiones enarrans, inter alias hanc ponit: *Tum autem Syrorum, genus quod patientissimum est hominum, nemo extat, qui ibi sex mēses vixerit, ita cuncti solstitiali morbo decidunt.* Quo in loco quæsitū est, quis sit Morbus solstitialis. Alij pro comitiali intellexerunt, alij pro repentino, & subitaneo: vt etiam alibi herba solstitialis, quae nata statim moritur. Turnebus doctissimus pro solstitiali morbo ardentissimas febres intellexit, quasi illae sub solstitio maximè vagentur. Sed etsi demus Turnebo, similes febres canicularibus diebus grassari; attamen solstitium à Canicula multorum dierum interuallo remotum est. Quare puto ego solstitialem morbum quemcunque prauum & lethalem vocari, quasi innuere velit ille seruus, neminem ibi potuisse sextum mensem viuere, sed statim vnumquemque tempore solstitiali interire consueuisse. Etenim solstitium periculosum, atque morbosum esse, vnus ante omnes docuit Hip. lib de Aere, aquis, & locis. Post quē Arist. 1. sect. Probl. idem cōfirmauit. Caussa verò est, morborum multitudo, qui calore veris crescente gignuntur, & eo magis in regionibus alioquin insalubribus, in quibus cùm perniciosiores fiant, promptiùs incolae interficiūtur vt in maritimis Senarū partibus, atq; adeò in ipsius Romae ciuitatis suburbiis, tempestate nostra euenire cōspicimus. Forsan autem & pro morbo solstitiali, nō absonum est intelligere, cū qui à Græcis Σιρίασις, ab Alexādro 1. Pro. 98. καῦμα κεφαλῆς, à Plinio ardor capitis, ab Auicenna erysipelas, à Raze sekakilos, ab Hippocrate verò 7. apho. sphacelos cerebri nūcupatur, qui licet potissimùm in infantibus oriatur, attamen fit etiam in adultioribus, & trium dierum spatio vnumquemque perimere solet in aestate, quando, vt scribit Alexander, potissimùm inducitur.

Quaedam ab Aristotele notata de Menstruis, et de Morbo pilari. CAP. IIII.

Tsi Aristot. verè, vt dicebat D. Hieronymus, naturae miraculum fuerit; attamen cū & ipse homo esset interdum errasse, nequaquā rationi incongruū videtur: eo magis quòd, vt ab ipso scriptum est, πάντα κατορθοῦν, καὶ μηδὲν ἁμαρτάνειν ἐστὶ τῶν θεῶν: ἄνθρωποι γὰρ ἁμαρτάνουσι. Quare si errores aliquos illius detegere conor, minimè quis me audaciorem vocabit: quādo praesertim etiā eius errores librorum corruptorū mendis ex-

phrasti contradictionem, quorum hic 4. de Caussis plant. 10. hominem à scorpione ictum non interire, ille verò interire tradit: nisi dicatur, Theophrastum esse loquutum de Italicis scorpionibus, ac aliis quibusdam, quos innocuos esse affirmat Plinius. Ceterùm pedicularem morbum in corde fieri, vt Aegyptios, qui mortuorum corpora, valetudinum caussas cognoscendi gratia, diligenter perscrutabantur, inuenisse testatur ille Plinius medicus lib. 4. cap. 1. omninò fabulosum puto: quum neque humores prauos, nedum animalia noxia cordi appropinquare natura patiatur. Vtrùm autem verum sit quod tãquam populare & vulgatum narrat Plinius lib. 11. cap. 37. cor morbo cardiaco interemptorum non vri, sicuti nec veneno sublatorum: haud certus sum: quia cùm cor nullum magnum affectum sustineat, secundùm Aristotelem & medicos, necessarium plane est, si incombustile reddi debet, id ob aliquam insignem affectionem pati. Praetereà venena, vt quàm plurimorum generum sunt, sic variis modis necem inferunt: ob idq; minimè veritati consonum est, cor à quolibet veneno flammis resistendi facultem acquirere, frustraq; disputatum fuit, an Germanicus obierit cardiaco morbo, an veneno, quòd cor eius vri non potuerit.

Antipherontis casus ex Aristot. examinatus, Plinij locus de Pesle correctus, & expensus, Locus Celsi emendatus. CAP. VII.

Roponã hoc in loco eruditis philosophis Arist. locum nondum quod ego sciam, ita discussum, vt diligenter considerent, num sententia nostra rationi magis cõsentanea sit. Is enim lib. 3. Meteorol. narrat cuiusdam historiam, qui semper ante se propriam imaginem ex aduerso intuentem cernebat. cuius euentus caussam reddens, eam fuisse inquit, quòd cùm hebetem videndi aciem haberet, radij visuales minus longe permeare poterãt, sed statim ab ipso aere reflexi, illã reddebant imaginem. quod pariter confirmauit Seneca lib. 1. Quaest. nat. cap. 3. Atqui huiusmodi ratio valde infirma mihi videtur, quoniam infiniti propè sunt, qui videndi imbecillitate cuiuslibet gradus laborant, neque tamen simile quicquam ipsis contingit. Praeterea imagines in aere repraesentatae cũ sint tenues, solũ ab acuto visu discerni posse videntur: propterea id lupo ceruario perspicacissimo animali tribuũt, vt expressas in

aere imagines discernat: accedit his aerem cõtinuò agitari, ob quod necessarium est, vt imagines discindantur, ac propterea cõspici etiã ab oculatissimo nequeant. Itaq; hunc euentum illius potiùs ad corruptae imaginationis vitium ego sanè retulerim: si quidem scribit Gal. 1. de Sympt. caussis, c. 2. aliquibus interdum humores ante oculos apparere, quos qui habent, idolum quoddam se videre in aere imaginãtur: atq; id cùm dicat euenire vt plurimum à somno surgentibus, pueris, atque ebrijs, monstrat etiam vigilantibus ac sobrijs euenire posse, sed quàm rarissimè, vt huic etiam casus raritas consentiat. Haec sẽtentia eo magis confirmatur, quòd si Antipheron fuit ille, vt putarũt Alexander, & Olympiodorus, cuius meminit Arist. lib. de Memoria & remin. (siue fuerit Oritianus, siue Tarẽtinus) is profectò corruptae imaginationis erat, vt potuerit, instar ebriorum, idolum proprium in aere se videre imaginari. Sextus Empiricus lib. 1. Hypot. cap. 14. Aristotelem ait cuiusdam Thasij meminisse, qui hominis imaginem perpetuò seipsum antecedere dicebat. Num autem is fuerit, de quo suprà locutus sum, etsi compertum non sit, puto tamen eundem fuisse: vt simul hoc testimonio conuincar, in 3. Meteorol. intelligendum esse, virum non propriam, sed aliam quampiam imaginem aspicere cõsueuisse. Hic inuitor, vt Cor. Celsi locũ expendam, qui lib. 7. de oculorum suffusionibus agens, eas dicit esse incurabiles, quarum color est caeruleus: cùm Paulus Aegineta has curabiles omnino faciat, & iure. Quare loco, Caeruleus, potiùs legendum erit, Cereus: eo magis, quòd haec oratio. Si suffusioni color caeruleus est, aut auri similis, minimè accommodata videtur, quòd inter caeruleum & aureum colorem nulla propè sit similitudo, vt maxima est inter cereum, & aureũ, tantummodo maiore & minore differentes gradu. Neque verò quicquam obstat, quòd hoc nomen Cereus quàm rarissimè apud Latinae linguae auctores colorem significare inueniatur: quia etiam Celsus aliquibus vsus est, quae rara erant. quamquam interdum quoque colorem huiusmodi nomine significari obseruatum est, quemadmodũ apud Martialem hoc disticho:

Cerea quae patulo luceat ficedula lumbo.
Cùm tibi fortè datur, si sapis, adde piper.

vbi miror, cur Grammatici nonnulli pro Cereo intelligant Pinguẽ: cùm vnicuique res intimiùs consideranti perspicuum esse possit, ad colorem, non ad pinguedinem eam vocem esse referendam. Accius apud Sipontinum sic vocat ficedulas cereas à colore. Virgil. in Buc.

—addam cerea pruna.

quo in loco cerea ad colorem, non ad mollitiem, referri, facit vt credam auctor carminis in Priapum, qui scribit:

Magisq; cera luteum noua prunum.

Sed

De duplici Ficu, Locus Varronis emendatus. Plutarchi sententia explicata & emendata de Salsis. CAPUT V.

Veteres quoq;, sicut & nostrates, ficuum studiosos extitisse indicant varia ipsarum, quae habuerunt, genera, tam simplicia, quàm arte parata; & inter cetera apud ipsos nominatae reperiuntur Ficus duplices: quae quales fuerint non satis, mea sententia, explicuerunt Turnebus, atque Lambinus, qui Horatij, Vegetij, & aliorum hac de re mentem interpretantes, ita statuerunt, maiores ficus, alias mariscas nuncupatas, pro duplicibus esse intelligendas. Quod quàm sit à ratione alienum, atque à Vegetij instituto, facilè est diligenti lectori percipere. Quapropter sentio ego, Duplicem ficum ab Horatio, Plinio, atque Vegetio esse appellatam, de qua scribit Columella lib. 12. cap. 15. in hunc modū: *Alij pinguissimam quamq; viridem ficorum eligunt, & arundine vel digitis diuisam, dilatant, atque ita arescere patiuntur: quas deinde bene siccatas meridianis teporibus, cùm calore solis emollitae sunt, colligunt, & vt est mos Afris, atque Hispanis, inter se compositas comprimunt in figuram stellarum, flosculorumq;, vel in formam panis redigentes, tum rursum in sole assiccant, & ita in vasis recondunt.* Hactenus Columella. Ex cuius sermone colligere licet, esse Duplicem vocatam, quoniam in duas partes findebatur, quarum altera alteri superposita, & in formam crucis seu stellae compressa, meritò duplicata ficus dicebatur: erat enim pinguissima, & iucundissima, ob idq; & in mensis, & in medicamentis exoptata. Apprimè congruunt huic, quae ab Arist. 22. Probl. 9. scripta sunt, vbi quaerens cur caricae in duas partes diuisae dulcissimae sint, non autem quae vel in plures, vel in nullas? respondet, quia ex partitis in multa humor dulcis difflatus est & consumptus: in solidis pars aquea & insuauis continetur adhuc: quorū neutrum bipartitis inest. Ficum duplicem, loco vini duplicis esse restituendum, apud Plinium medicum lib. 3. cap. 12. satis intelligere potest, qui ipsiusmet verba lib. 4. c. 16. & Plinij maioris lib. 10. cap. 6. conferre, & expendere voluerit. A ficubus ad carnes venio. Nam quis fuerit carnem in mythico puluere coquendi modus à Varone apud Nonium indicatus, à nemine notatum obseruaui, ob idq; errorem aliquem subesse suspicatus, ita forte legendum esse putaui, *Neque in puluere Libyco coquam carnes, quibus satullem corpora, ac famem ventris.* Etenim memoriae

in delicijs fuisse apud veteres, sicut nec hodie contemnuntur, ex hisce verbis Lucillij à Nonio, & Gellio citatis facilè colligitur.

Ad coenam adducam, & primùm hisce abdomina Thynni
Aduenientibus prima dabo, cephaleamq; carnem.

vbi pisces etiam antiquitus Carnes vocatos esse apparet. Et quoniã Lucillij meminimus, eius locum, vt restitui debeat, indicare placet. Sic legitur apud Nonium.

Audius quem februs vna, atque vna ἀπεψία
Vini inquam hiatus vnus potuit tollere.

qui versus postremus procul dubio mendosus cùm sit, iurarem sic restituendum esse;

Vini non quem (nunquam) *haustus* (cyathus) *vnus potuit tollere.*

Veteres enim, quemadmodum etiam hodie populariter fit, Haustum vocabant potum vna vice factum: vnde haustum facere erat potare, vt adnotauit Sipontinus, & Ouidius 3. Fast. inquit, Exiguis haustibus bibere.

Locus Arist. & Plinij de Pilis palpebrarum expensus. Locus Clementis Alex. ex Athenaeo restitutus. Locus Hippocratis de Veste Dorica. CAP. VIII.

Cribit Arist. 3. de Hist. animal. 11. iis, qui nimia vtuntur venere, pilos à palpebris defluere: quod item confirmatũ inuenitur apud Pliniũ lib. 11. cap. 37. vt hac ratione nõ sit adeò mirum, in Gallica lue correptis, palpebras depilari, quippe qui plerunq; libidinosi, & veneri nimis dediti sint. Sed quid ibidẽ haec verba Plinij significent ignoro, Mulieribus verò etiam infectae quotidiano. nisi vel vox, Quotidiano, mendosa sit, vel alia desit, scilicet Pigmento, aut quid simile. Etenim mulieres etiam antiquissimis temporibus, quemadmodum nostris, genas depingere consueuisse, nemo dubitat: sed praeceteris id abunde testatum facit Clemens Alexand. 3. Paedagogi lib. cap. 2. vbi muliebrem in fucandis vultibus vanitatem detestans, quosdam Alexidis poetae versus inducit, qui similiter apud Athenaeum lib. 13. sed paullo diuersi leguntur. Inrer quos tres hi sunt.

Τὰς ὀφρῦς πυῤῥὰς ἔχει τὶς, ζωγραφοῦσιν ἀσβόλῳ·
Συμβέβηκε εἶναι μέλαιναν, κατέπλασε ψιμυθίῳ,
Λευκόχρως λίαν τις ἐςὶ, πιτεύρων δ' ἐντρίβεται

Quae

Quae postrema verba cùm sint corrupta, interpreti Latino multa falsa comminiscendi occasionem dederunt. Quare corrigēda sunt: quēadmodum apud Athaeneum leguntur, παιδέρωτ' ἐντρίβεται. Erat παιδέρως vnguenti genus quo mulieres immodicum vultus candorem minuebant: sic, vt puto, appellatum, quòd huiusce modi ementitus color pueros & amantes delectaret, vel potiùs quòd componeretur ex ea herba, quae παιδέρως vocatur: quanquam Pausanias perhibēt, Sicyone in vno tantùm Veneris septo nasci: Est locus Hippo. in lib. de Natura pueri, vbi res humidas compressas incalescere, atque interdum vri docens, exemplo Doricarum vestium confirmare nititur: nempe quas compressas, perinde ac ab igne conflagrassent, interdum se vidisse testatur. Cornarius qui legit δορικὰ Pelliceas vestes transtulit, Gorreus verò simpliciter Vestes Doricas. Ego autem cùm huiusmodi vocem à nemine adhuc vsurpatam inuenerim, legēdum puto, δωρικὰ magisq; Gorraeo accedo: quia Doricarum vestium mētionem facit Herodotus lib. 5. quas forte ex materia facile combustibili contextas fuisse fieri potest: quando praesertim pelliceas non adeò facilè vri experientia comprobat. illud huic loco placet adnectere, non facilè haberi ex scriptoribus, veteres vllos esse pellibus ita lauatis & concinnatis vsos ad depellendum frigus, quemadmodum hodie apud omnes est in vsu, scio antiquissimis temporibus plerasque gentes pellibus, & pro indumentis, & pro stratis esse vsas, sed omni tempore, nec solùm ad arcendum frigus, vt nouissimis temporibus.

Qui morbi sint Oscedo, Corcus. CAP. X.

AVlus Gellius Noctium Atticarum lib. 5. ca. vlt. quendam narrat in iure stantem, clarè nimis atque sonorè oscitauisse: ob quod propè fuit, vt plecteretur, tanquam illud indicium vagi animi foret, & hallucinantis, & fluxae, atque asperae securitatis. Sed cùm ille deierasset, inuitissimum sese, ac repugnantem oscitatione victum, tenerique eo vitio, quod Oscedo appellatur, tum notae iam destinatae exceptum esse. Ex quibus Gellij verbis colligitur, oscedinem nil aliud afferre mali, nisi inuitas oscitationes. Isidorus autem lib. 4. Etymolog. cap. 8. de eodem vitio sermonē habens, hunc in modum illud definiuit: *Oscedo est, qua infantium ora vlcerantur, dicta ex languore oscitantium.* Vnde secundum hunc scriptorem oscedo idem est, quod apud Graecos medicos Aphtha, apud Arabas Alcola, apud Aretęū Vlcera Syriaca & Aegyptia, sic vocata,

quòd

Sed dimissis oculis, alteram Plinij non inutilem emendationem proponam: apud quem lib. 7. in fine c. 50. haec scripta inueniuntur: *Qua in re obseruatum, à meridianis partibus ad occasum solis pestilentiam semper ire, nec vmquam fere aliter, nisi hieme, nec vt ternos excedat menses.* In quibus verbis tria dicuntur, quae minimè experientia cõprobantur. Vnum est, semper pestem incipere à meridionali plaga: Alterum, solùm hieme fieri: Tertium, solùm tres menses durare. Nam vt alia praeteream, quis nescit, pestem vere & autumno potiùs grassari, hieme, quando omnes desinunt putredines, minui & aboleri? Quis praeterea ignorat, saepe annos plurimos ita pestem continuasse, vt integra regna extinxerit? immò verò Gal. quoties conqueratur, pestem suo tempore grassatam adeò perdurasse, omnes facilè ex eius monumentis intelligunt. Quamobrem apud Plinium non Meridianis, puto legendum: sed, In meridianis. quemadmodum & aliqui manuscripti, & etiam nonnulli antiqui typis excusi codices habent. Sic enim rationi consonum est, in meridionalibus hieme, quando apud ipsas tepor est, putredinis parens, fieri pestem: quae deinde ab immensis aestibus ita citò extinguatur, vt tres menses, quibus solis hiemalis quaedam constitutio est, non pertranseat.

In Vitulo marino quaedam notata. De pisce Empyro et Thynno. Locus Lucilij emendatus. CAP. VIII.

E vitulo marino plurima narrãt scriptores, quæ iure omnibus admirationẽ pariunt. Inter cetera illud primum est, quod D. Basilius septima in Hexameron homelia memoriae tradidit, eũ catulos proprios aliqua re perterritos, & fugiẽtes in vterũ suum rursum recipere. Quod quidem notatũ ab aliis hactenus non animaduerti: referunt tamẽ, qui Indiarũ descriptionẽ nobis reliquerũt, animal quoddã in Hispania noua reperiri, bursam quãdã exteriùs in ventre habens, vbi foetus secũ fugiẽtes, ne pereãt, vel rapiantur, magna cura abscõdit. Plutarchus autem in libello de amore erga prolẽ, mustellas marinas narrat viuum intra se partũ edere, quem exire foras ad pascendũ permittunt, mox dormiturũ intra viscera denuo recipiunt. Puerum iam natum in vterum reuertisse, quo tẽpore Sagũtum ab Annibale deletũ est, inter exempla prodigiorũ memorat Plin. lib. 7 c. 3. Alterũ verò est, quod scribũt Arist. Plinius, Aelianus, atq; alij vsqueadeò homini inuidum animal esse phocã, vt capta euomat propriũ coagulum, ne possit ad epilepsiam curandam

(contra

quòd in iis regionibus magnus eiusmodi vlcerum prouentus sit, quae cùm oris internas partes penè vrant, & depascantur, os crebrò aperiri, & oscitantes aemulari faciunt. Ego verò oscedinem vitium oris aliud puto extitisse: & forsan id quod Plinius lib. 25. cap. 3. Stomacacem, quasi dicas, oris vitium à medicis Graeco nomine vocatum tradit: nam herbam Britannicam, quam ait illi morbo auxiliatam esse, ad oscedinem similiter curandam fuisse commendatam testati sunt Apuleius, & Marcellus Empiricus cap. 11. vbi eum manifestè oscedinem ab aphthis separasse cognoscitur. Accedit & Quinti Sereni auctoritas, qui inter dentium, & oris vitia oscedinem connumerat, tanquam morbus esset, qui os depascens, tandem dentes decidere faceret, vnde forsan oscedinis, quasi os edentis nomen emanasse, si existimet quis, non errabit. Vtcunque sit, oscedo minimè vitiũ esse potest, quo homines tantummodo frequenter oscitare cogantur: quandoquidem Hipp. de hoc sermonem habens lib. 2. & 6. Epid. com. 2. tex. 10. dicebat, *συνεχέων χασμέων ἰητήριον μακρόπνους*, id est, *Frequentium oscitationun longa spiratio est remedium*. quẽ locũ dum exponeret. Gal. 3. de Diff. resp. 10. eodem pacto scripsit, Sanari à retento spiritu oscitationem, quo singultum. immo verò idem Hip. 7. Aph. 52. oscitationem etiam vino aequaliter aquae permixto finiri docuit. Vt ob haec omnia minimè debuerint medici in multis conquirendis auxiliorũ generibus adeò esse solliciti, si oscedo, ita leue malum fuisset. Neque pariter opinandum est, eum à Gellio nominatum tam saeuo morbo laborasse, qualis ab aliis statuitur oscedo: alioqui in iure stare & respondere quomodo potuisset, non video. Quamobrem apud Gelliũ forsan praestabit, Oscitatio, & non Oscedo legere: vt vitium illud fuerit, quod ab Hipp. sub crebris oscitationibus loco citato comprehensum est: non cuius Isidorus, aut alij meminerunt. Hactenus de Oscedine. Ceterùm Marcellus Empiricus sui libri cap. 21. morbum quendam nominat, quem hactenus apud neminem alium inuenire mihi licuit, & est Corcus: cuius remedia nulla alia proponit, nisi meras incantationes. vt hinc coniiciam, nomen illud magicum potiùs, quàm medicum esse. Veruntamen si quis coniecturae locus esse potest, cùm inter praecordiorum vitia à Marcello recenseatur, quis forsan existimare posset, morbũ aliquem praecordiorum extitisse: eo magis quòd Plinius lib. 20. cap. 15. & 32. herbae cuiusdam mentionem facit, quã Corchorum esse vocatam, & praecordiis auxiliari docet.

Quis

Quis sit morbus qui insputatur. quis Sonticus. an Colicus morbus Hippocrati notus fuerit. Quis canis morbus apud Gal. quis ἴπνος. CAP. XI.

Orbus, qui insputatur, à Plauto in Captiuis omnium primo sic appellatus, quis esset apud veteres, in controuersiam posuerunt eruditissimi viri: & extiterunt, qui Herpetem miliarem aliàs Volaticam nuncupatam, fuisse constituerent, ea ratione adducti, quòd huiusmodi genus vlcerum non modò contagiosum sit, quale suum facit Plautus, verumetiam à vulgaribus atque medicis frequentissimè sputo curetur. Veruntamen horum sententiam satis Plinij auctoritas refellere videtur, qui libro decimo capite 23. & libro 28. capite tertio, disertissimis verbis monstrat, epilepsiam eum fuisse morbum, qui insputabatur. Sed incertũ est adhuc, quis fuerit insputandi modus, cùm à nemine ità explicatũ inueniatur, quin semper dubitandi relinquatur occasio. At sum ego eius sententiæ, id fecisse priscos hac in re, quod faciunt hodie in plerisq; regionibus, vt vbi epilepticus vel occurrit, vel morbus nominatur, sputum emittatur, tanquam huiuscemodi conspuitio ad auertendam à sese morbi perniciem conferat. Neque vero simile videtur, vel in ægrotantis faciem, vel alio pacto aduersus ipsum conspuitionem faciendi consuetudinem extitisse. Epilepsiam esse morbum sonticum apud veteres, vt credam facit in primis auctoritas Plinij. qui lib. 36. cap. xix. verba transferẽs Discoridis, de lapide Gagate, vbi hic habet epilepsiam, ille transtulit sonticum morbum. Adhæc glossario habetur sonticus morbus ἱερὰ νόσος. præterea in lege xii. Tabu. vetabatur, ne quis in ius vocatus excusaret morbum vllum, præter sonticum, nam qui decumbebant ob grauem morbum, sanè citra legem erant excusati, sed qui leuiter ægrotabant, ij omnes vocati, necesse erat vt adessent, præter laborantes morbo comitiali, quòd & in foro, & in comitiis infaustum haberetur, si quando epilepticus in morbũ incidisset, neque verò Festum improbo, apud quem Aelius stilo ait sonticũ morbum in xij. Tabu. significare certum cum iusta caussa, neq; Gellium, qui lib. vltimo c. 1. scribit, legulatores pro morbo sontico intellexisse quemcunq; vehementiorẽ vim grauiter nocendi habentẽ, nam Iulianus li. 42. Dig. de re iud. id clarè definiuit, vbi sonticũ morbũ esse existimat, qui rei agendę impedimẽto sit, quòd similiter scriptis mãdatũ est à Venuleio lib. 21. Dig. De edic. edicto in fine. Cur porrò Hera-

raclitus, vt est apud Laertium æstimationem vocarit sacrum morbũ, non satis intelligo. Sed forsan hec erant vocabula populi, vt illud de quo Galenus primo Progn, 22. vbi frequentem oculorum nictationẽ naturalem, ἱερὸν vocari scribit quod tamen à nullo alio proditum habetur, etsi etiam in antiqua eius libri interpretatione ea verba desiderentur. Ab epilepsia ad Colicum dolorem transeo: quem nec ab Hippoc. nec ante Corne. Celsum ab vllo alio veterum medicinæ scriptorum nominatum habemus: immò Plinius lib. 36. c. 1. auctor est. Tiberium Imperatorem omnium primum id genus morbi esse expertũ. Vnde mirantur complures, quomodo Hippocratem vel vulgatissimus morbus latere, vel frequentissimus eius ætate non esse potuerit. Res autem mea sententia ita sese habet. morbum quidem colicum & fuisse & innotuisse antiquitùs, sed Ilei nomine esse vocatum. Omnia enim intestinorum atque ventris tormina vno ferè Ilei vocabulo significata apud antiquos medicos intelligunt, qui in ipsorum monumentis voluendis diligenter sunt versati, Facit autẽ cõprobatã magis hanc nostrã sentẽtiã grauissimi scriptoris Cornelij Celsi auctoritas, qui lib. 4. cap. 13. ita scribit. *Diocles Carystius tenuioris intestini morbum* χόρδαψον, *plenioris* εἰλεὸν *nominauit. A plerisque nunc video priorem illum* εἰλεὸν, *hunc* κωλικὸν, *nominari.* Sic Marcellus cap. 29. Ileum vel colum. Sed & illud multò magis dubium videtur, nempe in quo morbi genere contineatur Canis morbus à Galeno vocatus. Is enim. 2. de Diff. puls. lib. c. 3. varias Canis nominis significationes proponens, inter cetera ait, quandoque morbum in facie significare. Scio apud Hesychium, Fauorinnm, & alios, morbi canis vocati mentionem haberi: at quis sit, à nemine adhuc explicatum inueni, nisi κυνικὸν σπασμὸν qui est oris tortura ab alijs, intellectum existimemus, quasi simul & Canis nominaretur.

Locus Plinij emendatus. Locus Plutarchi explicatus. Quid sit Colostrum. *CAP. XII.*

Vi Plinij codices fuisse valde deprauatos negant, ij profectò aut non legisse, aut saltem sese non gustasse eum auctorẽ ostendunt: vsq; adeò aperta, atque nullo auctore digna errata sæpe in ipsis cõmẽtariis reperiuntur, quale est quod lib. 2. c. 27. in fine sub his verbis habetur: *Aues nec venas nec arterias habent.* Quam sentẽtiam absurdissimã esse, vt facile est videre, sic Apes, & nõ Aues legẽdũ esse quisq; vel mediocri iudicio pditus facilè cõsentiet. Et miror sanè vsq;

adeò

adeò foedum, & apertum mendum tamdiu sustineri potuisse. Scribit Plutarchus lib. de Comparatione ignis & aquae, in secandis cadaueribus nouacularum acies non aliam ob caussam hebetari, quàm propter immensum eorũ frigus. Quod etsi id efficere quandoque fatear; aliam tamen in se rationem subesse arbitror. Experientia enim comprobatum est, pepones, aliosq; plurimos fructus, qui vel calidi & humidi sunt, vel saltem non multùm frigidi, cùm cultris inciduntur, eorum aciem obtundere. quẽ effectum potiùs corpusculis viscidis quibusdam adscribendum puto, quae adhaerendo acutiem ferri remittant. Comprobatur autem hoc. quoniam prout huiusmodi corpuscula paulatim dissipantur & euanescunt, sic cultris pristina acies restituitur. Et ne sit vlla penè inter res hoc capite tractandas similitudo, addam nonnulla de Lacte. Aristot. iij. de Partibus animaliũ cap. 15. reddens caussam, propter quam lepus coagulum habeat, hunc in modũ scribit: τῷ δὲ δασύποδι γίγνεται πυιτία, διὰ τὸ νέμεσθαι ὀπώδη πόαν. ὁ γὰρ τοιοῦτος χυμὸς συνίστησιν ἐν τῇ κοιλίᾳ τὸ γάλα τοῖς ἐμβρύοις. Quae verba sic transtulit Gaza, *Lepori coagulum fit quoniam herbam succi lactes pascatur: talis enim humor lac in ventriculo infantium stringit, facitq́; colostrum*. Sed mea sententia duos errores non obscuros commisit Theodorus: vnum, quòd haec verba, ὀπώδη πόαν, &c. non rectè, Herbam succi lactei, interpretatus est. Nam vt alibi indicauimus, ὀπὸς tam apud Hippocratem quàm apud alios pro coagulo κατ᾽ ἐξοχὴν capitur: quo quidem pacto ab Aristotele capi vero similius est, nempe qui dicat, iccirco coagulum habere leporem, quòd is herbam coaguli effectricem pascatur. Sed forsan Gaza Plinium etiam hac in re imitari voluit, qui eam vocem ex Graecis sic saepe interpretari consueuit. Alterum, & forsan multo maiorem, cùm addidit ea verba, Facitq́; colostrum, quae nec in Aristotele leguntur, nec vera sunt. Siquidem colostrum, siue colustra, vt docet Nonius Marcellus, est lac nouum in mammillis. Lucilius lib. 8. Satyra 16.

Hiberam insulam fomento omni colore colustra.

& Laberius in Virgine:

Siquidem mea colustra fretus terris studere fecisset sumere aquam ex fonte.

item Plautus in Poenullo.

Meum cor, mea Colostra, meus molliculus caseus.

Plinius lib. 28. cap. 9. Concipere nutrices exitiosum est. Hi sunt enim infantes, qui Colostrati appellantur, densato lacte in casei speciem. Est autem colostra prima à partu spongiositas lactis. Item libro 11. capite 41. Pullis earum, vbi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse lethale est genus mali vocatur colostratio. Ex quibus omnibus clarissimum est, pueros vocari colostratos, qui aut lacte matris, quae mox peperit, aut

nutricis

nutricis praegnantis vtuntur: atque ob id colostrum seu colostrã dici, aut lac nouum, aut lac mulieris vtero gerẽtis. At nec illud de lacte est silentio praetereundum, quandoq; propter eius copiam (vt dixit Aristoteles loco citato) alioquin pinguis & boni, pueris contingere conuulsiones. Quod à Galeno nequaquam fuisse notatum, indicat Rabi Moyses 9. Aphor. part. Cùm tamen id Lucretius non ignorauerit qui in 1. lib. de Natura, ita scripsit.

—hinc candens lacteus humor
Vberibus manat distentis, hinc noua proles
Artubus infirmis teneras lasciua per herbas
Ludit, lacte mero mentes perculsa nouellas.

Quid sit Ruminatio, & quomodo fiat. CAP. XIII.

Oaguli habita in superiori capite mentio, eorũ animalium, quae ruminantia dicuntur, sermonem habendi cupiditatem mihi peperit, quorum natura à nemine, quod sciã, est hactenus ita explicata, vt illius tractatio absoluta censeri possit. cùm tamen circa ipsam multa sint nõ minùs scitu, quàm admiratione digna. Ego quicquid vel longa obseruatione didici, vel ipse excogitaui, huic quinto libro mandaturus, ipsa potissimum voce incipiam. Quod μηρυκάζειν, vel μηρυκᾶν dicunt Graeci, Latini vocant Ruminare: quae tamen voces Graecis duo praecipuè significant. vnum est, minutim incidere: alterum, ex alto trahere. quasi nil aliud sit Ruminatio, quàm cibi ex vẽtriculo in os attractio. Latinis porrò ruminatio à ruma, quam veteres vocabant Mammã, deducta videtur: quasi ruminare, sit rumare, seu sugere mammas, quando, dum ruminant animalia, mammas ore tractare videntur. Seruius autem, qui ruminare nil aliud dixit, nisi mandere & reuomere, in Bucolicis à ruma, eminente gutturis parte, aut à rumine, quae ex Nonio est ventriculi, vbi cibus conficitur, pars, nomen deductum arbitratur. Cuius sententia nequaquam mihi improbatur: quanquam potest illud vocabulum ab erumnis quoque manasse, quã do Arnobius contra Gentes lib. 7. scribit, erumnas esse prima in in gurgulionibus capita, quam deiicere cibos & referre, natura est ruminatoribus vitulis datum. De modo autem, quo fit ruminatio, inuenio nonnihil controuersiae inter Aristotelem & Galenum. Censet enim Aristoteles, ruminantibus animalibus quatuor esse ventriculos: nimirum ventrem, reticulum, omasum, & abomasum:

atque cibum remansum ex vno in alterum mitti, quousque à postremo in intestina labatur: ita vt in primo disponatur, in secundo incipiat confici, in tertio adhuc magis coquatur, in vltimo verò perfectã adipiscatur coctionem. Verùm Galenus 6. de Anat. administ. capi. 3. cibum, ait, primò ex ventriculo reuomi in os: deinde ab ore in reticulum, inde in omasum, tandem in abomasum mitti. Et ne quis dubitet quomodo secunda vice in reticulum, non autem prima, labatur, sciẽdum est, foramen in gula esse satis angustum, quod pertingit in reticulum, & per quod cibus prima vice, cùm sit crassior & solidior, adhuc minimè transire potest: transit verò secunda vice, quando liquidus & mollis ita factus est, vt iam transire queat. Conciliare tamen licet Aristotelem & Galenum, si dicamus, illum loqui de tempore, quo non ruminant: nempe quando cibus primùm in ventrem ingressus, inde per foramen commune ingreditur reticulum, & sic in alios ventres, absque eo, quòd ad os redeat: Galenum verò sermonem habere de tempore ruminationis, quod, vt dicemus, minimè perpetuum est. Atque hoc solum intelligendum esse de iis ruminantibus, quae plures habent ventres. Quod si aliqua sint, quae ruminent, & vnum ventrem habeant, vt narrat Aristoteles de Mure Pontieo, & in Leuitico habetur de Lepore & Cuniculo: procul dubio cibum remansum ad eundem ventriculum rursus mitti oportet.

De fine ruminationis. Locus Galeni examinatus et correctus. Cur ruminantia careant dentibus superioribus, & plures ventres habeant. CAP. XIIII.

IAm vero finem, propter quem ruminationis opus à natura huiusmodi animalibus ingenitum fuit, certè nullum meliorem assignare possumus eo, quem Aristot. & alij proposuerunt: scilicet vt melior fiat cibi asperi & solidi praeparatio, coctioque. Etenim cùm animalia rumināti a vt plurimū careant dentibus superioribus, atque cibo aspero & arido vescantur, fit vt ab asperitate cibi palatus & lingua vellicentur: vnde ipsum alioqui ob inopiam dentium vix mutatum deglutientes, immittunt in ventriculum: qui etiam cum asperitate & duritiae eiusdem cibi vehementer expungatur, expultrix vis ea punctione excitata, cibum extrudere nititur: quod cùm per foramen commune reticulo non concedatur facere, quia cibus tunc crassior adhuc est, quàm vt possit

sit illac transire, in os retrudit, vbi iterum & melius praeparatus in reticulum statim mittitur. Ad quòd faciliùs obtinendum, dicit Petrus Apponensis 10. proble. 43. magnopere auxiliari villos in gula existentes duplices, magis longos quàm latos: auxiliatur etiam & situs: quandoquidem vt Aristoteles quarto de Histo. Animal. vlti. & Plinius libro decimo cap. 13. potiùs iacentia ruminant, quàm stantia: eò quòd dum iacent ventriculus comprimitur à terra, compressus verò faciliùs idem in os repellit, sicuti videmus vomentes facilè id agere, si manu ventriculum comprimant. Itaque ruminatio videtur omnino huic inseruire, vt cibus & melius praeparetur & coquatur, alioqui & suàpte natura, & ob inopiam dentium coctu difficilis. Ex quo etiam colligitur, quod scribit Aristoteles 3. de Part. animal. 14. & D. Basilius in Hexameron homilia. 9. id verum esse: nimirùm hisce animalibus datos esse plures ventres, quia carebant dentibus superioribus, ob cornua ad tutelam ipsis necessaria. Neque Galenum satis mirari possum 6. de Anat. administ. 3. scribentem, animalia huiusmodi habere plures ventres, & non indigere superioribus dentibus, quòd vtantur cibo duro & spinoso. Nam licet Aristoteles scribat de camelo, eum non eguisse dentibus superioribus, quia plures ventres habuit, non tamen dicit, quia vtitur cibo duro, propter quem erant potiùs parandi multi quàm pauci. Nisi dicamus Galeni contextum esse apud Graecos & Latinos deprauatum, ac legēdū ita esse: *ἀλλ' οὐ διότι κερατοφόρα, διὰ τοῦτο πλείονας ἔχει γαστέρας, ἢ μηρυκάζει, ἀλλὰ τῷ φρυγανώδη διαιτᾶσθαι τροφὴν, καὶ δεῖσθαι τῶν ἄνωθεν ὀδόντων.* id est: *Sed non quia cornua gerunt, ideò plures ventres habent vel ruminant. At quia cibo aspero duroque vescuntur, ac superioribus dentibus carent.* Igitur sic res se habet: his animalibus propter tutelam necessaria fuisse cornua, in cornibus autē fabricādis materiā terrestrē totā ferè cōsumptā nequaquam suffecisse dentibus superioribus faciendis: & quia cibus durus eis conueniebat ratione complexionis ipsorum, qui propter dentium inopiam, & exiguam praeparationem, difficulter concoquēdus erat, coacta est natura plures ventres pro dētibus elargiri, Camelus verò, qui & ipse plurimo cibo duro eadem ratione vesci debebat, haudquaquam, si omnes dentes & ventrem habuisset, eum probè cōficere potuisset, ob naturae frigiditatem. Vnde melius fuit, vt haberet quatuor ventres, & materia dentium superiorum in palato & lingua duris efficiendis consumeretur. Porrò omnia his dētibus priuata animalia duro esse palato, vt existimat Auerroes, equidem non puto: nimirū cùm in cornigeris materia in cornibus fabricandis ita consumpta sit, vt non semper palato & linguae durandis sufficere queat. Atqui si quaeratur, Cur potius facti sint quatuor, non autem plures neque pauciores? Auer. in com. ad 3. de Part. animal. cap 14. primo caus-

 sas

ſas reddit, ob quas plures ventres hiſce animalibus ſint dati, deinde eas, ob quas tantũ quatuor. Quòd plures ſint dati, inquit fuiſſe cauſſas, priuationem dentium, cibi duritiem, concoquendi imbecillitatẽ (quae fit aut propter caloris natiui infirmitatem, aut propter ineptitudinem inſtrumentorum coctioni deſtinatorum) longam diſtantiã, & magnam cibi ad membra nutrienda diſſimilitudinem, ita vt pluribus opus ſit tranſmutationibus. Fuiſſe verò quatuor, nec plures, pauciores ve, ob eam cauſſam putat Auerroes: vt primus venter cibum inconcoctum reciperet, quod eſt velut horreum, nihilq; fere in illum operaretur: alij verò tres conficerent: qui etiam tres extiterunt, quoniam ſic naturae commodum fuit. Nam tria habent duo extrema, atque medium. primus incipit cibum conficere, medius in cibum mediocriter operatur, tertius ipſum perficit.

Quae ruminent: Ariſtotelis locus expenſus.
CAPVT XV.

Vae ſint animalia ruminantia, definiſſe videtur Ariſtot. 2. de Hiſt. animal. 17. & 9. de Hiſt. vlt. quem ſequitur Galenus 6. de Anat. admini. 3. & 2. de Natura humana 6. & 1. de Artic. 28. vbi quae carent dentibus ſuperioribus, & plures habent vẽtres, ea omnia ruminare dixit: quae verò ſuperiores dentes habent, nec ruminare poſſe, nec multos habere ventres, excipit murem Ponticum, & piſcem quendam, qui vocatur Μήρυξ, de quo & Heſychius. Athenaeus verò, Baſilius, ac alij, inter piſces ſcaurum quoq; ruminare tradunt. Quae animalium genera veſcuntur cibo tenero, & habent vnum ventrem, ac vtrinque dentes, minimè ruminant; quã quam Auerr. perhibet (forſan ſcaurum intelligens) quoddam piſcis genus exiſtimatum eſſe ruminare quia careat dentibus ſuperioribus. At circa has ſententias dubia non pauca ſuboriuntur. Vnum, quia in Leuitico ſcriptum eſt, etiam leporem & cuniculum ruminare. Præterea narrat Plinius lib. 11. cap. 17. elephantum quatuor habere ventres, quem tamen nemo dixit ruminare: vt ob haec dicendum videatur: vel hos ſcriptores eſſe hallucinatos, vel Ariſtotelem & Galenum haec ignoraſſe. Vnde praeſtabit forſan ita ſtatuere, cum eodem Ariſtotele, nempe animalia ruminantia eſſe cuncta illa, quae coagulũ, dũ lactant, habent. Cur verò lepus, cuniculus & mus Ponticus ruminẽt, & vnum ſolum vẽtrem habeãt, opinor eſſe rationem, quoniam cùm parua ſint animalia, plures vẽtres habere non potuerunt. Etenim videmus

demus quaecunque habent eos, vel magna esse, vel saltem non parua. Quia verò ventrem nequaquam crassum, sed tenuem & pinguedinis expertem (nam leporem, & cuniculum non pinguescere Plinius lib. 11. cap. 37. dixit, & sensus confirmat) habuerunt, ideo cibum alioqui mollem non facilè sustinent, praesertim quando multus sumitur, nec dentibus bene praeparatur, sed statim ob timorem deglutitur: obquob ventriculus oneratus, cibum illum remittit in os; vbi rursus eatenus praeparatur, quatenus à ventriculo facilè confici queat. Immò vt in dissectionibus videmus, cùm natura lepori & cuniculo ventriculum gracilem, ac tenuissimis membranis cuteque tectum dedisset, neque quatuor ventres dare potuisset, vt reliqua ratione haec compensaret, praeter ruminationem duo fecit; primò, intestina gracilia ijs pro ventriculo vnó parauit: deinde caecum intestinū, quod in alijs paruum effecerat, in his amplissimum atque capacissimum omnium effecit, quo esset tanquam postremus quidam ventriculus, vbi absolueretur chylus, siquidem huiusmodi intestinum semper materia chylosa plenum inuenitur. Elephantus autem quòd habuerit quatuor ventres, in caussa esse potuit corporis magnitudo, & forsan paucitas dentium superiorum, quos quatuor solùm habere, & veterum auctoritate, & experientia compertum est. Quanquam melius est fateamur, Plinium errasse, cùm Aristotelem malè intellexerit, qui 2. de hist. animal. cap. 1. Scribit, Elephanti intestina adeo sinuosa esse, vt quatuor ventres habere videatur: sicut pariter fefellit libro xj. cap. 37. vbi dixit, ruminantia geminum ventrem habere. Verùm obijciet aliquis? Si ruminantia in concoquendo cibo laborant, ergo deberent flatus plurimos reddere & eructare, quod tamen ab Aristotele 10. Probl. 43. negatum est ea facere. Respondeo propter duas caussas in hisce animalibus neque flatum neque eructationem fieri. Prima est, quia cibo vescuntur omnis flatus experte, nimirùm duro atque arido. Altera, quoniam in primo ventre, vti diximns ex Aristotele, ferè nihil cibus mutatur, vnde nec flatus possunt gigni: in alijs autem & si cibus alteretur, atque aliquis oboriatur flatus, tamen lōgior est tractus, quàm vt ad os flatus illi perueniant. Cur verò Aristoteles 3. de Partibus animalium dixerit, habentium vnum ventrem lac non coagulari, nisi leporis, certè ignoro: cùm Hippocrates libro de Aere aquis & locis, & 4. de Morbis; necnon Herodotus tradat, apud Scythas equarum lacte coagulato fieri caseum vocatum Hippacem: nisi dicamus, ipsum de ea, quæ fit in ventriculo, non autem de artificiosa coagulatione, verba fecisse.

Quando ruminent animalia. Error Alberti Magni. Locus Hippocratis explicatus. Cur coagulum habeant ruminantia, & cur in tertio ventre.

CAPVT XVI.

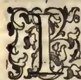

QVo tempore ruminent animalia sic constituta, nemo in controuersiam reuocauit. Clarè etenim apparet, tempore, quo lacte nutriũtur, nullum ruminare: eo quia lac facilè coctu, praeparatum & liquidum est, ita vt per foramen commune cum reticulo in illud è ventre labatur. Albertus Magnus 7. de Animal. cap 4. sentit, ruminantia post septimum aetatis mensem ruminare. Sed puto hunc virum deceptum esse ex mala verborum Aristotelis intelligentia: qui cùm loco nuper citato scribit, ruminantia solùm id septem anni mensibus agere, in alium sensum Philosophi orationem accepit. Quamobrem dicendum est, post lactationẽ animalia incipere ruminationem, atque eam fieri septem dũtaxat anni mẽsibus, & praesertim hieme. Ratio est, quoniam vere & aestatis initio, quando herbae sunt teneriusculae, faciliùs praeparantur & mutãtur in ventre, neque illum vllo pacto exasperant, aut facultatem expultricem stimulant: vbi verò herbae sunt duriores & siccae, vt in fine aestatis, autumno, & potissimùm hieme, tum aegriùs mutantur, & propterea ventrem vellicant & perturbant, sicque ad reuomendũ facultatem expultricem concitant. Etenim dicebat Hippocrat. 1. de Art. 28. boues malè agere hieme: quia non possunt depasci herbas alioqui humiles, & iccirco extenuari, cruraque ipsis facilè luxari, vere autem refici, & meliùs se habere, quando iam herbae grandiusculae sunt. Ex quo loco elicitur, qñ herbas siccas mandunt atque ruminant, non bellè nutriri. quod item reliquis contingere ruminantibus existimandum est. Cõmunes, quas hactenus mihi contigit ruminantium conditiones colligere, duae sunt. Vna est, coagulum cuncta habere tempore lactationis: altera, sicca esse, neque adipem habere, sed vel seuum, vt cornigera; vel neque seuum, neque adipem, vt cuniculus & lepus, quem scribit Plinius lib. 11. cap. 37. non pinguescere; vel paucum, vt camelus. Cur ipsis insit coagulum, quod nihil aliud est, quàm lac in casei formam redactum, & quasi fermentatum, nulla potior assignari potest ratio, quàm vel siccitas temperaturae, merito cuius in ventriculo spissatur lac, atque caseatur, vt ita dicam; vel siccitas atque facultas herbarum coagulantium, quibus matres, dum lactant, vescuntur. Scimus nanque multas esse herbas, vt cnicum, car-

duum,

duum, & alias, quibus pastores ad lac coagulandum vtuntur. Rem autem ita se habere etiam Aristoteles testatus fuit, qui. 9. de Hist. animal. vlt. scriptum reliquit, inter vtrinque dentata animalia leporem habere coagulum, quia vescitur herba coagulandi vi praedita: quae vtrùm sit Satyrion, an lactuca leporina ab Apuleio nominata, non est nunc disputandi locus, eo maximè, quòd alibi huiusmodi Aristot. sententia à nobis copiosè examinata fuit. Haec igitur est caussa coaguli; quod reperitur in ruminantibus, scilicet temperatura, vel facultas pabuli coagulatoria, vel vtraque. Iam verò quòd non pinguescāt lepores & cuniculi, eadem siccitas caussa dici potest: quemadmodū & Arist. 3. de Partib. animal. capite 5. ei adscripsisse videtur in cornigeris seui generationem, quod scribit fieri, vbi in sanguine multae terrae commixtum est paucum aquae. Dubitabit hic iure quispiam, cur in habentibus plures ventres coagulum in omaso solùm inueniatur. Huius rei caussam se explicuisse in Probl. tradit Aristot. 9. de Hist. animal. vlt. Sed cùm in ijs, quae habentur, illud non reperiatur, putandum est, Aristot. in Physicis problematibus, quae desiderātur, à Plutarcho, Apollonio, Athenaeo, Laertioq; citatis, illud declarasse. Ego, si quicquam in hac re proferre licet, dicerem, in primo vētre lac parum mutari; in secundo mutari quidem atque incalescere; sed non adeò, vt possit in casei formam crassefieri; in quarto percoqui, & statim in intestina, inde per meseraicas in corpus distribui; in tertio verò solùm crassefieri posse, atque ibi retineri: tum quia locus satis calet, & lac praeparatum iam est, vt facilè crassefieri queat; tum: quia sic crassefactum non facilè per foramen abomaso & omaso commune in abdomē transmittitur. Quare inuenitur coagulum in omaso. quia ibi caussa effectrix, nimirum calor, magis crassefacere valet, & quia simul retineri potest: in alijs vel non aequè calor viget, vel ob lubricitatem, si fiat, vt in abomaso retineri nequit. Vnde assentiri nunquam potui Auerroi, qui 3. de Part. anim. vlt. coagulum esse excrementum digestionis tertij ventriculi, atque ob illud, tanquam vesicam propter bilem, id factum esse contendit.

Locus Hippocratis, & Aristotelis de Risu, & insomnijs puerorum examinata. CAP. XVII.

IN lib. de Septimestri & Octimestri partu (malè enim in duos partitus est siue fuerit Hipp. auctor, siue poti⁹ Polybus, vt sentit Clemens Alex. vj. Strom.) scriptū habetur, pueros statim in lucem editos, tam vigilantes, quàm dormientes, spontè ridere, atque flere: id tamen interesse, quòd vbi vigilant, nunquam titillati, aliòve modo excitati, nisi post quadragesimū diē rideant. quasi indicare velit, risum

homini partim natura, partim disciplina cõparari. At Arist. 7. de Hist. animal. cap. x. qui plurima bona ab Hipp. ijs in libris, atq; alibi mutuatus, Polybum quidem interdum, Hippocratem nunquam nominat diuersam sententiam secutus, dixit, pueros ante quadraginta dies vigilantes nec ridere, nec flere, sed tantùm dormientes. Mea sententia est, pueros, vt à vagitu inchoant hanc miserijs plenam vitam, ita seriùs risum auspicari: sicq; statim à partu & dormientes & vigilantes ridere interdum videntur, id potiùs conuulsionis cuiusdam (quod de risu Sardonio fertur) leuis in risus formam labia distrahentis, quàm veri risus opus esse. Porrò infantes nuper in lucem editos, nullo pacto somniare, sed plurimis post quartum duntaxat annum insomnia contingere, vt putauit Arist. 4. de Hist. animal. cap. x. rationi, medicis & experientiae repugnat. Rationi quidem, quòd cùm insomnia in phantasia fiant, atque secundum hanc pueri saltem post ablactationẽ non minùs quàm belluae operetur, etiam insomnia in ipsis fieri par est. Medicis similiter huiusmodi sententia aduersatur, quoniam Hippocrat. 3. Aphor. 24. morbos, quibus aetas infantilis subijcitur, recensens, inter alios enumerat pauores in insomniis factos, quos Gal. ob ventriculum copia lactis indigesti grauatum contingere monet: immò verò Razes & Anicenna, qui Hippocrat. sententiam confirmarunt, post duos à natiuitate menses somniare, licet non recordentur somniorum, tradunt. Postremò qui pueros vix ambulare, & loqui incipientes obseruant, experientia ipsa inueniunt, plurimos eorum saepe in somnis loqui, exilire, pugnis ferire, atque gesta diurna dormientes quasi repetere, non secus atque adulti somniantes agũt. Vt ex his omnibus perspectissimum vnicuique esse queat, multò ante quartũ annum pueris, secus ac Aristoteles sensit, insomnia euenire. nisi Philosophum maximum ita tueri placeat, quasi puerorum in somnis visa in earum actionum ordine statuenda sint, quas ipsemet Aristot. initio quinti lib. de gen. animal. exemplo ambulantium simulq; dormiẽtium, medias inter operationes vigilãtium, atque insomnia facit. vel potiùs dicamus, vt idem Aristoteles 7. de hist. animal. cap. x. infantes quidem somniare, sed somniorum memoriam non conseruare, nisi serò, & post quartum vel quintum annum. Quod autem scribit Plinius lib. v. cap. viij. Atlantas populos insomnia non videre, qualia reliqui mortales, valde mihi suspectum est: cũ nullum hominum genus reperi queat. quod brutis in animae functionibus cedat: idem verò Aristoteles libro x de hist animal. capite vltimo tradit, praeter hominem somniare quoque boues, equos, canes, pecora, capras.

FINIS LIBRI QVINTI.

HIERO-

HIER. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINÆ Auctoribus, & alijs Lectionum.

Liber Sextus.

Καῦσος, *Caussa, caussarij. Quis morbus Cardiacus. Quis Aquaiculus.* CAP. I.

ATΣON Καύσωμα & Καῦσωνα apud Graecos medicinae auctóres esse ardorem, seu febrem ardentem nemo in controuersia posuit. At, quid sit caussa aliquando Latinis, & qui caussarij, non satis inuenio explicatum. Mea est sententia, caussae vocabulum interdum apud scriptores nihil aliud significare quàm valetudinem malam, sed non admodum grauem: Sic Plinius lib. 20. cap. 9. dixit, renum caussas malā eorū valetudinē. Caussarij verò dicūtur tū ij, qui leui qualibet de caussa morbos incurrrunt, tum qui aliquo pacto malè habent. Seneca epist. 69. *sic in animo nostro sunt quasi caussariae partes, quibus adhibenda curatio est.* Plinius li. 25. cap. 5. *minime sanguinem excreantibus; caussarijs vel latere vel faucibus,* Spartianus in Hadriano. *omnes (inquit) caussarios liberalitatibus subleuauit.* Marcellus quoq; Empiricus dentē caussarium, & oculum caussarium dixit, quo pacto Vegetius in caussa esse, pro malè affici vsurpauit. Puto autem inde huiusmodi appellationem acceptam esse, q ita affecti, habeant semper caussas, quibus sese apud omnes excusent. Atque hunc in modum loquitur. *Atque id fecerunt, ne caussatio ista aegri corporis per petuam vacationem daret fidem detrectantibus.* Cardiacum morbum apud medicos Graecos non cordis, sed oris ventriculi, quod καρδίαν veteres appellant, affectum quendam esse, non solùm Galenus, Paullus, Aetius atque alij docuerunt, verùmetiam Aphrodisiensis Alex der

der lib. de anima 1. cap. 3. & inter Latinos Cornelius Celsus, magnae auctoritatis scriptor lib. iij. cap. 19. Auerroes autẽ lib. 3. collectaneorum cap. 25. cum inter cordis morbos vnà cum Syncope, & tremore cardiacem recenseat, aliud à Graecis morbi genus intellexisse videtur; atque forsan, id est, quod Marcellus Empiricus (vt alias diximus) vocauit Corcum: Plautus Cordolium, vulgus suspirium, (quamquã apud veteres aliud suspirium esse cõstat) Ceterum Latini scriptores an Graecis consenserint in Cardiaci significatione valdè anceps sum. Etenim recentiores nonnulli in id consensisse videntur, vt Cardiacus Latinorum morbus, & Graecorum nõ differant, quasi sit oris ventriculi ab humoribus acribus commorsi affectus, inter quos est Lambinus in comm. ad 2. lib. sermonum Horatij, sat. 3. & plerique alij. Inductos autem hos esse existimo Celsi auctoritate lib. 3. cap. 20. vbi Cardiacum morbum lãguente stomacho fieri tradit. Ego verò apud Latinos Cardiacam aegritudinem etiam esse Syncopen à Galeno, & alijs Cardiacam vocatam, vel καρδιωγμὸν à Galeno 4. lib. acut. 65. indicatum, animaeue defectionem, vt suspicer, multis coniecturis moueor. Primò enim perspectum est vnicuique, Caelium Aurelianũ scriptorem medicinae inter Latinos vetustissimum, lib. 2. de acutis pass. vbi longissimo sermone Cardiacam tractat, non aliam aegritudinem intelligere, quàm συγκοπὴν, siue λειποψυχίας, aut potius λειποθυμίας: tum si Plinij loca, vbi hoc vocabulo vtitur, examinemus, facile erit comprehendere, apud ipsum non oris ventriculi, sed cordis morbum significari: quandoquidem remedia sinistrae mammae, quae est cordis, secundum vulgares regio, non stomachi ori, in Cardiacis apponẽda praecipit. Etenim lib. 20. cap. 8. ait, & Cardiacis illinũtur super sinistram mammam ex aceto. lib. 23. cap. 9. & Cardiacis in mamma sinistra, lib. 24 cap. 13. Cardiacis vel sic per se imponuntur à mamma sinistra, item stomachi doloribus. Ad haec cùm in affectione oris vẽtriculi vinum non tutum sit, &, vt ait Celsus, ad vinum festinare non oporteat, nisi necesse sit, dicatq; Plinius lib. 23. cap. 2. Cardiacorum morbo vnicam spem in vino esse, manifestè videtur Syncopẽ ipsam designare sub Cardiaco morbo, cui Syncopi semper vinum ex vsu est, ad quam respiciens Iuuenalis, vina generosa Cardiacis accõmodata, & necessaria facit his versibus, Sat. v.

Ipse capillato diffusum consule potat,
Calcatamq; tenet bellis socialibus vuam.
Cardiaco nunquam cyathum missurus amico.

Quae tamen in oris ventriculi affectione Cardiaca omnino (vt dixi) damnat

damnat Celsus. Praetereà M. Cicero Cardiacos cũ alijs recenset, qui mente alienantur: Celsus verò citato loco, in Cardiaco Graecorum morbo constare mentem scribit, vt non videatur dubitandum, quin Cardiacus Latinorum morbus nõ sit semper oris ventriculi affectus, sed & cordis, atque is, qui in syncope Cardiaca, & animi deliquium nuncupatur. Accedit hisce, quòd si (vt ex Plinij auctoritate alibi diximus) eorum, qui Cardiaca intereunt, cor vri non potest, sanè id insigniter in ea aegritudine affici, & ob id à Cardiaca Graecorum, sub qua os ventriculi offensum est, non parum distare; Quam sententiam (si licet nostra brutorum vitiis conferre) Vegetius lib. 2. malorum medicinae cap. 4. apertissimè confirmat, hunc in modum scribens: *Cardiacus is est, cui cor dolet: Cardiacus autem fit, quoties sanguinis illa corruptio stomachi, vel thoracis impleuerit venas, cerebrumq́; percusserit, cor etiam pestiferi humoris labe constrinxerit. quae valetudo inducit mentis alienationem, & corporis sudore monstratur, ex quo difficilimè liberatur.* Conspicuus magis est error recentiorum circa aqualiculi (de quo etiam nonnulla diximus in 1. cap. libri primi) significatum, quẽ dicunt haud totum ventrem animalium, & praesertim suum designare, sed solùm eam partem, vbi sordes recipiunt. Sunt autem decepti auctoritate Theodori Gazae, qui apud Aristotelem lib. 1. de hist. anim. cap. 13. partem ventris infimam ἦτριον vocatam, aqualiculum nescio quo spiritu interpretatus est. Aqualiculum verò esse locum vbi conficiuntur cibi, clarè demonstrat Seneca epist. 91. ita scribens. *Receptas, inquit, in os fruges concurrens inter se durities dentium frangit, & quiquid excidit ad eosdem dentes, lingua refertur, tunc verò saliuae miscetur, vt facilius per fauces lubricas transeat, cùm peruenit in ventrẽ, aqualiculi feruore cõcoquitur, tunc demum corpori accedit.* Vegetius quoque lib. j. Veterinariae, cap. 40. explicatissimis hisce verbis Senecae sententiam confirmat. *Primùm venter ipse qui aqualiculus nominatur, totius corporis obtinet dominatum, in cuius capacitate cibus potioq́; miscetur, ac per digestionem naturali calore decoctus, separatis humoribus partem ad substantiam membrorum conuertit in sanguinem, & partem in vrinas resoluit, partemq́; secum trahit in stercora.* Rursus ibidem: *atque in intestinorum partibus, quae ducuntur ab aqualiculo vsque ad collum, quod appellatur* ἔντερον. Tertullianus in libello aduersus Physicos. *Deus enim tibi venter est, & pulmo templum, & aqualiculus altare.* Augustinus etiam lib. contra Secundinum Manichaenm, cap. 22. Manducando eas in officina aqualiculi purgantis. Ceterum cum Marcellus Empiricus cap. 20. aqualiculum à stomacho distinguat, fortè pro stomacho (quod alias monuimus) os ventriculi intellexit, pro aqualiculo verò eiusdem fundum, quem pariter alios intellexisse non est rationi dissen-

taneum

taneum, si consideremus eos ita appellasse locum, vbi prae calore cibi conficiuntur, cuiusmodi ventriculi fundum à medicis nuncupatū esse nemo ignorat. Isidorus lib. xi. orig. porci aqualiculum esse, atque hinc ad ventrem fieri translationem docet, cui videtur fauere auctor glossarij hisce verbis, κοιλία χοίρου aqualicum, κοιλίδιον ἐκζεστόν aqualiculum, vel loco dictionis aqualicum, legendum etiam esse aquaciculum puto.

Quid sit ὠμόλινον apud Hippocratem, Hesychius, Glossarij auctor, et Fauorinus correcti, Nonnulla de ficu ex Hippocrate, atque de eadem, et sanguine ex Aristotele animaduersa quaedam. CAP. II.

Vocis huius ὠμόλινον, quā interpretes ferè semper linum crudū malè vertunt, varium apud Graecos scriptores fuisse vsum inuenio. Plutarchus in lib. περὶ ἀδολεσχίας vbi tonsoris cuiusdam garruli meminit, sic lineum pannum quem collo barbitonsores circumligant appellasse videtur. Apud Galenum verò lib. 1. de compos. medic. s. l. in fine cap. 1. clarum est nihil aliud significare, quàm asperum & rudem pannum lineum. Ceterum apud Athenaeum lib. ix. & apud Eustathiū v. lib. Odyss. ὠμόλινον nihil aliud significare constat, quàm id linei panni genus, quo veteres manus conspurcatas & sordidas detergebant, quodq; vt melius emūdaret, ex crassiore & asperiore, necdum cocto, seu dealbato lino contextum fuisse rationi consentaneum est. quemadmodum & id forsan intelligi potest lib. 2. Gal. ad Glauconem cap. vj. cùm, vt rudes & sordidae mappae calefactae ad fouendum in ventris doloribus vsurpentur, praecipit: licet aliqui interpretes loco ὠμολίνοις: σπογγοῖς ὠμολίνοις ibidem legisse videantur: in glossario vetere, reperitur ita scriptum, linteum ὠμόλινον, & rursus, ὠμόλινον crudarium, vbi potiùs sudariū esse legendū difficile non est iudicare. In Hesychio verò, & in Fauorino lexicographis ὠμόλια τὰ ἄγρια ὀθόνια, vbi in vtroq; ὠμόλινα legēdū esse nemo nō videt. In cap. 40. Ecclesiastici ὠμόλινον genus pāni linei omniū vilissimi, quale saccum alias, aut apud nōnullos populos caneuacium vocatū, inuenitur significare. Ad Hippocratē venio, apud quem cū decies & quater plus minusve huiusmodi vox vsurpata habeatur in lib. de fistulis, eam pro filo crudo, id est, nec aqua nec lixiuio vnquam macerato accipi non dubito, quem deinde imitatus est Paullus

lib.

lib.vj.cap.v. & ante ipsum Cornelius Celsus, vbi de fistulis tractat. Verùm lib.2.de morbis,nec non lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, cũ iubeat in suppuratione thoracis,atque in aqua intercutem, post factam incisionem,modiceq; pus & aquã eductã,fieri linimenta ἐκ τοῦ ὠμολίνου, adducor vt credam,ijs in locis vel interpretãdum esse linum à lineis quisquiliis emundatum,vel stuppam ipsam vocatam,quam & hodie chirurgos ad varia linimenta vsurpare scimus.In lib.porrò de natura muliebri;vbi paullò post medium semel, & item in fine mentionem ὠμολίνου facit,cùm ita scribit,ἐπὶ ὀθονίου ὠμολίνου,pannum ex lino crudo tenuiorem intelligendum esse puto;quo etiam pacto legẽdũ in 1. lib.de morbis mulieb.non autem ἐπὶ χιτώνιῳ ὠμολίνου,vt habetur in vulgatis codicibus, & vt Cornarius errorem ignorans,malè interpretatus est, absque labore cognoscere potest.qui animaduertat idem medicamentum sub iisdem penè verbis describi, quod bis in lib.de natura muliebri descriptum legitur. At quod me magis anxium tenet, illud est,Hippocratem,siue alium auctorẽ in lib.περὶ παθῶν,in Ischiade & podagra,cũ caetera remedia nõ cõferũt, locos dolẽtes ὠμολίνῳ vri mandare,quae vstio quomodo,& qua materia fieri debeat, cùm hoc tempore remedium non sit vsitatum,nõ sum admodum certus, nisi eo in loco etiam stuppam rudiorem interpretemur, quasi haec materia minori molestia,& celerius comburat,quàm vel candẽs ferrum,vel lignum.nam in lib.de internis affectionibus carneas partes ferro candente,osseas autem ac nerueas fungis vult esse vrẽdas,fortasse quòd carnes cùm humidae sint, valentiorem atque licciorem ignem sustinent:quae verò sunt siccae,vt ossa & nerui,nisi blandiore igne tractentur,periculũ imminet, ne exsiccata nimis corrumpãtur, & propriam amittant constitutionem. Gnidium granum vrendi facultate pollere omnes sciunt.hoc autem scribit Plinius,cap.21.li.13. appellatũ esse ab aliquibus linum.Hippocrates in libro modo citato περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, praeclarè de vomitu concitãdo scribẽs, vult inter caetera ad vomitũ faciliorẽ reddendum accommodata,illud quoque esse obseruandũ,vt inter edẽdum frequẽter & paullum bibatur, à cibò autem vinum multum dulce sumatur,simulq; ficus, placenta, & mellita accipiantur,addit esse vomendum,donec ficus exeant,hoc est, vsquequo totus cibus acceptus exierit: etenim ficus etsi primò sumptas, exire post omnem alium cibum. Aristoteles quoque forsan ab Hippocrate edoctus idem scripsit 1 Probl. vigesimae secũdae sectionis,quo in loco huiusce euentus caussam indagãs dixit,id fieri, quòd ficus suo põdere statim fundum petat,atque inde solum post reliquos cibos exeat. At mea est sententia illud potiùs contingere, quia ficus praesertim sicca,tenacitate sua firmius adglutinatur vẽtriculi tunicis,vt iccirco diutius adhæreat,neq; nisi vomitu aliorũ ciborum

rum antecedente euulsa prodeat. Quis enim credat ficum cydonio, pyris, carne bubula esse grauiorem? Aequius illud quoque ferẽdum est, quod vbiq; ferè idem philosophus, praesertim 2. de Part. animal. cap. 4. profitetur, sanguinem scilicet intra corpus nequaquam concrescere, quòd prae calore semper humidior conseruetur, extra verò cõgelari ob frigus, quo accedente humor aqueus effluit; ob idq; sanguinem aliquem fibris, quae partes frigidae sunt, priuatum, minus congelari etiam extra corpus. nam vt sit verum sanguini corpore effuso deesse calorem, qui eum conseruabat, natiuum, ac propterea eũ cõgelari; attamen falsum est, illum & intra corpora non concrescere, quandoquidem & per vrinam, & per sedem, & vomitum non rarò sanguinis conglobati grumos reijci conspicimus, qui quidem nõ ob frigus, cùm ex corpore calente veniat, sed quia à proprijs locis, quorum facultate peculiari conseruatur omne locatum, discedens, à vi sui conseruatrice deseritur.

Loca Aristotelis expensa, Gaza reprehensus. Loca Hippocratis examinata de Anthirio vnguento, & de vino anthosmia.

CAPVT. III.

RRISTOTELES 5. Probl. sect. Probl. v. quaerens, διὰ τί κιβδηλιῶντες καὶ οἱ ὑπὸ λιμοῦ pedum tumoribus afficiuntur, eam vnam esserationem scribit, quòd tam fame laborantes, quàm κιβδηλιῶντες cõsumuntur, illi quòd prorsus alimenta destituantur, hi verò quòd cibo quem capiunt minimè perfruantur. Qui sint apud Aristotelem κιβδηλιῶντες non satis expressisse videtur Gaza, cum vertit, cibo vitioso vescentes: nam vt verum est interdum pedes ijs intumescere, qui prauis cibis nutriuntur, sic plerumque fallit; quare satius est vertere, pallentes, seu ictericos: nam eam vocem id significare adnotauit Hesychius, praeterquàm quòd res ipsa & mirè quadrat. Siquidem longa icteritia laborantes, & pallentes, cùm cibum quem sumunt prae bile nequeant conficere, ex eo humores crudi geniti, & suo pondere inferiora petentes, pedum tumores inducũt. Porrò

de

de inedia laborantibus prae inertia, hũc in modum ſcribit Heſiodus lib. ἔργων καὶ ἡμέρ. κακοῦ χειμῶνος ἀμηχανίη καταμάρψῃ. Σὺν πενίῃ λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα πιέζεις. Quem locum dum interpretaretur Proclus, ita ſcriptum reliquit: ἕως τοὺς πόδας φυσὶ παχύνεσθαι, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα λεπτύνεσθαι; καὶ εἰς νόμος ἦν ἐφεσίων, μὴ ἐξεῖναι πατρὶ παῖδας ἀποθέσθαι ἕως ἂν διὰ λιμὸν παχυνθῇ τοὺς πόδας. ἴσως δὲ καὶ τὴν ἀπὸ καθίσεως καὶ ἀργίας πάχυνσιν δηλοῖ τῶν ποδῶν. γίνεται γὰρ τοῦτο τοῖς ἐπὶ πολὺ καθημένοις ἐὰν οὖν ἐν τοῖς ἀλεεινοῖς οἴκοις ἀργὸς καθιζάνοις, λεπτῇ χειρὶ διὰ λιμὸν τοὺς παχεῖς ὄντας πόδας πιέζοις ὡς ὁ Πλούταρχος: δεῖται γὰρ τὸ ἐν ἡμῖν θερμὸν ἵνα μένῃ τῆς ἔξωθεν τροφῆς, ἣν οὐ δεχόμενον δαπανᾷ τὸ σῶμα, καὶ αὐτοῦ τι ἀποσπᾷ. διὰ ἀσθένειαν δὲ ἀδυνατοῦν ἀλλοιῶσαι τὸ ἀποσπώμενον ἄπεπτον ἀφίησι. καὶ αὐτὸ μὲν τὰ μέσα καὶ τὰ ἄνω λεπτύνει τοῦ σώματος ἐν οἷς ἐστι πλεῖον ἐκεῖνο· ἡ δ' ἄρα τὸ ἄπεπτον εἰς τὸ κάτω φέρεται, καὶ οὕτω δὴ παχύνει τοὺς πόδας. id eſt: *Quouſq; pedem manu premens foueam facias, fame laborantium pedes ait craſſeſcere, reliquum verò corpus extenuari. & in epheſo lege cautum erat patri minime licere filios exponere donec ob famem ſibi pedes eſſent craſſe facti: forſan vero ſignificat craſſefactionem pedum, quae à ſeſſione & inertia inducitur. Hoc enim ijs contingit qui plurimum ſedent ſi igitur in tepidis domibus piger ſedeas tenui manu ob famem craſſefactos pedes premens, foueam facies vt Plutarchus ait. Nam vt calor noſter perduret externo alimento, eget quo vbi priuatur, corpus conſumit, ab eoq; aliquid trahit, ſed cum attractum ob imbecillitatem alterare nequeat, crudum dimittit, & ipſe quidem medias ac ſuperiores corporis partes, in quibus plurimus eſt, extenuat: id verò quod crudum eſt ad infernas fertur, atque ſic pedes craſſos reddit.*

HIPPOCRATES in primo de morbis cũm *μύρου αἰθίνου* bis meminerit, doctiſſimus Barbarus in ſuis ad Dioſcoridem adnotationibus dubitauit, num id vnguentum & *οἰνάνθινον* idem eſſet. atqui ſi Galeni libellum de vocibus Hippocratis legiſſet, vtique ea de re nihil addubitaſſet, quandoquidem ibi clarè docet *αἴθινον μύρον* idem eſſe Hippocrati, quod *σούσινον, καὶ κρίνινον μύρον*, à quibus differre oenanthinum, ſiue ex floribus labruſcae confectum, vt eſt apud Dioſcoridem, & Athenaeum, ſiue ex eiuſdem folijs, vt eſt apud Theophraſtum, nemo ignorat. Illud forſan non ita certum eſt, qua ratione, ſi anthinum oleũ calidum erat, eius loco Hippocrates roſaceum vſurparit, niſi dicamus in capillorum defluuio cõuenire reſiccantia & adſtringentia remedia, ob idq; tam roſaceum, cuius vis modicè adſtrictoria eſt, quã ſuſynum vel liliaceum, quae exſiccandi facultate pollet, Hippocratẽ commẽdaſſe. *οἶνος αἰθοσμίας* quis veteribus eſſet etiam cõtrouerſum video. Hippocrates enim in lib. de ſterilibus ita ſcribit: *ὁ δὲ οἶνος ἔστω αἰθοσμίας*

ἀνθοσμίας ὡς εὐωδέστατος καὶ ξηρότατος. Quae verba Caluus ita transtulit, vinum vetus odoratissimum: Cornarius verò, vinum odorum fragrantissimum; sed vterque, licet vocis vim explicuisse videatur, atque ille Erotianum imitatus sit, qui in Hippocratico onomastico Aristophanis testimonio vsus, odoratum vinum, & suaue est interpretatus. neuter tamen rem ipsam planè est assecutus. nam Athenaeus primo dipnos. ex sententia phoeniae Eresij scribit, anthosmian solitum parari ex quinquaginta musti partibus, & vna aquae marinae; atque generosiorem fuisse factum ex nouellis, quàm ex vetustis vitibus. Theophrastus pariter laudans anthosmian vinum, quod in Thali Prytanaeo dabatur tanquam iucundissimum, cum melle & massa triticea id fieri solitum prodidit. Ex quo loco Eustathius in secundo odyss. colligit huiuscemodi vinum facticium fuisse. Ego verò potiùs genus vini ex peculiari vitis genere factum, necnon marina paratum, atque ita ab odore vocatum, quemadmodum nos moscatellum à muscatula nunc vulgo, olim Apiana vocata vua, dicimus, apud Hippocratem esse vt existimem, illud me impellit quòd is tribuit anthosmiae duas conditiones, vt sit odoratissimus, atque siccissimus; quod quidem par non esset fieri, nisi certum genus vini designaret. Galenus in vocibus Hippocratis ἀνθίνην οἶνον interpretatur ἀνθοσμίαν, quanquam loco ἀνθοσμίαν, malè olim legeretur τὸν ἀνθοσμίνον. An porrò illud nomen sortitũ esset à loco, an à certo vitis genere ita vocato, vt videtur addubitasse Suidas, an à floribus, qui immiscerentur, nec ego compertum habeo: etsi Plutarchum sciam 4. Symp. prob. primo, ἀνθοσμίαν vinum illud iucundum, quod eo in conuiuio potabant, vocasse. Cum autem anthosmia minimè inebrieret, vt ex Aristophanis Ranis conprobare videtur Suidas: fit vt putem, florem vini apud Latinos scriptores diuersum quid designasse, nimirum quo potius generosum, atque facilè inebrians vinum significaretur. Ob idq; ex Ennio apud Fulgentium ita scriptum est. *Hacanus admodum frigutit, nimirum se sauciauit flore Liberi.* & Plautus in Casina: *Quid est, nisi haec meraco percussit se vspiam flore Liberi?* Quibus locis explicandis illud forsan accommodatur, quod scribit Galenus iiij. de vsu partium cap. iij. dum vina feruent, partem subsidere, & vocari faecem, partem verò aereã & leuem supernatare, vocariq; vini florem, qui plurimus in vinis subtilibus reperitur, quemq; bibitum caput petere, & ebrietatem inducere, rationi est valde consentaneum.

ἰσχνόφωνοι qui apud Hippocratem, loca ad id Aristotelis et Galeni considerata, Nonnulla de Demosthene. CAPVT IIII.

Hippocrates in 2. Epidem. Sect. v. in initio, duo digna animaduersione scripta reliquit. Vnum est, ἰσχνοφωνίαν solui à superueniente varice. Alterum est, Τραυλοὺς ἰσχνοφώνους, & alios quosdam νοσήματα ἔχειν ἰσχυρῶς μελαγχολικά. Propter quae hoc loco nobis considerandũ est, qui sint ἰσχνόφωνοι apud Hippocratem: cur morbis melancholicis adeo subiiciantur, demum quomodo à varice ἰσχνοφωνία soluatur. Hesychius de ischnophonia ita scribit: ἰσχνόφωνος, λεπτόφωνος, ἀπεχόμενος τὴν φωνήν. Vnde colligi potest, eam & vocis tenuitatem, & impedimentũ significare. Sic cõplures inuenio interpretes, quorũ alij vocis hæsitatiã, alij verò tenuẽ vocem interpretantur. Caeterũ Galenus secundo in primum. Epid. tex. 78. scribit, ἰσχνοφώνους & λεπτοφώνους, etsi vtriusque nomen idem significare videatur, inter se tamẽ differre, quòd λεπτόφωνοι fiãt ob aspe rae laryngis arteriae angustiã, ἰσχνόφωνοι ob naturalẽ musculorum laryngem mouentiũ deprauationẽ, ambos tamen tales euadere propter natiuae caliditatis in prima formatione imbecillitatem, Addit, sicuti ἰσχνόφωνοι fiunt ob musculorum laryngis natiuum vitium, ita τραυλοὺς effici ob prauam linguae conformationem. Ex quo sermone facilè colligi potest, Galenũ eius fuisse sententiae, vt existimaret, eo in loco apud Hippocratẽ ἰσχνοφώνους esse, qui à natura voce tenui sunt conformati. Porrò Aristot. xj Prob sect. probl. xxx. caussam quaerẽs propter quam pueri sunt μᾶλλον ἰσχνόφωνοι, quam viri, eã esse respondet, quod sicut & pedes minus sustẽtare, minusq́; ambulare, similiter & linguam minus continere valent, & propterea quo infantiae proximiores sunt, eò minus loquuntur, sed belluarum more duntaxat vociferantur. Declarans deinde quomodo ἰσχνοφωνία oriatur, & à cęteris similibus vitiis differat, hunc in modum scribit. ἡ μὲν οὖν τραυλότης τῷ γράμματός τινος μὴ κρατεῖν, & τοῦτο οὐ τὸ τυχόν: ἡ δὲ ψελλότης τῷ ἐξαιρεῖν τι ἢ γράμμα ἢ συλλαβήν, ἡ δὲ ἰσχνοφωνία ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ταχὺ συνάψαι τὴν ἑτέραν συλλαβὴν πρὸς τὴν ἑτέραν, ἅπαντα δὲ δι' ἀδυναμίαν: τῇ γὰρ διανοίᾳ οὐχ ὑπηρετεῖ ἡ γλῶσσα. ταὐτὸ δὲ τοῦτο, & οἱ μεθύοντες πάσχουσι, & οἱ πρεσβῦται. Quibus ex verbis perspectũ esse vnicuique potest ἰσχνοφωνίαν Arist. esse linguæ vitiũ, quo illa præ infirmitate asse qui animi cõceptus nequit. Nec contrariam sententiam habuit Ari-

stoteles probl. 35. vbi rationem indagãs qua ἰσχνόφωνοι submissa voce loqui nõ possint, ideo esse inquit, quòd fiat haesitãtia linguae propter impedimentũ aliquod insigne, quod omnino vocẽ auferret, nisi magna vi obsisteretur, & subinde vox alta ederetur, siquidẽ illud etiam impotentiae cuidam attestari planè videtur. Itaq; videtur apud Aristotelem alia omnino, & ab aliis caussis esse ἰσχνοφωνία, quàm apud Galenũ, ambo tamen in eo conueniunt, huiuscemodi vitium ob caloris natiui imbecillitatem oriri, sed illud secundum Aristotelẽ nõ modò natiuum, verũ etiam adscititium esse potest. Vnde verò ea imbecillitas contingat, dubitans ille Probl. liiij. & lx. quasi & a frigiditate loci in quo vox fit, & a nimia efferuescentia, vt in iratis gigni queat, simulq; dubitationẽ soluens, a refrigeratione oriri, quasiq; apoplexiã quanqam partis esse statuit. Iam verò quae sit penes Hippocratem ἰσχνοφωνία, nondum ex ante dictis certò constituere licet. Ego autem existimo nullam aliam esse, quàm linguae haesitantiam ab Aristotele explicatam; atque illam quidem potiùs adscititiam quàm natiuam. ἰσχνοφώνους porrò eos esse qui a generationis principio vocis haesitantiam sortiti fuerunt, cur sic arbitrer ea est caussa, quòd a varicibus superuenientibus nequaquã vitia natiua, sed accidentaria tantũ, praesertimq; ab humore melancholico instrumenta vocis refrigerante, simulq; imaginationem laedente, orta, soluuntur, scilicet humore eo a capite ad testes delapso, ibiq; venas attollente: nam potiùs id varici testium, quàm crurum tribuit Hippocrates quod magna inter testes, & vocis instrumenta (vt ibidem dicit) sympathia sit, merito cuius & tussis tumore testium, & test s tumidi a tussi soluantur. Atque ἰσχνοφώνους sustinere morbos valde melancholicos, solummodò dici potest de iis, qui a natura huiuscemodi morbo obnoxij inueniuntur, cuiusmodi fermè sunt corpora, praecipueq; capita naturali constitutione frigida habẽtes. Nam & Hippocrates 7. Aphor. Aphor. 40. scribit, ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται, quo in loco pro linguae incõtinẽtia praedictã haesitãtiã ab Aristotele descriptã ideo interpretor, quod ferme philosophus iisdẽ verbis vtatur, dũ ἰσχνοφώνους pueros non posse τῆς γλώττης κρατεῖν scribit. Vnde sicuti ingenij Cardani vanitatẽ, qui pro huiuscemodi incõtinẽtia aduersus Galenũ & alios, petulantiã, ac turpẽ obscena loquendi licentiam vel dicacitatẽ interpretatur, non irridere nõ possum, sic valde ipsum Galenum miror, qui quasi Hippocratem dãnãs, illius euentus nullam aliam caussam sese inuenisse profitetur, quam succi melãcholici proprietatẽ. Certe Aristoteles multo melius ipsam & inuenit & nobis explicuit, qui sect. probl. 11. probl. 38. quaerens propter quid οἱ ἰσχνόφωνοι μελαγχολικοί, respõdet, melancholici proprium esse imaginationem celeriter sequi, quod quidem faciunt ἰσχνόφωνοι. quorum

ad

ad loquendum impetus ipsorum facultatem praecurrit, tanquam anima citius rem sibi apparentem sequatur, quam instrumenta obedire queant, quod item faciunt τραυλοί: etenim aeque Aristotelem atque Hippocratem τραυλοὺς καὶ ἰσχνοφώνους simul conferre, eisdem ferè verbis vtrumque vti satis efficax argumentum esse videtur ad probandum, amborum de haesitantia, & incontinentia linguae vnam extitisse sententiam, & iccirco iure à sapientissimo sene dici, haesitātes lingua, vt pote a natura melācholicos, morbis valde melācholicis tentari. Iam verò Demosthenem hoc ἰσχνοφωνίας vitio laborasse locupletissimum testem habemus Plutarchum, qui cum sese ab orationibus politicis abstinuisse, quod ἰσχνόφωνος esset, alicubi scribit, tum & in initio eius vitae quomodo esset ἰσχνόφωνος latius narrans, ἦν δὲ, inquit (ὡς ἔοικε) καὶ φωνῆς ἀσθένεια, καὶ γλώττης ἀσάφεια, καὶ πνεύματος κολοβότης ἐπιταράττουσα τὸν νοῦν τῶν λεγομένων τῷ διασπᾶσθαι τὰς περιόδους. Linguam vero inexplanatam atque haesitantem coniectis in os calculis versus simul recitans, vocemq; currendo, & in adscensu difficili differendo exercens, necnon orationem, aut versus intento spiritu pronuntians, expugnauit prorsusq; correxit. Cum enim spiritu arctiore esset, Neptolomo histrioni, vt idem Plutarchus in decē oratoribus tradit, decem millia drachmarum dedit, quo integras versuū periodos vno spiritu proferre ipsum faceret.

An veteres pane frigido, vel calido vescerentur. Quid sit imaginosum apud Catullum. CAP. V.

Apud maiores nostros res quaedam ita vulgares & apud omnes tritae erant, vt posteris eas scriptas tradere quisque negligeret. Quare nos forsan nimiū curiosi, aut simplices videbimur, si res tempore nostro nemini dubias cum vetustis moribus conferentes in dubium reuocemus, vt est de pane, quo nulla pene hodie natio inuenitur, quae frigido non vescatur: attamen ita incertum est, an sic veteres ipsum ederent, vt nihil forsan magis, cùm nullum scriptorem habeamus, qui illud certo definierit. Nā vsus calidi panis non ignobiles testes habeo, in primis autem Hippocratem, qui lib. secundo de morbis dum leucophlegmatiam doceret, de cibis sermonem faciens, σιτίοισι, inquit, χρῆσθαι ἄρτῳ καθαρῷ ψυχρῷ. vanum, & puerile profectò fuisset praeceptum illud de pane frigido, si consuetudo non fuisset calido vescendi, quemadmodum hodie nemo est medicorum, qui aegris vt panem frigidum edant,

praecipiat. Nec quidquam obest, quod idem Hippocrates in libro περὶ τῶν παθῶν dicat, panem calidum siccare, quemadmodum & in lib. de victus ratione morborum acutorum, quoniam idem etiam ait de carnibus calidis, quas plerique omnes comedunt, quanquam & illud addit, Si vel cum aliquo humido sumantur, vel ipsis superbibatur, minimè siccare. Sed praeter Hippocratem, est & Plutarchus qui in libro περὶ ἀοργησίας, inter errores ob quos seruis & vxoribus irascuntur homines, adnumerat, Si vel quid exustum, aut fumum redolens, vel sine sale, vel si panem frigidiorem apponant, quasi sicut salẽ ante omnes alios cibos sic panem calidum mensae requirerent. Nisi forsan pro frigidis vetustos & exoletos intelligas, vt Aristoteles intellexisse videtur sect. probl. xxi lib. v. dum scribit, panes pridie factos esse leuiores calidis, vt pote frigidiores, quod pariter aliquis colligere posset ex ijs Galeni verbis, quae apud Athenaeum libro tertio leguntur, cap. 15. vbi de panibus cùm sermo habeatur, οἱ δὲ (ait) τελείως παλαιοὶ, καὶ κατεψυγμένοι ἀτροφώτεροι, στατικοί τε κοιλίας, καὶ κακόχυλοι: quasi cum panes frigidi ita damnantur, haud rationi consentaneum videatur, eos in vsu quotidiano habitos esse, nisi scriptoris non ignobilis Caelij Aureliani authoritas obstaret, qui 5. lib. tardarum passionum cap. vltimo, sermonem habens de ratione extenuandi corpora pinguia, hunc in modum scribit, *Panem damus frigidum fermentatum autopyrum: est enim minus nutriens, & magis si fuerit veteratus*. Ex quo loco duo clarissimè videntur colligi posse: nimirum & calentes panes in quotidiano vsu fuisse, & pro frigidis, minimè vetustos esse intelligendos. Quare in eam sententiam potius inclino, panes consueuisse edere nobiliores non quidem prorsus calentes, sed qui nuper calorem deposuissent, velutique tepidi essent: refrigeratos autem nimium atque inueteratos vilibus solùm, atque pauperibus esse seruatos. Iosephus Scaliger summi ingenij & singularis eruditionis vir, in suis ad Catullum adnotationibus multis satagit, vt ostendat, Poetam vbi scribit,

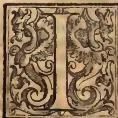
Propinqui quibus est puella curae,
Amicos, medicosque conuocate.
Non est sana puella: nec rogate
Qualis sit, solet haec imaginosum,

sub voce, imaginosum, morbum aliquem intelligere, cui & ipsi assentior, quod medicos accersiri iubeat. Sed de genere morbi si ab ipso aliquantisper dissensero, forsan ipse, qui medicus nõ est, medici in re medica iudiciũ vsquequaque nõ detrectabit. Corybãtas inter insaniae genera ab Aretaeo medico vetustissimo relatos esse iamdudũ in libro iij. harum lectionum indicauimus, & quamquam ipsi cedamus

eiusmodi,

eiuſmodi aegrotum imaginoſum à Poeta vocari, quòd qui eo teneā-tur, ſonitus atque cantus audire videantur, vt ex Platone comprobauit; attamen minimè aſſerendum ab ipſo fuit, medicos huiuſcemodi morbum aut ignoraſſe, aut tacuiſſe, cùm Galenus lib. περὶ διαφορᾶς συμπτωμάτων, cap. iij. referat, Theophilum quemdam medicum imaginatione ita laboraſſe, vt putaret tibicinas quoſdā in angulo domus aſſiduò ſonare, & pulſare, & propterea illos expelli poſtularet. Catullum autem potiùs tertium inſaniae genus à Celſo propoſitum nobis deſignaſſe exiſtimo, de quo is libro iij. cap. xviij. loquens ita ſcribit. *Tertium inſaniae genus eſt ex his longiſſimum, adeo vt vitam ipſam non impediat, quod robuſti corporis eſſe conſueuit. Huius ipſius ſpecies duae ſunt: nam quidam imaginibus, non mente falluntur, qualem inſanientem Aiacem vel Oreſtem poetarum fabulae ferunt: quidam animo deſipiunt.* Nam phrenitim non intelligi à Poeta ex eo puto, quòd ſemper cum febre ſit, quam eum in muliere alioqui ſana non finxiſſe par eſt. Fallitur in eo quoque Scaliger, quòd Corybantiſmum putet eſſe morbum à Graecis vocatum ἀγρυπνοκῶμα, quoniam in hoc languentes oculis quidem apertis manent, à varijs imaginibus occupati; at quòd cantus, aut ſonitus ſentiant, à nemine medicorum ſcriptum, à nemine obſeruatum eſt, cùm huiuſcemodi aegri nō loquantur. Quapropter miror quoque Plinium, ſi tamē ita ſcripſit, lib. xi. cap. xxxvij dixiſſe, oculis apertis dormire, Corybantiam Graecos dicere, cùm ſit quemquam inuenire apud Graecos huiuſce ſententiae auctorem neque morbo vlli adaptari poſſit, quod Plinius aliquibus hominibus ſanis quaſi ex natura contingere narrat.

Locus Plinij examinatus. Quid ſit ſumere aquam. Cur mulieres nouiter nuptarum collum filo circumdarent. CAPVT VI.

Oſephum Scaligerum acerrimi ingenij, atque reconditae eruditionis virum eſſe ſemper prę dicaui. Sed vt ſolent foecunda arua ſaepè luxurie ſegetes corrumpere, ſic feruida ingenia interdum vltra veros ſcopos ferri non eſt mirandum. Is enim in ſuis ad Propertium adnotationibus Plinij locum dum corrigere tentauit, quam deformauerit potiùs, atque eius auctoris praeclaram venuſtatem obſcurauerit, facilè vnuſquiſq; intelliget. Nam Ariſtoteles iiij. de hiſt. animal. cap. x. piſces dormire

ex eo videtur probare, quòd quietè permaneant, & quòd facilè manibus capiantur, *εἰ μὲν μὴ διὰ τοὺς φθεῖρας καὶ τοὺς λεγομένους ψύλλους: hoc est. nisi à pediculis, & pulicibus infestentur.* quae animalia ait ita copiosa in profundo maris gigni, vt piscatorū retia interdū edāt. Iam verò hunc locum proponens sibi Plinius, cap. 47. libri 9. hunc in modum scribit. *Adeoq; nihil non gignitur in mari, vt cauponatum aestiua animalia, pernici molesta saltu, & quae capillus maxime celat, existant.* Vocat Plinius pulices appositissimè cauponarum aestiua animalia, quòd aestate potissimum, atque in cauponarum tabernis magna foecunditate appareant; molestiam quoque eas suis illis saltibus magis, quàm morsibus inferre, omnes, & praesertim mulieres testari possunt. ob quod pulices maritimos saltarellos hac ratione plerisque nationibus vocari certum est: sicut nemo est, qui nesciat pediculos maximè omnium in capite, atque sub capillis ipsis esse. Itaque satis manifestum esse potest illud (conopeorum aestiua animalia) à Scaligero excogitatum, non modo verbis Plinij obliquè admodum accommodari, verùm etiam falsum esse, culices pernici saltu infestare, cùm minimè saliant, sed morsu potiùs & strepitu iniucundo molesti sint.

Mali culices, ait Horatius, *ranaeq; palustres*
Auertunt somnos.

Nō minus etiam vir ille doctissimus à vero scopo aberrauit, cū apud Ouidium aquam sumere, esse vrinam capere, & nescio quae alia docens, quasi de nouo quodam inuento magnopere gloriatur. Atqui pauci inueniuntur, qui ignorent, meretrices potissimum post initam venerem loculos aqua colluere, & veterum, & nostra tempestate consueuisse. vt ferè vbicunque Ouidius sumptionis aquae meminit, de hoc ipso vsu locutum esse non sit dubitandum. Imò verò scorta vas huic aquae destinatū inter caetera turpitudinis instrumenta habuisse complures scriptores testantur. In primis autem Demetrius Phalereus non longè à fine sui libri de elocutione, exemplum adferens eorum, qui res turpes propriis atque indecoris nominibus appellant, *καθάπερ*, inquit, *ὅ τις Τιμάνδρας κατηγορῶν ὡς πεπορνευκυίας τὴν λεκανίδα, καὶ τοὺς ὀβολούς, καὶ τὴν ψίαθον, καὶ πολλὴν τὴν τοιαύτην δυσφημίαν ἑταιρῶν κατήρασε τοῦ δικαστηρίου*, vbi *λεκανίδα* non aliud fuisse, quā vas huiuscemodi aquae continendae accommodatum totius eruditionis peritissimus, ac Italiae phoenix Victorius iure significauit, qui praeter alia id etiam monstrauit à M. Cicerone Appium Caecum, qui Claudiam aquam Romam diduxerat, inductum esse Clodiā exprobantem, quasi aqua illa incestè vteretur, cui etiam rei lepidissimè allusisse censet Epigrammatis antiqui auctorem, qui Priapum viam ad Fontem viatori his versibus indicantem fecit.

Vade per has vites, quarum si carpseris vuas,

Cur aliter sumas, hospes habebis aquam.

Adnectam huic & aliam antiquarum mulierum consuetudinem à plerisq; ignoratam, nec scitu indignam. Etenim dum virgo nupta prima nocte cum marito concubitura erat, colli mensuram filo circundato capiebant; postero mane eodem filo collum mẽsurabant: quod si latius quàm vt filo comprehenderetur, inueniebant, defloratam esse ea nocte pro certo habebant: sin verò nihilo maius euaserat, adhuc pro integra habebant, aut antea fuisse deuirginatam censebant. Atque huius consuetudinis prae caeteris meminisse videtur Catullus in nuptiis Pelei & Thetidis sub his versibus,

Non illam nutrix orienti luce reuisens,

Hesterno collum poterit circundare filo.

Neque id absq; ratione factum videtur: siquidem, vt memoriae proditum est ab Aristotele 7. de hist. animal. cap. 1. praecipue vox mutatur in asperiorem & minus acutam, quo tempore coitus inchoatur, vt qui vocem conseruare velint, à coitu ipsis adstinendum sit: Vnde & facile coniici potest, instrumenta voci famulantia, quae intra collũ posita sunt, primo coitu dilatari, & consequenter collum augeri, forsan quòd semen dum ab vniuerso corpore, & praesertim à capite secundum Hippocratem, & alios veteres, per colli vasa praecipitatur, vias illas vi quadam cogat, atque ampliores reddat, vel quod corpus in primo coitu magnopere agitatum, vbique, & maximè circa collũ spiritibus, & humoribus diffusis repleatur, atque in maiorem molem attollatur. Miror tamen medicos nostros de huiuscemodi signo ad corruptas mulieres dignoscendas inter alia nihil posteris reliquisse: quoniam si proposuissent, forsan Sinagrius ille Veronensis episcopus, quem hac in re damnauit D. Ambrosius lib. viij. Epist. lxiiij. ad virginem stupri accusatam coarguendam minimè genitalia secreta inspici iussisset, sed hoc facili, atque alijs honestioribus argumentis veritatem consequi potuisset, quibus vsum esse oculatissimum & diligentissimum Democritum verisimile est, quando, vt refert apud Laertium Athenodorus, puellam Hippocratis comitem prima die conspicatus, ita salutauit, Salue virgo, postridie verò quòd cognouisset ex adspectu solo eam fuisse illa nocte vitiatam, hunc in modum appellauit, Salue mulier.

Quid sit papauer fici Tertulliano. Quid spica Cilissa Propertio. Nonnulla de nardino vnguento. CAPVT VII.

Ertullianus auctor grauissimus lib. contra haereses hunc in modum scribit. *Etiam de oliuae nucleo mitis, & opimae, & necessariae oleaster exoritur, etiam de papauere fici gratissimae & suauissimae ventosa & vana caprificus exsurgit,* vbi quid verbum illud insolẽs fici papauer, sit, cũ à nemine alio proditum habeatur, iure dubitari posset, quòd enim Aristoteles cap. x. lib. vij de hist. animal. tradit, excrementum ab infantibus nuper in lucem exeuntibus primùm sanguinem, mox lacteum eiectum à mulieribus μηκώνιον, seu vt vertit Gaza, papauerculum esse appellatum, ad praesentis loci explanationem nihil planè attinet. Quare eius sum sententiae, vt etiam cap. iij. libri prioris obiter significaui granum fici, ob similem semini pauperis paruitatem, à Tertulliano papauer esse vocatum, eò maximè quòd Theophrastus iij. cap. ij. lib. de hist. & cap. 1. lib. iiij. de caussis plantarum, sermonem faciens de his arboribus, quę ex semine nascentes plerumque degenerant, ex oliuae nucleo oleastrum, & ex fici semine caprificum nasci scribit; quasi nobilissimum hunc philosophum imitatus Tertullianus, ea scriptis prodiderit. Inuenio dubitatum de Spica Cilissa quae sit apud Propertium, cùm ita scribit.

Terq; lanet nostras Spica Cilissa comas.

Nec desunt qui crocum interpretentur. Ego verò haudquaquam de ipso mero croco, sed potiùs de crocino vnguento, quod in solis Ciliciae locis diu maximè laudatũ scribit Plinius cap. 1. lib. xiij, esse inter pretãdũ censerem. Vnguenta enim, & in ignem, & in capita, & in pedes, vt pote interdum liquidiora profundi solita, praeter Theophrastum, Plinium, & Athenaeũ, vniuersa ferè antiquitas testatur, atque omnium maximè Euangelista Marcus, apud quem legitur, Mariam in domo Simonis leprosi vnguentum spicatum fracto albastro super capud Christi effundisse: quo praetereà testimonio nardum ciliciam spica carere, & propterea de ea Propertiũ loqui nõ potuisse probẽt, non satis video, cùm si ibi nata habet, in Cilicia quoque eandem habere, nulla ratio neget. Iam verò & Dioscorides, & Plinius qui Indicum & Syriacum nardum caeteris quasi pares praeferunt, certè nos fefellissent, si Spicae insignẽ differentiã tacuissent, eo maximè quod Galenus 1. de antid. cap. 14. de indica loquens, apertè docet Spicam

nardi dici,cùm sit radix. quia Spicae formam aemuletur, non quòd sit vere Spica. At forsan de nardo etiam non inconuenit Poetã interpretari, vt sub nomine Spicae Cilissae nardũ Syriacum intellexerit. Siquidem Galenus nardum simpliciter Spicam vocasse non semel inuenitur, nec me dehortatur ab hac sentẽtia, quod Hermolaus Barbarus videatur ex huiuscemodi Galeni appellatione colligere, nardũ è Cilicia carere Spica, quoniam ipsius solum est coniectura, nulla auctoritate, aut ratione firmata; quòd si ita magis placet, sic quoq; nomine Spicae nihil prohibebit vnguentum nardinum interpretari, cum & apud Horatium, & apud alios frequenter sub nardo vnguentũ id comprehendatur. Et quoniam nardini vnguenti mentio incidit, nõnulla adnotare placet circa vnguentum, quod memorat Marcus Euangelista, cap. 14. Mariam super caput Christi effudisse, quodq; alij pisticum, alij Spicatum pretiosum esse scribendum maluerunt, quasi nardinum vnguentum modo ex folio, modo ex Spica fieret, & propterea interdum Spicatum, & interdum foliatum vocauerint. Ego verò foliatum appellatum à nardino & Spicato diuersum fuisse existimo, tum quia id ex Galeno viij. lib. meth. cap. v. & vj. lib. de tuenda valet cap. x. & xij. ac 2. & 3. lib. de med. loc. cap. 1. satis probari potest, tum quia malabathrum folium vocatũ propriè foliato nomẽ dabat, vt ex Dioscoride, cap. 66. lib. 1. probat Manardus, etsi Plinius cap. 2. lib. 13. in descriptione nardini folium reliquerit, neq; scio qua auctoritate Hermolaus Barbarus in comm. ad Dioscoridem scripserit, Galenũ prodidisse, nardinũ Romae vocatũ esse Spicatum, cum illud tãtũ in Galeni scriptis hactenus inuenerim, Spicatum, & foliatũ fuisse inuenta opulentarum mulierum, & iccirco pretiosa, atq; Romae magna existimatione habita. Iam vero quid apud Euangelistam sit vnguentum nardinum Spicatum (si Spicatum legi debeat) pretiosum, nondũ constat certè: puto ab ipso intelligi mixtionem quãdam vnguentorum à Maria factam esse, quae vt odorem de se insignem funderet, Spicatum, vt liquidior, atque aspersioni idonea fieret, nardinũ adposuit. Etenim consueuisse vnguenta spargi, atq; id in animo habuisse mulierem ex superius traditis, & ex ipsius facto satis patet. Porro spicatũ crassius fuisse, quã vt posset fundi & cõsequẽter ad fundendum nardino indiguisse, Galenus clarissimè videtur significare lib. iij med. local. cap. 1. vbi de aurium dolore inflammationes sequẽte sermonem faciens, monet, cum Spicatum, & foliatũ vnguenta pretiosa crassa, atq; densa ita sint, vt fundi nequeãt: si quãdo infundi debent, iis nardinum commiscere necesse esse. Illud hisce addere placet Veteres medicos non modo extrinsecus nardino vnguento vti, verum etiam potandum praebere consueuisse. Idq; manifestissime habetur scriptum apud Galenum lib. viii. de compos. med. S. L. cap. iiij.

ub

ſub hiſce verbis, ἢ νάρδινον μύρον, ἢ τῶν λίαν πολυτελῶν τι διδὼς μεθ' ὕδατος. quanquam Erotianus in explicatione vocis κάμμαρον, Lycum reprehendens dubitet, an in febribus intus vnguenta adminiſtrari queant. apud Plautum etiam vini nardini mentio habetur, etſi eius conditura adhuc mihi ſit ignota.

De cerebri membranis locus Macrobij correctus. Locus Eraſiſtrati de inedia. Loca Hippocratis, Ariſtotelis, & Plinij de dentibus expenſa. CAP. VIII.

Acrobius lib. vij. cap. ix. cerebrum nequaquam ſentire, ſed in ipſo propter mēbranas fieri dolorem monſtrans, haec verba habet. *Et cerebrum quod tactu ſui hominem vel torquet, vel frequenter interimit, non ſuo ſenſu, ſed veſtitus ſui, id eſt, omenti, hunc importat dolorem.* In quibus valde dubito particulam (id eſt omenti) merū gloſſema eſſe ab indocto ſcriba interſertum. Nam praeterquàm quòd dictio (omentum) à nemine ad aliud ſignificandum, quàm membranoſum rete ſtomacho, & inteſtinis ſupra poſitum, quod ἐπίπλοον Graeci vocant, inuenitur vſurpata, etiam ratio ipſa docet non potuiſſe à Macrobio eo in loco ad μήνιγγας cerebri ſignificandas vſurpari, tum quia nec vnquam ipſe alias, niſi in eodē capite paullò ſuprà, vbi etiam operimentum legendum ſuſpicor, nec alius vnquam illa ſic vſus eſt, tum quia particula explicatiua. id eſt, poſtulat ſubſequentem dictionem praecedente clariorem: quod quidem in ea ratione multum abeſt, cùm omentum in eiuſmodi ſignificatu longè inuſitatius, & obſcurius ſit pro cerebri membranis, quam veſtitus. Quare, vt ego puto, prorſus delenda eſt ea particula (.i. omēti) quae in margine cùm hunc in modum (.i. operimenti) à ſciolo aliquo poſita fuiſſet, atque tempore quatuor à primo elementis obliteratis ſic legeretur, ò menti, a ſcriba demum facta eſt vox omenti, atq; contextui, vt multa alia ineptè inſerta: quanquam etiam praeceps ſcriba debuit in interſerendo pro voce operimenti ſcribere omenti. Vnde non poſſum ſatis mirari Vertunianum illum, qui cum Hippocratis libellum de capitis vulneribus Latino, ſeu potius Romano, atque ipſius Celſi ſermone interpretari profiteretur, μήνιγγας cerebri omenta potius, vno hoc Macrobij loco, quam membranas Celſi, & aliorum optimorum ſcriptorum auctoritate interpretari maluit, nā etſi vox illa bis vere a Macrobio eſſet vſurpata, non video cur dum

Hippocratem Romanè loquentem facere cupit, pro voce Romana peregrinam,& a nullo alio propositam subsistituere voluerit,sic Scaligerum suum criticorum nostri temporis principem consuluisset,nõ dubito quin pro singulari suo iudicio huiusmodi Macrobianam vocem ex eius ore subtraxisset, aut quomodo Macrobianus codex sit emendandus,libere vt solet,indicasset. Huic adnectere placet aliud memoria dignum, quod ab Agellio adnotatum inuenitur.is cap.iij. lib.xvj. Erasistratum scribit in libro diuisionum prodidisse,eorum, qui triduum totum a cibo abstinent,vsque adeo considere, & coarctari intestina,vt fames,quam dicebat ob ventris, atque intestinorũ vacuas,& patentes fibras oriri,nulla fiat,ex eodem addit,Scythas, si quando inediam sustinere cogebantur, fasciis arctissimè intestinorũ regionem,ne esurirent,vincire cõsueuisse,vt non sit admiratione ita dignum,quod alias ab Hippocrate in fine lib. περὶ σαρκῶν,siue potius ἀρχῶν preditum est,posse hominem septẽ totos dies sine cibo viuere: quodq; & olim factitasse,& nunc Graecorum monachos facere narrant,qui saepe & septem,atq; pluribus diebus,absq; vllo cibo viuãt, neque fame crucientur,ob id ἀσκηταὶ appellati. Ab Erasistrato ad Hippocratem transeo,cuius in ij.Epid.lib.sect.vj.haec sunt verba, οἱ μακρόβιοι πλείους ὀδόντας ἔχουσι, quae deinceps mutuatus est Aristoteles secundo de hist.animal.tertio.& sect.prob.xxxiiij.prob.j.vbi quęrens cur qui raris dẽtibus sunt,ij minus viuãt,iccirco id fieri respondet,quod animalia plures dẽtes habẽtia viuaciora sunt:ratio quidẽ ieiuna satis,atq; tãto philosopho indigna; cũ aeque obscura sit caussa propter quam animalia plurium dentium sint viuaciora,atq; illa, ob quã raros dentes habentes minus viuãt Quare forsan melior est alia ab eodẽ decima prob.sect.prob.41.assignata,vbi quaerens,cur qui raris dentibus sunt,vt plurimũ viuant minus,id euenire scribit, quod huiusmodi homines ossa capitis compacta,& densa habeãt, quasi vt brutis aliquibus ordo alter dentium deest ob cornua, sic homini rari fiant dentes ob materiam in compingendis capitis ossibus consumptam. Iam vero quorum ossa capitis densa sunt,cũ cerebrũ alioquin imbecillum ipsis non diffletur,ac subinde putredinem contrahat,ob id celerius intereunt,vt hac etiam ratione dicat Philosophus,mulieres viris breuioris esse vitae,quòd earum capita commissuris, & halitibus careant. Atq; illa forsan caussa accommodatior reddi potest, eos qui pauciores dentes habent,minus cibũ mandere, ac propterea in ventriculo minus coqui,sicq́, frustratis assiduo,& in stomacho, & in iocinore coctionibus,fieri,vt radicale humidum, & natiuus calor puro & copioso pabulo frustrentur,simulque citius deficiant. Addã & illud,mirum esse, quod Plinius dicat aliquibus piscibus dẽtes esse etiam in cauda,cũ Aristoteles tertio de partibus animal. c.j.a quo ea

verba accepit, id minime scribat, neq; ratio pati videatur: sed forsan haec Plinii simplicitas efficit: quemadmodum etiam cùm dicit dentes nudatos inficere specula non enim à dentibus, sed ab halitu dum nudantur dentes, maculari ipsa certum est. Illud vero ab ipso recte adnotatum fuit, dentes qui à flammis non domantur, à pituitae tabe perforari, & consumi, tantum potest assiduus humoris etiam in durissima illapsus.

Locus Hippocratis correctus. Qui fuerint βλητοὶ, seu icti apud veteres. Quod morbi genus, telum. CAPVT IX.

Ippocrates siue Polybus ii. περὶ νούσων inscripto libro inter alios pene incognitos quos nominat morbos, vnum memorat ἄρθρα τοῦ πνεύμονος σπασθέντα. cùm autem Galenus primo de articulis, atque ante ipsum Erotianus in Onomastico tradiderint, sic vocari solas ossium coniunctiones, aut vbi ossa coniunguntur, non cauum, sed alterum capitulatum, atq; cauum subiens, quomodo in pulmonibus ossium penitus expertibus huiusmodi coniunctio adaptari queat, ignoro. neque vero satisfacit mihi, quod Galenus viii. de partibus cap. 14. ἐπίφυσιν cerebri articulatam dixerit, quoniam illud quidem καταχρηστικῶς dici potuit, at articulos pulmonis dicere conuulsos, nullam praesertim in Hippocrate verisimilitudinem habet; quare multo satius est existimare, loci illius deprauationem aut ab omnibus interpretibus ignoratam, vel saltem dissimulatam fuisse, cùm non ἄρθρα, sed ἄορθρα legi debeat. Galenus enim in vocum Hippocratis explanatione ita memoriae prodidit. Ἄορθρον τὸ ἀπηρτημένον τοῦ πνεύμονος μέρος ἑκατέρωθεν, ὡς ἐν τῷ περὶ νούσων τῷ μείζονι, ἔτι δὲ καὶ ἄορτρον τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐνίοτε καλεῖ, ὡς Διοσκουρίδης οἴεται, οὐ πάνυ δὲ σαφὲς ἐστὶ. id est: *Aortron est pars vtrinque à pulmone dependens, quemadmodum in maiori de morbis libro (hic enim est liber* περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, vt Galenus docet iii. de articulis, tex. 18.) *Appellat autem interdum etiam* ἄορτρον, *vt Dioscorides putat, sed non admodum manifestum est*. Quae vero sint illae partes vtrinque à pulmone dependentes, & si clare explicatum non inueniam eius tamen sum sententiae, Hippocrati pulmonis asperas arterias bronchia vocatas significare: nam in libro de locis in homine, vbi haec leguntur, Φθίσις δὲ γίνεται, ὅταν ἐς τὸ αὐτὸ ὥσπερ τῷ ἐμπύῳ ὁ ῥόος γένηται διὰ τοῦ βρόγχου

βρόγχῳ, ϗ τῆς ἀορτέων, ᾗ ξυνέχουσι τὸν πνεύμονα ϗ τὸν βρόγχον, Vetus codex manuſcriptus habet ἀορτρίων. Sicut etiam paulò infrà, vbi in vulgatis legitur, ἰσχύσας τὰς ἀόρτας, ſcriptum eſt ἀόρτρας. Pollux quoq; lib. ij. & Erotianus ex Epiclis, & Lyci Neapolitani ſententia ἀόρτρας Hippocrati ſignificare bronchia pulmonis, & aſperae arteriae clariſſimis verbis docuerunt. Adeo vt cum ἄορθρα ἄορται & ἄορτραι idem ſint apud Hippocratem, ſi ita locus ille ſecũdi de morbis corrigatur, quem morbum intelligat, non obſcurum amplius futurum eſt, atque eò magis in hac ſententia confirmor, quòd in libro de internis affectionibus, de vlcerata pulmonis arteria prius tractat, mox de conuulſa, haud ſecus atque in ſecundo de morbis. Idem Hippocrates in primo de acutis libro de ijs pleuriticis ſermonem faciens, qui alioquin malè habentes importuno ptiſſanae integrae vſu moriuntur, eos ſcribit à veteribus putatos eſſe βλητοὺς id eſt, ictos, duas ob cauſſas tum quòd mentis laeſione, atque ſpiritus difficultate teneãtur tum quòd vbi interierunt, ea lateris parte, qua inflammatio & dolor fuit, macula veluti ſanguinis eo attracti, & ſubinde refrigerati atque congelati apparet, haud ſecus atque in ijs conſpici ſolet, qui aliqua parte percuſſi ſunt. In Coacis quoque inſcriptis praenotionibus cùm loqueretur de peripneumonicis, hac ſententiam protulit. *Si igitur vehementer inflammentur appendentes vtriuque pulmonis partes, vt in latus incumbat, reſoluuntur ea parte corporis, quae morbo reſpondet, & liuores ſecundum latus fiunt. Hos autem veteres* βλητοὺς id eſt, *ictos appellabant.* Ex quibus verbis coniicio Latinos quaſi Graecorum imitatores, lateris dolorem telum nuncupaſſe, & propterea à Sereno medico ſic ſcriptum inueniri.

Eſt & vis morbi, quod telum commemoratur,
Cùm ſubitò dolor inſanus furit incitus ictu.

Quanquam Iſidorus lib. quarto Originum cap. 6. ſcribat, lateris dolorem eſſe vocatum telum, quòd dolore corpus trãſuerberet quaſi gladius. Quare, vt alias ſcripſi, mirari ſatis non poſſum, quomodo Stephanus Athenienſis in primo com. in Hippocratis prognoſt. tex. v. prodiderit, etiam eos, qui peſte interempti maculas in corpore habent, βλητοὺς, quaſi à Deo percuſſos, & caſtigatos, eſſe vocatos, niſi placet quoſcunque ſimilibus cum maculis mortuos ſic eſſe vocatos, quemadmodum Hippocrates ſeu Polybus in iij. de morbis libri initio βλητοὺς pariter vocatos docens, qui ob cerebri morbos mẽte capti cito pereant, in eam ſententiam dicit variis morbis iugulatos eſſe βλητοὺς appellatos, modò mente laeſi, atque citò interirent. Sic enim apoplexia mortuos gutta, & percuſſione occidi vulgus quotidie dicit.

Gazae

Gazae errores in Aristotele detecti de strumis. Aristoteles correctus. Varronis locus de Fascino interpretatus. CAPVT X.

In ijs qui a natura excarnes & graciles sunt, venas maiores esse, ac propterea magis conspici apud medicos omnes compertissimum est, secus autem fit in ijs, qui vel morbo, vel alia aliqua ratione emaciantur: quippe quibus & venae, & nerui cùm simul extenuentur, eas minus ob exilitatem apparere rationi consentaneum est, idq; cum significare nobis voluisset Aristoteles iij. de hist. animal. cap xvj. his verbis vsus est. ἐπὶ δὲ διαφθειρομένων καὶ τῶν ζώων ἀφανίζονται, καὶ γίγνονται φλέβια, ἢ καὶ ἶνες. Quae nescio quo spiritu doctissimus Gaza ita peruertit, vt quod nunquam Aristoteles somniauit, nec vlla ratio patitur, cum traducat, quasi in animalibus gracilescentibus carnem aboleri, atque in venas, & fibras transire dixerit. Non minus videtur Gaza caecutisse in aliis duobus locis, lib. 8. de hist. animal. cap. 21. & 23. in primo enim cùm Aristoteles de morbis suũ verba faceret; prae cęteris duo genera eos malè habere scribit, & vtraq; κραῦραι dici, quorum alterum est capitis dolor, alterum vero alui profluuium: vbi quomodo vocem illam κραῦραν Gaza verterit strumã, sane diuinare non possum: id quidem scio, dolorẽ capitis, & alui profluuium paulò minus a strumis differre, quam scabiem a podagra, cũ illae nihil aliud sint, quam tumores duri in ceruice potissimum, & collo orti. χοιράδες a Graecis vocati, vt notat Aetius lib. xv. cap. v. quod in porcorum gutture huiusmodi tumores adenosi strumis similes reperiantur. Iam verò in xxiii. cap. eiusdem libri Aristoteles cũ de morbis boum gregalium tractaret, duobus eos sollicitari tradit, podagra, & altero, quod κραῦρος λέγεται. quem cur strumam interpretatus sit Gaza plane ignoro, eò magis quod & strumam & febrem in bobus idem esse dicentem Aristotelem facere clare videtur. quod porro in Aristotelis codicibus Graecis legitur de suibus κράυγαι, emendandũ esse κραυρὰν seu potius κραυρᾶ, & antiquus interpres, & Trapezuntii translatio, & eadem vox alibi praesertim cap. 23. octaui de historiis animal. vsurpata testatum faciunt. eam verò sicut in bobus febrem significare prodit Aristoteles, quòd forsan bubulcorum vocabulum esset, sic in suibus & capitis dolorem, & alui profluuium, non autem,

strumam

ſtrumam, quae aliud genus morbi eſt, tam in hominibus, quã in belluis, apud ruſticos ſignificaſſe, atque ſecundum eos eſſe Ariſtotelem locutum veriſimile eſt. Cur autem Gaza in hunc ſcopulum turpiter impegerit, Plinij, quem in omnibus ſequi conſueuit, auctoritatem effeciſſe exiſtimo. hic enim cùm lib 8. cap. lib. ſues duobus potiſſimũ morbis obnoxios eſſe, nimirum anginae, & ſtrumis ſcribat, ipſum idem putauit Gaza docere, quod Ariſtoteles. Qui eoſdem broncho tentari, & alio genere, quod κράυραν dicitur, ſcribit, vnde & bronchum, anginam & κραύραν, ſtrumam vertit: qua voce cum etiam vtatur Ariſtoteles cap. 23. eiuſdem libri, ſimiliter quoque transferendã iudicauit; ſed ſi hac in re Pliniũ ſequi voluit Gaza, dupliciter lapſus eſt, tum quia bronchos Ariſtoteli, & angina Plinio minime eadẽ eſt, cum eum morbum dicat Philoſophus fieri in qualibet corporis parte, angina vero circa fauces tantummodo oriatur, tum quia ſtruma Plinio, vt & Columellae lib. 7. cap. 10. & Vegetio lib. 2. cap. 23. & omnibus Latinis mulomedicis lõge aliud morbi genus eſt, ac τὸ κραυραν. Nec ipſi quidquam fauet, quòd Ariſtotele nullo alio in loco ſtrumarum mentionem faciat; minimeq; veriſimile videatur, morbum ita in ſuibus praecipuum ab ipſo fuiſſe praeteritum. Quoniam hic morbus minime eſt inter lethales, de quibus tantum ſibi erat ſermo inſtitutus. ad haec ſi huiuſmodi aegritudinem nominare ſibi placuiſſet, aequum erat vt proprio vocabulo χοιράδος, non alieno & inuſitato vteretur. Quare Albertus Magnus malè hoc in loco à Sueſſano reprehẽditur, cum ſatius ſit, vt & ipſe, & interpres antiquus, atque Trapezuntius egerunt, nomen Graecum eo in loco retinuiſſe, quàm vt Gaza, Latinum inepte & indecenter adpoſuiſſe. ab equis ad aſinos, vt eſt in prouerbio. M. Varro 6. libro de lingua latina cuiuſdam antiquae conſuetudinis mentionem facit, qua pueris ad auuerruncandas faſcinationes, collo res turpiculas appendebant. Huiuſmodi vero res turpes fuiſſe veretri imaginem ex aliqua materia conflatam multi exiſtimarunt. Ego vero potius omnem rem turpem a Varrone ſignificatam eſſe, atque inter alias illius herbae radicem, quae Satyrion orchis vocata eſt, ex eo puto, quod Plinius lib. 26. cap. 10. eam faſcinis vtilem prodit. Quod ſi ab Horatio, & in luſibus Virgilianis Inguen appellatum faſcinum inuenitur, alia ratione, quam hoc loco explicare vetant boni mores, factum eſſe pro certo habeo. Cur autẽ veteres huiuſcemodi remedio ad faſcinantium vitandas noxas tantum tribuerint, non alia potior apud me ratio eſt, quam quod pueros oculis attente intuentium, & ſermonibus nimis laudantium male affici credebant, vt ex Plutarcho v. Sympoſ. vij. & ex Alexandro ij. probl quinquageſimo probl. aliiſq; plurimis clariſſime comprobatur. Iam verò turpes res collo appenſas, ac ſubinde ſtatim oculis occurentes

currentes posse eos ab aspectu & intenta puerorum intuitione repellere, simulq; animos à laudibus, & ab admiratione, ac proinde a fascino deflectere, nemo dubitare debet; Vt forsan hac ratione moti serui illi, cum Aesopum (quemadmodum in eius vita legitur) vidissent omnium hominum turpissimum, dixerint, ab hero pro domus fascino emptum fuisse.

Quid fuerit per circulos Methodicorum curare. Quae apud Hippocratem pituita antiqua, recens, et epidemia. Quod salsamentum Gaditanum. CAP. XI.

INter caetera quae legimus apud methodicae medicinae sectatores obscura dogmata, illud non postremum est, quod apud Caelium Aurelianum, atque alios inuenitur, nimirum circulis fieri solita curatio. Vt enim Synesium in Graecis scriptoribus non ignobilem omittã, qui in Caluitij encomio hunc in modum scribit. οὗτοι μὲν οὖν εἰσὶν οἱ ταῦτα δυστυχεῖς, οἱ τοὺς καλουμένους κύκλους ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν ἀναγκαζόμενοι. Est quoque Vegetius apud quem lib. veterinariæ artis ij. cap. vj. saepius huiuscemodi cycli etiam in curandis brutis habetur mentio. Vt autem conii cere licet ex Caelio Aureliano cap. 1. lib. 1. de tardis passionibus, cyclus erat quidam rerum ad victus rationem, aliamq; curationem pertinentium stato dierum tridui potissimum ordine constitutus vsus, quem propter duos fines adhibebant. vel ad resumendas vires, & ἀναληπτικὸν κύκλον, siue resumptiuum circulum vocabant: atque hic potissimum in ciborum, & exercitationum recto vsu versabatur, vt ex Galeno quoque περὶ τῆς ἀναληπτικῆς sic loquente intelligere licet: vel ad corpusculorum in sua loca reductionem, & hunc μετασυγκριτικὸν, id est recorporatiuum appellabant, quem & victus ratione, & medicamentorum administratione perfici solitum ex Paulli Aeginetae cap. 63. lib. 3. colligitur: quanquam Galenus secundo de med. localib. cap. 2. doceat, metasyncriticam curationem eam fuisse, ad quã alijs remedijs frustra tentatis, tanquam ad sacram anchoram recurrebant. nam Methodici Asclepiadem, Soranum & Themisonem eius sectae principes sectati, in ea fuere opinione, sanitatem in corpusculorum apta commixtione, & meatuum symmetria positam esse: aegritudinem verò in eorũdem à proprijs meatibus recessu, & ad praeternaturalem statum transitu, vnde medicamenta id praestantia μετασυγκριτικὰ

τασυ[?]κριτικὰ nuncupata inueniuntur, quanquam hoc nomen etiam alij medici, Galenus ſcilicet, Oribaſius, Paullus, Aetius, tranſtulerint ad ea remedia, quae ſua vi humores ab altioribns partibus ad extimas trahunt, quaſi hoc quoque ſit corpuſcula in proprias ſedes atq; meatus quodam pacto reducere, in quo ſanitatis amiſſae recuperationem eſſe poſitam ijdem methodici profitebantur, vt prae caeteris hac de re copioſè ſcribit Galenus cap.iiij.lib.iij. methodi medendi.

Inter res aliquo pacto obſcuras collocari quoq; poteſt pituita epidemia, antiqua, & recens, quarum mentio habetur apud Hippocratem in lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. Caluus enim cũ videret voci ἐπιδήμιον, vocẽ, νεώτατον, eſſe ab Hippoc. oppoſitam, eam pro vetuſta interpretatus eſt, cuius ſententiã eò minus cogor probare, quod eodẽ in lib. paullò infrà etiam antiquae pituitae quam albam vocat, mẽtio habetur. Pituitam neſcio quã à Platone in Timaeo eſſe nuncupatam recentem, ſeu nouam, cuius etiam meminit Hippoc. nõ ignoro, cum albam pituitam ex recente carne eliquata, & in ampullas cõuerſa fieri docens ita ſubiungit. φλέγματος δὲ νέου συνισταμένης ὀρρὸς ὕδρως ἢ δάκρυον. Nõ me pariter latet ibidẽ ex vetuſtiſſima carne eliquata bilem atram, ex noua autem flauam fieri ſcriptum eſſe. Verum quis auctor ἐπιδημίου φλέγματος meminerit, nunquã obſeruare mihi licuit. Itaque ſuſpicor pituitam nouam humorem crudũ eſſe à Galeno vocatum: antiquã verò quam & albam medici vocant, eã eſſe, quae alicubi firmata ſit in corpore, ſicuti epidemiam, quae huc atq; illuc perlata nullibi firmam ſedem habet, ſed vagatur in corpore. in qua ſentẽtia tum maximè confirmor, dum conſidero ab Hippocrate poſt curationem ἐπιδημίου φλέγματος, eius quae in vẽtre ſit firmata pituitae curationem proponi. Eodẽ in libro Hippocrates curationem inſtituẽs illius hydropis, quae vitio lienis contingit, Gaditanum ſalſamentum commendat, cuius quoq; mentio habetur apud Athenaeum iij. lib. Dipnoſoph. quid autem ſit Gaditanum ſalſamentum explicatiſſimè docuit Oribaſius cap.j.lib.iii. collect. vbi ſcribit, laudatiſſima omniũ ſalſamenta fuiſſe Gaditana, quae Sardae ſuo tempore vocabantur. ſic etiam Galenus iij. de alim. fac. Sardas inter ſalſamenta cunctis alijs praetulit. Vnde qui dubitant, an Sardae in Oceano gignantur, hanc rem ignoraſſe planè comprehenduntur. Apud Gades narrat Strabo paſcua eius bonitatis fuiſſe, vt pecora caſeum abſque ſero faciant, ac propterea cogantur opiliones prae pinguedine lacti aquam adfundere, ſi coagulari caſeus debet.

De Arquato morbo. Erasistrati locus de Scythis. Quomodo homo posit diu sine cibo viuere, Plinij locus explicatus. CAP. XII.

Eterum complurium eam reperio fuisse sententiam, illis, qui arquato morbo laborant, omnia crocea, seu lutea videri. Varro in Eumenidibus. *Nam vt arquatis & veternosis lutea quae non sunt, aeque vt quae sunt lutea videntur.* Lucretius in iiij.

Lurida praeterea fiunt quaecunque tuentur
Arquati.

Sextus Empiricus similiter primo Pyrrhonicarum hypot. bis asserit, ictericis omnia videri pallida. & Cassius Medicus Prob. 26. ita scribit *Sic auriginosi externos imaginantur colores, pro affectus in oculis consistentis ratione.* Post quos etiam Galenus noster lib. primo de caussis sympt. cap. ij. & lib. de oculis Part. 4. cap. vj. ictericis omnia tum apparere flaua cum tunica oculorum cornea bile rubea cum sanguine infecta est Caeterũ neq; Hippocrates neq; Celsus, neq; Caelius Aurelianus, neq; alij multi, imò verò neq; Aetius, neq; Auic. qui diligentissimi in signis huiusce morbi proponendis fuerunt, quidquam hac de re meminerunt, nisi quòd Auicennas lib. 3. fen. 31. trac. 4. c. primo, & Auerroes 3. col. 38. nescio quid huiusmodi insinuasse videtur. Vt, cũ nec ipse (qui innumeros ictericos, quorum oculi maximè flaui erant, curaui) obseruauerim vnquam ipsis quae videbant, crocea, aut pallida apparuisse, nec quenquam alium medicum intellexerim qui illud obseruauerit: de veterum fide (quos forsan sine experientia secutus est Galenus) parum dubitare cogor. Nisi dicere placeat hoc interdũ cõtingere, sed rarissimè, atq; tũ solũ, quãdo tunica cornea bile tota est saturata. Hippocrates in calce libri de principiis, seu vt eruditissimus Zuiggerus eum librum diuisit, in lib. περὶ αἰῶνος, haec scripta reliquit, εἴ τις ἐθέλει ἑπτὰ ἡμέρας φαγεῖν ἢ πίνειν μηδὲν, οἱ μὲν πολλοὶ ἀποθνήσκουσιν ἐν αὐτῇσιν: εἰσὶ δ' τινες, ϗ οἱ ὑπερβάλλουσι, ἀποθνήσκουσι δ' ὅμως. Quã sentẽtiã quasi digito indicãs Plinius in postremo cap. xj. libri, dixit inediã septimo die nõ esse lethalẽ, cũ aliqui etiã vndecimã sine cibo & potu attigerint. Hoc enim videtur etiã Hippocrates voluisse, homines quidẽ posse absq; potu & cibo vltra septimanã durare, sed paullò post occũbere: quòd etsi cibũ capiãt, vẽter tñ eũ nõ recipiat, cũ ieiunũ intestinũ prae inanitate simul coaluerit: intestina autem exinanita in seipsa contrahi, ac propterea nec cibum capere, nec desiderare ex Erasistrati lib. primo διαιρέσεων (cuius loci etiã alibi est mẽ

tio

tio) confirmauit Gellius cap.iij lib.xvj. cuius verba, quoniã alibi non leguntur, atque eruditionẽ antiquã prae se ferunt, hic libenter subiungam, ἐλογιζόμεθα οὖν περὶ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν. καὶ γὰρ τοῖς ἐπὶ πλεῖον ἀσιτοῦσι κατὰ προαίρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἡ πεῖνα παρακολουθεῖ, ὕστερον δ' οὐκέτι. deinde paullùm infrà: εἰθισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι, ὅταν διά τινα καιρὸν ἀναγκάζονται ἀσιτεῖν, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν. ὡς τῆς πείνης αὐτοὺς ἧττον ἐνοχλούσης. σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ᾖ, διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι, διὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν: ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπτωκυῖα ᾖ, κένωμα οὐκ ἔχει. Qui verò Scythae ad tolerãdã inediã latis cingulis sibi vẽtrẽ arctè ligarẽt nõ satis cõpertũ habeo: cũ Hippo. in lib. de Aere, aquis, & locis, memoriae mãdarit Scythas corpora fluida ac lata habuisse, qđ corpora fasciis non ligarent, vt Aegyptij. Nisi dicamus id ab Hippocrate de quotidiano Scytharum vsu proditum, vt verisimile sit, cùm ipsi alioquin non praecincti incederent, tempore famis sustinendae cinctos incedere cõsueuisse. Et quanquam Hieronymus Cardanus de infantibus, quòd fascijs non stringerentur apud Scythas, locutum Hippocratẽ velit, ego tamen id sentire non possum: cur potiùs Aegyptijs comparet, quàm aliis nationibus, quarum pleraeq; infantes fasciis ligare in more habuerunt. Vtcunq; sit, à plerisque veteribus testatum inuenio, non defuisse qui sine vllo cibo pluribus diebus vitã traduxerint. Id enim in primis ex Aristotelis sententia affirmauit Olympiodorus in com. ad Phaed. Pla. Plutarchus quoq; viij. Symp. 9 Tymonis auiam memorat consueuisse singulis annis per plures menses in Ciliciae cauernis absq; vllo cibo latere. Albertus magnus li. vij. de anima, & ipse refert se vidisse melancholicũ quendem, & mulierẽ, qui pluribus septimanis sine cibo vixerunt: ne in medium adferam quod tempestate nostra de puella Germana, quae duobus annis sine cibo vixit, à compluribus literis consignatum, & disputatum est. multa quoque huiusmodi naturalia exempla recensuit Gregorius Lilius Geraldus in lib. dialogismorum. Neque verò hoc prorsus à ratione alienũ mihi videtur: quoniam vt animalia hieme latentia nihil edũt, & tamen superuiuunt, tũ quia extrinsecus occluso corpore nulla fit euaporatio, nulla penè intestini humoris consumptio, tum quia magna in ipsis anteacto tempore accumulata est crudorum succorum copia, quae ad sustentandam pluribus diebus vitam sola sufficere queat. Sic non inconuenit reperiri posse homines, qui hisce de caussis & viuere diu valeant, & carere cibo externo cùm internũ habeãt. vt verè miraculũ fuerit Christi seruatoris nostri, & Moysis ieiunium, quorum corpora quòd essent sana & quam temperatissima naturali ratione quadraginta totos dies sine cibo minimè superuiuere potuissent. Quod autem Plinius ibidem scribit, vnum hominem perire

inexplebili semper esuriendi (malim esuriendo) auiditate, non admodum intelligo: nisi appetitum caninum à medicis appellatum soli homini lethalem esse velit. nam etsi canes, aliaque complura animalia eo famis genere tententur: haudquaquam tamen ab eo vt homines iugulantur. Nam Galenus iij. cap. vj. de locis affect. seleucidas aues in Asia esse scribit, quae locustas iugiter edant, easque celeriter excernant. Quod vitij genus alijs quoque animalibus esse naturale perhibet, vt hac ratione inter brutorum morbos à veterinariis minime hic recenseatur.

Locus Hippocratis & Galeni examinatus. Qui brocci. Loca Plinij expensa. CAP. XIII.

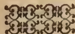

Ippocrates iij. sect. vj. Epidem. Tex. 28. hoc oraculum scriptum reliquit ὀλιγοσιτίη, ἄκοποι, ἄδιψον: quo antiqui interpretes sapientissimũ senem nihil aliud docuisse arbitrati sunt, quã eos qui modicè cibos capiunt, neq; siti neq; lassitudine admodum tentari. Horum aũt sententiam ea ratione in commentario refutare conatus est Galenus, quòd etsi cibi parcitas pituitosis naturis, atque sanguine optimo praeditis conferre possit: minimè tamen eam omnibus vtilem esse, praesertim verò biliosis & indigentibus, ab ipsomet Hippocrate in lib. de ratione vict. acut. proditum est. Atqui si magnam Aphorismorum Hippocratis partem expendamus, paucos omnino inueniemus, in quibus sententia ex toto vera comperiatur: vt aliqui etiam sint, qui vix in vno vel altero veritatem habeant, quemadmodum ipsemet Galenus longo sermomone testatum fecit 2. Aphor. 21. 6. aph. 31. atque alibi saepe. Quare veterum interpretatio mihi multò magis probatur, quàm Galeni dicentis, in ea sententia Hippocratẽ nos monere voluisse, vt in omnibus quae agimus, cibi parcitatem, sitis atque lassitudinis carentiam proposita habeamus. Etenim gladio quo in alios vsus est, feriri potest: nimirum haudquaquam cunctis commodum esse, vt cibo parco vtantur, cũ multo calore natiuo praediti, multum quoq; cibũ (vt ait Hippocratres) requirant. Accedit & illud, huiusmodi sententiã atq; phrasim illi comparem esse 6. epid. com iiij. tex. 28. Ἀγρυπνίη βορβορ, τὸ ὕδωρ βορβορ, quam non alio modo interpretandam esse voluit Galenus, quàm hanc veteres exponebant. Id itaque statuatur, cibo parcè vtentes neque siti neque lassitudine vexari, quod facta modici cibi recta coctione atque distributione, totius corporis partes irrigentur, alanturque: sicuti, qui nimio cibo vtuntur, in coquendo laborantes,

rantes, simul sitiunt & veluti onere grauantur. Vnde malè Lucretius in iiij.

Nec refert quidquam quo victu corpus alatur,
Dum modo quod capias concoctum didere possis
Artubus, & stomachi humectum seruare tenorem.

Malè etiam Celsus in suae medicinae initio, semper multum esse edẽdum, dum modò cõcoquatur, consulebat. A siti ad labia in potus vsum & ipsa à natura excogitata transeo. Nam labeones inuenio veteribus appellatos, qui vtraq; labia tumida & prominentia haberẽt: Broccos verò, qui superius tantum. In glossario vetere Brochus ὁ τὸ ἄνω χεῖλος ὀδηκώς. Quare Plinium lib. 11. cap. 37. ita intelligendum, labra à quibus Brocci labeones dicti. Iã verò Brõcos alios esse perspectum est, tum ex Nonio in voce Bronci, tum ex Varrone 2. de re rustica, qui ambo tam dentes prominẽtes & inflexos, quàm eos, qui huiusmodi dentibus sunt, Broncos vocant: ob quod paullò infrà apud Plinium (vbi de equorum aetate ex dentibus cognoscẽda loquitur, broncitatem, non bronchitatem legendum puto. Simplicitatem Plinij in eodem capite qui detegam facere non possum, qui dentibus ex eo virus quoddam inesse probat, quod ex aduerso nudati, nitorem speculi hebetent. Etenim id minimè vlla virulentia faciunt, sed quia vbi nudantur, halituosus spiritus ore, per dentium interstitia manãs atque speculo denso allidens, concrescit, humorq; factus superficiei obducitur: vnde imagines minimè purae amplius reddi possuut, donec humor ille detergatur. Illud verò ibidem obscurè ab ipso scriptũ est, cùm ita ait. *Sed in felle nigro insaniae caussa homini, morsq; toto reddito.* Nam bilem flauam incendio viscerum combustam atque nigram redditam scio, & maniam & necem inferre: sed vt sola eius portio haec omnia facere apta est, sic minimè tota vnquam comburatur & atra euadat, sed forsan pro, toto reddito, voluit Plinius id intelligere, quod medicorum filij docẽt, nempe vomitus, & egestiones nigras esse exitiales.

Locus Aristotelis explicatus de pinguibus corporibus. Tertulliani locus declaratus de fungo aurium, & emendatus. De fungo lucernarum Cornarij error.
CAPVT XIIII.

Ristoteles quinto cap. eius libri quem de breuitate, & diuturnitate vitae inscripsit, cùm conditiones humidi illius quo vita viuentibus prorogatur, proponeret, primo loco cõstituit eius firmitatem, vt nimirũ difficilè exsiccetur, atq; ea propter τὰ λιπαρὰ ἄσηπτα. id est pinguia putredini minùs subiecta esse, cùm aere qui minimè putrescit, plena sint, explicatissimè subiunxit. Quoniam verò vsu quotidiano compertũ est, carnes quò sunt pinguiores, eò celerius putrescere, ac ipsemet Aristoteles ij. de part. animal cap. v. animalia quae pinguescunt, citius senescere, atq; subinde (quod Hippocrates quoque in Aphorismis memoriae prodidit) interire testatus est, interpretes magnopere laborarũt, vt summũ philosophum à falsi crimine vindicarent: sed neminem adhuc qui sit eius accuratè mentem assecutus, mihi legere contigit; itaque statuendum est ante alia vocem hanc λιπαρὰ, qua vsus est Aristoteles apud omnes probatos scriptores non quaeuis pinguia significare, sed ea tantummodò quae oleosam pinguedinem habent. id & ipsemet manifestè significauit, cap. ix. lib. iiij. meteorolog. vbi cùm fuligines ἐκ τῶν πιόνων, nidorem verò ἐκ τῶν λιπαρῶν manare dixisset, in fine; tandem capitis ait, olei & oleosorum omnium esse nidorem, vt manifestum sit nomine λιπαρῶν. ab ipso oleum oleosaq; corpora comprehẽdi: iam verò oleum nempe aere plenum à putredine liberum esse omnes illi sciunt quos simul etiam non latet, oleum vltra centum & plures annos durare, aliaq; corpora sibi immersa imputria conseruare. Quòd si etiam arbores, quas oleosas Plutarchus vj. probl. ij. Sympos. & alij complures scriptores nominant, expendamus vt est Larix, pinus, cupressus, cedrus, quis nescit omnium viuacissimas, perpetuò frondentes, minusq; aliis putredini obnoxias esse, quinimò & oleam ipsam viuacissimam esse, vltraq; ducentos annos durare Plinius exẽplis propositis narrat in extremo cap. lib xvj. Cedriam quoque, quę est cedri, arboris oleum, vt tradit Galenus iiij. de simpl. med. à putredine corpora tueri omnes sciunt: vt facilè à contradictione Aristotelem vindicare liceat, si vbi pinguibus viuacitatem attribuit, de oleosis cum loqui statuamus: de aliis autem, quando pinguia facilè putre

scere atque mori scribit. Oleosorum mentione inuitor, vt hoc in loco aliqua proferam de fungo aurium, cuius meminit Tertullianus, cap.x.lib.de spectaculis, hunc in modum. *Tales enim cicatrices caestuum, & callos pugnorum, & aurium fungos à Deo cum suo plasmate accepit.* Est itaque eo in loco fungus (vt ego puto) genus id tumoris laxi, qui à Graecis vocatur ἧλος, siue clauus, seu abscessus, quiq; sicuti fit ab humoribus crassis in parte carnosa collectis, ita quoque fit ex cōtusa carne in ichorem pituitosum resoluta; huiusmodi namq; tumorem in olea arbore, fungum vocari perhibet Plinius lib.17. cap.24. quem puto imitatum Tertullianum vocasse fungum eum tumorem, qui dum loci circa aures vehementer percutiuntur, ex contusa carne, vel pituita eò attracta producitur, eò quòd mollitie tumida fungi laxitatem & figuram aemulatur. Nam & ob eiusmodi similitudinem homines bardos & stupidos vocari à Plauto fungos, ab aliis pulmones scimus: quemadmodū etiā Virgilius vocauit fungos recrementa circa accensam lucernam, ad fungi formam concreta, vt irridere liceat Cornarium, qui in fine lib.iij. comm.med. turpiter existimauit Plinium lib.18.cap.vltimo, & lib.28.cap.ij. de huiusmodi fungis loquentem, de terrestribus fungis locutum esse, quasi illis veteres pro lucernarum ellychniis vterentur, & de iis sermonem faciat Plinius, quem etiam lippis notum esse potest, de recremētis circa lucernas concrescentibus verba facere. sed etsi haec de fungo aurium ad Tertulliani locum probari queant, illud tamen dubium esse potest, an aurium legendum sit, quòd antecedentibus verbis instrumenta malo iungentibus minimè ea vox videatur commoda; vnde forsan loco, aurium, praestaret, rudium, legere: etenim constat ex Suetonio in Caligula cap.32 & Lampridio in Commodo: gladiatores rudibus id est ligneis virgis depugnare consueuisse, quarum percussionibus fungos seu tumores inducere solitos fuisse, rationi consentaneū est. Nam Gal.quoq; lib.1.de loc.affect.cap.1. & Auic.p.3. trac.4. cap.14. in fracturis capitis nasci fungos tradunt, quando menbrana cerebrū cingens affecta est. Vt autem Athletae inter luctandum huiusmodi fungos vitarent, auribus tegmenta adhibebant, quae Pausanias & Plutarchus Amphotidas esse vocata perhibent.

De herba ad venerem faciente. De quibusdam venenis. Error Galeni de plumbi natura. Plumbum oculi vitium apud Plinium. Quid sit paralysis, & phthisis Tertulliano. CAPVT XV.

Vi rerum Indicarum, & earũ praesertim, quae orbe veteribus etiã nõ ignorato, sed à recentioribus saltẽ indicato, obseruantur, historias memoriae prodiderunt, inter alia referũt eas gentes herbae cuiusdam Amfiam appellatae vsu mirificè ad Venerem exercendam potentes fieri: quam qui existimarunt opij succum esse, eos longe à veritate recedere arbitror, quod Venus calore constet, opium autem frigidum sit. Sed cùm animaduertam Theophrastum scriptorem naturae rerum insignem, cap.xx.lib.ix de plantis fecisse mentionem cuiusdam Indi, à quo herba adlata tam esu, quam solo genitalium tactu alios duodecies in die ipsum verò etiam septuagesies venere vti praestabat, & indicam historiam esse veram, & Theophrasti aetate, & ab Indis nouiter detectis huiusmodi herbam mitti consueuisse puto. quod verò herbae genus esset, vt eo tempore minimè cognitum fuit, ita quoque ignorari non est admiratione dignum. Narrat idem Theophrastus propositi libri.cap.xv.& xvj.tanquam rem nouã & ferè miram, inuentã esse venenosam radicem, quae diei spatio homines interimeret. Aliam verò esse apud Scythas, quae statim gustata interimat. At multò admirabilius est, quod Ioannes Leo in calce septimae partis descriptionis Africae retulit, nempe in Nubia venenum nasci, cuius si granũ decem viris praebeatur, quarta horae parte omnes interire, si verò vni tantũ tradatur, statim mori, atque illud vendi aureis centũ pro qualibet vncia. Neq; illud silẽdũ est, cuius meminit Nicolaus Florẽtinus tract iiij. serm.iiij.cap.vj.& trac.iij. eiusdem serm.summa ij cap.ix. Franciscũ Ordelafum Foroliuij patriae meae capitaneum habuisse veneni genus, quod solo odore mortem inferret, & quo supra candentes prunas iniecto, omnes circumiacentes statim necarentur. Vtrum id mettallum, vel quidpiã aliud esset, non est facile diuinari. Certè de mettallis adiicere lubet, ipsorum naturã, atq; generationẽ ab Aristotele iij & iiij.meteorol. traditam, Galenum ignorasse, qui praeterquã quod apertè illud de hydrargyro ingenuè fateatur, viiij.de simpl. in plumbi tractatione satis apertè indicat, vbi cùm in plumbo multam aqueam substantiam, & aeriam, cum pauca terrea ponat, quis non videt, ipsum & philosophi rationibus, qui metalla omnia ex vapori-

bus

bus humidis & siccis, ac propterea ex aqua & terra optime percoctis & commixtis constare ostẽdit, nec non sensui grauissimum esse plũbum non ob aliud, quam ob aquae & terrae copiã sine aere attestanti contradicere? Neque vero argumenta, quibus nititur Galenus vllo pacto absurdam huiusmodi sententiam confirmant, quod vel nugae sint plumbum augeri, & mole, & pondere sub dio positum, vel id si verum sit, ex eo proficisci, quod superficies plumbi ab aeris ambiẽtis diuturna actione corrumpatur: cuius corruptionis merito pars terrestris, quae magis ab humida castigabatur, veluti valentior effecta maius de se pondus prodit, vt pari ratione etiam eos vehementer errare cõspiciatur, qui argentũ quod motu illo intestino agatur, aereũ esse autumant, cũ nihil aliud sit, quàm succus aqueus, & terreus optimè percocti atq; cõmixti, quibus inclusus arctissimè aer, cũ exire nequeat, perennem illũ motum agit, etsi ob aquae, & terrae copiam grauissimum esse manifestè appareat. Caeterũ quid sit illud oculi vitiũ, quod plumbũ vocari, atq; molybdaenae herbae facultate curari memoriae prodidit Plinius c. 13. lib. 25. nõdũ mihi satis compertum est, etsi in libro illo Galeni nomine Isagoge inscripto, plus centũ viginti oculorum morbos legerim: posset tamẽ aliquis suspicari, nisi vel locus mẽdosus sit, vel aeque morbus, atq; herba ignota sint, forsan plũbũ Plinio significare id genus suffusionum, quod coloris plũbei est, quodq; medici sanabile faciũt. Si enim molybdaena, vt nõnulli suspicãtur, persicaria sit, ea sanè discutiẽdi potestate mirificè valet, qua in curandis sine manu suffusionibus opus est. Oculi vitia mihi ad memoriã reuocarunt glossatorum Tertulliani lapsum, qui vbi 15. cap. x lib. de anima scribit, Paralysis mentẽ prodigit, phthisis seruat, existimarunt nomine phthisis oculorum aegritudinẽ ita vocatã intelligere. Nam paralysis, quae passim apud medicos partis alicuius corporis resolutionem significat, & in qua rarissimè mens offensa est, Tertulliano nulla alia est, quàm apoplexia nuncupata, quae cũ totius corporis paralysis, seu (vt Hippocratẽ, & alios appellasse monet Caelius Aurelianus, ac ipsemet Galenus secundo de symp. causis cap. secundo, appellauit) resolutio sit, proculdubio vt sensum, & motum ex toto aufert sic mentem prorsus perdit: paralysis verò nomen id quoq; antiquitus designasse, locupletissimum testem & Tertulliano paullo vetustiorẽ habemus Cornelium Celsum, qui cap. xxvij. lib. 3. monet sui ipsius aetate etiam tũ paralysim significasse apoplexiam. Phthisis autem vocabulũ ita simpliciter prolatum nihil aliud quidpiam inuenio vnquam significasse, quàm ex pulmonis vlcere, febre aliave occasione totius corporis consumptionem, in quo exitiali morbo corpus paullatim deficere, mentemq; inconcussam seruari quotidiana experientia vberrimè docet.

De

De Melancholia Cicero notatus. De Veterno Plauti notata quaedam. Quid fuerit suspirium quo laborauit Seneca. CAP. XVI.

. Cicero iij. Tusculanarũ quaest. libro haec memoriae prodidit, *Graeci autem maniam vnde appellent, non facilè dixerim: eam tamen ipsam distinguimus nos melius quàm illi. hanc enim insaniam, quae iuncta stultitiae patet latius, à furore disiungimus. Graeci volunt illi quidem, sed parum valent verbo: quem nos furorem, melacholiam ipsi vocant: quasi verò atra bili solum mens, ac non saepe vel iracundia grauiore, vel timore, vel dolore moueatur.* In quibus primum licet mirari, quomodo tantus scriptor de maniae nomine illud ignoret, quod neque nesciant grammaticorũ pueri, deinde cur, dicat Graecos melancholiam vocare, quem Latini furorem appellant Hippocrates enim & reliqui Cicerone priores medici, tantum abest, vt melancholiae nomine intellexerint furorem à Latinis appellatũ, vt potius apud ipsos μανία nihil aliud sit, quàm ipsissimus furor quod etiam glossae veteres satis apertè significarunt. Iam verò melancholia & mania, tametsi vtraque delirium definiatur absque febre, id tamen interest, quòd melancholia à frigidis humoribus fiat, remissumq; delirium sit: mania verò & vehemens mentis commotio & à calidis & acribus humoribus efficiatur: quae omnia furori latinorum conuenire nemo non intelligit, quamquam non inficior semel Hippocratem xxj. lib. sexti Aphor. maniam pro melancholia vsurpasse. Plautus in Menechmo introducit medicum vocatum, vt Menechmum curaret, qui priusquam eum adeat, senem interrogat, quo morbo is teneatur, num laruatus sit, an territus, num eum veternus, an aqua intercus teneat: Vbi nemo fere est, qui pro veterno lethargum nõ intelligat. Ego vero cũ videam Corneliũ Celsum vbi de lethargo agit potius Graeco vocabulo delectari quam veternũ nominare, fit vt putẽ minimè à latinis sic eũ morbũ fuisse vocatũ, & ideo pro veterno eã posse intelligi hydropis speciẽ, quae ἀσκίτης à Graecis vocatur, quaeque ab aqua intercute in eo distingui potest, quod licet à Celso omnia hydropis genera aquae intercutis nomine vocentur, tamẽ sic propriè videtur appellanda esse ea species, quae hyposarca dicitur, eo quòd inter carnem & cutẽ sit aqua collecta. Vel id si nõ placet, phthisim interpretari quoq; licebit. Nã in glossis antiquis sic scriptũ inuenitur. ὕδρωψ. Intercus, aqualis, veternũ, & rursus veterno-

sus,

ſus, φθιτικὸς ὑδρωπικός. Feſtus etiam teſtatur Catonem veternoſum appellaſſe hydropicum, vbi dixit. *Veternoſus quam plurimum bibit, tam maximeſitit.* Apuleius pro phtiſi accepit li.x. hiſce verbis: *Totumq́; corium veterno, atque ſcabioſa macie exaſperanti,* & lib.x. vbi ſcribit. *Furcifer iſte venenum praeſentarium comparare ſollicitus, centumq́; aureos ſolidos offerens pretium me non olim conuenerat, quod aegroto cuidam dicebat neceſſarium, qui morbi inextricabilis veterno vehementer implicitus, vitae ſe cruciatui ſubtrahere geſtiret* nisi poſtremo hoc loco ꝓ veterno potius torporē quendā interpretari lubeat, quemadmodū etiā pleroſq́; optimos latinitatis auctores inuenio, eos veternoſos appellaſſe, qui in agēdis rebus ſegnes, quaſique ſomnolenti ſunt. Sic enim Cice. veternum reipub. dixit, & Tertull. lib. de pallio: veternum ſegnitiem vocat hiſce verbis. *At qui nullis vitijs adulor, nullis veternis parco* & lib. de anima. c. 18. *veternoſum Platonis ſermonem dixit.* In Eunucho Terentius ſenem torpidum & ſegnem veternoſum appellat. Plinius quoque in initio c. 17. li. 28. clarè lethargicos à veternoſis diſtinguit.

Anhelitus difficultatem grauiſſimam, quam graeci ὀρθόπνοιαν vocāt, primus Seneca latino nomine donaſſe, eamque ſuſpirium appellaſſe videtur 57. epiſt. quo deinde etiam in brutis vſi ſunt veterinarij medici. ſed cum is malum ſuum quod ſic vocauit, intra horam deſinere conſueuiſſe tradat, certumq́; ſit, orthopnaeam multò diutius potrahi, valde ſum anceps, quae propriè illa fuerit aegritudo, niſi tamen dicere placeat fuiſſe quidem ipſiſſimam ſpirandi difficultatem, ſed in ea ſuffocationis periculum haudquaquam plus hora duraſſe, quanquam & cordis palpitationem fortaſſe quiſpiam fuiſſe exiſtimauerit quòd in ea non modo grauiſſima anhelandi difficultas, quaſique ſuſpiratio adſit, verumetiam ſuffocationis periculū vſque adeo praeſentaneum, vt niſi intra ſpatium horae prorſus finiatur, omnino exitium adferat, *quis enim diu ipſe diu expirat?* Cur autem medici morbum hunc mortis meditationem vocauerint, non ſatis aſſequor, nā qui id de philoſophia ſcripſit, apte quidem locutus eſt, at de anhelitus difficultate, aut ſi mauis palpitatione cordis, in quibus vix cuiquam mens ſupereſt, idem aſſerere, praeter rationem & vſum eſſe videtur, vnde forſan melius dixiſſent exercitationem, cùm (vt in antecedentibus verbis ait Seneca) huiuſmodi aegritudo nihil aliud ſit quàm animam agere.

Quis

Quis sit panis lotus Galeno. Et aquaticus Plinio. Quid Scribonio lorum vomitorium. CAP. XVII.

Vis sit ἄρτος πλυτὸς seu panis lotus, cuius meminit Gal.v.c.li.i. de ali.fac. cum nuspiam ab ipso clarè indicatum habeatur, iure & de eo, & de ipsius apparatu à rectè faciendae medicinae studiosis nonnullis quaeri video. Nam eiusmodi panem haud fuisse certum quoddam genus, sed potius quandam communis iam conflati praeparationem, phrasis & verba ipsiusmet Gal. abũ de docere possunt. Siquidem τὸ πλυτὸν ἄρτον κατασκευάζειν, minime de eo qui conficiatur nouiter, sed qui iam pridem factus, quoquo pacto praeparetur accommodatè dicitur. Adhaec reddere panem minus nutrientem, minus obstruentem, ex terrestri aereum, leuem, & aquae instar suberis supernatantem, cuiusmodi loquitur Gal. nequaquam ei congruit qui nouum componat genus panis, sed qui iã factum mutet, & paret, vt hinc persuasum habeam panẽ lotum fuisse certe eum, qui in communi habebatur vsu, at lotione permutatũ, ob eamque nouis & diuersis conditionibus donatum. Verum qua ratione lauaretur, puto Orib.c.vlti.lib 4.collect.ex Antylli sentia docere voluisse, vbi monstrat, fieri consueuisse ex medulla tritticei panis fermentati, atque hesterni, trita, deinde assata, atque tamdiu in calente saepiusq; mutata aqua immacerata, donec in tumorem eleuetur, ac totum fermentum euanescat. Hoc quoque Auic. Gal. seu potius Oribas. interpres li.2.tract.2.c.572.vbi de abluto pane loquitur, indicare voluisse videtur, etsi illud minus exactè praestiterit, ac vel ab illius interprete non leuiter sit peccatum, cùm Gal aquae eiusmodi panem supernatare dicentem interpretatus sit, perinde ac dixerit in stomacho eum supernatare. Hunc eundem esse panem aqua madētẽ apud Celsum cap.xiix.lib.ij.& apud Plinium lib.xxij.cap.xxv. vt existimem eo potissimũ impellor, quòd imbecillimis eduliis, hoc est minimum nutrientibus, quemadmodum Galenus, adnumerat, nec non leuissimum cibum faciunt. Itaque non obscurum cuiuis esse potest multũ interesse inter panem lotum, & Parthicum, seu aquaticum à Plinio lib.xviij.cap.xj.commemoratum, cui si nostrũ quodpiam panis genus aequiparari potest, illud sanè erit, quod hodie pleraeque nationes, praesertim Germaniae maximè spongiosum, & leuissimum parant, ac buffettum populari vocabulo complures Italici vocant: hic etenim inanissimus, & propterea leuissimus est, simulq; ab ipso aqua trahitur. Horum duorum generum cur Athenaeus

lib.3.

lib.3.dipnos.in prolixa illa panũ propè omniũ enarratione nihil meminerit. puto caussam fuisse partim quia ignorauit vt noua, partim quia potius ad medicũ,quã ad ipsum pertinebãt. Scribonius Largus auctor antiquissimus, & à Galeno interdũ citatus in suo de med.lib. veneni opij curationẽ tradẽs,vomitũ faciendũ esse mãdat pinna, vel loro vomitorio : Quid autẽ fuerit lorum vomitoriũ,à nemine vspiã traditum mihi licuit hactenus inuenire : quae verò mea sit suspicio paucis docebo. Nonius Marcellus exponẽs quae fuerit nautea veteribus,cuius non semel facta est mentio Plauto, inquit eã fuisse aquã de coriis,vel quod est verius,aquã de sentina. Atque Festus eandem esse ait herbã granis nigris,qua vtuntur coriarij,sic vtramq; vocatam vt vero simile est,à nausea, quae ab ipsis excitatur. Modo ex ambobus hisce scriptoribus colligo coria huiusmodi aqua,& herba tractata,non minus atque herbam ipsam & aquam prae odoris, & gustus grauitate nauseam,& vomitum concitare potuisse,propterea que lora ex ijs facta vomitoria esse nuncupata quòd instar corrigiae,& pinnae in os demissa,tetro illius herbae, & aquae odore ac sapore infecta vomitum facilè cierent.

De ructu nonnulla notata. De vomitu Plinij error. De singultu Aristoteles notatus. CAP. XVIII.

ARistoteles xxxxiiij. probl. sect.x. solũ hominẽ ructare,iumenta verò crepitum ventris edere,cornigera,& aues neutrũ facere caussis cuiusque additis apertissimè docuit, quod si verũ est,mirari possumus,cur Columella cap.vj. lib.vi. & Vegetius lib. veterinariae iii.cap.iii. omnia ferè à Columella verbotenus mutuatus, dixerint inter alia signa bouis cruditate ventriculi laborantis esse crebros, quos emittit, ructus : nisi dicere placeat vel sonitus,quos faciunt crudi boues, nequaquam veros esse ructus,sed similes,vel Aristotelem intellexisse de iis, quos alioqui sana corpora edunt,Columellam vero & Vegetium de morbosis esse locutos, quasi belluae dum sanae sunt, nunquam ob rationes ab Aristotele adlatas ructent,sed vnus homo. Illud & hoc loco notare placet, quod scriptum est à Galeno in com.ad iiii.lib. Hippocratis περὶ διαίτης ὀξέων nimirum ad prouocandos in flatuosa ventriculi aegritudine ructus,Sabinum Hippocratis interpretem mandasse, vt ex vase oris angusti potetur,quod qua ratione moueat ructus,nõ est facile intelligere,nisi sit,quia qui ex vase huiusmodi potant, frequen

ter

ter oesophagum & laryngem moueant, vnde ventriculus quoque aliquo pacto motus flatum expellat: vel quia sic bibentes diu in hauriendo spiritum contineant, ob quod calor & expultrix facultas excitata flatuosos halitus vehementius extra propellant. Quoniam verò ructui non prorsus dissimilis vomitus est, licet hoc in loco Plinij erratum indicare, qui lib. xi cap. xxxvij. de intestinis sermonē faciens, canes scripsit ea habere superna parte latiora, inferna autē angustiora, & propterea solos inter bruta vomere, quia repleto propter angustias supprimitur cibus, quod accidere non potest iis, quorum spatiosa laxitas in inferiora transmittit. Nā praeterquam quod Columella, Vegetius, aliiq; veterinarij, & sues, & iumēta vomere docuerunt, quotidiana etiam experientia monstrat, feles domesticos frequentissimè vomere, ne Aristotelis à quo Plinius discere poterat, testimonium producam, qui non solū libro de hist. animal. viii. cap. v hyaenam scripsit canes aliaq; animalia venari hominis vomitionem imitando, verumetiam in fine lib. ix. de hist. animal. scripsit, ea animalia esse fluentioris alui, quibus crura longiora sunt, ad vomitum autē propensiora, quae latum pectus habent, idq; tum in quadrupedū genere, tum in auium, tum etiam in hominum ita esse magna ex parte compertum haberi. Vomitui non prorsus absimilis motus est singultus, quem esse oris ventriculi peculiarem passionem nemo medicorum ignorat, vt valde deceptus sit Galeni interpres quidam, cū li. ii. de Sympt. caussis vocem κατὰ στόμαχον interpretatus est, secundum gulam, non autem secūdum os ventriculi, quemadmodum antiquus interpres transtulit, quare nisi dicamus Aristotelem pro singultu nō hunc affectum, sed alterum & pueris, & mulieribus plorantibus familiarem intellexisse, de quo latini scriptores creberrimè loquuntur, vt Catullus.

Frigidulos vdo singultus ore cientem

Sanè pueriliter errasset, cum xxxiii. partic. prob. id est dixit, in partibus spiritui trahendo dicatis singultum oriri.

An veteres habuerint ocularia. Quid Galenus tractauerit in libro: an grammaticus possit esse criticus? Loca Plinij & Senecae dubia. CAP. XVIIII.

LA est omnium artium conditio, vt quod olim dixerit Aristoteles in Rhetoricis, fore vt in dies veterum artificum inuentis noua adiicerentur, id quotidie & in medicina, & plerisque aliis conspiciamus. Nam ocularia vitrea vulgo nuncupata, quibus hebetes visiones mirificè homines adiuuãt, certum est veteribus omnibus ignota fuisse, quando non solum prisci medici, aut perspectiui, ad quos maxime eorum facultatem cognoscere pertinebat, nihil de ipsis memoriae prodiderunt, verum etiam nullus alius scriptor reperitur apud antiquos, qui huiuscemodi instrumenti debilem visum habentibus vsque adeo necessarij, vtilis, ac tempestate nostra vulgatissimi, vllam fecerit mentionem. quo vno argumento vti soleo aduersus Thesaurorum latinorum consarcinatores, qui conspicilium, siue conspicillum apud Plautum idem esse quod ocularia nostra persuadere conati sunt; praeterquã enim quòd minimè rationi consentaneum est, id instrumentum, si antiquitus innotuisset, medicos in primis in curandis visionum debilium affectibus debuisse tantum remedium alto silentio praeterire, neque etiam perspectiuos similium affectuum rationes silere; est & Nonii testimonium, qui conspicillium appellatum docet locum, vnde aliquid clanculum conspici posset, quem fieri consueuisse vitro obductum, per quod videre, & non videri liceret, vt nunc in fenestris frequenter vsurpamus, mihi veri simile fit, atque hunc in modum forsan intelligendus est Plautinus locus, vbi haec verba scripta erant; cedo vitrũ, necesse est conspicilio vti. Quanquam autem instrumentum vitreũ oculis infirmis accomodatum antiquis medicis ignoratum fuisse tutò asseram, haudquaquam tamen ita nouum inuentum est: vt prorsus auorum nostrorum parentes illo caruisse existimem, cum & Gordonius, qui paulò minus abhinc tercentis annis claruit in cap. de visus debilitate, necnõ Guidò Gaulliacus ipso quinquaginta annis iunior eodem in cap. oculorum, quae senes ad conspiciendas minutas litteras adhibent manifestè meminerint. Galenus eo in libro vbi de propriis commentariis tractationem habet, inter alios adnumerat vnum hoc titulo Εἰ δυνάται τὶς κριτικὸς εἶναι ὁ γραμματικός Curiosi verò nimis quam ar sit rerum Galeni dubitare solent, quidnam ab

ipso

ipſo in eo libro diſputaretur, iccirco vt his quoque aliqua ex parte ſatisfiat, ſciri opus eſt, Galeni tempeſtate Pyrrhonicam ſectam magnopere viguiſſe, atque ob id eum multa ex eiuſce generis doctrina deprompſiſſe, quemadmodum inſpicere licet, ſi quis in ipſius monumentis diligenter ſit verſatus. Iam verò, vt eſt apud Sextũ Empiricũ lib. j. aduerſus Mathematicos cap 7. grammaticum à critico differre putatum eſt, haud ſecus atque miniſtrum ab architecto, cùm criticus omnis logicae peritus haberetur, grammaticus vero linguarum interpres; quoniam autem complures (vt idem Sex. docet cap. viii) tribuebant etiam grammatico poſſe conſiderare, quae ſunt in poetis, & aliis ſcriptoribus, dum interpretantur obſcura eorum dicta, ſimulq; iudicare quae ſunt bona, & mala, quae germana & ſincera, quaeque adulterina, ea propter veriſimile videtur Galenum ibi diſputaſſe, vtrum hoc ſit verum poſſe grammaticum hoc agere, an potius ad criticũ pertineat. Multa ſunt à ſcriptoribus memoriae mãdata, quae cum ratione euidenti careant, firmaque experientia iis minime atteſtetur, mihi ſemper ſuſpecta fuerunt; Ex quibus duo hoc in loco commemorabo, vt lectores cogitent, an ipſi vel rationem, vel experimentum pro ipſis inuenire queant. Vnum eſt, quod ſcribit Plinius, ſerpentes vbi hominem percuſſerint minimè amplius à terra recipi: alterũ eſt à Seneca proditum lib. nat. quaeſt. ii. cap. xxxi. & liij. nempe animalia venenoſa, vbi à fulmine tacta ſunt, verminare, cum prius nunquam vermes faciant, & vinum à fulmine congelari, cumque ad priſtinum ſtatum redit, ſi potetur ab homine, eum dementare, & exanimare. Scio enim mira eſſe quae faciunt fulmina, ſed cùm maxime calidum & ſiccum ſit, quo modo congelare vinum poſſit, facile probari non poteſt.

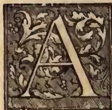
Homines lupos, & ex foeminis mares fieri quo modo verum sit. Quid sit mori per sapiētiam apud Plinium. alius Plinij locus indicatus. CAP. XX.

TSI Herodotus in Melpomene Neuros populos quotannis lupos fieri, ac deinceps homines redire sese credere neget. Platoq; vii. de Repub. fabulam esse fateatur, qua confictum est Lycaonem & Parrhasium Arcadas in lupos degenerasse, id tamen cum à plerisq; auctoritatis magnae scriptoribus Pomponio Mela, Solino, Eustathio, Varrone, Pausania, Plinio, Ouidio, Agellio, Ausonio, Augustino, tum de Neurorum gente, tum de aliis inueniam proditum, fit vt in hanc sententiam veniam, huic adeo decantatae narrationi, aliquid vero simile esse coniunctum, nimirum eiusmodi homines & gentes ea melancholiae specie laborasse, quā medici graeci lycantropiam, barbari & latini insaniam lupinam appellant, qua ue si interdum aliqui tententur, ita sese lupos esse imaginantur, vt syluas oberrent, nocte vagentur, clament, percutiant, aliaque luporum opera edant, quibus vulgares inducti, postmodum eos esse lupos factos verè existimarint. Nam populum vniuersum potuisse, nedum priuatos homines aliquo vel vitio aeris, vel victus prauitate, humores tetros melancholicos statis temporibus colligere, atq; ijs demum in corpore efferuescentibus huiuscemodi symptomata incurrere, minimè rationi atque experientiae dissentaneum est, cum alioqui proditum sit, in quadam Galliae prouincia virgines pene omnes quodam melancholico furore raptas sese in aquas praecipites dedisse, ac extinctas esse. hunc quoque morbum fuisse illum, quo Nabucdonosor rex fuit septem annis vexatus, forsan absonum non videbitur, si cuncta illius symptomata cum hoc conferantur. Neque minus credere licet, quod a multis, & praesertim a Plinio lib. ii. c. iiii. scriptum est, qui sese in Africa quandam inter nuptias ex femina statim marem effectum vidisse testatur. Mulieres enim instrumentum quoddam virili mentula paulo minus, at certè non dissimile a natura sortitas esse, quod latens fęmineo sexui nihil immutet, nimium vero excrescens foras extuberet, atque magnam in omnibus actionibus mutationem pariat, anatomicorum filii & sciunt, & aperte affirmāt. Verum Hippocratem huiuscemodi sexus mutationem (quod aliqui male conscii putarunt) voluisse significare, cum in fine lib. vi. epid. Phaetusae Pythei vxoris, nec non Namysiae Gorgyppi cōiugis corpora virilia effecta esse, pilosq; ac barbam emisisse scribit, tantum à

vero abest quantum verissimum est huiuscemodi conuersionem solis virginibus contingere, atque tum dumtaxat, cum menses profluere, & libidinis aestus incendere (cuiusmodi commemoratae ab Hippocrate iam vetustiores & diu nuptae haud quaquam erant) incipiunt. Voce enim ἠνδρώθη, non solùm 6. Epid. verum etiam in lib. de articulis, atque alibi vsus inuenitur Hippocrates, non cum mutationem sexus, sed corporis ad robur & virilitatis profectum indicare intendit. Quod verò putant ad huiuscemodi sexus commutationem confirmandam valde conferre quarundam plantarum inter sese commutationes, a Theophrasto in primis, atque aliis rei rusticae peritis propositas, in eo quoque mirificè hallucinantur, quia etsi demus (quod tamen Theophrastus apertè nusquam docet) lolium in triticū mutari quemadmodum contra in lolium mutatur triticum, attamen longe diuersa ratio est, cùm plantis id contingat ob semen, quod vel nutrimento, vel loco, vel aere mutatum vim generandi minime amittit, sed infirmiorem acquirit perinde ac semen virile in vtero feminae alteratum, loco maris femina, vel etiam dissimilius aliud atque monstruosum genus producit, neque enim videre est vnquam triticum natum in lolium, aut sysimbrium in mentham degenerasse: vt multo minus id de animalibus, atque adeo ipso de homine huiuscemodi fabulas confingere liceat. Insaniae mentio mihi ad memoriam reuocat Plinij locum non admodum intellectu facilem iis, qui medici non sunt, nam lib. 7. c. 51. scribit esse aliquem morbum per sapientiam mori: quod an ludens, vt saepe solet, an serio dixerit, interdum dubitaui, cum phrenesis, de qua locutum eum puto, minime sapientia, sed potius desipientia, atque insania mortem adferat: dictam vero docuerit Plato in Timaeo, quod a septo transuerso nomine φρενῶν anquitus vocato originem ducere crediderint veteres, atq; iccirco eo affecto, vbi mentis sedem ponebant, sapientiam tolli. Porro de phrenesi verba facere Plinium satis clare indicant subsequentis capitis initio adscripta verba, vbi sapientiae aegritudinis signa referens, fimbriarum curã, & stragulae vestis plicaturas, quae omnia medici phrenitidis signa faciunt, praecipue commemorat. At quid existimandū est de eo, quod idem auctor ex Aristotele prodidit memoriae cap. xcviii. li. ii nimirum nullum animal nisi aestu maris recedente exspirare, obseruatumque id multum in Gallico oceano, & dumtaxat in homine compertum, vix enim, imo ne vix quidem induci possum, vt existimem Aristotelem philosophum maximum rem vsqueadeo a ratione, & vsu alienam proposuisse. Ecquis ignorat qualibet hora, vel potius quolibet diei & noctis momento animalia bruta, atque homines interire?

Nicander emendatus & explicatus, De Tumoribus Pedum prae fame. Hesiodus, Aristoteles, Plutarchus notati, Lex Ephesiorũ de exponendis filijs. CAP. XXI.

Thenaeus in ijs de coronis fragmentis, quae Cãtheri studio graecè edita habemus, ex Nycandro nonnulla proponit, quae cùm apud ipsum poetam legere non liceat, in quibusdam dubitandi occasionem praebent. Inter caetera autem est carmen hoc: σὺν δὲ καὶ ὑψήεντα Πανὸς μίνος &c. quo non est manifestum satis quid docere voluerit. eruditissimus enim Dalechãpius in suis laudatissimis ad Athenaeum adnotationibus, pinũ ijs verbis à Nicandro significari arbitratus videtur. sed vt ab eius sententia discedã, ea ratio me hortatur, quòd ibi Nicandrum non de arboribus, sed de coronarijs tantum herbis sermonem instituisse apparet. Itaq; primum sic scribendum literula mutata puto: σὺν δὲ καὶ ὑψέεντε Πανὸς μίνος id est simul autem & altus Panis stimulus. Pro stimulo auté panis satyrium herbam Nicandrum intellexisse pro certo iurarem. Primùm quia haec inter coronarias non ignobilem locum semper habuit: Deinde quòd Satyri, quorum veluti princeps Pan fuit, libidinosissimi cùm ab omnibus definiantur, atq; satyriũ id nomen sit adeptũ, quòd ad libidinem excitandam magnopere valeat, ipsum panis stimulus apposite & venustè à Poeta videtur appellatum. Hesiodus in libro ἔργα & ἡμέραι, praeceptũ dat agricolis vt diligentes sint, ne hiemis ocium eos egenos & pauperes inueniat, neuè ob famem crassum pedem comprimant digito, nam ijs (de quo etiam cap. iij. nonnulla diximus) qui diutina fame sunt detẽti, pedes intumescere etiã Arist. docuit v. probl. sec. in cuius euentus reddenda causa, cùm philosophus totum illud consumptioni & colliquationi corporis tribuendũ esse simpliciter dixerit, Plutarchus, vt perhibent Moscopulus atque Proclus in comm. ad Hesiodum, multo explicatius causam eandem proposuit, dicẽs calorem nostrum vt perdurare queat externo egere alimento, quo vbi non fruitur, corpus consumere atq; ipsius aliquid attrahere, cumq; prae imbecillitate attractam materiam conficere totam nequeat, partem crudiorem in pedes delabi, sicq; eos tumidos & reliquum corpus tenue reddi. Addit Proclus quiddam apud neminem forte hactenus obseruatum, legem fuisse in Ephesto, quam cap. iij ad verbum proposui, vt nunquam patri liceret filios exponere, nisi prae fame ipsis pedes crassefierent. Nam olim apud varias gentes in more erat cùm alendis filijs non sufficerent, vt aliquot ex ijs in vijs

cuilibet capiendos exponerent: quemadmodum etiam nunc Barbarae gentes nō desunt, quae omnem penè humanitatem exutae, filios haud secus atq; agnos veterum more vendunt. est quoq; lex in Cod. de patr. qui fil. distr. vbi propter egestatem, & victus gratia patribus filios vendere permittitur.

Cur Hecticarum febrium non meminerint Veteres, error Gazae detectus. Aestates quid Plinio sint, et de vlceribus rotundis. CAP. XXII.

Vr Veteres siue Graeci, siue Latini vsque penè ad Galeni tempora hecticarum febrium non meminerint, plerisq; mirum videri posset, eo maxime quod Hippoc. quem nullus morbus latuit, & tanto minus vulgati ac frequētissimi, cuiusmodi est hectica, nullibi mentionē fecisse reperitur. ego verò semper existimaui, cum febres hecticae à putridis plerumq; originem ducant, ac dum inchoant, ipsarum naturam ita sapiant, vt Athenæus in hoc à Galeno, si diariae excipiātur, probatus, voluerit febres omnes esse putridas, ab ipsis eas minimè discretas fuisse: vbi verò iā consumatae sunt, sub φθίσεως siue tabis nomine comprehendisse. licet enim propriè φθίσις, siue φθόη corporis cōsumptionem, pulmonis vlcera consequentem Hippocrati significare soleat, communiter tamen quaelibet insignis corporis emaciatio ac consumptio, hic quoque apud graecos vt apud latinos Tabes nuncupatur. Idq; tum ex libro de nat. hum. & ex libris de morbis cuiq; compertum esse potest, tum etiā ex Festo, qui Tabem dicit esse vocatam aegritudinem omnem, quae corpus tabescere faciat. Hoc autem si perspectum habuisset eruditissimus Gaza, haudquaquam tentasset apud Aristotelem sect. 19. problem. 37. loco vocis, εὐεκτικοὶ, substituere vocem, ἑκτικοὶ, sed potius iudicasset omnia haec verba διὸ καὶ οἱ ἑκτικοὶ siue εὐεκτικοὶ, esse purum glossema textui ab ignaro scriptore insertum, aut certe aliam aptiorem corrigendi eum locum rationem inuenisset. Et quoniam Aristotelis problematū incidit mētio, aliam in iis Gazae oscitantiam adijcere placet. Arist. enim 33. prob. sec. 15 haec verba habet: ἀποψοφοῦσι δὲ μᾶλλον ἢ πτάρνυνται, καὶ ἐρεύγονται καθεύδοντες ἢ ἐγρηγορότες, quae verba Gaza transtulit perinde, ac Aristoteles dicat, dormientes magis eructare quàm vigilantes, quod non modo experientiae planè contrariū est, verū etiā Aristoteles in subsequentibus verbis ea de re nihil dixit. Vnde puto, vt sententia vera sit, ita interpretandum

terpretandum esse, emittunt magis crepitus, quàm sternutāt, & eructent dormientes quàm vigilantes, Quod antiquus etiam interpres, qui cuncta ad verbum transfert, optimè intellexisse videtur, vt ob hoc, quod Aristoteli in lectionibus de puerorum morbis cap. de nausea & vomitu, vitium tribuebam, nunc soli Gazae adscribēdum esse compererim. Plinius lib. 28. cap. 12. cum docet fimum vituli cū oleo & gummi manu subactum, emendare aestate quantum ipse puto, eas cutis desquamationes, aut cocturas à populo alicubi vocatas intelligit, quae aestate pueris potissimum oboriuntur, quaeq; ab Hippoc. 3. aphor. 21. ὑδρῶα, à latinis sudamina, & à Polluce ἐξανθήματα θέρινά, id est papulae aestiuae nuncupantur. Nam Plinium, qui circa rerum appellationes saepenumero lasciuire solet, minime mirādum est huiusmodi vocibus vsum, aut potius abusum esse, alioquin latinitatis non malum authorem, sed illud magis inquisitione dignum est, Vtrū Vlcera rotunda difficilia sanatu sint, quemadmodum Hipp. lib. de vlceribus, Alexander 1. probl. 91. & Cassius probl. 1. docuerunt, dubitari posset. siquidem secus experientia docet, neque valet quod haud quaquam sponte curentur, sed excidere ea oporteat, vt sanitatem consequantur, siquidem inter alia id exploratissimum est, vlcera cauteriorum rotunda quantumuis lata atque profunda, non multo negocio, sed sponte, & sine vlla noua excisione coalescere, simulq; ad consumatam cicatricem perduci.

Locus Caesaris de Impuberbate cognoscenda examinatus. Alter Mosis de Virginitatis signo notatus.
CAP. XXIII.

C. Iulius Caesar vj. de bello Gallico lib. vbi Germanorum narrat mores, inter alia scribit, apud eos, qui diutius impuberes mansissent, maximā tulisse laudem, quòd sic statura, vires, neruique alantur, & confirmentur. Addit subinde haec verba. *Intra annum verò vigesimum foeminae notitiam habuisse in turpissimis habent rebus, cui rei nulla est occultatio, quòd promiscuè in fluminibus perluuntur, & pellibus, aut paruis rhenonum tegumentis vtuntur, magna corporis parte nuda.* In quibus verbis nonnulla sunt quae tanquā obscura discussione digna sunt. Primū enim facile cognitu non est, quomodo in pubertate, seu pilorum circa genitalia priuatione, statura alatur, viresq; & nerui confirmentur, vt propterea impuberes sint cōmendandi, siquidem illud naturae opus est, nec homines à rebus na-

turalibus vllam merentur laudem,sed ab ijs,quae in ipsorum sita sunt potestate.Adhaec pilorum generatio vti nec staturam nec vires minuit,sic ipsorũ nuditas,minime ad augendum robur valere quidquã potest:Praeterea quomodo qui ante vigesimum aetatis annum foeminarum consuetudinem habuerint,cognosci valeant, aut ob quotidiana & communia balnea,aut ob corporis integumentorum breuitatem decernere non est adeo tutum; Nisi de primo dicamus quemadmodum nõnulli,apud Caesarem eos appellari impuberes,qui nulla adhuc venere sint vsi,quod tamẽ à sermonis vsitata Caesari proprietate longe recedit.Putaui quandoque ita esse legendum.Qui diutissimè impuberes permanserunt, maximam inter suos ferunt laudẽ (hoc alij staturam , alij vires neruosq; confirmari putant)Intra annũ vero vigesimum faeminae notitiam habuisse in turpissimis habent rebus:cui rei nulla est occultatio&c.quasi impubertas cognosceretur dum promiscuè lauarentur.Sed si pro impubertate pectinis glabritiẽ intelligamus,poterit quidem quadrare,quod sic cognoscatur,at minimè ipsi conuenit,vt alat staturam & vires.Quod si à venere abstinentiam significet Caesar sub impubertatis nomine,illud certe ad alendam staturam & vires efficacissimum est, cum venere corpora eneruari compertissimum sit,veruntamen haudquaquam clarum est quo modo cognosci possit inter lauandum.Itaque scire oportet,maximã partem eorum,qui primùm cum foeminis concumbunt, id ligamentum quo glandi praeputium coniungitur frangere, ac ob id summũ glandis aliquantisper detectum semper manere, ita vt conspicientibus quibusuis non admodum attente,etiam appareat,quod minimè in veneris expertibus videtur,quippe qui glandem semper obtectam praeputio gerant.Hoc tamen non in omnibus perpetuum, sed in plerisque est,cum aliqui etiam inueniantur, qui nunquam ligamentum illud frenum vocatum vsu veneris rumpant,semper autem verum sit eos qui glandem detectam habent,(nisi sint more Iudeorum recutiti)venerem esse expertos. Ergo impuberes,hoc est nullam venerem expertos,hac ratione,vt ego puto, veteres Germani à foeminarũ notitiam habentibus dignoscebant, are; seram in viuentibus venerem (quod ait quoque Tacitus in lib.de moribus Germanorum) magnoperè commendabant.Huic rei non dissimilis altera occurrit, satis & ipsa lubrica.Nam sapientissimus Moyses,(quod 22.Deuteron.literis consignatum habetur,vt nonnullorum audaciam retardaret,qui virginitatis antea violatae vxores falso accusantes,eas repudiare iniuste tentarent,sanxit,si quis hoc apud Iudices ageret,parentes accusatae mulieris signa primi concubitus obseruata proferrent,quae si vera inuenirentur,mulier innocens liberaretur,maritusq; plecteretur, contrà verò si signa falsa essent,mulier lapidibus à proximis caederetur.

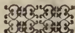
retur. Caeterum hac in re illud quaerendum est, quaenam sint ea signa, quibus virgo probari possit. Nam scio plerosq; sentire, membranam illam hymenem vocatam primo concubitu effractam, sanguinẽ profundere, quo deinde tincta linteamina atq; indumenta, virginitatem tunc tantum violatam testari possunt. Atqui hoc minimè firmũ videtur, quemadmodum in lege vsqueadeo graui necesse esset, quoniam saepe usuuenit, vt vel propter aetatem flaccida reddita hymen absque sanguinis effusione prima venere rumpatur, vel paulatim lõgo placidi coitus vsu, longe lateq; sine vlla effractione dilatata consumatur. Imo vero etiam defloratae mulieres huiusmodi ficta sanguinis profusione, sese non raro tanquam virgines imprudentibus iuuenibus venditare consueuerunt, vt vndiq; appareat, signum a linteaminibus sanguine maculatis sumptum valde infirmum esse. Quare cum nullum virginitatis certum & irrefutabile signum haberi queat, dicendum est omnibus aliis minus incertum haberi, quod a cruentatis indumentis capitur, ac propterea istud licet non ita firmum Moysen recipere voluisse, ne penitus hominum prauitati licentia in innocentes peccandi concederetur.

Quae sit smyrna medicorum apud Arist. Alter ips. us locus notatus de auribus et vlceribus. CAP. XXIIII.

Rist. 12. problem. sect. 1. rationem quaerens ob quam suffituum odor melius quodam debito interuallo, quàm propè sentiatur, totam odoris ipsius vim temperamento, quod ab aere suscipitur tribuens, in exemplum adducit medicorum myrrham; Quam sententiam Petrus Aponensis exponens, myrrham huiusmodi locum aliquem fuisse videtur existimasse, vbi res odoratae, cuiusmodi muscus est reponerentur, quasi vbi huiusmodi muscus est, reponerentur, quasi vbi huiusmodi locus aperitur proximè non percipiantur odores, quippe qui in aere nondum extenuati ac deputati sint. forsan autem in eiusmodi opinionem lapsus est Aponensis, quòd ignoraret σμύρνην apud graecos nihil esse aliud, quam myrrham à latinis vocatam, esse enim locum vllum aut vas ita antiquis vocatum, hactenus reperire mihi non licuit. Sed huiusmodi peccata atque etiam maiora cõmittere solet barbarus scriptor. Itaque persuasum habeo, Aristotelem de nulla alia re fuisse loquutum, quàm de ipsa myrrha, quae apud veteres inter odoramenta & praesertim quae sufficiuntur, semper primatum tenuit, adeo vt

Athenaeus 15 dipnosop. testetur nomine myrrhae cuncta vnguenta Aedibus esse appellata. Plutarchus etiã in fine lib. de Iside & osiris, scribit Aegyptios consueuisse meridie myrrhae odore vti, quod tũc aer grauibus vaporibus à solis attractione imbutus insigni myrrhae odore emendetur. Caeterum cur Arist. dixerit ἡ σμύρνη τῶν ἰατρῶν:, id est quod quaeritur, nam ita sentio, sic vocatam esse ab Arist. eã quae stacte dicitur, quamq; medicis contra morbos plerosq; vsitatam fuisse nemo ignorat, Quoniam vero, vt narrat Theophrastus in libello de odore, duplex erat, alia pura, alia balanino oleo confecta, priorem siue sponte, fluentem, siue ex myrrha tusa expressam intellexisse nõ dubito, nempe quae sui crassitie minime propè ita olet, quemadmodũ vbi extenuata aere remotius odoratur, vt ob id scribat quoq; Theophrastus, myrrham ad fundendum odorem gratum, moderato igne tractandam esse. Idem Arist. 32. part. probl. 7. quaerens causam, cur sinistra auris pertusa citius vt plurimum, quàm dextera coalescat, siue vt vertit Gaza compaginetur, inquit ideo fieri, quia humidior & calidior est, humidiora verò & calidiora corpora vulnerata citius curari ostendit exemplo plantarum tenellarum, atq; aetatum, in quibus iuuenes citius ad curationem perducuntur, quam senes. In qua sententia duo sunt quae offendunt, alterum est partes sinistras esse calidiores & humidiores, nam si rem ipsam expendamus, aequè ambae partes sunt constitutae, vt nullum huiusmodi discrimen esse posse videatur. Si etiam quid Hipp. hac de re sentiat cogitemus, is initio lib. de sacro morbo, videtur potius dexteras partes calidiores constituere quod vasa ampliora habeant. Alterum est, an verum sit corpora senum aegrius a vulneribus curari: siquidem quae sicca sunt corpora multo citius ab vlceribus liberari conspiciuntur, imo hac ratione dicebat ipsemet Arist. vlcera eorum, qui in mari versantur cito sanescere. nisi pro Aristotele dicere placeat. sanari vulnera interdum per generationem carnis, quae συμφυσις dicitur, interdum per simplicem vnionem, atque ad illam curationem corpora calida & humida valere magis, ad hanc vero sicca, sed saepius in hoc peccauit Arist. vt dixerit vlceribus humida conuenire: qnemadmodum p. problem. 49. etsi ibi pro, ὑγροῖς, legendum esse ξηροῖς dictionis ipsius ratio postulare videatur.

Pul

Pulcherrimus Plutarchi de Turpura locus, nunquam antea à quoquam examinatus, & diligenter explicatus. CAP. XXV.

Lutarchus in Alexãdro cum Sufis captis, eum regem ingentes thesauros comperisse dixisset eosq; connumerare pergeret, haec, scripta reliquit. ὅπου, φησὶν καὶ πορφύρας ἑρμιονικῆς ἀριθμῆσαι τάλαντα πεντακισχίλια, συγκειμένης μὲν ἐξ ἐτῶν δέκα δεόντων διακοσίων, πρόσφατον δὲ τὸ ἄνθος ἔτι, καὶ νεαρὸν φυλαττούσης, αἴτιον δὲ τούτου φασὶν εἶναι τὸ τὴν βαφὴν διὰ μέλιτος γίνεσθαι τῶν ἁλουργῶν, δι' ἐλαίου δὲ λευκοῦ λευκῶν, καὶ γὰρ τούτων τε ἴσον χρόνον ἐχόντων τὴν λαμπρότητα καθαρὰν, καὶ στίλβουσαν ὁρᾶσθαι. id est, *ubi narrat etiam Purpurae Hermionicae inuenta esse quinque millia talentum, compositae quidem iam annos ante centum nonaginta, sed recentem adhuc florem & nouum seruantis. Causam autem huius ferunt esse, quod tinctura melle fiat puniceArum, oleo vero albo candidarum, quippe quarum aetate pari splendor purus & fulgens conspiciatur.* Ex quo loco a nemine fere animaduerso dubitari video, quaenam esset illa purpura; quo pacto melle facta esset, cùm huius apud nullum alium auctorem mentio habeatur, demum quae fuerint candidae purpurae oleo albo integrae conseruatae. Fuisse non pannos, lanam, aut sericum purpura tincta, sed ipsammet purpurae substantiam, adducor vt credam, tum quia tanto tempore fuisse conseruatam eiusmodi materiam non adeo verisimile est, tum quia in conficienda purpurae tinctura; neq; Plinius, neq; Pollux, neq; Cassiodorus, qui eius conficiendae rationem diligẽter persequuti sunt, nec alius auctor, mel vspiam commemorarunt. Praeterea ex Cassiodoro colligere licet primo lib. var. epist. 11. cõsueuisse contusa & simul coaceruata conchylia sex menses absq; alio mangonio integra seruari: Neque quomodo lanae aut serico tinctis verba de flore à Plutarcho prolata accomodari queant, facile video, cũ propriè id nomen succo illi purpurarum ab omnibus scriptoribus tributum inueniatur, vt iure quoq; idem βαφὴ, siue tinctura ab ipsomet nuncupatus sit, quod illo solo tingerentur cuncta, quibus siue sponte siue artificio inhaerebat, sic enim Apollodorus apud Athenaeũ. li. 3. βάμμα eundem succum appellasse inuenitur. Itaque res quantũ ipse iudico, hunc in modum sese habet. Conchylia siue purpurae, aliae erant puniceis, aliae candidis corticibus tectae, nam sese candidas habuisse Gesnerus testatur, vtraeq; tamen eundem succum ab Aristot. lib. 5. de hist. anim. cap. 15. Plinio lib. 9. cap. 36. & Plutarcho florem nuncupa-

nuncupatum emittebant:captae igitur purpurae diligenter contundebantur contusae,si erant paruae, vt Arist.docet loc.citato simul cū testis tundebantur, ob faciliorem succi expressionem, ac in massam vna cum succo redactae,si ante sex menses in vsum ad infecturam trahendae erant,absque alio conseruabantur,sin autem multo tempore durare debebant,punicearum massae in melle, candidarum in oleo ex oliuis immaturis, albis a Galeno atque ab alijs saepenumero nominatis,facto immersae conseruabantur,adeo vt succus veluti recēter mactatarum purpurarum integer & floridus longo tempore maneret.Sed si purpurae magnae erant,quemadmodum Vitruuius li.7. cap.13.& Pollux lib.1.cap 4.tradunt,ijs conchas auferebant, atq; ita modo integras carnes totas sale conditas:modo succū illum in cādida vena ab Aristot. & Plinio commemorata contentum, & à carne separatum,similiter melle & oleo a corruptione tuebantur.Atq;hoc est quod in fine illius capitis voluit nobis significare Vitruuius hisce verbis. *Id autem propter salsugniem cito fit fiticulosum, nisi mel habeat circunfusum.* Quasi vero succus ille,quem Vitruuius vocat ostiū cito corrumperetur,nisi ita melle fuisset mersum vt vnde quaque circunfusum id habuisset. Vt enim oleum ad tuendas à putredine res magnam vim habere omnes sciunt,sic melle nō modo alia corpora, quemadmodum etiam lib.11.diximus,verum etiam humana cadauera per annos plurimos conseruari solita fuisse prae caeteris testatum habemus apud xenophontē v.rerum graecarum,& Columellā li.12. Plinius quoque narrat sese principatu Claudij vidisse Hippocentaurum in melle allatū.Et Varro in sciomachia scribit, Heraclidem Ponticum plus sapientiae habuisse,quòd praeceperit vt comburerentur corpora,quàm Democritum,qui voluit vt in melle seruarentur,quasi si id factum esset à vulgo ingēs mellis caritas extitisset.Vt ex ijs omnibus liceat conijcere,cadauera purpurarum vna cum flore vel florem ipsum vna cum suo folliculo tot annos melle ac oleo candido immersa,fuisse integra seruata,ac propterea Plutarchum qui sciebat vix sex menses conchylia contusa manere,nec succum florem vocatum vltra conseruari posse recentem,addidisse rationem tot annorū durationis,ac sub voce βαφὴν intellexisse vel totum eum rudem contusarum purpurarum aceruum,ob idq; talenta illa potius fuisse ponderis,quam precij,vel(quod magis credo)ipsūm met florem cum vaginula sola,aut etiam cum carnibus extractum. His illud quoq;addi potest, quod apud Plutarchū legitur in lib.de defec.oracul.& a nullo alio quem ego viderim notatum est, nempe purpurae colori, vt illustrior & speciosior redderetur, addi fabam consueuisse, quemadmodum ostro siue grano in fectorio nitrum,& bysso crocum.

De Bysso et serico Nonnulla. CAP. XXVI.

E Bysso etsi plura scripsimus in adnotationibus ad librum Hippocratis de fistulis, antecedens tamen purpurae disputatio, vt hic quoque de Bysso aliqua proferam, magnopere me inuitat: erunt autem quatuor, quae a nobis hac de re breuiter explicabuntur. Quot genera eius essent: Quis modus faciendi: Quis color, & in quem potissimum vsum à veteribus traheretur. etenim duo ipsius genera extitisse, Marinam scilicet, & terrestrem intelligere facile possunt ij, qui in legendis scriptoribus non oscitanter versati sunt. Marinam Byssum Arist. 5. de hist. animal. cap. x. fecisse videtur lanae rudimentum quoddam, vel potius lanosa filamenta, quibus Pinae conchae perinde saxis adhaerent, atq; ex ipsis oriũtur. Nec me latet Athenaeum loco βύσσυ falso βιβυ legisse, atque hac de re Gesnerum nonnihil disputasse. Iam vero terrestrem lini tenuissimi & preciosissimi genus quoddam fuisse Plinius in primis lib. 19. cap. 1. necnon Pausanias in Aeliacis atque Achaicis disertè indicarunt. Vtrum autem hoc genus hodie alicubi reperiatur, non admodum facile est discernere. scio Lypsium acerrimi iudicij atque calidi ingenij virum, nihilq; Romae iamdudũ ob suam singularem doctrinam notum, in suis ad Tacitum notis putasse, Byssum à nobis desiderari, verùm vt vsqueadeo preciosa res omnibus seculis maxime aestimata penitus sit extincta, vix credere possum, quemadmodũ neq; ijs plane assentior, qui Gossepium nostrum siue Bonbacem appellatum, quoq; plebs Chinensis hodie induitur, Byssum antiquorũ esse existimant, quod in eo albedo commendetur, nec alium colorem magis commendabilem facile recipiat, vt ob hoc valde suspicer potius idem linum hodie apud Hebreos, & in Aeliaca, alijsq; regionibus reperiri, licet ad nos non perferatur, vel quod carius sit, quàm vt expediat per ferre, vel quia in regionibus quoq; nostris, neq; minus bonũ nec minus subtile nascitur. Olim existimabam telas Mussollos vocatas ex huiusmodi lino factitari solere, sed certior factus ex Gossipio siue cotone eas fieri, sentẽtiam mutare placuit. Byssum ex arboribus depecti consueuisse Strabo lib xv. & Philostratus in Iconibus sensisse videntur, sed cum ij Byssum & sericum confundant, ipsorum sentẽtia, quae nullos alios auctores habuit, mihi minime probatur. Imò verò & seri & parari eo modo, quo nunc, aut non admodum dissimili semper existimabo, donec viri eruditi grauioribus rationibus in aliam sententiam me auocabũt Porrò qui Byssi proprius color esset non exactè à quoquam definitum inuenio. Pausanias certè flaui &

aurei

aurei coloris fuisse memorat, at si ea, quae scribit Plutarchus lib. de defectu oraculorum aduertantur, huiuscemodi colorem sibi à croco, quo eius tinctura parabatur, acquisiuisse facile est iudicatu: vt ob id in eā sententiam veniam, eius purum colorem nō admodum fuisse venustum, quemadmodum nec nostratis lini, sed vt hodie summa arte, ipsius candor quaeritur, sic antiquitus flauitiem in eo & desideratam & quaesitam esse. Ex Bysso marina maiores vestimenta parare consueuisse inter recentiores putarunt Rondeletius, atque Massarius, pro quibus forte videtur esse nobilissimus auctor Tertullianus, in lib. de pallio, vbi ita scribit. *Nec fuit satis tunicam pangere & serere, ni etiam piscari vestitum contigisset, nam & de mari vellera, quae muscosae lanositatis lautiores conchae comant.* Quinimo ad latū quoddā angustae telae genus Bononia vidi, quod ex marina Bysso cōpositū esse a viro fide digno scriptum est, at ex terrestri veteres diuersa vestimēta, nec non ex eadem, retorta, redimicula, Tentoria, & cingula texisse non solum graeci & latini scriptores prophani, verum etiam sacra Biblia plerisq; in locis apertè monstrāt. Putauit idem Lipsius, sericū Iulij Caesaris aetate primùm venisse in vsum, neque idē fuisse quod hodie passin habetur. Ego verò vt aliter sentiam me hortatur crebra illa mentio, quae in sacris libris de serico habetur, etsi illius faciēdi & in vsum parandi ratio forsan nō ante Iustiniani tempora in Europa innotuerit, si vera sunt quae Procopius etiam apud Volaterranum, & Zonaras narrant, nec nō Galenus significat, qui rarissimū sua aetate sericum fuisse plerisq; in locis scribit. Quinimo Chinēses qui ipsimet seres sunt, & quibus publicè in vsu sunt sericeę vestes, vsqueadeo antiquum & nostro serico simillimum habent, vt qui ex ea regione in Lusitaniam illud deuehunt, nullum penè discrimen cognoscant. Nec deflector ab hac opinione, quod Virgilius, Diodorus, atrabo, Plinius, Marcellinus & alij scripserint sericum depecti consueuisse ex arboribus, aut quod Pausanias vermiculum qui facit sericum a nostro diuersum describat, eumq; quintum annum viuere asserat, cū noster vix annum attingat: siquidem & genera diuersa, & coeli ac aeris varietas id efficere potuit, quemadmodum hodie apud Chinēses certum est vermiculos sua spōte in arboribus sericum texere, ac propterea vsqueadeo copiosum & pene vilem eius vsum esse.

An

An lien sit aquae sedes, Hippocratis locus explicatus. CAPVT XXVII.

A sunt hominum ingenia, vt saepe vno impetu aliquam veritatem inueniant, quã antea multis curis & studis reperire non potuerunt, quẽadmodum nuper mihi contigit, qui in adnotationibus ad quartum Hippocratis librũ de morbis, cum dubitauerim quid ibi auctor significare voluerit, dum lienem aquae locum appellauit quem omnes medici melancholici humoris crassi nimirum ac terrei, non aquei sedem fecerunt, nunc tandem quid vetustissimus auctor significare voluerit me consequutum esse spero. Itaque dico melancholiam esse quidem humorẽ crassum, sed copioso sero permixtum: perinde ac nonnullorum animaliũ lac multum serum pauco caseo commixtum habet. Vnde hac ratione huiusmodi humor ab Hippocrate aqua nuncupatur, qui etiã vj. epide. sec. II. scripsit pauidorum, idest melancholicorum sanguinem esse ichorosum, quemadmodum & Aristoteles v. probl. secti. nonae a lienosis sanguinem ὑδατώδη, id est aquosum prodire scripsit. Porrò causa quamobrem melancholico succo coniungatur copiosus humor aquosus, est frigiditas & cruditatum frequentatio, quę in melancholicis corporibus committuntur, vt ob hoc in lib. de affect. ad lienosos curandos inter cetera iure commendauerit diureticorum vsum. Nam & Bionem quendam narrat II. epid. sect. II. à lienis morbo copiosa vrinarum excretione euasisse. Neque obstat quod Gal. 13 meth. cap. 17. scripserit lienem nullam habere conspicuam viam, per quam possit vrinae beneficio exinaniri, quoniam vt vj. epid. sect. v. perhibet Hipp. natura absq; vllo doctore vias sibi ad euacuandos humores parat, quae nobis incognitae sunt: praeterquam quod medicamenta vrinam prouocantia crassos succos colliquãt, sicque colliquatos ad vesicã deducunt, alioquin imprudenter Gal. in curanda quartana diureticorum vsum probasset. Ex quibus omnibus intelligi quoque potest ratio, ob quam melancholici & maerentes adeo frequenter & copiosè lachrymas fundunt, nempe quod ipsorum sanguis serosus reddatur, ab eoq; per contractionem cordis in oculis, cũ quibus ipsi est sympathia, potissimum exprimatur serum, quemadmodum etiam & currentibus, & nimio risu diffluentibus lachrymas fundi dicebat Aristot. 5. problem. 35.

FINIS.

INDEX RERVM
ET VERBORVM.

S crura

ἀορθρα,

Aui-

de

Lesbian-

mel-

vete-

de fel-

X con-

S

Sur-

Vete-

FINIS

REGISTRVM

a A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y.

Omnes sunt Quaterniones

VENETIIS, APVD IVNTAS.
MDLXXXVIII.